

MEZEY KATALIN

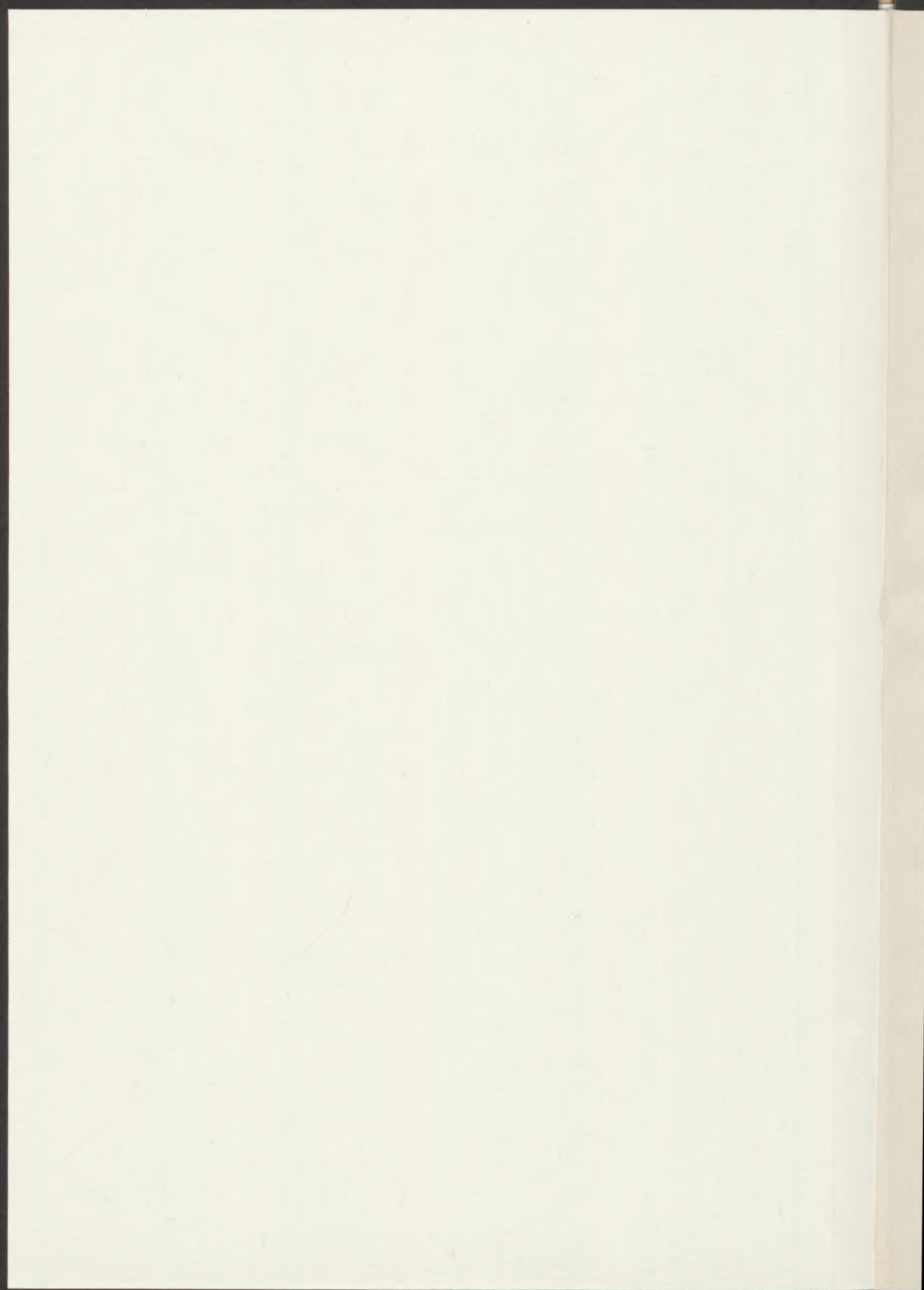
RÖVID
A FARSANG

naplójegyzetek és rövidprózák

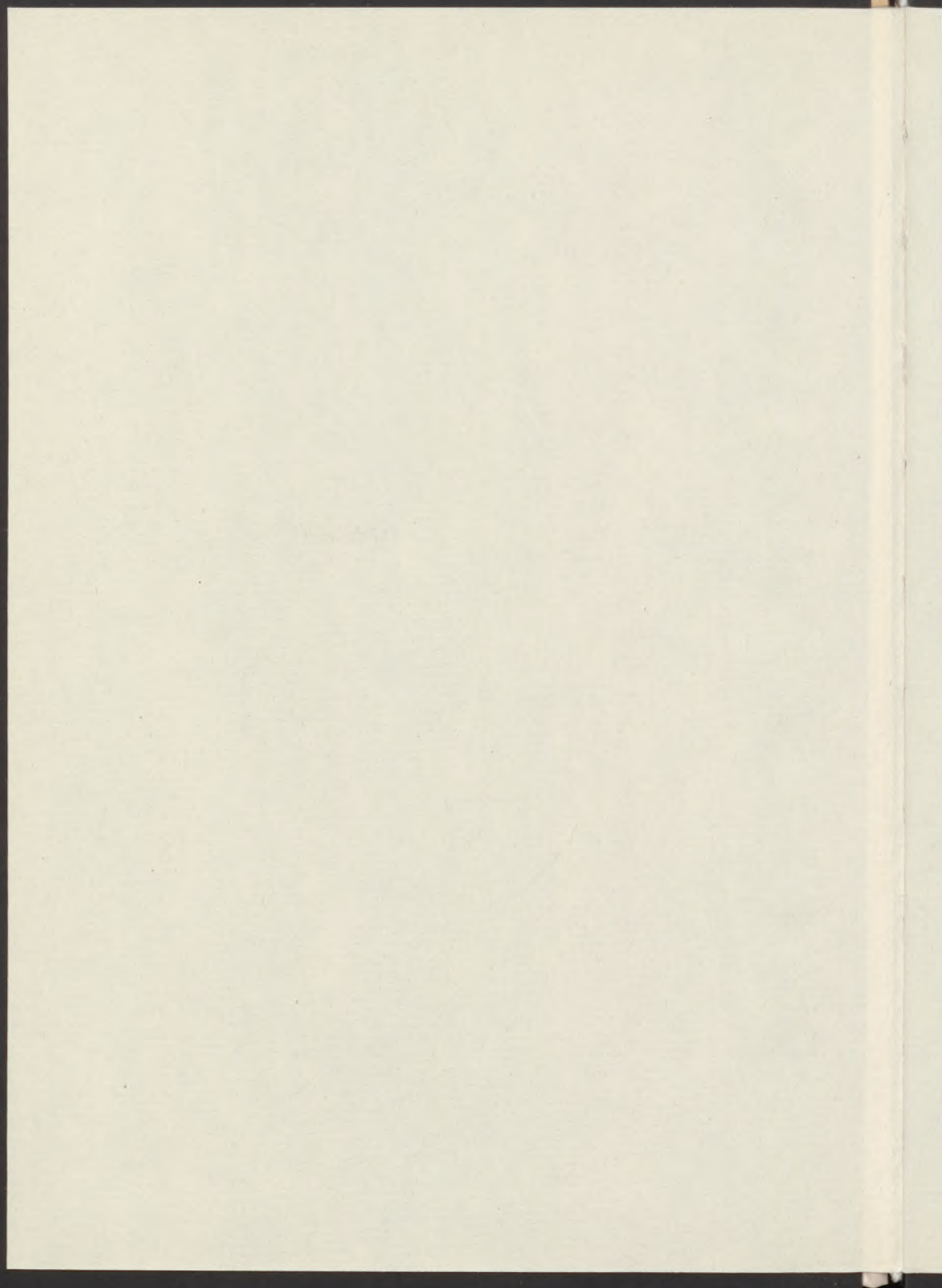

MEZEY KATALIN

Rövid a farsang

MEZEY KATALIN

Rövid a farsang

naplójegyzetek és rövidprózák

Budapest

A kötet megjelenését
a Nemzeti Kulturális Alap

Nemzeti Kulturális Alap

támogatása tette lehetővé.

A kiadvány a Petőfi Irodalmi Ügynökség
Kárpát-medencei Igazgatósága által
létrehozott

KMI

KÁRPÁT-MEDENCEI
IGAZGATÓSÁG

Petőfi
Irodalmi Ügynökség

E-könyvtár elektronikus könyvtár tagja.

Szerkesztette
Bartusz-Dobosi László

A borítót Oláh Mátyás László sorozatterve alapján
Molnár István készítette.

A borítón látható kép
Kő Pál: Szent Gellért c. bronz domborműve

Minden jog fenntartva.

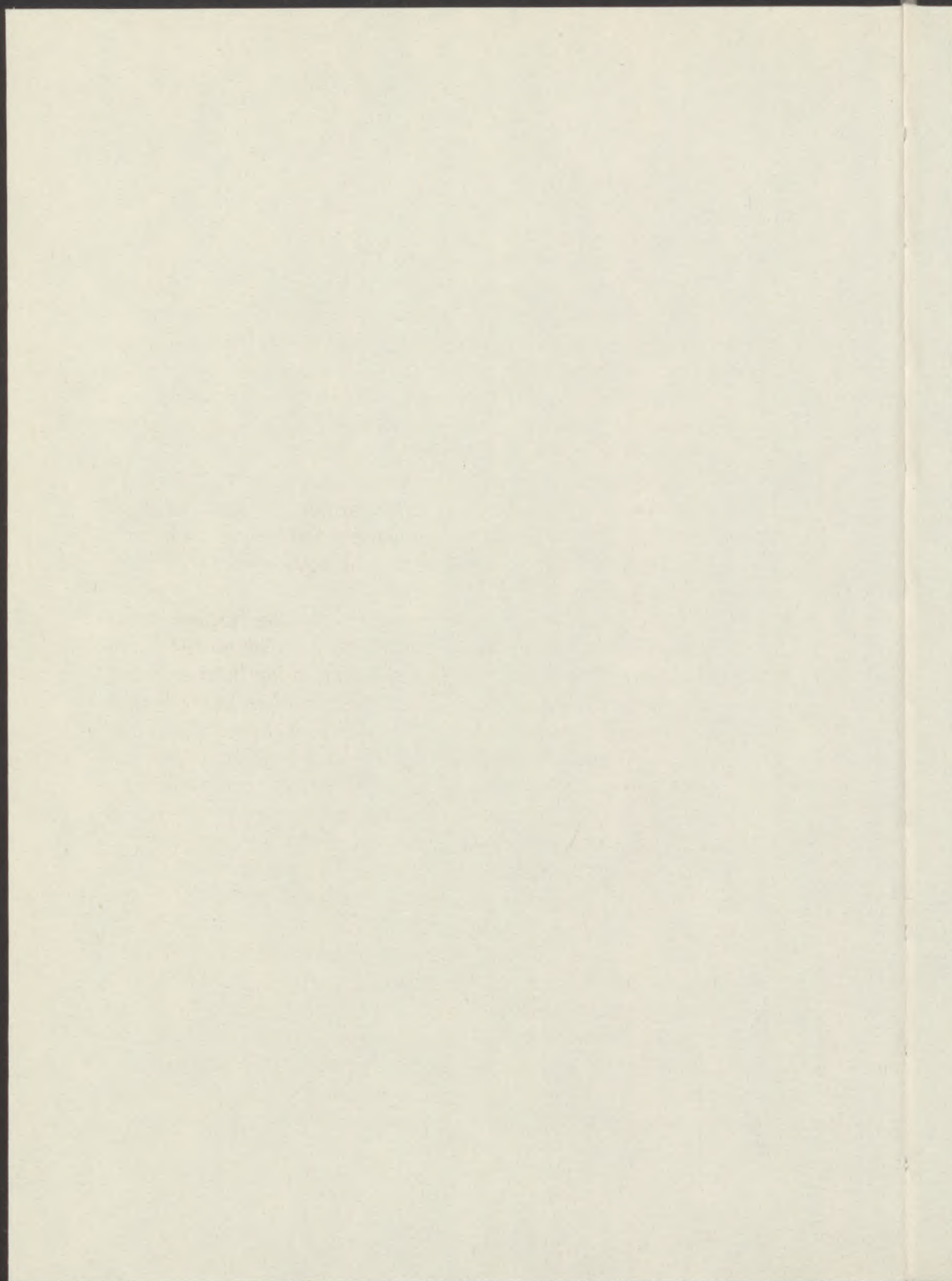
© Mezey Katalin, 2020
© Széphalom Könyvműhely, 2020

MC 246.826

2021

Az igazi ajándék

Az igazi ajándék

Anyám bátor ember volt, ha azt nevezzük bátornak, aki magabízón szembeszáll a nehézségekkel. Nem tudom, korábban sem tudtam eldönteni, hogy azért volt-e bátor, mert a valóságosnál kisebbnek látta a bajokat, vagy azért mert annyira bízott a saját jó szerencséjében?

Valószínű, hogy erősen hitt abban – és ez volt istenhitének az alapja –, amit a Biblia úgy fogalmaz meg, hogy Isten nem rak nagyobb terhet a vállunkra, mint amekkorát elbírnunk.

Pedig az ő nemzedékének vállára mérhetetlenül nagy terheket rakott. Elég, ha elmondom, hogy 1903-ban született Magyarországon, Budapesten, és 1999-ben halt meg ugyanott. Ettől mindenkinek beindulhat a képzelete, aki a 20. századról csak egy kevéske történelmi ismerettel is rendelkezik.

Arról, hogy bátorsága, az Istenbe vetett erős hite hogyan nyilatkozott meg, csak egyetlen rövidke történetet mesélek el. 1944 karácsonyán Budapest hadszíntér volt. Egy kertes budai házban lakott albérletben a család, anyám itt készülődött az ünnepre két apró gyermekével: háromesztendős bátyámmal és velem, aki akkor másfél éves voltam. Apánkat nemrég hívták be katonának, sokadszor, akkor épp talán Székesfehérváron szolgált. Kemény tél, komoly hó volt, és a nagy háborús veszteségeket szenvedő fővárosban Európa két legerősebb szárazföldi hadserege vívta egymással makacs élet-halál harcát.

Anyánk feldíszített karácsonyfát állított az asztalra – kertünkéből fűrészelt le hozzá egy kis fenyőt –, a légi riadók miatt elsötétített szobában meggyújtott egy kis lámpát és óvatosan, a padló felé fordított fénnel a lavór mellé állította. Előtte a zománcozott lavórban havat olvasztott, mosdóvizet melegített és karácsonyi ajándékként egymás után lefürdetett, törülközőbe burkolt, majd gyorsan bedugott a paplan alá minket, hogy a fűtetlen szobában meg ne fázzunk. Ott aztán annyi ruhácskába öltöztetett, amennyit csak ránk tudott adni. Közben arról beszélt, hogy milyen szerencse, hogy hozott nekünk jó meleg fürdővizet a Jézuska. Majd karját a sötét szoba egyik sarka felé kinyújtva

megmutatta, hogy merre van édesapánk, akiért jó lesz, ha most elmondunk egy imát, mert ő is biztos ránk gondol most és értünk imádkozik.

Másnap hajnalban egy orosz gránáttól belövést kapott a kis ház. Senki sem sérült meg, de a konyha egyik falán nagy lyuk keletkezett, ki lehetett látni rajta a havas kertbe. Anyánk összecsomagolta a legszükségesebbeket, ruhákat, takarókat, ami ennivalót tudott, szánkóra pakolta és átvezetett minket a szomszédos, emeletes házba, ahol rövid tárgyalás után befogadták a családot a túlzsúfolt légópincébe. Ennek fejében eljárt a fiatalabbakkal a távoli kútra, segített a főzésben is. Áthozta a kiságyainkat, ezután mi is ott tébláboltunk a deszkapadokon bundákba, plédekbe burkolódzó lakók között, akik a légítámadások elől kénytelenek voltak a szűk kis betonhelyiségekben meghúzódni.

Rövidesen megjelentek a környéken a budai Várból menekülő, kiéhezett, legyengült német katonák, majd nemsokára megjöttek az orosz csapatok is.

Valójában, az a bizonyos belövés, ami a házunkat tönkretette, az volt abban az esztendőben a mi igazi, égből jött karácsonyi ajándékunk. Ha az nincs, a mi bátor anyánk nem kéredzkedik be a szomszéd ház légópincéjébe, ahol a bekövetkező hadieseményeket mégiscsak nagyobb biztonságban vészeltük át, mint amilyenben a magányos kis kerti házban lettünk volna.

Sok gonddal-bajjal jár manapság is Szentkarácsony méltó megünneplése. Nem árt, ha gondolunk közben arra is, hogy voltak és vannak embertársaink, akik számára a puszta életben maradás jelentette és jelenti ma is az igazi karácsonyi ajándékot.

2013.01.01.

Magdolna utcai kövek

Épp ma van 110 esztendeje annak, hogy egy józsefvárosi bérház egyik udvari lakásában egy tizennyolc éves fiatalasszony világra hozta első gyermekét. Kisfiú volt, olyan kék szemű, mint az angyalok, vagy mint az édesanyja lehetett. Az édesapja nem, annak feketén csillogott ferdevágású szeme párja. Nem véletlenül, vérbeli kiskun volt, egyenest Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyéből jött fel a fővárosba munkát vállalni. Foglalkozására nézve kazánkovács, aki harmincnegyedik életévében járt már, amikor, családi tragédiája, első feleségének hosszas betegeskedése és halála után alig két esztendővel megérkezett otthonába a boldogság újszülött édesapám személyében, aki apai nagyapja után a Ferenc keresztnévet kapta.

Elképzelem, amint a januári hidegben elindul ifjú nagyanyám a pólyába és hárászkendőbe takart kisfiúval a karján, fehér, hímszett kendővel a fején, és ugyanolyan fehér vállkendőben rövid, mátyusföldi bundája fölött. Magasszárú cipőjében óvatosan lépeget a csikorgó havon, férje a jobb kezével alig érezhetően megtámasztja a könyökét, nehogy elcsússzék, miközben végigmennek a Magdolna utcán. Aztán a Szűz utcán lefordulnak a Baross utcára, megbeszélés szerint itt csatlakozik hozzájuk a keresztapa és a komaasszony, az újdonsült édesapa testvérbátyja és annak felesége.

Ők sem jönnek messziről, az utca túlsó oldalán, a néhány saroknyira lévő Gólya utcában laknak, épp a nevezetes Gólya kocsmával szemben, a leendő komaasszony nem kis bánatára.

Iparkodniuk kell, hogy a megbeszélte időre odaérjenek a Szent József templomba, ne kelljen várnia rájuk a káplán úrnak, aki a magas kupolájú, fagyos szentélyben már a gyertyákat is meggyújtotta.

A véletlen szeszélye folytán mostanában nem egyszer ezen a vidéken akad tennivalóm. Amikor végighajtok a Dankó utcán, a Magdolna utcát még a megszokottnál is óvatosabban keresztezem, ha tehetem, le is lassítok, meg is állok, elnézek balra, majd jobbra, figyelem, hogy nem közeledik-e felém valamerről az a keresztelőre tartó, vagy éppen onnan visszaérkező, sokszor elképzelt kis csapat.

A Magdolna utca úttestét valószínű még ugyanazok a sötétszürke, bazalt kockakövek borítják, amelyeket a 19. század végén, a 20. század elején leraktak, hogy a ragadós sárban vagy a mély, pesti homokban ne akadjanak el a hintók, szekerek és kordék, ne hátráltassák az egyre növekvő forgalmat. Elképzelem, hogy ezek a kövek még látták erre járni a nagyszüleimet. Errefelé vette útját nagyanyám, ha hajnali rorátéra vagy vasárnapi misére igyekezett, erre járt nagyapám is, ha bátyjával akart találkozni, vagy ha valamiért a városházán volt dolga. Talán apró lábaival lépegetett rajtuk két éves koráig a környéken cseperedő édesapám is.

Manapság nyaranta a Magdolna utca úttestén nem egy helyen kizöldül a fű, mert épp a régi kövezés miatt alig jár rajta gépjármű. A bontásra ítélt, aládúcolt házakkal teli környéken sok szegény család várja, hogy valamikor ide is elérkezzék a városrekonstrukció újabb hulláma. Pedig nagy kár lesz a szép, többnyire klasszicista stílusban épült, régi házakért, amelyek kapubejáróinak két oldalán a kerékvetőkövek még ma is emlékeznek arra, hogy a tágas udvarok végében hajdan nem rozoga automatuzsálemek álltak, hanem lovakkal teli istállók és kocsiszínek, és hogy akkoriban nem virágládként szolgáltak a kőből faragott, széles itatóvályúk.

2013. 01. 03.

Mérleg

Tízéves lehettem. Ketten ültünk az ebédlőasztalnál a nagyszobában. Nagymama apró rózsákkal hímes, rózsaszín habselyem kombinéját stoppolta. Mindig járt a keze: „A restség a bűn melegágya.” Hát őtőle távol álltak a bűnök. Beszélgettünk.

Volt a fényképei közt két kis ovális, kemény papírra kasírozott, a 19. század kilencvenes éveiben készült kép: az egyikén nagypapa katonaruhában, barna hajjal, finom vonalú spanyol bajusszal. Kicsit felemásan álló fekete szeme parázslott, szinte szégyellt az ember belepillantani. (Miért vannak olyan szempárok, amelyekbe még fényképen sem lehet minden kockázat nélkül belenézni?)

A másik képen valószínűtlenül karcsú derekú nagyanyám, hátra-fésült, vastag copfba font hajjal, dirndliben, fehér csipkés köténnyel. Körbefut a fehér kötő a keskeny lányderékon.

– Két kézzel körül lehetett fogni a derekam – mondta, ami a fénykép tanúsága ellenére is merész állításnak tűnt. Vőlegény-menyaszony voltak a képek idején, ő maga még csak tizenöt éves. Nagypapa kilenc évvel idősebb.

– Gyönyörű szép, fess ember volt. A legszebb férfi, akit valaha láttam. És milyen leveleket tudott írni. És milyen verseket!

– Honnan ismerték egymást?

Pedig többször hallottam már a Szatmárból Pestre tanulni felutazott tehetséges zongorista esetét. Beiratkozott a nemrég megnyílt Zeneakadémiára. De mert a mostohaapja, az a züllött dzsentrí, elitta, elkártyázta mindenüket, a jobb sorsra érdemes szegény fiúk útját járta: házitanítószkodott Nagymama két bátyja, Sándor és Ernő mellett.

– Imádták őt a fiúk!

Nem csoda, mert mindenben kitért. Nemcsak virtuóz zongorista volt, valóban rendkívüli tehetség, aki úgy játszott, hogy az ember mindenről megfeledkezett, amikor hallgatta. De nagyszerűen vívott is.

– Volt is egy forradás itt a homlokán. – nagymama egy suhintásnyi mozdulatot tett a jobb szeme fölött.

Párbajban szerezte. Legyőzte, de aztán maga látta el megsebesült vetélytársát, később vette csak észre, hogy ő is kapott egy könnyű kis vágást a homlokán. A párbajt akkoriban már tiltotta a törvény, zárkába is került egy éjszakára. Nem bánta. Neki a becsület volt az első.

Atlétikus alkata még öregkorában, mit öregkorában, még a halála előtt alig egy évvel sem hagyta cserben. Még akkor is megtartotta a mérleget.

– Ezen az asztalon! – a befűzött tűt összecsippentő ujjait fölfelé fordítva, csontos kezével megütögette a masszív ebédloasztalt. – A mérleget. A fia nem tudta, de ő megtartotta.

Mérlegnek azt a mutatóvályt nevezték, amikor az ember két kifordított tenyerét az asztal szélére tette, két könyökét a hasizmának támasztotta, előredőlt, miközben fölemelte két lábát, amíg egész feje-nyakaháta-csípője-lába olyan mintaszerűen vízszintesen nem állt, mint az asztal.

– Olyan egyenes volt, mintha vasból öntötték volna. Kérlelni kellett, hogy jöjjön már le, hagyja abba, mert megerőlteti magát.

A két fiatal megszerette egymást: a Szeremléről Pestre még mezítláb felgyalogolt, de a Kiegyezés utáni évek pezsgő kapitalizmusában meggazdagodott Meer Márton legidősebb lánya, Aranka, és a soktehetségű, de kevés pénzü szatmári fiatalember, a varázslatosan zongorázó Somogyi Béla

– Amint megtudta, ki is akarta rögtön dobni az apám, de én makacs voltam és kitartottam mellette. Akkor már átiratkozott miattam az orvosira, hogy majd legyen miből eltartania a családját. Négy évet vártunk egymásra, mire végzett és megtarthattuk az esküvőt.

Akárhogy számolgattam is, tizenkét éves korában szeretett bele nagyanyám nagyapámba, tizenöt volt, azon a bizonyos ovális kis képen, amikor eljegyezték egymást, és tizenhat, amikor összeházasodtak.

Ilyen egyszerű volt még akkoriban az élet.

2013. 04. 24.

Jól vagy rosszul?

A régi öregek azt szokták mondani: csak az képes szeretni a másik embert, aki önmagát is szereti. De legalábbis becsüli, tartja valamire.

Az önbecsülés, a saját életünk megbecsülésének érzése nem magától alakul ki bennünk, ebben nagyon fontos szerepe van gyermekkori környezetünknek, szüleinknek, nagyszüleinknek. Ha ők értéknek tekintik az életünket, szeretnek és féltenek minket, odaadóan gondoskodnak rólunk, az a legtöbb esetben elősegíti egészséges önérzetünk kialakulását.

Persze, nem a majomszeretetre gondolok, amire mi, szülők, nagyszülők hajlamosak vagyunk, és amivel azt a képzetet tápláljuk bele a gyermekeinkbe, hogy ők a többi kortársuknál különbek, szebbek, jobbak. Hogy azért adunk meg lehetőleg mindent nekik, mert megérdemlik, mert nekik az jár.

Annak idején a szüleim úgy tudtak szeretni minket, hogy volt abban mindig egy adag irónia is: Látod, milyen kajla vagy, de azért szeretlek. Ezért éreztük a helyünket a világban, tudtuk, hogy bár a családunk számára nagyon fontosak vagyunk, azért nincs okunk elbízni magunkat. Gyermeki mivoltunkban nem csak aranyosak, szépek, de gyöngék, ügyetlenek és tudatlanok is vagyunk, egymagunk nehezen boldogulnánk el a világban. Sokat kell tanulnunk, nőnünk még ahhoz, hogy kivívjuk magunknak mások megbecsülését.

Önbecsülésünk alapja valami módon az irántunk támasztott elvárásokban, a tőlünk elvárt teljesítményben lehet. Akitől nem várnak el semmit, akit senki semmire nem tart képesnek, az önmagától sem vár semmit.

Mi módon nyilvánulhat meg ez a gyerekek iránti elvárás? A legegyszerűbben például úgy, hogy a szülő már a legkisebbekkel is megosztja a maga munkáját. Minél kisebb egy gyerek, annál szívesebben vesz részt a nagyok foglalatosságában. Ha az egyik takarítóeszközt, ablakmosót, porszívót magunk vesszük kézbe, a többit pedig kiosztjuk a gyerekeknek, a közös munka során egyenrangú fél válik belőlük.

Ha tanítjuk, irányítjuk és értékeljük őket, érzik, hogy komolyan vesszük őket. Mindezt persze humorral, az együttműködés örömeivel. Éreztetve, hogy mindent lehet jól is, rosszul is csinálni, de örömet csak az okoz, amit jól csinálunk.

Ismert, hogy a rosszul végzett munka rombolja a személyiséget, lefokozza önbecsülésünket és eltávolít a környezetünktől. Miért? Mert mi tudjuk, hogy rosszul végeztük, és legtöbbször azzal igyekszünk menteni magunkat, hogy a többieknek így is túl jó lesz, ők se csinálják jobban a maguk dolgát. Igazolni akarjuk saját hibánkat, még pedig a másik emberben felfedezett hibák segítségével.

Fel sem tesszük magunknak a kérdést, hogy ha mindenki ügyetlen, tehetségtelen és hanyag, és én is az vagyok, akkor rendjén van a dolog? Akkor megveregethetem a saját vállamat: Na, minden rendben, te is pont olyan pancser vagy, mint a többiek!

Ha én teszek rosszul valamit, az pont akkora baj, mintha más. Egyetlen különbség van a két dolog között: míg nagyon sokat, szinte mindent megtehetek azért, hogy a saját teljesítményemen javítsak, addig sokkal nehezebb egy másik embert jobb belátásra bírni. Nem csak a józan ész, de a gyakorlat is azt mutatja: mindig saját magunkon kell kezdenünk a tökéletesedést. És nem kizárt, hogy a jó példát látva a másik is beszáll a versenybe, kedvet kap a maga tökéletesítésére, megérti, hogy lehetne minden másként. Ha akarjuk, mehet minden sokkal jobban is.

2013. 11. 06.

A természet konnektora

Farsang idején a jókedvről kellene beszélni. Hajdan amikor az év túlfordult legsötétebb napján, december 21-én, és minden nap egy hajszállal hosszabbnak mutatkozott, az emberekben felébredt a remény: tudták, hogy lassan véget ér a hideg és a sötétség hatalma, véget érnek azok a szigorú hónapok, amelyekben nem nő a fű, nem nyílik a virág, nem érik mag, nem terem gyümölcs. És minden nappal közelebb jön, elérhetőbb és megélhetőbb a tavasz, amikor majd mindennek megújulnak. Az eleven tavasznak a halott tél fölött aratott örök győzelme az élet győzelmét jelentette, ennek örültek, ezt ünnepelték a régiek. Tudták, persze, hogy tudták, hogy emberi erő soha nem volna képes kikényszeríteni ezt a győzelmet: az öröm oka az volt, hogy úgy van megalkotva a Világmindenség, hogy az élet mindig győzedelmeskedjék a halál fölött. Az élet kedvéért jött létre a Teremtés, a világ az örök megújulás jegyében áll, mert a Teremtő és a Teremtés jó.

Elgondolkodom azon, vajon ma miért nem érzek, miért nem érzünk a közös öröme ilyen ellenállhatatlan belső indíttatást még farsang idején sem? Pedig ma is tudjuk, hogy: „Január, február, jön a nyár.”

Talán azért nem, mert a mai, nagyrészt városban lakó emberiség már nem érzékeli, hogy a sorsát olyan döntő módon meghatározná az évszakok fordulása, mint korábban a földdel és a földből élőkét. Mintha ma sokkal jobban függnénk a magunk alkotta világtól, az emberi társadalomtól, mint a régi emberek. És a magunk alkotta világban az évszakokat is mintha magunk alkotnánk: ha jól megy a dolgunk, van állásunk, pénzünk, családunk, egészségünk, akkor télen is felkeressük a Földnek azokat a pontjait, amelyeken épp tavasz vagy nyár van. Ha nincs, akkor szűkölködünk és búsulunk, még ha farsang van is, de ha nyár van is.

Ha így is van, ez mégis csak a felszín: távolabb kerültünk ugyan a természettől, és sokemeletes, biztos építésű, fűtött városainkban a megszokott körülmények között nem tör ránk olyan elemi erővel a szél, a vihar, mint ahogy azt a védtelen, kis településeken vagy egyenest az

erdőkben, pusztákon élők megtapasztalták és megtapasztalják. De azért azt is tudjuk, a tévéből is nem egyszer látjuk, hogy időnként a legmodernebb városokat is eléri és letarolják a nagy természeti kataliz-mák, mintha csak rá akarnák ébreszteni a világot arra, hogy létfeltételeinket ma is a természeti körülmények biztosítják. Ha nem is érezzük eléggé mesterséges fénykoszorúkkal elárasztott mindennapjainkban, milyen fontosak számunkra, mennyire függünk tőlük, a rendkívüli események rádöbbenetnek technikai civilizációnk esendőségére. Hogy ha valaki vagy valami váratlanul lekapcsolja a villanyt vagy elzárja a gázcsapot, minden biztonságunknak és kényelmünknek azonnal vége van.

Ha szinte csak becsomagolva, feldolgozva, az ipar, a kereskedelem, az emberi ügyesség és leleményesség eredményeként jutunk is mindennapi táplálékainkhoz, azért azokat ma is a föld gyümölcseiként, a természet ajándékaiként kell, hogy tiszteljük. A forrásuk ma is – az ember által ugyan alaposan átalakított, rafináltan kiuzsorázott – természet, amely nélkül civilizációnk fenn nem maradhatna. Ha egy technikai képpel akarnánk kifejezni mai világunk alapvető természet-függőségét, azt mondhatnánk, hogy az elektromos vezetékek végcsatlakozóját az ember a természet konnektorába dugja, mert csak onnan nyerheti a technikai eszközeihez, gépcsodáihoz nélkülözhetetlen energiákat.

Ha ezt alaposan végiggondoljuk, rájövünk, hogy mégiscsak volna okunk a közös farsangi öröme. Mert a természet rendje szerint hamarosan ismét megújul a világ: a halott tél fölött győzelmet arat a tavasz, az eleven élet.

2014.01.15.

Nagyanyám kincse

Gyermekkorom mindennapjait többnyire anyai nagyanyámmal töltöttem, aki 1877-ben – Ady Endrével egy esztendőben – született Pesten és 1971 júniusában, 95. életévében halt meg. Neki köszönöm, hogy családi emlékeim között vannak az 1848-as forradalom és szabadságharc idejéből valók is. A legelevenebb, egy nagy kincsként, több mint száz esztendeje őrzött, vékonyka vasgyűrű emléke, ami a Nagyanyám szemében a legértékesebb örökségünknek számított.

– Magától Kossuthtól vette át még az én nagyanyám, amikor a sok lelkes pesti asszonnyal együtt a nemzetőrség felállítására felajánlotta arany karikagyűrűjét.

Áhítattal fogtam kezembe a kis fekete fémkarikát, pedig akkor talán még azt sem tudtam, ki is volt az a Kossuth Lajos, és minek kellett felállítani a nemzetőrséget?

– Látod, mi van a belsejébe vésve? Itt, itt... Olvasd csak!

Nem tudtam elolvasni a 19. századi, cirkalmas vésetet, azért sem, mert a fekete fémen már alig látszottak a hajdani betűk.

– A Hazáért!

Boldogan áldozták fel a hazáért szegényes kis ékszereiket, odaadták nehezen összespórolt fillérjeiket is a fellelkesült honleányok.

– Hiába, más világ volt az, akkor még helyén volt az emberek szíve.

Ükanyám három fiútestvére is beállt huszonéves fejjel a honvédseregbe.

– Pont úgy, mint a Baradlay fiúk, ahogy Jókai híres regényében megírta.

Épp, hogy csak elkezdtem az iskolát, nem volt még fogalmam arról, hogy miről szól az emlegetett, nevezetes regény, *A kőszívű ember fiai*. De azt már tudtam nagyanyám meséiből, hogy nagybátyjainak, a három negyvennyolcas honvédnak sorsát miként határozta meg a szabadságharc. Egyikük, aki tűzér lett, az ágyúja mellett esett el egy nehéz ütközetben, a másik kettő pedig a világosi fegyverletétel után kellett, hogy elhagyja az országot. A megtorlás elől menekültek, és a

családi emlékezet szerint meg sem álltak Kanadáig, ahol aztán nádirtással keresték a kenyerüket. Eleinte. Mi lett a sorsuk később, arról már nem érkezett hír, egy idő után nem jött többet tőlük posta, sem üzenet. Nyomuk veszett valahol azon a tengerentúli, távoli földrészen. Hogy Kanada melyik vidékén volt szükség a magyar nádirtók munkájára, sajnos, nem lehetett tudni. Később, a földrajzzal ismerkedve, hosszasan bogarásztam a számtalan nagy tóval és folyóval bíró, hatalmas ország térképét, és azon tűnődtem, melyiknek a partján élnek az én nádirtó felmenőim mai leszármazottai?

– A fiúk balsorsa megpecsételte az egész család életét. Ha egy családból hiányoztak a fiatal férfiak, akik legalább megnősülésükig segíteni tudták az idős nagyszülőket, szülőket és fiatalabb testvéreiket megélhetését, akkor abból a családból hiányzott a jövő is.

Nagyanyáméknál is, ahogy akkoriban megszokott volt, hat-nyolc gyermek nőtt fel a családi fészekben. A lányok csak vitték a pénzt, mert hozományt kellett adni velük, különben aligha mentek férjhez, és ennek a gyűjtéséhez nagy segítséget jelentettek a fiútestvérek, különösen, ha valamelyikük beállt az apja műhelyébe. Nagyanyám felmenői pesti ötvösök, ezüstművesek voltak, ami jövedelmező polgári foglalkozásnak számított. De a három honvédnak állt legényfiú hiánya nem csak lelkiileg, anyagilag is tönkretette őket. Nem maradt más egykori, fényesebb jövővel biztató életükből, mint azoknak a lelkesült napoknak az emléke, amikor mindenki azt adta a hazának, ami számára érték volt: ki az arany karikagyűrűjét, ki pedig az életét.

2014. 03. 11.

Vadászat

Mintha elúszott volna valami a konyhaablak előtt. Épp a vasárnapi ebédet készítettem, amikor a szemem sarkából észrevettem, hogy elnyújtott testtel, szinte vízszintesen elsuhan a rózságyás fölött egy őzbarna árnyék. És mintha a szájában tartott volna valamit. Valamit, ami nagyon emlékeztetett engem egy fekete tollú madárra. Olyanra, amilyen például a mi kis japán kakasunk.

Mindkét kezem ragacsos volt, épp gömbölyítgettem a káposzta levelekbe a tölteléket, amikor a suhanást észleltem, és az első ijedség után nem nagyon volt kedvem kezet mosni és kimenni a hideg és szeles, téli időben, hogy utánanézzek, mi történt?

Pedig afelől nem volt kétségem, hogy ha valóban elsuhan „valaki” az ablak előtt, az nem lehetett más, csakis Fickó kutyánk. Ezért a dolognak a fele sem tréfa. Nem egy tyúkocska tűnt már el az udvarunkban szinte nyomtalanul. Csak ártatlan, könnyű kis tollpihék árulkodtak szomorú sorsukról a bokrok alján vagy a gyepen. Ám, ha az ilyen felfedezések után két ujjunk közé csíptük a letagadhatatlan bűnjeleket és kutyánk orra elé tartottuk, Fickó unottan fordította el a tekintetét, és még ásított is egy nagyot. A csirketollaknál sokkal, de sokkal fontosabb és érdekesebb dolgok kötötték le a figyelmét.

Mindez nagyjából természetes és érthető lett volna, hiszen Fickó vadászkutyának született. Ezért is védtük tőle kerítéssel a tyúkudvart, és ezért kurtítottuk meg a jércék szárnytollait. De hiába, japán kakasunk és tyúkaink úgy repültek, mint a madár. És Fickó, ez a ránézésre kifogástalan, őzike szőrű, szép német vizsla éberén csapott le az elkoboroló szárnyasokra.

Ilyenkor működött a vadászösztöne, de bátor fajtájának természetét csak részben örökölte. Azért kerülhetett arra a kutyamenhelyre, ahol rátaláltunk, mert annyira félt minden csattanástól, puskaropogástól, mennydörgéstől, szilveszteri petárdától, hogy nyüsztve kereste, hova bújhat el: az igazi vadászatokon nyilván használhatatlannak bizonyult.

Az előkertben a szél hajtotta, deres szélű leveleken kívül semmi se mozdult. Hátról a baromfiudvarban nyugodtan káráltak a szárnyasok. Fickót és a kis fekete japán kakast azonban sehol sem láttam.

A résnyire nyílt fészerajtó felé vettem az irányt, és lám, szinte azonnal megjelent benne kutyánk nyugodt, mondhatni mosolygós ábrázata, majd sűrű farkcsóválások közepette elém jött, és simogatást igénylően dörgölődött a kezemhez.

– Mondd csak, nem tudsz valamit a kis fekete kakasról? – kérdeztem, miközben megvakartam a nyakát.

Kinyitottam a fészerajtót, és a kutya fekhelyéül szolgáló, lazacpiros, régi vattapaplan kellős közepén megpillantottam a kis kakast. Szinte vigyázzban állt, színes, büszke farktollait földig eresztette, fejét magasra tartotta, mintha a kivégzésére várna.

Szenvedélyesen markoltam fel és szorítottam magamhoz a dermedt madarat. Megkönnyebbülten kotyogott néhányat, miközben fejét idegesen fordította a kutya irányába. Fickó két lábra emelkedett előttem, karomra támaszkodva felháborodottan csaholt, megpróbálta visszaszerezni a zsákmányát.

– Bezzeg, ha ennek a kiskakasnak puskája volna! – mondtam a nagyszájú vitéznek. – Akkor Téged kellene karra venni, és elbújtatni a pince zugában.

Egy vadászkutyának persze nem könnyű zsákmány helyett effajta igazságokkal beérni.

2014. 01. 28.

Világosság és sötétség

A keleti világszemlélet egyenlő erőknek látja a világosságot és a sötétséget. Például a híres Jin és Jang ábrában két azonos nagyságú, csepp alakú forma egymásba simulva adja ki a tökéletes egészt jelképező korong alakját. A keleti gondolkodás ugyanakkor nem a jó és a rossz fogalmát azonosítja a fehér és fekete motívummal: ennél összetettebb jelleget tulajdonít a világmindenség egészében és minden részében egyaránt megtalálható, egymásba illeszkedő, de egymás ellentétét képező két világerőnek.

Miközben a harmónia, az összhang a nyugati gondolkodás számára is az élet legfontosabb feltételét, egyszersmind célját is jelenti, megvalósulását mi afféle rendkívüli kiváltságnak, ritka ajándéknak tekintjük. Ha megtehetjük, hajlandók vagyunk akár sok száz, sok ezer kilométert is utazni azért, hogy mondjuk, egy távoli, varázslatos szigeten megtaláljuk azt.

Míntha nem akarnánk észrevenni, hogy mindenütt benne és belőle élünk. Nem vesszük észre, hogy a harmónia mindenütt ott van, ahol nem zavarjuk meg a jelenlétét. Hogy testünk sem létezhetne – de a legegyszerűbb élő test vagy élettelen anyag sem létezhetne – egyetlen pillanatig sem a benne megvalósuló összhang nélkül.

Noha a világosság és a sötétség csak az év néhány, kivételes napján felezi meg a 24 órát, és tart ugyanannyi ideig, időszámításunk alapegységében, az esztendőben jelenlétük kiegyenlítődik. Ahol élünk, a Föld északi féltekéjén, minden év elején és végén a világosság jóval kevesebb, mint a sötétség. Ismert, hogy a legrövidebb nappalt a téli napforduló idején, december 21-én éljük át, ilyenkor csak nyolc, nyolc és fél órán át van világosság, míg tizenöt és fél, tizenhat órán át tart a sötét. Másnaptól aztán egyre hosszabbodnak a nappalok, egyre rövidülnek az éjszakák, mígnem június 21-én eléri a fény a maga csúcspontját, akár tizenhat órán át is fent van a Nap. De tudjuk, Észak-Európa tájain Szent Iván napkor, a híres fehér éjszakák idején szinte egész éjjel világos van – míg a téli hónapokat beborítja a sötétség, alig néhány órányi a fény.

A sötétség és a világosság egyensúlya csak a tavaszi és őszi napéj-egyenlőség idején, azaz március 21-én és szeptember 21-én következik be, ekkor a nappal és az éjszaka egyforma hosszú. Ilyenkor megnyílik az ég, beláthatni a mennyországba – mondták nálunk is a régi öregek. Tulajdonképpen ez a két nap az, amikor a világosság és a sötétség olyan harmonikusan simul egymásba, ahogy a keleti világból azt a Jin és Jang szimbólumban, a tökéletes egészt kitevő két, ellentétes erő jelképében ábrázolja.

Ők ezt az egyensúlyt érzik a világ természetes állapotának, az egyetemesen érvényes állapotnak.

Vajon érezzük-e még mi is, akár csak ezen a két napon, hogy kerek a világ?

Éreznünk kellene, hiszen a fény és a sötét váltakozása állítólag jelentősen hat a szervezetünkre, kedélyünkre. Manapság, amikor az emberek nagy része városokban lakik, valahogy leszoktunk arról, hogy a természeti jelenségekre akkor is odafigyeljünk, ha nem muszáj. Annyira elmerülünk saját terveinkben, vágyainkban, csalódásainkban, hogy elfelejtünk örülni a közös, ünnepi pillanatoknak, amelyekből pedig ilyenkor tavasszal, amikor nő körülöttünk a fény, bővebben van részünk. És amelyekben a természetben, így bennünk is, ma is működő, tökéletes összhang olyan jólesően megnyilatkozik.

2014. 04. 23.

Beszéljünk egy kicsit az iskoláról!

Az egyik kereskedelmi csatorna beszélgetős műsorában hallottam egy rádiós apukát panaszkodni arról, hogy gyermeke intőt hozott haza, amelyben az állt, hogy a kicsi óra közben kiszaladgál az osztályból. Ennek kapcsán súlyosan elmarasztalta az iskolát és a tanárokat, mert ostoba, „poroszos” szigort alkalmaznak, intőkkel zaklatják a tanulókat és a szülőket.

– Mi az, hogy intő? Hogy lehet ilyen ódivatú eszközöknek szerepük még a 21. században? – kérdezte, és beszélgetőtársai is egyetértettek vele, hogy korunk iskolája már nem élhet ilyen módszerekkel.

Magam is tanárként végeztem, sőt, tanítottam is rövid két évig egy általános iskola felső tagozatán, később pedig három gyermek édesanyjaként is tapasztaltam, hogy senki sem tartja legszebb emlékei között számon azt a napot, amikor intőt vitt haza, még ha ezért otthon nem is verték el prakkerral. Szülőként sem öröm az ilyen „rossz hír”, nem könnyű megbeszélni a felindult és persze, mindig ártatlan gyermekkel a történeteket.

De mi is tulajdonképpen az intő? Az iskola és a szülők együttműködésének egyik eszköze: a tanár írásbeli tájékoztatása arról, hogy valami problémás dolog történt a növendékkel.

A legmodernebb iskolapszichológia szerint is alapkövetelmény az iskola és a szülők jó együttműködése, ami folyamatos párbeszédben nyilvánul meg, és megvalósulhat személyes találkozások, programok, telefonbeszélgetések vagy éppen levelezés útján. Az intő ezen belül azonban egy adminisztratív bizonyíték is, amit általában csak megismétlődő konfliktusok esetén szoktak alkalmazni. Pontosan akkor, amikor a gyermek viselkedésével, tanulásával olyan problémák vannak, amelyek hosszabb távú következménnyel járnak/járhatnak, például a félévi, év végi magatartásjegyre, osztályzataira nézve.

Felmerülhet a kérdés, hogy állnak-e más, jobb „fegyelmező eszközök” a korszerű, 21. századi pedagógus rendelkezésére? Tegye közzé a Facebookon vagy írja meg e-mailben a kellemetlen közlendőket? Akkor az már nem intő?

A rádiós beszélgetés résztvevői – maguk is értelmiségi emberek – ennél tovább mentek. – Egy jó iskolában egyáltalán nincs szükség „fegyelmező” eszközökre. Sőt, érdemjegyek osztogatására sincs. Ezek ósdi dolgok, csak arra jók, hogy tönkretegyék a gyermekek egóját és megalázzák őket társaik előtt.

Közismert vélemény ez, sokszor hallhatjuk a médiában. Hangoztatóinak csak egyetlen kérdést tennék fel: – Egyáltalán mire való az iskola? Csak és kizárólag arra, hogy ott jól érezzék magukat a gyerekek?

Ha ez így volna, akkor tényleg nem volna szükség sem osztályzatokra, sem – a gyermek korosztályához illő és méltányos – fegyelmező eszközökre.

De nincs így. Azért költ ma is minden magára adó társadalom olyan sokat az iskolarendszerére, hogy a fiatalok elsajátítsák a közösségbe való beilleszkedés – nem könnyű – gyakorlatát. Ezen múlik ugyanis, hogy mit tudnak majd elérni életük során? Lesz-e elég tudásuk, elég fegyelmezettek lesznek-e, kellő párbeszéd-képességgel bírnak-e majd ahhoz, hogy megbecsüljék őket, hogy jó munkahelyet találjanak maguknak, hogy azt meg is tudják tartani, és hogy teljesítményüket – már nem osztályzatokkal, de jó fizetéssel – értékeljék is.

Ha mindezek a 21. században nem volnának fontosak, akkor valóban az egyetlen szempont az lenne, hogy gyermekeinknek kedvükre van-e a tanár és az iskola, és szóba se jönne az – úgymond – erőfeszítéseket kívánó tanulás és a közös munkához szükséges fegyelem.

2014. 09. 10.

A veréb, a szomszéd és a gyerekek

Évek óta egyre kevesebb madarat látni a környékünkön. Ha mégis, főként szarkát és szajkót, rigót, néha cinkét, házi rozsdafarkút. A veréb is ritkaság számba megy.

– Ha elszaporodnak a szarkák és a szajkók, kifosztják a kisebb madarak fészket, elpusztítják a fiókákat – hallom a rádióból.

Ez történhetett errefelé is. Harminchat éve, mikor felköltöztünk erre a remete-kertvárosi dombocskára, annyi volt a veréb, hogy keskeny utcánk egyik fájáról a másikra felhőkben röpdöstek. Szünetlen hangoskodásuk már-már átlépte a jó ízlés határát. Fel is dühítették vele az egyik szomszédot annyira, hogy elővette a légpuskáját, kiállt az utcára, úgy vadászott rájuk. Megvárta, amíg életvitelük megszokottsága szerint csapatban le vagy felröppentek, és akkor: adj neki! Közibük durrantott. Egy-két veréb minden lövés után ott maradt az úttest töredezett aszfaltján. Ez viszont már engem töltött el aggodalommal, mikor három óvódás és kisiskolás gyermekemmel délután hazafelé jöttünk, és utca hosszat zajlott a veréb-vadászat.

– Nagyon kérem, ne használja itt, a szűk utcán a légpuskáját – mondtam neki felindultan. – Nem szeretném, ha eltalálná valamelyik gyereket.

Sértődötten kérdezett vissza, hogy már mért találná el épp őket? De azért belátta, hogy lehet az aggodalmamban valami, hiszen ez a dímbes-dombos környék, a keskeny utca két oldalán sorakozó családi házakkal semmiképp sem alkalmas lőtérnek. Arról nem is beszélve, hogy a légpuska tartása és használata is szigorúan szabályozott volt az idő tájt, és a szabályzatban ilyen és ehhez hasonló utcai vadászatok aligha szerepeltek. De lehet, hogy nem is volt légpuska tartására engedélye. Így a hetyke válasz ellenére abbamaradt a veréb-vadászat, tehát nem a légpuskás szomszédnak köszönhető, ha mutatóban sem látni manapság ezen a környéken verebet.

– Nincs már az utcákon lócitrom, miből éljen a veréb? – vágja rá merengésemre a másik szomszéd.

Ebben is van igazság, bár régen sem lóháton közlekedtünk. Igaz, hogy az újságkihordó fiatalasszony lovon rúgatatott föl naponta a dombra, de ő kivételes jelenségnek számított. Ahogy a régimódi fuvaros is, aki az első esztendőben a Tüzéptől megrendelt szenet a Matyi nevű számár húzta kordén szállította fel hozzánk.

– Pont errefelé szoktam legeltetni kislegény koromban – mondta feltolva a homlokán a kucsmáját. – Leheveredtem ide, a tölgyfák alá, és néztem, hogy merre jár a jószág. Szőlőskertek, veteményesek is voltak a domboldalban, lett volna hajcihő, ha összetaposnak, vagy lerágnak valamit. Mert akkoriban nem voltak errefelé még kerítések. A púposabb barázda, vagy a letaposott földút jelezte csak a mezsgyét... De hát hol van már az a világ? – kérdezte, miután leszórta az udvar közepére, a hóba, a meghozott brikettet.

Sem széntárolónk, de még rendes kályhánk sem volt, úgy költöztünk be a nyaralónak épült házba november elején.

Később persze, ahogy telt az idő, lett minden. Csak a fuvaros, a légpuskás szomszéd, meg a verebek tűntek el közben. És persze már nem itt, már a maguk fedele alatt élnek az egykori óvódások, kisiskolások, a gyerekeink is.

2014. 10. 06.

A fájdalmas anya

– Hej, ha majd én megyek el egy estélyre... Én így fogok ott táncolni! – Anyám a karját a feje fölé lendítette, mint aki forogva táncol. Anyusék – anyai nagyanymék – meg voltak híva valahová vendégségbe, bálba...

– Mikor elmentek, a nővérkém, Jucika, a két karját felemelve, mint egy dáma, fehér hálóingjében úgy táncolt, úgy forgott az ágyon, hogy attól lehetett félni, mindjárt leszakad alatta. Hogy szeretett volna élni... és három hónap múlva halott volt... – keresték az utat maguknak a könnyek a ráncos, sovány arcon. Fiatalon sosem engedte meg magának a sírást, most sem akarta, mégis patakzott a könnye.

Képzletben ott álltunk kilencvenéves anyámmal ketten a Nagymező utca és a mai Bajcsy Zsilinszky utca sarkán lévő nagy bérház egyik első emeleti szobájában, és néztük, ahogy Jucika táncol, és aggódtunk, hogy le ne szakadjon az ágy alatta.

– Jucika halála összetört mindannyiunkat. Szüleim harmadik gyermeke volt, előtte már kettőt eltemettek. Anyus sokáig nem mosolygott, nem is beszélt. Én naphosszat magamban lézengtem a lakásban, nem volt, akivel játszjak, nem tudtam kihez szólani. Jött az ősz. Apus átíratott a Teréz templom melletti iskolába, addig a Kálmán Imre utcai elemibe jártunk mind a ketten. Az új iskola melletti telken épp akkor készült el egy piros téglás ház. Rávettem Apusékat, hogy költözzünk el a régi lakásból. Ők sem tudnak itt szabadulni a rettenetes emlékektől... Két hétig küzdött nővérkém az életéért... Apus, orvos létére tudta, hogy menthetetlen.

– Mindenkit meggyógyítottál... Engem miért nem tudsz? – kérdezte tőle halkán, szemrehányóan Jucika. Ilyen emlékekkel nem lehetett abban a lakásban tovább élni.

– Anyus minden reggel elkísért engem az új iskolába, utána pedig betért a Teréz templomba.

A félhomályos, barokk templombelső otthonos volt számára, az Angolkisasszonyok Váci utcai Szent Mihály templomára emlékeztette, ahol iskolás korában szentmisével kezdődtek a reggelei. Annak idején

ott tanulta meg az imádságokat, még hamarabb az énekeket. Imádkozni persze otthon is szoktak, tudott ő Istenről, sok imát hallott a nagyanyjától, de nem magyarul, hanem németül. A nagy vallási ünnepek pedig inkább családi összejövetelek voltak, a szegény rokonok vendéglátása. Édesapjuk felolvasott ugyan a Bibliából, de a sok vendég miatt az áhítat valahogy elmaradt.

A reggeli szentmisék hozták vissza Anyust az életbe. Sok év után ismét megtalálta azt a kezet, amely gyermekként vezette. Mikor két, aprócska korban elvesztett kisleány után harmadszor is át kellett élnie a tragédiát, tizenegy éves kisleánya keserves betegségét és halálát, egyetlen vigasztalója a Szűzanya lett. A halott fiát ölében tartó, nagypénteki, fájdalmas anya, akinek a szívét tör járta át. Benne talált rá arra, aki ismerte az ő sorsát. Akinek nem kellett elmesélnie semmit, nem kellett felidéznie, amit átélt, ami érte. Akivel egymásra néztek és értették egymást. Mintha a sajátja lett volna az a kendője árnyékában sápadó, keskeny arc, a szemek, amelyekből a halott fiúra peregtek a könnyek. Leborult a térdeplőre és addig sírt, amíg meg nem érezte, hogy körülfogja őt a Szűzanyából feléje áradó, vigasztaló szeretet. Magához ölelte őt is, szorosan átfogták őt is a karjai. Óvón betakarta az a hosszan leomló kendő, ami alakját és halott fiát is körülvette.

Keskeny ezüstláncon, a kis kereszt mellett viselte nyakában a fájdalmas anya képét nagyanyám az én gyerekkoromban is. Egy szobában aludtunk. Hajnalonként, ha halk neszezésére félálomban felnyitottam a szememet, láttam, amint ágya szélén ülve imádkozza a rózsafűzért.

2015. 02. 01.

Nyári szállás

Mint minden év júniusában, iskolazáráskor: múlt héten is jóformán egy nap alatt kiürült a város. Van, aki a kedvező előszezon utazási ajánlatokat használja ki, hogy családotul megnézzék a világot, van, aki a nagyszülőkhöz menekítette a kánikulai hőségben felforrósodott falak közül legalább a gyerekeket, és vannak, akik a nyaralójukba tették át a család székhelyét, mintha a nomád idők nyári szállásra vonulásának hagyományát követnék.

Az én gyerekkoromban is így volt ez, csak akkor a legtöbb gyerek a vidéki nagyszülőkhöz indult ilyenkor, ahol két és fél hónap alatt mindazt az örömet, erdei-mezei kalandozást, de a földközeli munkát is megtanulhatták, amit a gyerekek-felnőttek vidéken akkor még életvitelszerűen gyakoroltak. Akkoriban még nem a tévésorozatok vetítési időpontjai alakították a napirendet, hanem a ház körüli jószág, a tyúkok, a nyulak ellátása.

Gyerekkorom az ötvenes évekre esett, amikor már a termelőszövetkezetek szervezői, a gazdák nagy keserűségére a legtöbb parasztportáról behajtották a közös istállóba a teheneket, ökröket, lovakat. Így ért véget kényszerűen, sok tragédiát magával hozva a magyar gazdaságtörténetnek az a fontos korszaka, amelyben a hagyományos paraszti közösségek meghatározó szerepet játszottak, amikor az ország élelmiszer ellátása még a paraszti vállakon nyugodott, noha az időjárás akkor is kockázatosra tette a befektetett munka eredményét. Az aszályok, a viharok, a jégverések, az árvizek a régmúlt évtizedekben, évszázadokban is kiszámíthatatlan „istencsapások” voltak, de a gabona- és húsarak világpiaci hullámozása is. Fáradozniuk mindig kellett a gazdálkodóknak, sok és nehéz volt a paraszti munka, a termés és a piaci viszonyok pedig akkor is bizonytalanok voltak. De aki ebben nőtt fel, aki ezt a sokféle tudást igénylő munkát örökölte felmenőitől, annak persze még a kockázat is szép volt, mert alázatra nevelt. Tudatosította az emberben azt, amit ma, okos gépeink birtokában annyiszor elfelejtünk, noha ma is törvény: a munka sikeréhez még a hozzáértés

és a szorgalom sem elég. Az Úristen segítsége nélkül minden emberi törekvés hiábavaló. *„Ha az Úr nem építi a házat, hiába fáradoznak az építők. Ha az Úr nem őrzi a várost, hiába vigyáznak rá az őrök.”* – olvashatjuk a 127. zsoltárban, és tudjuk, hogy az évezredek folyamán ezen a téren semmi sem változott.

A mi családunkban is hajdan az iskolázást „a nyári szállásra költözés” követte. Egész évben nagyszüleink házában éltünk, így édesanyánk csak balatonakarattyai kis faházunkban érezhette a maga urának magát. Sok előnye is volt annak, hogy nagyanyánk, nagynénénk mindig otthon volt, vártak minket otthon, munkába járó szüleinknek nem kellett amiatt aggódniuk, hogy elcsavargunk-e az iskolai órák után, hogy hazaérve megmelegítjük-e magunknak a hűtőgépben hagyott ebédet, hogy időben hozzáfogunk-e a házi feladatunkhoz? Mindezt a szigorú nagyszülői felügyelet garantálta. Nekünk természetes volt, hogy a két idős asszony élete körülöttünk forgott, és hogy sosem kellett üres lakásba hazatérnünk. De tudtuk, hogy anyánk számára ennek az együttélésnek nem csak előnyei vannak, hanem hátrányai is, és ezeket temperamentumos, öntörvényű ember létére nehezen viseli el. Nyugdíj nélkül maradt édesanyjára és nővérére azonban mindig tekintettel volt, apánkkal együtt minden megkeresett forintjukat hat felé osztották, és ha szűkösen is, de megélt a család.

Anyánk kitartott az együttélésben, közös háztartásban szeptembertől június végéig, de akkor sürgősen felpakolt bennünket, és mentünk Akarattýára, a vízvezeték és komfort nélküli, emeletes ágyas kis gerendaházba, amelyet apánk maga épített, és amely alig volt több, mint egy fából készült sátor. De épp ez a nomád életmód volt az, ami egész nyárra visszaillesztett minket a természetbe. Magunk természetűek a zöldséget, a gyümölcsöt, a boltban csak kenyeret és tejet vettünk, no meg, ha volt, húst a vasárnapi ebédhez. Az első években a kertben, szabad tűzhelyen főztünk. Nyilvánvaló, hogy minden összkomfortnál többet jelentett számunkra, hogy egész nap a Balaton partján lehettünk, fürödtünk, a síklókat, vízicsibéket figyeltük a nádasban, néha még csónakáztunk is: jó és rossz időben egyaránt a szabadban éltünk.

2015. 06. 22.

Furcsa követelések

Olvasom a **Civil Közoktatási Platform** tizenkét pontját, amelyet nem egy, tekintélyesnek mondott napilap, hetilap és világhálós hírportál a „pedagógusok követelésének” állít be. Az iromány harmadik pontja szerint: *„A kötelező testnevelési órák számát heti ötről heti háromra csökkentenék, a kötelező tanóráként szervezett erkölcs- és hittanórákat pedig megszüntetnék, vagy legfeljebb igény szerint délutáni szakkörként tartanák meg.”*

Nem tudom elképzelni, hogy ilyen követeléseket megfogalmaznának olyan szakemberek, akik a felnövekvő ifjúságért felelősséget viselnek? Hogy miért nem?

Minden tévében, rádióban, az orvosnál, szóval mindenütt naponta halljuk, hogy modern életvitelünk egyik legnagyobb problémája az, hogy keveset mozgunk. Mindig sietünk, ezért sétálás, gyaloglás helyett járműveken utazunk, nagyon sokszor egész nap ülő- vagy állómunkát végzünk, amikor pedig hazaérkezünk, nincs időnk, kedvünk, lelkerőnk, néha pénzünk sincs, hogy valamilyen egészséges kikapcsolódással, testmozgással, sporttal pezsdítsük fel elfáradt, olykor elsorvadt izmainkat. Sokunkra várnak otthon az úgynevezett második műszak teendői, a házimunkák, a bevásárlás, a mosás és a többi.

Ezek mellett a mindennapos kötelezettségeink mellett, nem csoda, hogy kevés időnk és alkalmunk marad a sportolásra. Nagy könnyebbég tehát az egész családnak az, hogy legalább a gyerekek, a fiatalok mozgásigényét felismerte és kiszolgálja az iskola: nem kell egész nap az iskolapadban, sem a számítógép képernyője előtt üldögelniük, hanem módjuk van az egészséges fejlődésükhöz, ügyesedésükhöz, erősödésükhöz szükséges mozgásra, labdajátékokra, a legkülönbözőbb társas sportok alapjainak elsajátítására is, miközben levezethetik fölösleges energiáikat és átélhetik a játék örömét. Mindenki, aki valaha iskolába járt, tudja, hogy milyen megkönnyebbülés, ha a tanórák monotoniját megtöri egy kis szabad levegőn, akár csak az iskolaudvaron való labdázás, szaladgálás.

Elhihető-e, hogy épp a tanító bácsik és nénik, tehát maguk a pedagógusok ne tudnák ezt? Ne látnának ebben segítséget ahhoz, hogy jókedvű, egészséges és eredményes legyen az iskolai munka?

És a már említett, másik „pedagógus-követelés” is megdöbbentő. Megszüntetnék a kötelező erkölcsstan- vagy hittanoktatást. Hányszor hallottuk a panaszt az elmúlt évtizedekben, hogy a diákság nem tiszteli a tanárokat, a fiatalok kinevetik, kicsúfolják, a mobiljukra felveszik szándékosan feldühített tanáraik viselkedését. Olyasmi is megtörtént, hogy egy tanuló megütötte a tanárját. Ilyen esetben mindig elhangzott, hogy nincs a pedagógusok kezében igazi nevelési eszköz, meg hogy a diákok többet tudnak a jogaikról, mint a kötelességeikről.

Előfordulhat ezek után az, hogy a magukat kiszolgáltatott helyzetben érző pedagógusok nem ismernék fel a kötelező erkölcsstan tanításában azt a nevelési eszközt, amin nyugszik az iskola – és az egész társadalom – békéje? Mert ha a gyerekek nem tudják – mert nem tanították meg nekik –, hogy mik a társas együttélés alapszabályai, vagyis az erkölcsi parancsok, akkor hogyan tarthatnák be azokat? Miközben ez adja a jogrendünk alapját is: ne lopj, ne hazudj, tiszteld embertársadat, ne erőszakoskodj, ne ölj... Ezt minden felnövő embernek kötelező tudnia, tehát kötelező megtanítani is nekik. Lehetséges, hogy van olyan pedagógus, aki idegenkedik attól, hogy ezt a diákjainak megtanítsa?

Nem hiszem. Ezért nem hiszem el azt sem, hogy pedagógusok fogalmazták meg az úgynevezett közoktatási platform tizenkét pontját.

2016. 03. 09.

A könyv sorsa vagy a sors könyve

Akárhogy töröm is rajta a fejem, nem emlékszem rá, hogyan is tanultam meg olvasni? Mintha egy halacsától kérdezné valaki, hogy hogyan tanult meg úszni? Sehogy. Úgy született, hogy már tudott. Én is, mintha mindig tudtam volna olvasni. De ha mégis alaposabban belegondolok, van azért néhány fontos emlékem a kezdetekről.

Alig múltam hároméves például, amikor bátyámmal együtt szüleink kertészetében a gyepen ültünk, és a körülöttünk kosarakban pirosló őszibarackot válogattuk. A kezünkben egy-egy kartonlap volt, amelyen három különböző nagyságú lyuk sorakozott. Ezekbe kellett beleilleszteni az őszibarackokat. Külön ládába tettük azt, amelyik az első lyukba, a legnagyobbba illett bele, külön ládába azt, amelyik a másodikba, és külön ládába azokat is, amelyek a harmadikba, a legkisebb lyukba illettek. Jó szórakozás volt ez (azóta láttam már hasonló elven működő igazi gyerekjátékokat is), és nagyon büszkék voltunk az általunk „beládázott”, katonásan sorakozó gyümölcsökre.

De a ládákat kibélelő újságok sem hagytak közömbösen bennünket. Hosszan tanulmányoztuk őket, izgatták a fantáziánkat az aprócska, fekete jelek, amelyek mintha egymást kergették volna a papíron. Különösen a képekhez, rajzokhoz kapcsolódó szövegek tudták lekötni a figyelmünket. Sokat nézegettük például az egyik újság címlapján azt a kitátott szájú, jókedvűen ordító figurát, akinek a karja fekete csíkként futott végig a lap tetején. Ez a messzire nyújtott, hosszú kar kinyitott lakatot tartott a kezében. A kar fölött pedig táncoló betűkkel ez állt: „Szabad Száj”. Valószínű ez volt az első két szó, amit olvasni tudtam, máig belém vésődtek a betűi. A 2. világháború utáni időkben a Kisgazdapárt népszerű vicclapjának ez volt a címe. Szüleim is ezt az újságot járták, ami nem volt csoda, hiszen akkoriban, az első szabad választásokon a Kisgazdákra adta voksát az ország választópolgárainak háromnegyed része.

A kép hatására én is ordításra tátottam a számat és a karomat jó messze kinyújtva el is kiáltottam magam: „szabad száj”. Csak a felpattant lakat hiányzott a markomból. Anyánk csitítóan megsimogatta a kobakomat, majd az újságlapot visszaterítette a ládába, és a barackválogatás folytatására buzdított minket. Folytattuk is, de közben azért időnként el-elkurjantottuk magunkat: Szabad száj! Szabad száj!

A legnagyobb – máig tartó – hatást azonban egy olyan könyv tette rám, amelyet még nem én olvastam, de esténként anyánk mesélt nekünk belőle: a „Süss fel Nap!” című népköltészeti és népmesegyűjtemény volt ez. Ennek köszönhetően tanultam meg hallás után az első verseket, például a *Cinege góga, hol voltál*-t. Ez az a tréfás, válaszolgató népdal, amelyről sok évtizeddel később Weöres Sándor egyszer azt mondta nekem, hogy összes versét szívesen odaadná, ha ő írta volna ezt az egyetlen egyet.

De ebből a gyűjteményből ismertem meg a *Kóro és a kismadár* című mesét is, amelyet kedve szerint folytathat az ember, felvonultatva mindezt, ami csak az eszébe jut. És ebből a könyvből olvasta fel anyánk Vas Laci meséjét, amelyben valósággal szíven ütöttek a sárkány szavai. Mintha nekem mondta volna: *Tudtam, tudtam, Vas Laci, mielőtt még megszülettél, hogy nekünk meg kell mérkőznünk*. Már akkor, aprócska emberként, első hallásra úgy éreztem, hogy hozzám szólt az a sárkány, rólam tudta, még mielőtt megszülettem volna, hogy nekünk meg kell mérkőznünk.

Nemcsak annak a régi latin mondásnak van igaza, amely azt állítja, hogy minden könyvnek megvan a maga sorsa. Valószínű az is igaz, hogy minden sorsnak megvan a maga könyve. Ami nem véletlenül talál rá.

2016. 05. 12.

„Dicsérni, dicsérni, dicsérni!”

„Dicsérni, dicsérni, dicsérni!” – ezt tartotta a jó házasság egyik fő szabályának Kopp Mária, az ötödik éve elhunyt, neves orvos, pszichológus, aki épp a napokban lenne 75 éves. A Magatartástudományi Intézet egykori tudományos igazgatóhelyettese, a pszichológia akadémiai doktora sokat tudott a harmonikus együttélés feltételeiről. Írásaiban, előadásaiban, rádió- és tévéinterjúiban arra is sokszor figyelmeztetett, hogy a gyermekvállalás és nevelés nemcsak magánügyünk, de a társadalom, a nemzet jövőjének alapja is. Gondolat-építkezésének, elemzéseinek aranyfedezete volt sok évtizedes gyógyító és kutató munkája, átélte, tudományosan rendszerezett tapasztalata.

Gondolkodjunk el kicsit az előbb idézett felszólításán: dicsérni, dicsérni, dicsérni! Mit is érthetett azon, hogy az egészséges, jó párkapcsolatban, családi életben fontos az, hogy a feleség eleget dicsérje a férjét, és természetesen a férj is a feleségét?

– És ha nincs miért dicsérni? – kérdezheti a megkeseredett házastárs.

Akkor biztos elmulasztottunk valamit. Például elmulasztottuk, hogy eleget dicsérjük a másik jó tulajdonságait, ezért ő is megfeledkezett azokról.

De ha a tudós pszichológus-asszony szellemében gondolkodunk, akkor tudnunk kell, hogy véleménye szerint nincs vagy legalábbis nagyon ritka a véglegesen elrontott családi kapcsolat: mindig módot lehet és kell is találni az újrakezdésre. Az újratervezésre, ahogy a társadalmi együttélés másik nagy tapasztalattal bíró, zseniális szakértője, Bőjte Csaba testvér mondja, ide alkalmazva a táv-irányító útikalauztól, a GPS-től kölcsönzött fordulatot.

Persze, a dicséret sose jelentse azt, hogy elvtelenül hízelgünk valakinek. A dicséret akkor hasznos, ha az, amit elismerünk vele, az valóban elismerésre méltó. A dicséret segít bevésni a szívünkbe, agyunkba, hogy mi az, amit a másik ember, a barátunk, a házastársunk, a szülőnk, a gyermekünk tőlünk örömmel fogad, mi az, ami jólesik, amivel más-kor is a kedvére teszünk. Például mindannyian jó érzéssel vesszük

tudomásul, ha odafigyelnek, ha szeretettel gondolnak ránk. Ha más-kor is szeretnénk gyöngédségben, figyelmességben részesülni, fontos tehát, hogy megerősítsük ebben a jó szokásában a társunkat.

Az, hogy odafigyelünk a másik emberre, megszokott, természetes dolog, ez a megismerés, a sikeres együttműködés feltétele. Csakhogy odafigyelés és odafigyelés között nagy különbségek lehetnek. A szeretettel való és a kritikus odafigyelés mást és mást vesz észre. Nem mindegy, hogy valakinek elsősorban a hibáit, ügyetlenségeit, sikerületlenségeit figyeljük, tartjuk számon, és jót mulatunk rajtuk, alkalomadtán ki is csúfoljuk miattuk. Vagy, hogy legfőként azt látjuk meg benne, ami jó, ami emberi, ami ügyességre, tehetségre, jó szándékra vall. Sokszor csak a szemléletünket kellene megváltoztatni ahhoz, hogy a másikban ne a negatívumokat figyeljük árgus szemmel, ne csupa olyasmit jegyezzünk meg róla, amin jót lehet mosolyogni, összepusmogva ki lehet pletykálni a háta mögött. A megszólás azért is ártalmas az emberi kapcsolatokra nézve, mert segít bevésni, tartósítani valakinek valamilyen – véletlenül vagy szándékosan elkövetett – rossz gesztusát, mondatát, cselekedetét.

Fordítsunk hát a szemléletünkön: figyeljük azt árgus szemmel, amit dicsérni lehet a társunkon, a gyermekünkön, de persze a szomszédunkon, a kollégánkon, mindenkin. Elvégre is életünk során nem elsősorban kabaréba való poénokat kell gyűjtögetünk, nem olyasmit, ami jól kinevethető a másik emberen. Sokkal közelebb visz a jó családi, munkahelyi, társadalmi közérzethez, ha a másik ember jó tulajdonságait, azokat a gesztusait jegyezzük meg, amelyek bizalmat keltenek, szeretetet ébresztenek bennünk.

És ha ezekre, a – legtöbbször apróságokban megnyilatkozó – mindennapi pozitívumokra figyelünk, nem esik majd nehezünkre megdicsérni sem értük szeretteinket. A dicsérettel pedig a jó tulajdonságait, önbizalmukat, hozzánk való kötődésüket erősítjük, és ezzel azt a családi szeretetközösséget is, amelyben élünk adatik.

Egy mozgalmas este

Az ötéves kislánknak rosszkedve volt. Nem akart másnap focióvodába menni, mert ott sokat kell futni, és azt sem szerette, hogy a nagyszülei a vendégükkel beszélgetnek, ahelyett, hogy vele törődjenek, ahogy szokták. Eszébe jutott, hogy milyen jó lenne még egy homokvárát építeni, köré pedig egy tavat locsolni. De Nagymama szerint már túl hűvös és késő van ehhez.

– Ne nyisd meg a csapot, Danika – kiabálta, amikor a gyerek az intés ellenére felvette a kerti locsolócsövet. – Azonnal tedd le, nem hallod, mit mondtam?

A kislány azonban nem hallgatott rá, ügyesen kinyitotta a csapot, és egyenest a Nagymamára irányította a vízsugarat. Hűvös este volt, de ettől függetlenül is micsoda ötlet az, lelocsolni a Nagymamát?

Nagymama tehát kétségbeesetten kiabált, Danika pedig elvete-mülten locsolt és tenyérbe mászóan vigyorgott.

Ekkor lépett be a képbe a Nagypapa. Szótlanul felállt a kerti asztal mellől, ahol vendégével beszélgetett, zord arccal, határozott lépésekkel a kerti csap felé tartott, hogy elzárja a vizet. A kislány, ahogy észrevette a lendületet, amivel az idősödő férfi megindult, egyből ráirányította a vízsugarat, és most már őt igyekezett ellocsolni a közelből. De hiába. Nagypapa határozottan haladt a kerti csap felé, nem tudta őt megállítani még a hideg vízszög sem, amellyel a kisnoka kegyetlenül eláztatta a vászonnadrágját. Csak úgy folyt a lábszáran a víz, egyenest bele a tornacipőjébe. Aztán a vízszög lekonyult, elapadt, és most már a gyerek kezdett ríkoltozni:

– Ne, ne... Ne zárd el! Naaaa, mért csinálod?... Locsolni akarok...

A Nagypapa ekkor szólalt meg először, miközben kicsavarta a kislány kezéből a csövet.

– Add ide szépen... Na, mit csinálsz? Vigyázz!... – az utóbbi fenyegetés már annak szólt, hogy a vesztesre álló Danika fejével nekiugrott a férfi hasának, sőt két öklével is igyekezett ütésekkel mérni rá. Nagypapa persze, magasabb és erősebb lévén, elkapta a harcias

karocskákat, és elfordította magától a gyereket, hogy ne öklelje őt, akár egy kis bika.

– Menj be, kislíam, Nagymamával... a fürdőbe, itt az idő, vacsora, fürdés, lefekvés... Gyerünk, indulás! – a még mindig fickándozó gyereket maga előtt tolvá a Nagymamához kísérté. Aztán visszalépett, a locsolót feltekerte, felakasztotta a helyére a kerti csap mellé, és mint aki a dolgát jól végezte, indult az asztalhoz, ahol vendégét hagyta.

De ahogy Nagypapa hátat fordított, Danika elengedte a Nagymama kezét, egyetlen nekiiramodással újra a csapnál termett, kinyitotta, felkapta a locsolót és előbb a kiabáló Nagymama felé, majd a távolodó Nagypapára irányította. A férfi gyorsan visszafordult, ismét szótlanul, tudomást sem véve az újabb hideg zuhanyról, határozottan a gyermek mellett termett. Kivette a megátalkodott kicsi kezéből a csövet, elzárta a csapot, és Danikát erőteljes mozdulattal a felháborodva kiabáló Nagymamához tuszkolta.

– Danika! Mért mutatkozol be ilyen csúnyán Erzsi néninek? Soha nem szoktál ilyeneket csinálni... Többet nem engedem el a kezedet...

– Biztos fáradt, akkor vadulnak meg így a gyerekek – mondta szomorkásan az idős vendég néni, sejtve, hogy az ő késői látogatása is oka lehet a nagyjelenetnek.

Nagypapa és Nagymama ezúttal sikeresen vezette el a bejáratig a kisfiút, majd a férfi azzal a megnyugvással tért vissza a vendéghez, hogy már nem ismétlődhet meg a komiszkodás. Nadrágja csapzottan tapadt a lábszárához, még mindig csöpögött belőle a víz.

A beszélgetés fonalát már aligha lehetett felvenni, jobbnak tűnt addig visszatérni a lakásba, amíg át nem fázik teljesen az este hőse.

Havas telek emléke

Apám szerette a telet, még jobban a havat. Talán azért, mert téli gyerek volt: január harmadik napján született. Amikor pilingélni kezdtek az első hópelyhek, az arcán megjelent egy szótlan, bensőséges mosoly. Nem bánta azt sem, ha fergeteges szél kíséretében váratlanul ránk szakadt egy-egy nagy hóesés. Gyermekkoromban, de még a hetvenes-nyolcvanas években is gyakori volt az ilyesmi.

Ha beköszöntött az első hó, apám elővette a kamrából a már gondosan felkészített sáléceket, fekete sínadrágot, vastag fekete sí-pulóvert, szélálló anorákot húzott, és elővette fókazsírral fényesre dörgölt sícipőit. Mire mi iskolából hazajövet leszálltunk a villamosról, ő már ott állt simléderes sapkájában a budagyöngyei megállóban, és várta a Zugligetbe menő 58-ast, amelyre a havas téli napokon, hétvégeken alig lehetett felkapaszkodni a síelőktől és a szánkózni vágyóktól. Nemcsak a lépcsőin lógtak fűrtökben, de még a hátsó ütközőjére is felakasztották a szánkójukat. Tujáztak, ahogy akkoriban a szleng a potyautazásnak ezt a műfaját nevezte.

Én, aki május végén láttam meg a napvilágot, nem voltam jóban a hideggel, nem osztottam apám hó iránti rajongását. Még hógolyózni sem szerettem: fázott a kezem, ha össze kellett gyúrni a havat. Nem buzgott bennem az egészséges harci kedv, hogy visszadobáljam a jókedvűen csatározó gyerekeket. Inkább hazaszaladtam, és ha mégis eltaláltak, sírva kaparásztam ki a nyakamból az olvadó havat. Egyedül a hóember-építés volt kedvemre való, bár ekkor sem lehetett tudni, nem kerekedik-e kedve valakinek a dobálózásra, vagy arra, hogy megfürdessen a hóban...

Kisiskolás koromban nem csoda hát, hogy a síeléssel gyűlt meg legjobban a bajom. A hógolyózó iskolatársak elől haza lehetett szaladni, de ha édesapánk hívott magával síelni a hegyekbe, az elől nehéz lett volna kitérni. Nem is akartam, hiszen mindenhová szívesen elkísértem. A villamoson még örömmel cipeltem vaskos sálceimet, akár a többi elszánt sportember, a Harangvölgybe vivő úton sem látszott rajtam

semmi különösebb. A gondom akkor kezdődött, amikor felkapaszkodtunk a hegyoldalba, és Apu, aki fiatalkorában híres síversenyző volt, felcsatolta a bakancsomra a léceket. Elszánni magam, hogy lecsúszzak a völgybe épp olyan nehezen tudtam, mint a lécek alattomos kis csúszásai ellenére fent maradni a hegyen. Hiába volt apám türelmes magyarázata, hogy miként helyezzem a „hegyfelőli” lábamra a testsúlyt, és ügyes kanyarokkal hogyan irányítsam a léceimet. Többnyire mereven előre dőlve, ijedt képpel néztem le a völgybe, és a lesiklás egyre növekvő sebessége ellen egyetlen orvosságot ismertem: letettem a nadrágomat a hóra, és lesz, ami lesz, fenéken csúsztam a lejtő aljáig.

Erről a sajátos síelési technikáról később azért leszoktam, de megszeretni sosem tudtam a meredek lejtőkön való lesiklásokat. Azt viszont nagyon élveztem, ha síléccel túráztunk, hangtalanul suhantunk az erdei utakon, olvastuk az őzek, vaddisznók lábnyomait a hóban. Az ilyen szelíd sítúrák végül is összebékítettek a téllel. Persze nem a városi téllel, nem a nyirkos, hosszú sötétséggel, nem a csúszós járdákkal, nem a bérházak között süvítő, fagyos széllel. De a tiszta, éles hegyi levegővel, amely kitakarítja porral, füsttel teli, városi tüdőmet, és a téli napsütéssel, ha úgy ragyog a töretlen havon, ahogy csak a tenger fölött szokott ragyogni.

2017. 11. 21.

Fúj, te malac!

– Fúj, te malac! Úgy eszel, mint egy malac! – csúfolja a két és fél éves kislány egyéves öcsikéjét. Az egész család helyeslően nevet a találó megjegyzésen, dicséri az eleven eszű nővérkét. Igen, valóban, az öcsike fülig összemaszatolta magát a főzelékkel, szanaszét hevernek a széke körül, a padlón a kenyérdarabkák, végül a kanalát is leejti.

– Fúj, te malac! Úgy eszel, mint egy malac! – Nahát, milyen okos ez a kislány! – nevetünk. De tulajdonképpen saját magunkkal vagyunk elégedettek. Mert manapság a legtöbb két és fél éves nem látott még malacot, így azt sem látta, hogy evés közben a malac fülig elmerül a moslékban, fröcsköl a szájából az étel és széttúrja a maradékot. Tőlünk, felnőttektől hallott csak a malacról, lehet, hogy éppen akkor, amikor őt illettük ezzel a hasonlattal. Jól megjegyezte, és ez is szép teljesítmény, amiért dicséretet érdemel. De nem árt, ha mindjárt emlékeztetjük is őt arra, hogy nemrég még ő is ilyen malac volt, és hamarosan az egyéves is megtanul szépen és tisztán enni.

Azt tartjuk, hogy a gyerekeknek éles a szemük, jó a kritikai érzékük, kegyetlen megfigyelők. Pedig a kisgyerek többnyire azt veszi észre, azt teszi szóvá, amire mi felnőttek, felhívjuk a figyelmét. Nem csak azért, mert születése pillanatától a tanulás, az eltanulás, az utánzás a fő foglalkozása, mondhatni arra van beprogramozva. Hanem azért is, mert mi, felnőttek akkor dicsérjük meg őt legjobban, ha valamilyen jellemző viselkedésünket vagy mondásunkat utánozza. Nem azt dicsérjük meg persze, hogy lám csak, milyen ügyesen utánozott minket, hanem egyenesen neki tulajdonítjuk a saját szavainkat.

Nem hiába mondják a lélektan tudósai, hogy az ember keresi a követendő példát. Minden életkorban szeretünk magunk elé állítani egy-egy olyan személyt, akit értékesnek, vonzóknak vagy sikeresnek vélünk. Ki a szüleiben, ki valamelyik tanárjában, ki egy jó ismerősében, egy híres emberben, egy régóta vagy újonnan megkedvelt sztárban, esetleg egy jópofa kocsmai barátban találja meg a maga számára vitathatatlan tekintélyt, az aktuális jó példát.

Fiatalabb korban ez még általánosabb jelenség. A kisgyerek számára az erős, a nagy, az őt karjára emelő szülő jelenti a biztonságot, aki szükséges ahhoz, hogy kerek legyen a világ. Az óvodában, iskolában is akkor érzi jól magát, ha az óvó néni, később a tanár néni, tanár bácsi, szóval az ottani közösség legfőbb tekintélye rámosolyog, megdicséri. Ha a személyisége pozitív visszaigazolást kap. Persze a gyerektársak véleménye is fontos, de legtöbbször hozzájuk is a felnőttön át vezet az út. A szülő, de még a pedagógus sem számol mindig azzal, hogy a gyerekeknek valójában ő közvetíti az értékrendet, és ezáltal a rangsort is ő hozza létre. Az ő gesztusain, megjegyzésein, helyeslésén vagy megrovásán alapul a gyerekek egymásról alkotott véleménye, egymás elfogadása vagy elutasítása.

Nincs nagyobb jutalom egy szülő vagy pedagógus számára, mint az, ha a gyerekei vagy tanítványai szeretik egymást. Ha elfogadják, ha csak békésen elviselik is egymást. Amikor egy gyerekközösségben sok a civakodás, a csúfolódás, az árulkodás, ne adj Isten, egymás nyilvános, például közösségi oldalakon történő megalázása, bántalmazása, akkor a szülőnek, a nevelőnek, annak a felnőttnek, aki legtöbbet van az adott gyermekközösséggel, sürgősen el kell gondolkodnia az előzményeken. Könnyen lehet, hogy rá fog jönni arra, mi volt a súlyos helyzet előzménye: melyik ártatlannak látszó, jópofa megjegyzés, rosszálló vagy bíráló szó, indította el a lavinát.

Mindezt tudva, ha azt szeretnénk, hogy gyermekeinknek ne kelljen a csúfolódástól szenvedniük, nekünk, felnőtteknek is le kell szoknunk egymás szekálásáról, a szellemes, de bántó megjegyzésekről, a rossz-májúságról, egymás megszólásáról és leszólásáról.

Karácsony táján különösen.

2017. 12. 13.

Smaragd és ezüst

Volt egyszer a széles föld hátán és a magas égbolt alján, de pontosan ott, ahol ezek összeértek, volt egyszer egy kis, felföldi falu a Duna szétzaladó mellékágai közt. Közel s távol még egy dombocska sem látzott, amely eltakarhatta volna a házait, de a vízöntéses síkságon olyan magasra nőttek a nyárfák, a kerekfejű fűzfák, a haragoszöld nádasok, hogy nyáron az erre tévedő vándor sokáig nem is vette észre, hogy lakott helyhez közeledik. Az országút széli diófák ágai között sárgarigók raktak fészket, és „Kell-e dió, fiú”-t fütyülve szórakoztatták magukat, míg észre nem vették az úton járó. Akkor kiröppentek a lombok közül, megvillantották sárga hasukat, és egyik fáról a másikra rebbenve figyelték, hogy mi jót hozhat a vándor? A folyóágak mellett, a szélben a busa fűzfák is lengették hosszúszerű bozontjukat, mintha legszívesebben maguk is vándorolni mennének, és nagyon bánják, hogy csak egyetlen lábuk van, de az is mélyen belegyökerezett az itteni, áldott, kövér földbe.

Csak alkonyatkor, amikor az asszonyok hazatértek a mezei munkából és nekiálltak főzni, akkor szálltak föl fehér füstszalagok a sűrű zöld közül.

Élt az egyik, folyók keretezte kis faluban egy szegény asszony és egy szegény ember, akiket pontosan tizenegy gyermekkel áldott meg az Isten. Ezért hát igazából nem is mondhatjuk őket szegényeknek, mert akiknek ennyi gyermekük van, azoknak jövőt legalább bőven adott a Teremtő. Tizenegy utódjuk közül hat lány, öt pedig fiú volt. A szegény ember bánatára a négy legidősebb mindegyike lány lett, ami miatt aztán elég sokáig egymaga kellett, hogy hajtsa az ökröket és rakja a szénásszekeret.

Persze, hogy a négy lány sem volt haszontalan, de főként az édesanyjuk szoknyájába kapaszkodtak, és a sorra-rendre születő kicsiket dajkálták. Amikor aztán a lányokat négy fiúgyermek is követte, akik reményt jelentettek arra, hogy idővel erős munkászekekkel gyarapodik a család, megvigasztalódott a szegény ember és a szegény asszony, és

szeretettel fogadták a további gyermekeket: egy újabb kislányt, majd ismét egy fiút, legvégül pedig a legkisebb lányt, Máriát.

Tizenegy gyermek egy családban nem ment ritkaság számba akkoriban arrafelé. A legkisebb lány együtt nőtt fel idősebb testvérei gyermekeivel. Őt is szépnek és jónak teremtette az Isten, a haja, mint a többieké, szőke volt, a szeme szürke, az arca kerek, és apró termete ellenére is igyekezett mindenben első lenni. Ahogy kinőtt az udvar porából, édesanyja kezén elindult az öreg templom felé, a nemrég felépült, több tantermes iskolába. Ott is mindenki, aki csak ránézett, mosolygott. Még a tanító úr is azonnal a szívébe fogadta, mert úgy függesztette rá ferde vágású szemét, és úgy itta magába minden szavát, mintha pont arra várt volna, hogy valaki elmesélje neki az ábécét, az egyszeregyet, a gyönyörű versekről és tanulságos történetekről nem is beszélve.

Ez az aprócska lány mire felserdült, maga is úgy állt faluja szélén, mint a távolba vágyakozó fűzfák. Nem unta meg ugyan az ártéri réteket, a buzogányos fejű nádasokat, sem a folyószéli nyárfák ezüstjét, de szerette volna tudni, mi van a látóhatáron túl? Nem akart végleg elmenni innen, csak vágott kicsit körülnézni a síkságon túli nagyvilágban.

Egyszer aztán lehetősége nyílt rá, hogy felüljön egy szekérre, amely a közeli Galántára indult, és ott vasútra szállva meglátogassa a messzi fővárosban élő, nagybeteg nővérét.

Ez a régi véletlen jár az eszemben, ahogy a falu felé közeledve nézem a ma is smaragd és ezüst színekben villódzó mátyusföldi tájat, amelyet nagyanyám hajdan, azon a parasztszekéren ülve elhagyott, és amelyre én már csak távoli rokonként térek néha-néha vissza.

2018. 01. 22.

A cinke, a légy és a macska

A kerti székben ülve, olvasás közben lettem figyelmes arra, hogy hangtalanul mozog körülöttem valami. Sikerült is azonosítanom az ide-oda cikkázó „ismeretlen tárgyat”: egy széncinke volt. A télieknél sokkal soványabb, szinte csak két hosszú, fekete lábacsikából és egy kíváncsi fejcsikéből állt. Páros lábbal ugrált az összecsucott pingpongasztal vasvázán, majd kicsapott a nemrég nyírt gyepre, megragadott valamit és erőlködve húzta kifelé a földből. Aztán hátat sem fordítva, villámgyorsan visszarepült az asztallábra, onnan be az ezüstfenyő árnyékos aljára. Úgy repkedett a fenyőágak között, hogy szinte meg sem érintette őket. Eltűnt, de hamarosan megint előjött, megint páros lábbal ugrándozott a gyepen, néhány ugrással mindig közelebb jött hozzám, de aztán váratlanul visszafordult és eltűnt. Aztán megint előrebent. A kis méretű műanyagkuka tetejére szállt, a kukafedő kallantyúja megdobbant a lábacsikája alatt. Mintha tetszett volna neki, hogy ilyen komoly hangot tud előidézni, többször is ráugrott. Megnézett engem, aztán megint elvillámlott, lecsapott a fűre, mintha az odaszálló kis bogarat akarta volna felkapni.

Vajon miért okoz nekem ilyen örömet ennek a hangtalan kis lénynek a jelenléte, a közeledése? Még az is eszembe jutott, hogy milyen jó lenne olyan barátságba kerülni vele, mint valaha a Balaton partján Orczy Pista bácsi volt, akihez odaszálltak a cinkék, és elcsipegették a kezében tartott kockasajtot nap mint nap.

– Az ember szeretne visszailleszkedni a természetbe, azért szeretném, ha nem félne tőlem, hanem barátjává fogadna a cinke – gondoltam, miközben nagyot csaptam a karomra szálló kis fekete légyre.

– No csak – mosolyodtam el aztán –, itt van egy természeti lény, aki nem fél tőlem, aki rászáll a karomra. Ha neki kínálnék kockasajtot, biztos, hogy el is fogadná. Én meg nemhogy örülnék, rácsapok, el akarom pusztítani.

Miért vágyódom a cinke bizalmára és a legyet miért utálom? A cinke fél tőlem, a légy viszont kedvel. Megint rászállt a combomra. Én, persze megint odacsaptam, hogy legalább elhessentsem.

És ekkor újabb, váratlan dolog történt: a szinte mozdulatlan délutánban alig tíz méterre tőlem megjelent egy nagy, fehér-fekete-vörös foltos macska. Ott állt a zöldséges ágyásban szinte mozdulatlanul, lábai lépésben, a hátát lelapította, mint aki settenkedik.

Én meg erre mozgásba lendültem, a légy hessegetése semmi volt ehhez képest. Ez a gonosz jószág nyilván az én cinkémet akarja megenni, azért mászott át a szomszédból. Ott lapít, közel a fagyalbokorhoz, amelybe szintén szívesen beröppen az én cinkém, mint akit semmiben sem akadályoznak a sűrű gallyak.

A macska egyetlen mancs-csapása kell csak, és volt-nincs szén-cinke. Felkapkodom a kövecskéket a gypeszélről. A macska szemtelenül figyel erőtlen, rövidre sikerülő dobásaimat, majd elindul. De aztán ismét megáll, ismét osonó pózban, és ugyanúgy bámul rám, mint az előbb. Őszinte csúfondárosság van a képén. Felállok és tapsolok – a kavicsok elfogytak a közelemben –, mintha éppen oda akarnék menni, hogy elzavarjam. Pedig nem akarok, mert mezítláb nem szeretek a gyep torzsáira lépni. A macska nagy kegyesen méltányolja ellene irányuló agressziómat, lassan, megfontoltan visszamegy a kerti lépcsőhöz és eltűnik.

Tehát itt volt megint az alkalom, hogy visszailleszkedjem a természet rendjébe. A macska a simogatást is szívesen vette volna, hát még az etetést – jöhetett volna akár a kockasajt is, és valószínű még vissza is járna érte, ahogy valaha a cinkék Pista bácsihoz.

De nekem ez a szép macska nem kell, ahogy a ronda légy sem. Csak a levegőben megvillanó kis madár, a soványka cinke, akiből a sebesen verdeső szárnyakon kívül alig látni valamit. Mégis, csak vele szeretnék barátkozni.

Ki érti ezt?

2018. 01. 22.

Mi a rend?

Kétéves unokám odaállt éjjeliszekrényként szolgáló alacsony asztalkámhoz. Épp kényelmesen felérte. Talált rajta két összehajtogatott szalvétát. Egymás után szétnyitotta őket, rámnézett, majd okosan megtörölte mindkettővel a száját. Bólintottam. Igen, erre való a szalvéta. Aztán körülnézett és felvett a polc mellől egy üres ajándéktasakot. Sorra belerakott mindent, amit csak az asztalkán talált. Minden egyes papírdarabnál, notesznél, tárgynál kérdően rám pillantott, s mint-hogy nem szóltam semmit, csak mosolyogtam, sorba betett mindent a tasakba. Betette az összes kártyabizonylatot, a tavalyi határidőnaplót, benne a nagyapja betegségét és halálát, aztán a jegyzetfüzetemet, amibe a legnagyobb következtelenséggel írogatok vagy tíz éve, hol versvázlatot, hol a sürgős teendőket, hol azt, ami éjszaka az eszembe jut. Mindig a felnyitáskor elsőként talált üres lapra. Újabban dátumot is írok a bejegyzések fölé. Így lepleződik le csak igazán a beírások összevisszasága.

Aztán elsüllyesztett egy üres gyógyszeres dobozt, egy félbehagyott, tavalyi naptárkönyvecskét, egy Adorémuszt, egy folyóiratot, néhány megcímzett, feladatlan borítékot és egy elszakadt kártyatásakot. Végül egy kiürült gyógyszerlapocskát és a rostironomat is.

Aztán a letakarított éjjeliszekrényen az üvegecskéimet szépen sorba állította. Előbb nagyság szerint, aztán újra össze-vissza. Egyikben ilyen csepp van, a másokban olyan, egyikből akkor veszek a számba egy kortyot, ha fáj a fogam, a másikból az ivóvizembe csepegtetek, hogyha az immunrendszeremet kell erősíteni, a harmadik tartalmával az esetleges sebeket szoktam bekenni, a negyedik toroköblítésre szolgál.

Levette a parfümös üveg tetejét is, tenyerével meghengergette a terítőn:

- Teteje – mondta, és rám nézett.
- Teteje – mondtam én is, mire ügyesen visszarakta a helyére.

Az üvegek sorába beállította a hintőport, majd a távol-keleti balzsamot. Melléjük került egy nagy, félliteres gyógynövénykivonat

üveg is, ami számára már más kategória, két kézzel lehet csak föl-emelni.

Nagyon szép rend lett az asztalon. Arra is volt hely, hogy szétterítse rajta a papírszalvétákat. Hol az egyik, hol a másik üveget, hol a parfümöt, hol a hintőport állította a szalvéták közepére. Aztán lecsavarta a reumabalzsam kupakját. Megszagolta és azt mondta:

– Csíp.

– Csíp – mondtam én is –, jobb lesz, ha nem bántod.

De már késő volt. Nem győzött pislogni, és a szeme felé, dörzsölésre emelte az öklét. Elkaptam. Kiszaladtunk gyorsan a fürdőszobába kezét mosni. És mi legyen a szemecskével? Sírni kezdett, visszafutottunk, kivettem a szekrényből egy tiszta zsebkendőt. Megtöröltem vele a szemét.

– Sírjál még, kicsikém, sírj, sírj! – kértem.

És ő engedelmesen sírt, én meg szorgalmasan törölgettem a könnyeit. Egész addig, amíg el nem csendesedett, és már nem kellett a kezecskéit a szemétől visszatartani. Aztán egy kis, bizonytalan rám pislogás után körbenézett, és a parkettára tett, teli papírtasakért indult.

De olyan szépen sorakozott az abroszon szétterített papírszalvétákon a számtalan kisüveg, hogy kár lett volna visszatenni melléjük bármit is abból, amit én eddig ott tartottam vagy ott felejtettem, és ami most a tasakban lapult. A rendcsinálás jól sikerült, mindketten elégedetten néztük.

2018. 01. 24.

A jó példa ragadós –

tartja a mondás. De a rossz példa is. Sőt, gyakran az a vonzóbb. Hogy miért? Talán azért, mert könnyebb követni. Ha megosztom a sonkás zsemlémet valakivel, aki aznap, mondjuk, otthon felejtette a tízóraitját, esetleg én is egy kicsit éhes maradok. Könnyebb, ha nem osztom meg senkivel, oda se figyelek arra, kinek van, kinek nincs mit ennie.

De végül is jobban járok-e vele? Felfogás kérdése: ha emberi együttérzésből lemondok valamiről, oda tudok adni valamit egy arra rászorulóknak, megerősödik az önbecsülésem, jobban érzem magam a bőrömben. Különösen igaz ez, ha nem is a fölöslegemet, hanem a saját szükségletemre valót osztom meg. Hosszú távon, a jellemem megszilárdításának, az emberek rólam alkotott véleményének alakulása szempontjából biztos, hogy jobban járok, ha önzetlen vagyok. Még ha rövid távon, anyagi szempontból, veszteség ér is.

A nevelés alapja mindenképpen a példaadás: amire a gyermeket neveli, azt kell, hogy élje a nevelő is. Különben hiábavaló lesz a leggyakrabban hangoztatott elvárás is. Sőt, az az ember, aki sokat hangoztatja, de maga nem követi az elveit, hazugnak, kétszínűnek, hiteltelennek bizonyul.

Mondhatni, minden, amit az életben átélünk, tapasztalunk, példát nyújt számunkra. Példát jelent az élményekkel, összehasonlítási alappal bíró felnőttek számára is, de a gyerekek számára is. A nevelő, a szülő legtöbbször nem is sejti, mi mindent, hányféle példát lát maga előtt a gyermek akárcsak egyetlen napon is. Csak akkor tud segíteni neki abban, hogy a jó és a rossz példát egymástól megkülönböztesse, ha megbeszéli vele az élményeit, a közösek és a külön-külön szerzetteket is. Ehhez bizalmi kapcsolatra, időre, együttlétre, beszélgetésekre van szükség. A gyerek egyedül nehezebben és bizonytalanabb eredménnyel dolgozza fel azt, ami történik vele. Ezért baj, ha a szülőt, a nagyszülőt idegesíti, ha egy kisgyerek, úgymond, folyton kérdezősködi. Pedig jó jel, nagy érték, ha kérdez a gyerek: azt mutatja, hogy bizalmat érez a kérdezett iránt, tőle vár választ arra, amire maga nem ismeri a feleletet.

A mai gyermek és a mai felnőtt nem csak a mindennapi életben lát számtalan jó és rossz példát. Percenként millió új élményt, eseményt, és így rengeteg példát közvetítenek a tévéadások, a világháló különböző oldalai, a filmek, a videófelvevételek is. Ezek megbeszélése, kiértékelése azért még nehezebb, mert sok esetben csak részleteket, pontatlan, alig érthető képsorokat „kap el” a távirányítóval kattintgató vagy a világhálón kalandozó, kíváncsi gyerek vagy felnőtt. Ezek a szuggesztív képsorok éppúgy bevésődnek a tudatunkba, mint ha a valóságban látnánk őket. Az ilyen élmények másik nagy hátránya, hogy nehéz utánajárni, mi igaz belőlük, mi nem? Hol történtek, megtörténtek-e valójában?

A játékfilmek, videók közismerten a fantázia szüleményei, mégis élő példaként hatnak a nézőre, és ugyanúgy mintát adnak a gondolkodásához, a bajok megoldásához, mint az alaposabban megismert tapasztalatok. Ezért is érthetetlen számomra, hogy a brutalitás, a véres erőszak bemutatása mindennapos lett a hírekben és a közvetített filmalkotásokban. Azt sem értem igazán, hogy van aki kifejezetten ezt szereti, erre vevő. Egyik hetilapunkban például azt olvasom, hogy az újságíró unalmasnak látja a régi, úgymond, túl jámbor krimiket. Ő vért, kegyetlenkedést, az erőszak legvadabb példáit szereti látni a filmekben. Furcsa ízlés.

Pedig az embernek nincs két fantáziája, nincs két tudata: aki a véres megoldásokat kedveli a képernyőn, a moziban, félő, hogy előbb-utóbb az életben is elfogadhatónak tartja majd az erőszakot.

Tudnunk kell, hogy a jó és a rossz példa egyaránt ragadós.

2018. 05. 01.

Száz éve, augusztus végén

Augusztus végi hőségnapok, a közelgő lehűlés ígéretével. Száz éve ezekben a napokban már Magyarországon is javában aratott a spanyolnátha járvány. A Ganz Mávag Kolónia tisztasági fürdőjét is szükségkórházzá alakították, mert nem volt elég hely a frontról hazatért sebesült vagy spanyolnáthában szenvedő katonáknak.

A harmincnégy esztendő, ötgyermekes özvegyasszony is, gyors átképzés után, ápolónőként kellett, hogy dolgozzon. Heti bérre szerződött, de az egyre elvetemültebb infláció miatt, mire a keresetét kézhez kapta, az már szinte semmit sem ért. Tizenöt éves fia, aki a nyári iskolai szünet idején a Népliget kertészetében dolgozott, örömmel állapította meg, hogy az ő napibére több, mint a mama heti keresete. Csodálkozott, hogy erre viszont az édesanyja sírva fakadt: Mégsem járja, hogy betegek melletti, egész hetes munkájának annyi értéke se legyen, mint amennyit a kamaszfia egy nap alatt gereblyézéssel megkeres! Legszívesebben felmondott volna, mert amúgy is rettenetesen félt, hogy hazaviszi gyermekeinek a gyilkos nyavalyát, amely két-három nap alatt végzett a szegény, csontra soványodott katonákkal. Alig volt a betegek között, aki le tudta volna küzdeni a magas lázat, a hidegrázást, a torokfájást, a köhögési rohamokat, a tüdőgyulladást. Úgy tartották, hogy aki bekerül a kórházba, annak biztosan vége. És ez így is volt. Mégis egyre több lett a beteg, egyre sűrűbbre kellett állítani az ágyakat, és egyre kevesebb volt az ágynemű, amit a piszkos, szakadt katonaruhákban, váltás fehérnemű vagy pizsama nélkül érkezők ágyaira felhúzhattak volna. A zsúfoltság és a romló ellátás is növelte a veszélyt, nehezítette a gyógyító munkát.

Nagyon szeretett volna megválni a lehetetlen körülmények között végzett ápolónői munkától, csak hogy a lakásukat a Ganz Mávagtól kapták. Félt, hogyha kilépne, elvesztené a negyedik emeleti, szoba-konyhát is, amelyet még férje jogán kapott a gyártól 1914 őszén. Pedig többet kereshetett volna, ha egész napját varrással tölti, mert a háborús években a ruhaneműk ára tízszeresére, húszszorosára nőtt.

Egyre többen jöttek hozzá, aki a még az ura által rendbetett, kézi hajtású varrógépével mindent el tudott készíteni. A lánykori szoknyák, a jó állapotban megőrzött, ünnepi stafírungharabok új blúzokká, ingekké alakultak át. Szükség volt rájuk, hiszen a gyermekek a háború éveiben is elnyűtték, kinőtték a ruháikat.

Amikor a hajnaltól estig tartó kórházi munkából hazaért, épp csak ettek valamit, aztán a szobában lefektette a kicsiket, ő maga pedig a konyhai lámpa beteg fényénél varrt még néha éjfélig is.

De a hajnal akkor is benéz az ablakon, ha valaki épp csak az előbb hunyta le a szemét. Fel kell kelni, kelteni kell a nagyfiút, hogy időben odaérjen a kertészetbe, a legnagyobb lányt, hogy megbeszélje vele, mit főzzön, mit tud enni adni aznap a testvéreinek? Na mit is? Krumplit. Mindennap. Főként sóval, de a féltve őrzött bődönből egy kevés zsírt is kiad neki hozzá. A krumpli a legolcsóbb, a kolónia vezetősége beszerzi a családoknak, tárolni is tudják a pincéjükben. És hogy mit csináljanak egész nap itthon a lányok, mikor mindenki örömeire szünetel az iskola? Gyermekszivajtól hangos a kolónia kertje, ahogy esős időben a lépcsőházak széles folyosói is. Már nem meri mondani a nagylánynak, hogy délben látogassák meg őt. Azelőtt kijöhetett az udvarra, ha a lányok ebédet hoztak neki. Legalább annyi ideig láthatta őket, amíg megette a kenyerét és a főtt krumpliját. De mióta a járvány terjed, rájuk parancsolt, hogy kerüljék el a szükségkórháznak még a környékét is.

Kis keresztet rajzol sorra az öt gyermek homlokára és indul munkába, azzal a sosem csillapodó aggodalommal a szívében, hogy vajon estére nem betegszik-e meg ő is? Haza tud-e jönni hozzájuk?

2018. 08. 29.

Evezős élet a Dunán

Édesapámmal minden vasárnap kirándulni mentünk. Ősszel, kora tavasszal gyalogtúrára a budai hegyekbe, télen síelni a Zugliget fölötti Harangvölgybe, tavasztól őszig pedig a Dunára. A Duna a Római-partot jelentette, ott is a Vasas Csónakház, ahol édesapánk két evezős kielboatját tárolták. A csónakok gazdái az ötvenes években még megtarthatták bérelt kabinjukat, így a reggeli mise után többnyire autóbusszal indultunk a vízre, és épp csak ennivalót vittünk magunkkal, minden más felszerelésünk odakint volt.

A „kielboat” akkoriban igazi varázsszó volt, egy népszerű, elegáns és viszonylag könnyű csónakot jelentett, amely, ha jól húztak az evezők, úgy siklott a vízen, mint a nyíl. Ez a két gurulós evezőüléssel ellátott, négy személyes hajó az orrában pihenő-, a farában pedig kormányos paddal is rendelkezett.

Ahogy növekedtünk, édesanyánk mind gyakrabban otthon maradt, hogy a vasárnapi műszak beiktatásával hozza be hétköznapi háztartási lemaradásait. A munkába járó asszonyok jól ismert szokása ez, ilyenkor egészen a nagytakarításnak vagy a befőzésnek szentelhetik az idejüket. Így az első evezőknél kiskamasz korától kezdve leggyakrabban a bátyám ült.

Szép, de nem könnyű sport az evezés. Az evezősök a csónak haladási irányának háttal ülnek. A lapátokat a csónak mellett, a víz felületén hátrafuttatják, miközben az ülés kocsi előre szaladnak velük a sínen. Ekkor az evezőket elfordítják, hogy belemerüljenek a vízbe, de csak annyira, hogy a felső élük kilátsszék. Aztán a karok és lábak megfeszítésével és a hátrakocsizás lendületével előrehúzzák a lapátokat és előrehajtják a hajót. Tudomány és élvezet is a két evezőpárt összehangoltan vezetni.

Tudtam én is evezni, de nyilván nem olyan erővel húztam, mint a férfiak, ezért többnyire a kormányzás volt a feladatom. A hátsó padon ülve fogtam a kormányzsineget, és figyeltem a hajónk futását, az evezők összeszokott mozdulatait. Nagyon elbáméskodnom azon-

ban nem volt tanácsos, mert vasárnap délelőttönként a Római-part csónakházaiból ezernyi hajó rajzott ki még a múlt század derekán is. A számos értelmiségi és munkás evezős klubnak köszönhetően a harmincas évektől kezdve igazi tömegsporttá vált a dunai evezés. Ezért, ha egy kormányos nem figyelt eléggé, hamar összeakadtak az egymással párhuzamosan haladó hajók lapátjai.

A nyári szünidőben nem csak vasárnaponként eveztünk fel a Szentendrei-sziget általunk kedvelt, „budai” oldalára, ahol éveken át a pihenő helyünk, édesapánknak pedig a sporttársaival való találkozóhelye volt. Mikor tizenkét-tizenhárom évesek lettünk, egy-egy hosszabb evezőtúrára is futotta már az erőnkől. Vagy a Szentendrei-szigetet kerültük meg ráérősen, a szigetcsúcson esti vacsorafőzéssel, éjszakai sátorozással, vagy a Ráckevei Duna-ágban terveztünk három-négy napos túrát. Ilyenkor édesapánk volt a szakács, bográcsában többnyire takarosan megpucolt krumpli főtt, tetején párizsi szeletekkel. Majd zománcos kiránduló-tányérjainkon a forró és puha burgonyakockákhoz tehéntúrót kevertünk, villával összetörtük, és úgy ettük ezt az egyszerű ételt, mint valamely mesterszakács legfinomabb fogását. Nyilván a tábortűz adta füstös ízeknek is szerepük volt a sikerben.

A parti vizekben való fürdőzés, a siklók, kis halak, vízimadarak megfigyelése, a mozgalmas társasági élet bőven megérte a koránkelés, autóbuszozás és az evezés fáradalmait. Amikor hazaértünk, kipirult ábrázatunkon nemcsak a Duna csillogása tükröződött, hanem az ügyesen és kitartóan végzett mozgásnak, a szép sportteljesítménynek a büszkesége és öröme is.

2018. 09. 06.

Nagymama és az óvoda

Egyik délelőtt eleredt az eső. Anyuka elszomorodott ezen, mert esőben nem tudott a két kicsivel elsétálni a „nagylányért” az óvodába. A legkisebb babakocsiján beázik az esernyő, öcsike pedig nem szereti a kapucnit, mindig hátralöki, és teljesen átázik a sapkája. Apuka dolgozni ment, nem tudja ebéd után hazahozni az óvodást. Anyuka pedig megígérte Klárikának, hogy ebéd után érte mennek, hiszen csak néhány hete óvodás, szívesebben alszik itthon a kis testvéreivel.

Nem volt mit tenni, anyuka felhívta a nagymamát, aki szerencsére épp indult be a városba, de volt még annyi ideje, hogy előtte autóval útba ejtse az óvodát.

Az óvoda épp az ebéd utáni átöltözés lázában égett, mindenhol kihallatszott a gyerekek zivaja és az óvó nénik ösztökélő szava, ahogy próbálták irányítani az alváshoz való készülődést.

A kiscsoport az emeleten volt, nagymama felballagott a lépcsőn. Ott bent nagy kavarodás fogadta, a kicsik vidáman öltözködtek, ki egy szál pólóban, ki már pizsamában szaladgált a szekrény sorok és padok közötti szűk terecskében.

Nagymama azonnal megpillantotta kis unokáját, mert ő volt az egyetlen, aki nem az öltözködéssel volt elfoglalva, az egyik szekrény sor mellett állt, és pont az ajtót figyelte. A tekintetük azonnal össze talákozott, de nagymama hiába mosolygott rá a legszebb mosolyával, Klárka arca megnyúlt. Elfordult, majd ismét visszanézett, úgy suttogta: – Értem ma anyuka jön!

Nagymama eddig is tisztában volt azzal, hogy érkezése csalódást okoz majd, hiszen a kislány anyukával és a kis testvérekkel közös, vidám hazasétálásra készült, amelybe gyakran egy kis játszótéri látogatás vagy bolti vásárlás is belefért. Nem szomorodott el Klárka szavain és sarokba fordulásán, igyekezett nyugodt szavakkal magához hívni őt. De Klárka nem hajlott a hívogatóra, még jobban befordult a sarokba, két kis kezét az arcához emelve szipogott.

Az egyik óvó néni, aki anyuka telefonjából tudta, hogy ma a nagymama jön a kislányért, megpróbálta az öltözőszekrényhez vezetni a kicsit, de ő elrántotta a kezét és nem mozdult.

– Nem baj – mondta nagymama –, kivárom, amíg megnyugszik. Vagy szeretnél inkább itt aludni? Jöjjünk később érted? – kérdezte aztán a kislánytól.

Erre Klárika hevesen megrázta szőke, göndör fejcskáját.

– Ha itt akarsz aludni, akkor gyere vetközni. Hozom is a pizsamát – kapott az ötleten az óvó néni. De Klárika ettől ismét rákezdett a sírásra, és hevesen tiltakozott.

– No, ha nem akarsz maradni, akkor viszont gyere – fordította határozottan maga felé őt az óvó néni –, öltözz fel gyorsan! Ne kelljen ennyit várakoznia a nagymamának.

Klárika továbbra is hajtogatta, hogy „Engem ma Anyuka visz haza! Ma Anyuka jön értem!” – De azért engedte magát a szekrényhez vezetni. Nagymama és az óvó néni együtt belebújtatta őt a cipőjébe, kabátkájába.

Aztán Klárika lehajtott fejjel, de szó nélkül nyújtotta kis kezét a nagymamának. Együtt, szomorúan ballagtak lefelé a lépcsőkön. Nagymama is átérezte a kislány csalódottságát, és mindketten úgy belemerültek a gondolataikba, hogy a földszinten nem a kijáráshoz vezető folyosó felé indultak, hanem mentek egyenesen tovább, lefelé a lépcsőn.

– Oda ne tessék menni – kiáltott utánuk az óvó néni. – Ott már a pince van.

– Ajaj – csóválta a fejét nagymama –, majdnem lementünk a pincébe.

Ez felkeltette Klárika kíváncsiságát. – És mit csináltunk volna lent a pincében?

– Hát mit? Legfeljebb meglátogattuk volna a kisegereket.

– A kisegereket? – merengett el a kislány.

Megvigasztalódva léptek ki az óvodakapun. – Jobb lesz otthon. Anyuka és a kicsik mégiscsak jobban örülnek nekünk, mint a kisegerek.

Régen ilyenkor, kora tavasszal

Régen ilyenkor, kora tavasszal a falusi portákon sorra világra jöttek a rózsaszín, szőrtelen egerekhez hasonló kisnyulak, kikeltek a tojásokból a kiscsibék, megellettek a kecskék, a tehenek, a kocák is. Mozgalmas élettel teltek meg az udvarokban meghúzódó ólak és istállók. A fák-cserjék sűrűjében is megültek a fészkeiken az itthon áttelelt madarak, a rigók, cinkék és verebek.

Gyerekkoromban, az 1950-es évek elején „államosították”, vagyis elvette az állam a szüleim kertészetét. Ezután nálunk is gondot okozott az általános élelemiszerhiány. Akkoriban a húsboltokban rendszerint üres pultok fogadták a vásárlókat, legföljebb, ha áttetsző-fehér sertésszírtömbök, egy-egy tálca szeletelt párizsi vagy a mélyhűtőben a mirelit tonhal-csomagok képezték a választékot. Lehangelő volt egy ilyen üres hentesbolt, még ha a falakon magasra felfutó fehér csempék a tisztaság érzetét is keltették.

Ekkor döntött úgy édesanyánk, hogy legalább tojásból önellátó lesz a családuknak, tyúkokat fogunk tartani. Nagyszüleim háza ugyan egy budai villanegyedben állt, ahol a haszonállatok tartása nem volt divatban. De „a szükség törvényt bont” alapon tartott már édesanyám a háborút követő esztendőkből ebben a patinás városrészben kecskéket, de még disznót is. Igaz, hogy nem családi háznál, hanem a kertészetük udvarán, amelyet sűrű sövény kerített be, és magas japánakácok, nyárfák fogták körül, rejtettek el a kíváncsi tekintetek elől. Senki nem is tette szóvá a kényszerű állattartást, sőt, a kecsketejért más kisgyerekes családok is bejelentkeztek, noha elsősorban a kedvünkért tartotta a tejelő jószágokat édesanyánk.

A Pilisvörösvárról beszerzett tizenöt hófehér jércének most nagyszüleink családi háza és aprócska kertje adott otthont.

– Leghorn – mondta büszkén anyánk. – Kivételesen jó, amerikai tojófajta. Ilyet csak a pilisvörösvári sváboknál látni, Németországból, a kitelepített rokonoktól kapják.

Máris meghozta első pozitív eredményeit a gyászos, sok fájdalmat okozó kitelepítés: lám csak, modern fajtákkal látták el a kintiek az itthoniakat. A megtermékenyített tojásokat nem volt nehéz a bőrröndben, kézitáskában hazacsempészni, így kezdték el a fehér tollú, égőpiros tarajú leghornok kiszorítani az udvarokból a kendermagos vagy sárgatollú magyar tyúkokat.

Mindannyian rajongtunk a szép és okos jószágokért. A tyúk is éppoly tanulékony és gazdájához ragaszkodó, mint bármely más háziállat. Azt nem állíthatom, hogy értünk, folytonosan velük kergetőző, őket megfogni szándékozó gyerekekért is rajongtak, de nagymamánkat például kitüntető szeretettel vették körül. Mintha sejtették volna, hogy nála kellett a legnagyobb ellenállást leküzdenie anyáknak, amikor a tyúktartás szóba került. Nagymama, városi asszony léte, nagyon ódzkodott a lakásban tartott állatoktól, még ha ez esetben csak a pincéröl volt is szó. A pince a konyhából nyílt, és így naponta kétszer átviharzott a konyhán és az előszobán a sok hosszúlábú tollas. A hangjuk sem volt éppen diszkrét, pedig kakas nem is volt köztük. Ha terelte kifelé vagy éppen befelé a csapatot valaki, a kárálásuk, kodácsolásuk megszire elhallatszott. És még ezen a rövidke úton sem tudták megtagadni magukat, elpottyantottak egy-egy kisebb-nagyobb „görbe tojást”, amit gyorsan fel kellett takarítani, mielőtt még belelépett volna valaki.

De reggeli kivonulásuk idején már a pincében, a falak mentén lerakott, szénával bélelt kosarakban jó néhány friss tojás bújt meg, ami bőségesen kárpótolt minket az okozott kellemetlenségeikért. Persze a pincét is minden reggel takarítani kellett, cserélni alattuk az almot, az itatóban a vizet. De ez a nagyok feladata volt. Nekünk a tyúktartásból csupa kellemes dolog jutott: a friss, sárga tojásból készült rántották és a kergetőzés a nagy kotkodácsolással menekülő, hosszúlábú házi madarakkal.

2019. 03. 20.

A kutya és a hatodik érzék

Sok mindent megmagyaráz az emberi tudomány, de nagyon sok mindent nem tud. – Egyelőre – mondják az optimisták. Csakhogy minden új tudás egy újabb ismeretlenre nyit ajtót. A mindennapokban is így van ez: ha egy épület addig bezárt ajtaját kinyitjuk, rájövünk, hogy az ajtó nyitva ugyan, de amíg töviről hegyire be nem járjuk, semmit sem tudunk arról, hogy mit rejt magában az épület.

Nemrégiben hallottam, hogy a kutyák értelmi képességeit etológusok tanulmányozzák, azt kutatják, hogy a kutya hogyan gondolkodik? Kísérletekkel modellezik a viselkedését. Mi ezeknek a kísérleteknek a viszonyítási alapjuk? Az emberi gondolkodás és viselkedés. Bizonyos, hogy sok szép eredményt érnek így is. Csakhogy a kutya érzékelése sok tekintetben felülmúlja az ember érzékelését, úgy is mondhatjuk, hogy többet tud, lát és hall, mint mi emberek. Erre utal az a mindennapos jelenség is, amelyet „a gazda hazaérkezése” címszóval illelhetünk.

Fickó kutyánk, például, már jó néhány perccel azelőtt, hogy a haza-térő családfő autójának berregése hallható, a lámpájának a fénye látható lett volna, izgatott kapu előtti várakozással jelezte a hazaérkezés közelségét. Megnéztem egyszer az órát, hogy hány perccel a megérkezés előtt kezd el figyelni, kezd várakozni a nevezetes eseményre. Négy-öt perccel azelőtt már, hogy a gépkocsi megállt volna a ház előtt. Annyi bizonyos, hogy emberi érzékszervekkel, emberi füllel még semmire sem lehetett következtetni. Valószínű, hogy a kutya sem a fülére alapozta meggyőződését.

Erre mutat egy nemrégiben olvasott, hasonló történet is: egy család a vasúti sínek közelében lakott. Az egyik családtag egy a lakóhelyüktől távolabbi városban élt, és amikor hazajött, mindig vonattal érkezett. Ha rajta volt a közelben elhaladó vonaton, a család kutyája félreérthetetlenül ugatni kezdett, jelezte az érkezését. Az édesanya melegíteni kezdte az ebédet vagy a vacsorát, hogy mire az állomásról hazaér a fiú, asztalhoz ülhessen. A kutya tévedhetetlennek bizonyult, sosem vezette félre a családot. Nyilván, hogy nem a fülével

dolgozott, hiszen a vonat ugyanúgy zakatolt, akár rajta volt a fiatal-ember, akár nem.

Lenne tehát a kutyáknak, ezeknek az általunk olyan régen és olyan jól ismert háziállatoknak, egy olyan érzékszervük, amelyről nekünk fogalmunk sincs? És esetleg olyan messzire elható jeleket adnak ki magukból az élő szervezetek, így például az ember szervezete is, amelyeket a kutyák fel tudnak fogni, de mi magunk nem?

Miért ne? A tudomány persze botorságnak, fantasztikumnak tart minden ismeretlen jelenséget mindaddig, amíg valaki egy készülékbe be nem fogja, mérhetővé nem teszi azt. A rádióhullámok is ősidőktől léteztek, már akkor is, amikor még nem találta fel az ember a rádió adó-vevőt, sem a mobiltelefont, sem a televíziót, sem a számítógépet.

Újabban pedig már olyan szerkezetek is születnek, amelyeket az emberi gondolathullámok, agyhullámok vezérelnek. Egy csíkszeredai diák például nemrég nagy sikert aratott azzal, hogy gondolat-irányította művésztagokat készített. A szerkezet, amelyet a művésztagba beépített, képes felfogni tulajdonosa gondolatát, sőt engedelmeskedik is gondolatban kiadott parancsának.

– Most felemelem a kezem – gondolja a művész tulajdonosa, és a művész megmozdul, és tényleg felemelkedik. Akár az igazi. Ugyanígy működnek már világszerte az emberi gondolattal irányított robotok is. Pedig még szinte eleven az a határozott, tudományos álláspont, hogy a gondolatolvasás lehetetlen, ilyesmiről beszélni is szélhámosság.

Nem az, csak kell ehhez egy bizonyos hatodik (vagy hetedik?) érzék.

De ha ezt a hatodik érzéket már egy diák is be tudja építeni valamely műszerbe, akkor nem vagyunk messze attól, hogy általános gyakorlattá legyen a gondolatolvasás.

Hogy ez a gyakorlat mi mindenre adhat lehetőséget, abba jobb bele sem gondolni.

2019. 07. 14.

Az a bizonyos hatodik érzék

Annak megfejtésére, hogy honnan és miért tudhatja a kutyas, hogy a gazdája érzőben van, noha ezt még a mi érzékszerveink nem jelzik, azt a magyarázatot találhatjuk például, hogy a kutya érzékeli, fel tudja fogni az agyhullámokat, amelyeket a közelgő gazda gondolatai okoznak, és ezekből tudja előre, hogy várható a megérkezése.

– Olyan messze hatóak lennének tehát az agyhullámok? – kérdezhetné kételkedve valaki. Hiszen a felfogásukra szerkesztett készülék, az EEG, az elektroenkefalográf csak egész közelről képes érzékelni azokat.

De mi, akik nap mint nap csendben imádkozunk, azaz gondolataink segítségével társalgunk a Jóistennel vagy az őrangyalunkkal, úgy hisszük, hogy imádságunk célba ér, és ennek bizonyítására mindannyian számos esetet fel is tudnánk sorakoztatni. Ezért tulajdonképpen nem ütközünk meg azon a feltételezésen, hogy az emberi gondolat messze ható, nagy távolságokat is képes áthidalni.

De vannak ennél bonyolultabb jelenségek is. Történt például, hogy a családfőnk munkát kapott, és emiatt korábbi szokásától eltérően már a délelőtti órákban el kellett indulnia otthonról. Fickó kutyánk annyira zokon vette, hogy ezek után a gyerekekkel való délutáni hazaérkezésemig egész egyedül kell őriznie a házat, hogy a gazda távozásakor hangos vonyításba fogott, ami szinte a buszmegállóig, jó 500 méteren át elkísérte férjemet. A munkahelye csupán három buszmegállónyira volt tőlünk, a közeli művelődési ház igazgatója lett. Egyik nap, amikor beért, azzal fogadták a munkatársai, hogy vendége érkezett, ott várja az irodája előtt. Be sem kellett azonban mennie, hogy meglássa, ki lehet az a nem várt vendég, mert a ház ajtajában farkcsóválva megjelent Fickó kutya.

Hogy került oda? Honnan tudta, hogy hol van a művelődési ház? Hogy tudott hamarabb odaérni, mint a busszal utazó gazda? – Ezekre a kérdésekre nincs válasz. Mivel a gazdi felszállt a buszra, a szimat nem vezethette a kutyát, a buszon pedig szokása szerint végig a hátsó ablaknál állt – három megálló kedvéért nem érdemes beljebb menni

–, mégsem látta, hogy futott volna a busz után Fickó. De nem hogy utána futott, meg is előzte azt, mert hamarabb beért a művelődési házba, mint az igazgató úr. Ott gondosan körbeszaladt, lekáderezte a színházteremben próbáló iskolásokat, végigjárta a színpad zegzugait, aztán izgatottan kifutott az udvarra, be az irodák folyosójára, jó szokása szerint felágaskodva megcsapkodta a kilincseket, azaz benyitott minden irodába, végül a folyosó végén, a gazda bezárt ajtajánál megnyugodott, lehasalt, és nyelvét lógatva, lihegve megvárta annak megérkezését.

Ha megelőzte a buszt, honnan tudta, hogy hol fog leszállni a gazda? – Kiszimatolta az előző napi nyomait – hangzik erre a materialista válasz. Kiemelkedően finom szaglása kell tehát, hogy legyen a kutyának, ha a forgalmas főút kipufogó gázai közepette 24 órával később is érzékeli a néhány tegnapi, cipős lábnyomból, hogy itt kell kereszteznie az úttestet és befordulnia az udvarba, a gazda munkahelyére.

Persze hivatkozhatnék azokra a történetekre is, amelyek a nem kívánt cica távoli vidékre szállításáról szólnak. Zsákba kötve, harminc-negyven kilométer távolra elszállított, és ott szabadon engedett négy-lábú néhány nap múlva, csapzottan, éhesen, fáradtan, de hazaérkezik, és boldogan dörgölődzik a tőle megszabadulni vágyó háziak lábához.

Hogyan talált haza? Milyen érzékszerve foghatta az adást? Annyi dimben-dombon, községen, városon át mi közvetítette számára az otthon kisugárzását?

Bizony, ha ember módjára nem is tud gondolkodni még a legokosabb állat sem, de enélkül is sok olyasmire képes, amire mi, emberek, nem, és amit ez idáig még sem felfogni, sem megmagyarázni nem tudunk.

2019. 07. 14.

Egy kulacs víz

Amikor nem volt alkalmas idő a dunai evezésre, édesapánk vasárnaponként kirándulni indult velünk a Pilisbe: Kő-hegyre vagy a Szentendre fölötti Lajos-forráshoz, esetleg az Oszoly-sziklához. A rövidebb, de még hótalan téli vasárnapokon pedig általában a Budai-hegyekbe kirándultunk. Így a népszerű Harang-völgybe, amelyen föl lehetett gyalogolni akár a Normafáig is.

Fehér teleken a profik fordítva tették meg ezt az utat, a keskeny, meredek völgyben síléccel siklottak le Zugligetbe. Túra előtt még a Pasaréten elcsíptük a korai szentmisét, vagy hazafelé az este hat órait a Városmajorban. Az is előfordult, hogy útközben, valamely ismerős templomba tértünk be szentmisére. Édesapánk mindent jó alaposan eltervezett, édesanyánk pedig az ennivalónkat készítette össze és pakolta be a hátizsákunkba. Egész nap a magunk kenyerén voltunk. Nekünk, gyerekeknek is kiskorunktól volt hátizsákunk és kulacsunk, mondhatni, hogy ezek a kellékek velünk együtt nőttek. De ne olyan tarka, színes, sok-cipzáros holmikra gondoljunk, mint amilyet manapság már az óvodások is viselnek. A mi hátizsákjainkat édesanyánk varrta valamely régi, halványzöld ballonkabátból vagy vihar-kabátból, igyekezve, hogy az eredeti kabátzsebek is felhasználásra kerüljenek. Egyszerű szabásuk volt, mint egy zsáknak, felül zsinaggal kellett összehúzni, az egykori kabátövből pedig ügyes vállpántok lettek. A kulacsaink viszont gyáriak voltak, alumíniumból készültek, csavaros, jól záródó sapkájukat egy keskeny bőrszík fűzte a kulacsnyakhoz. Apánk hátizsákja a háborús évekből származott, kulacsának pedig vastag bőrből készült tokja is volt, amely hűvösen tartotta a vizet és fel lehetett csatolni a derékszíjára. A kulacsunkat még az otthoni csapoknál megtöltöttük vízzel. Többször is, mivel a szülői figyelmeztetés ellenére azonnal inni kezdtünk belőle, tudniillik sokkal jobb ízű a kulacsbeli víz, mint amit pohárból ihat az ember. Napospor-ízére ma is emlékszem, de hogy mi adta ezt a különlegességét, nem tudnám megmondani.

Édesapánk szerint a vízünknek ki kellett tartania az úti cél eléréséig, például a megmászándó hegy tetején álló turistaházig. A villamoson, buszokon még megálltuk, hogy ne iszogassunk, de gyaloglás közben egyre jobban kívántuk a vizet. Meg kellett tanulnunk spórolni vele, hiszen tapasztaltuk, hogy mind kevesebb lötykölődik az alumínium-flakon alján. Elképzelhetetlen volt, hogy a kitűzött cél előtt valahol vízszerezéssel próbálkozzunk. Úgy emlékszem, egyszer mégis előfordult, hogy visszafelé jövet, Szentendrén, a patak parti úton, pirosítóan hideg, őszi időben, egy kapuban álldogáló nénit megkértünk, hogy megtölthessük nála a kulacsainkat, mert a menedékházat zárva találtuk, így a visszaútra egy csepp vízünk sem volt.

Mekkora kincsnek éreztük azt a kulacs vizet! Egy turista számára szinte a legfontosabbnak. Mert ténylegesen az is: a gyaloglástól is, a célunk elérésekor letelepedve elfogyasztott száraz kosztól, kolbásztól, hagymától, kenyértől is jól megszomjajztunk. Merő szenvedés lett volna a kirándulás víz nélkül.

Nem akarok semmiféle összehasonlítást tenni a mai szokásokkal és lehetőségekkel, nem akarom „bezzeg a mi időnkben”-féle sopánkodásra használni a régi emlékeket. Nem arról volt szó, hogy apánk valamiféle spártai nevelés jegyében kínozott volna minket a sok gyaloglással, a fegyelmezettséggel evésben és ivásban. Inkább arról, hogy erős, kitartó, a természetben jól boldoguló embereket akart nevelni belőlünk. Olyanokat, amilyen ő maga és a természetben, a természetből élő felmenőink is voltak.

Kirándulásainkban, de abban a kulacs vízben is, a maga kipróbált életgyakorlatát és filozófiáját akarta megismertetni velünk és örökségként átadni nekünk.

2019. 07. 25.

Szilvabefőzés

Régi idők illatai a konyhában. Vasárnap leszaladtunk Badacsonyörsre, hogy gyümölcsből roskadozó, fiatal szilvafánkról leszedjük a termék könnyen elérhető részét. Az is bőven elég a családnak, a többivel majd megbirkózik a szomszéd, aki örömmel vállalja a fölösleget. Besztercei szilvánk hamvas is, illatos is, és ennek a nemrég beszerzett fácskának már akkor is édes a gyümölcse, amikor még a húsa kemény. Láss csodát, idén férges szilvát alig találtunk. A monília azért megfogta, a sűrű szilvacsokrok közt akadt már fehérpettyes, összeszottyadt gyümölcs is.

Sötétédeskor 15-20 kilónyi szilvával indultunk haza. Nem osztottunk-szoroztunk, hogy vajon a hazacipelt zsákmány ki tudja-e fizetni az oda-visszaút benzinköltségét, nehogy elmenjen a kedvünk a saját gyümölcsből, ami ráadásul még bio is, mert permetezni nem szoktunk, nem is lehetne ilyen távművelés során jól megválasztani hozzá az időpontot, vaktában szórni a mérget pedig nagy ostobaság volna. A biogazdálkodás jelszavával tehát nyugodt lelkiismerettel hanyagoljuk el a szakszerű gyümölcsfa-ápolási szabályokat, és a véletlenek dicséretes egybejárásza révén mégis minden évben van mit eltenni télire.

Itthon viszont már nem halogatható a befőzés, ha megtermett, fel is kell dolgozni az értékes gyümölcsöt. Van, aki egyszerűen plasztik zacskókba teszi, és a fagyasztóba rakja a télire valót, de én a műanyag minden felhasználási módjától idegenkedem, mióta annyi rosszat hallani róla. Elővesszük tehát a kamrából a befőttesüvegeket és megőrzött fedőiket, kiforrázzuk és csatasorba állítjuk őket, mialatt a sütőben meg a tűzhelyen már készül a dzsem, szilvareszter és a befőtt.

És ez az a pillanat, amikor felrémlenek előttem anyám egykori, nagy befőzési hadműveletei. Ő annak idején, a Kertészeti Akadémián zöldségkertész- és konzerváló szakon végzett, a nagy gazdasági válság idején az első munkája is a befőzés volt, olyan családoknál, akik megengedhették maguknak, hogy ezt a feladatot szakemberre bízzák. Így hát „egyedüli igazi szakemberként”, a családban sem bízta ezt soha másra. Sőt, ha már megmostuk a gyümölcsöket, kiparancsolt minden-

kit a konyhából, és minden munkafázist egyedül végzett. Lehet, hogy nem bízott abban, hogy valóban olyan sterilen kezeljük majd az üvegeit, ahogy kell? Vagy éppen speciális befőttes üvegeit féltette? Ez is, az is az okok között lehetett. Békeidőkben vásárolt, magas, üvegtetőkel ellátott üvegeihez hasonlót a szocializmus éveiben nem lehetett a boltokban kapni. Nyilván valahol a bűnös kapitalizmusban, Ausztriában vagy pont Amerikában gyártották őket. Ezekhez az üvegekhez sem tartósítószer, sem celofán nem kellett. Az üveg szája és az üvegből készült fedő közé egy pontosan méretre gyártott, kifőzhető gumikarika került, majd egy ügyes fémkapoccsal az üvegre rá kellett szorítani a fedőt, és már mehetett is a befőzmény a száraz dunsztba vagy éppen a nedves dunsztoláshoz használt, nagyméretű zománccfazék fedele alá. Ha valaki ezekből az üvegekből annak idején akárcsak egyet is eltört volna, vagy kicsorbította volna valamelyik üvegtető szélét, esetleg elszakít egy sterilizálható gumikarikát, anyánk szerint az pótolhatatlan veszteség lett volna háztartásunk számára. (Manapság ismét találkozni ilyen befőző üvegekkel az áruházakban, többbe kerülnek, mint a kész gyümölcskonzervek.) Ezért tartott távol minden gyanús személyt az egész nyáron át folyó, nagy, éjszakába nyúló befőzésektől, és saját szakértelmét latba vetve készítette számunkra a jóízú és egészséges lekvárokat, dzsemeket, kompótokat és a jobbnál jobb savanyúságokat. Mindezt teljes erőbedobással és odaadással, jókedvvel és büszkeséggel.

Pár nap múlva lesz épp húsz esztendeje, hogy Mezey Ferencné, született Somogyi Katinka, ez a nagyszorgalmú és okos asszony, az édesanyám, kilencvenhatodik évét betöltve, megtért Teremtőjéhez. Hosszú élete során semmi értelmes munkától nem kímélte magát, fáradságot és meghátrálást nem ismert, és csaknem mindenben kiváló volt. Kiérdemelte a végső nyugalmat, az örök világosság fényeskedjék neki!

2019. 09. 18.

A szerencse kovácsa

Szeretem azt hinni, ha egészséges vagyok és nagyobb zökkenők nélkül mennek a dolgaim, hogy ez valamiképp az én érdemem, helyes döntéseim következménye. És tudom, hogy ezekkel a könnyen ön-elégültséget okozó gondolataimmal nem vagyok egyedül. Gyakran előfordul baráti beszélgetések során is, hogy értesülve valaki balszerencséről, betegségéről, valamiféle rosszallással csóváljuk a fejünket. Ott lappang a tudatunk mélyén, az a gondolat, amit az ismert közmondás is megfogalmaz: „Mindenki a maga szerencséjének a kovácsa!”

Van ebben igazság, nem véletlen, hogy a közmondásokat az emberi bölcsesség kikristályosodásának szokás tartani. De még a legbölcsőbb közmondás is esendő emberi tapasztalaton alapul, és már rövidségénél fogva sem lehet elég árnyalt és körültekintő.

Kétségtelen, hogy bizonyos mértékig a sorsunkban visszatükröződik a jellemünk, a gondolkodásmódunk, az erkölcsi alapállásunk, vagy annak hiánya, de azért sok egyéb személy és körülmény is szerepet játszik benne. Például a családtagjaink, barátaink, munkatársaink, de a minket körülvevő egész világ: az aktuális társadalmi és történelmi viszonyok, elvárások, szokások, az anyagi lehetőségek, a rendelkezésre álló tudás, a hagyományok, beidegződöttségek és még annyi minden, beleértve a véletleneket is.

Mindez azért nem mond ellent annak a ténynek, hogy normális körülmények között a sorsunkat meghatározó, alapvető döntések végül is ránk maradnak, nekünk magunknak kell meghoznunk őket. Ebből fakad a már idézett közmondás igazsága, mert ilyenkor valóban a magunk szerencséjének vagy balszerencséjének kovácsává válunk. Tehát ha elutasítom is azt, hogy még az előre nem látható balesetek, betegségek bekövetkeztét is a szenvedő fél számlájára írjam, saját sorsom esetében fontos, hogy ne másokat, ne a külső körülményeket okoljam mindenért. Próbáljam meg kielemezni, mi az, amit másként csinálhattam volna, mennyiben láthattam volna előre a bajok okait, vagy éppen megfogadhattam volna-e mások jó tanácsát, leszűrhet-

tem volna-e mások példájából magam számára a megfelelő következtetéseket?

A nagy nyári viharok, szélvészek, villámcsapások idejét éljük, ezek váltották ki belőlem is az iménti gondolatokat. Szerencsés esetben nap mint nap módom van átélni azt a jó érzést, hogy védett helyen, biztonságos lakásból hallgatom, nézem az odakint tomboló természeti erőket. Mintha moziban lennék, ahol a legkegyetlenebb veszélyek közben is azért tudja és élvezi az ember, hogy mindaz, amit lát, nem vele történik meg.

Csakhogy amikor a hírekből kiderül, hogy hányan és hányan maradtak áram nélkül, hány épületről kapta le a tetőt az orkán, hány utcát, hány várost öntött el az ár, rá kell döbbenjek, hogy az élet nem mozi: mindez megtörténhet velem is. Lehet, hogy holnap pont a mi vidékünkön tetőzik majd a vihar, és a ma biztonságosnak tudott hajlékot játszva tönkreteszi? És akkor nyilvánvalóvá válik, hogy távol áll az igazságtól az az emberi gondolat, hogy „mindenki a maga szerencséjének a kovácsa”. Mindannyiunk szerencsáját nagyon sok, megismerhetetlen, beláthatatlan körülmény kovácsolja. A felfogóképességünk, az érzékszerveink, de még a tiszteletreméltó tudományos erőfeszítések sem teszik lehetővé, hogy átlássuk valamennyit. Ezért is olyan fontos, hogy azokat a meghatározó döntéseket, amelyekben magunkra vagyunk utalva, legalább azokat körültekintően és jól hozzuk meg. A többi esetben pedig higgyük el, hogy a világ rendkívüli összetettsége ellenére sem vagyunk magunkra hagyottak.

Ahogy Lukács Evangéliumában olvashatjuk: *„Ugye öt verebet adnak két fillérért: mégsem feledkezik meg közülük egyről sem az Isten. Nektek pedig még a hajatok szálai is mind meg vannak számlálva. Ne féljete, ti a verebeknél értékesebbek vagytok!”* (Lk. 12, 6-7)

2020. 01. 22.

Nemes gyönyörűségekről és hasznos múltságokról

A nyár is oka lehet, de nem tudok ellenállni a kísértésnek, hogy a növényekről írjak, amelyek számomra a teremtés legkedvesebb jelenségei. Végtelen változatosságukkal, virágaik, leveleik sokféleségével, színes szépségével nem lehet betelni. És akkor illatukról, gyógyító esszenciáikról még nem is beszéltünk. Földgolyónkon sokszázezer növényfajta él, a moszatoktól az erdők-mezők-kertek füveiig, fáiiig. Az emberi fantázia nem volna képes, nemhogy megalkotni, de csak megjegyezni, egymástól megkülönböztetni is őket. Ez magyarázza a herbáriumok, növényhatározók készítése iránti ősi igényt és érdeklődést, amely az európai és a magyar tudományosságban is már jó félévezrede nyomon követhető.

Az első magyar nyelvű növényhatározó, Méliusz Juhász Péter Herbáriuma például 1578-ban jelent meg, magyar növény leírásokkal is bővítve az európai ismereteket. Később Carl von Linné svéd tudós, a természet világának modernkori rendszerezője is nagy hatással volt a növénytanra. 1738-ban jelent meg először *Systema Naturae* című műve, amelynek számos kiadásában csaknem nyolcezer növény leírása és osztályozása található. Az általa megalkotott, kettős latin növény-elnevezések máig a nemzetközi szaknyelv bázisát jelentik.

Ekkoriban Magyarországon is élénk az érdeklődés a természettudományok, így a botanika iránt is. Pozsonyban, 1775-ben, majd Pesten 1794-ben nyomtatják ki Debrecen város főorvosának, Csapó Józsefnek *Új füves és virágos magyar kert* című munkáját. Majd egymást követik Földi János, Molnár János, Veszelszki Antal, Benkő József fűvészkönyvei.

Kitaibel Pál is ezekben az években folytatta sokoldalú tudományos munkáját. Orvos, kémikus, botanikus, a pesti egyetem növénytanivegytani tanszékének tanára, aki kutatóútjai során összegyűjtötte és leírta Magyarország növényeit, állatait, kőzeteit és ásványvizeit. Több mint ezerkétszáz napot töltött el a Kárpát-medence bejárásával: húsz-

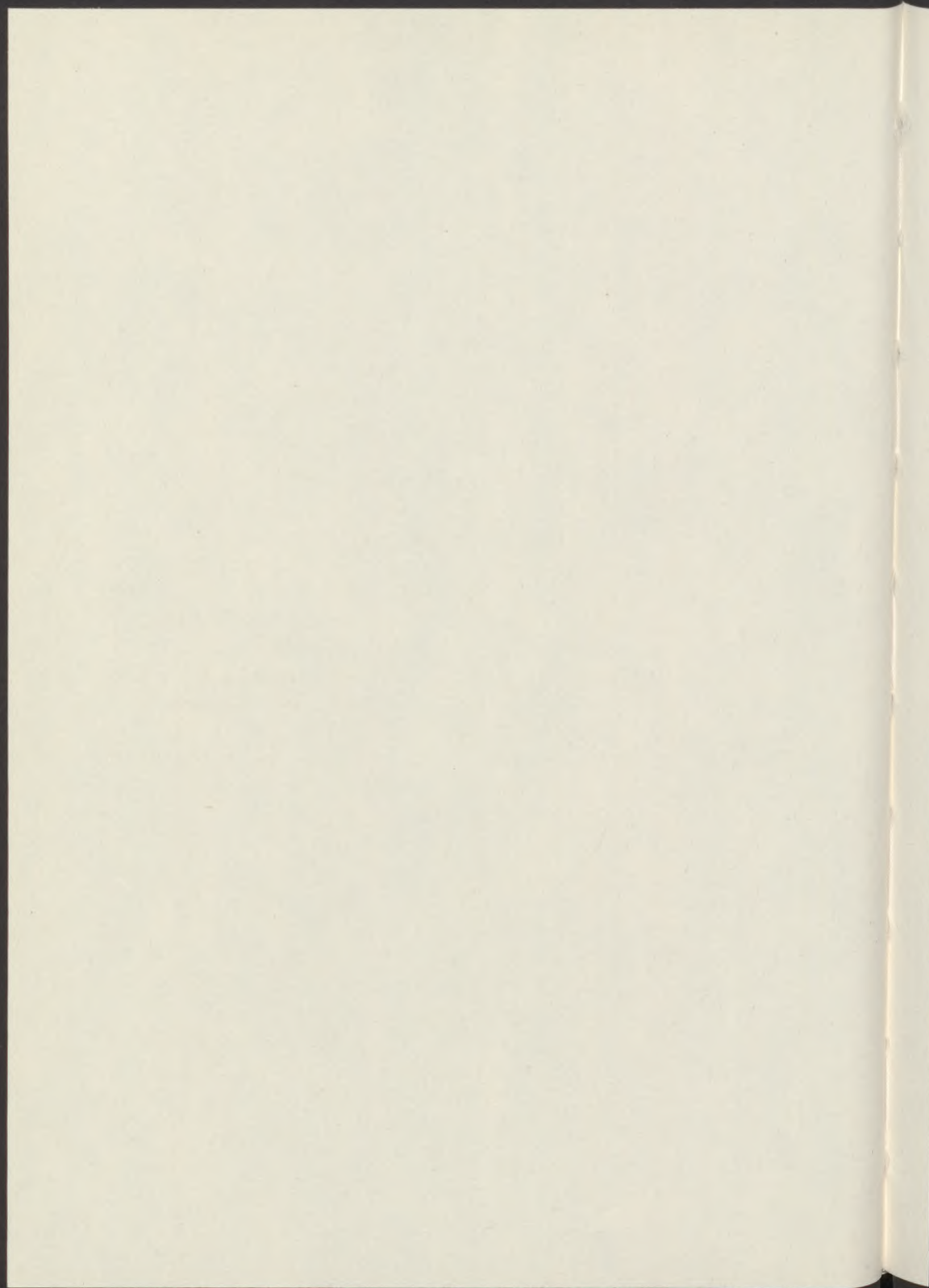
ezer kilométert tett meg, 150 növényfajt fedezett fel. De más tudományos területeken is jelentős eredményei voltak. Összefoglaló botanikai műve latin nyelven, *Descriptiones et Icones Plantarum Rariorum Hungariae* (Magyarország ritka növényeinek leírása és képei) címmel, kétszáznyolcvan színes rézmetszettel, három díszes kötetben, 1799 – 1812 között jelent meg Bécsben. A napóleoni háborúk zűrzavaros éveiben, sajnos, félben maradt könyveinek kiadása. Kitaibel Pál 1817-ben bekövetkezett korai halála után tizenötezer lapra tehető tudományos hagyatékát József nádor vásárolta meg és a Nemzeti Múzeumnak ajándékozta. A gyűjtemény feldolgozása több, mint száz évet váratott magára, és a 20. századi jeles botanikus, Jávorka Sándor nevéhez fűződik. Ez az anyag máig a Magyar Természettudományi Múzeum növény-tárának az alapja, és részben még ma is kiadásra vár.

Neves szerzői miatt is érdemes megemlékeznünk egy másik korabeli magyar herbáriumról: Diószegi Sámuel debreceni „prédikátornak” és botanikusnak és Fazekas Mihály, „főhadnagynak”, a *Lúdas Matyi* klaszikus szerzőjének közös munkája 1807-ben jelent meg, és a „*Magyar füvész könyv, melly a két magyar hazában találtatható növényeknek a megesmerésére vezet a Linné alkotmánya szerint*” címet viseli. Mintegy háromezer, Magyarországon és Erdélyben élő növény leírását olvashatjuk benne, korabeli neveikkel és a szerzők által adott nevekkal együtt. Az előszóban a két tudós így összegezte munkájuk célját: szeretnék, ha „*nemes gyönyörűséget és nyári hasznos mulatságot találhatna mind a két nemen lévő magyar ember*”, amikor a könyvvel kezükben bejárják az erdőket, mezőket. Hangsúlyozzák, hogy elsősorban nem a növények gyógyító hatását igyekeztek bemutatni, hanem a sokféleségük, szépségük és természeti környezetük megismertetése a céljuk.

De jó lenne, ha mi is ilyen nemes gyönyörűségekkel és hasznos mulatságokkal töltenénk nyaranta az időnket!

2020. 07. 03.

Rövid a farsang

A várakozás heteiben

Könnyű napfényes tavaszi reggel reménnyel telt szívvel fordulni a Teremtő felé, és megköszönni neki a létezés kegyelmét! De a december eleji fagyos napokban csak a gyerekek lelke tud megtelni gondtalan várakozással, és a havas utcát járva nem a hideg miatt, nem a koraesti sötétség miatt zúgolódnak, hanem a közelgő Mikulás és Karácsony örömeire gondolnak.

– Mit hoz a Mikulás? – Mi lesz a karácsonyfa alatt? – ez jár ugyan legtöbbször mindkét fél, a gyermekek és a szülők, nagyszülők fejében is, de míg a kicsik legtöbbször a várakozás boldog feszültségében gondolnak rá, találgatják az esélyeket, addig a szülők szívében a mosolygós tervezgetés mellett az aggodalom is ott szorong. Mérlegelik, hogy kinek kell a családban új dzsekit, kabátot venni? Vagy éppen hócsizmát, bakancsot, mert a régi már foltos, félretaposott sarkú, az első lépéseknél átázik, a talpán befolyik a hólé. Vagy kiment a divatból és a nagylány fel nem venné, inkább fázatja a lábát az edzőcipőben, mint egy ronda, tavalyi csizmában, mikor már a többieknek mind új van.

A felnőtt legtöbbször kénytelen az ajándékok szép hiábavalósága helyett célszerű meglepetést okozni: feltérképezi, hogy kinek kell új sapka, sál, ki vesztette el a félpár kesztyűjét, vagy az egészet, kinek kell meleg zokni, pulóver, hónadrág, sőt, ki nőtte ki az összes tavalyi holmiját? És mi lesz, ha hallani sem akar arról, hogy anya vagy nagymama vegyen neki újat, inkább a pénzt kéri, és megveszi ő, olyat ami „normális”, ami menő. És mennyibe fog a nagy vállalkozás kerülni? Mikor pedig... mikor pedig... van ilyen meg olyan számla, kifizetni való minden hónapban több, mint elég, és végül enni is kell, különösen, ha a gyerekek már benne vannak a korban és még nem fogják vissza magukat, nem fanyalognak a tányér fölött, hogy ha ezt mind megeszem, holnap nem jön föl rám a farmer.

Persze akad olyan kamasz is, akinek épp azon drukkolnak a szülei, hogy vajon idén is tart-e még az a hóbortja, hogy tél ide, hó és fagy

oda, föl nem vesz sem sapkát, sem kabátot. Azon egy szál pulóverben megy ki az utcára, amit a szobában is visel, legföljebb a kapucnit hajlandó felhúzni a fejére. Persze, csak ha tönkre nem teszi evvel a jól „belőtt” frizuráját. Mit meg nem adna az a nagymama, aki egész előző télen azért imádkozott, hogy mindenképpen ne vegye meg az Isten hidege azt a gyönyörű, nagyra nőtt tizenhét éves, aki valóságos csoda, hogy eddig átvészelte a telet tüdőgyulladás nélkül. De hátha idénre már megjött az esze, és akkor vehetünk neki valami jó meleg dzsekit, vagy amit akar, csak télre való legyen!

Szóval nekünk, felnőtteknek legtöbbször gondot okoz a tél, a havazásban nem föltétlen a hétvégi nagy szánkózás vagy síelés lehetőségét látjuk. „Jó, hogy eszembe jut, hiszen a sícipőket is kinőtték biztos, pedig ha az iskolával sítáborba kell menni, ne kelljen szégyenkeznie a mieinknek sem.”

És persze a felnőtt ajándékok: mert az egyik családnak tűzifa kell, hogy kisebb legyen a gázszámla, ha a kályhával is besegítenek. A másiknak meg a munkába járáshoz kell az autójára új téli gumi. Mennyi balesetről hall az ember, még csak az kellene, hogy neki csússzanak egy fának. – De veszek én neki inkább buszbérletet, megveszem minden téli hónapban, ez is szép karácsonyi ajándék, bevált tavaly is. Igaz, hogy korábban kell kelnie, és nem akkor jön-megy, amikor akar. Csak járnának rendesen a buszok, hogy ne kellene szabadságot kivenni, mikor egy-egy járat kimarad. Télen az ilyesmit könnyebb elképzelni, mert látszik, hogy a sofőrök milyen vigyázva vezetik füstölgő, ziháló nagy járműveiket a ködben, hóban, vagy a lefagyott, jégbordás utakon.

Milyen messze vagyunk a képeslapok nyugalomba vonult, piros ablakos kicsi házaitól, amelyek tetejét vastag fehér paplanként takarja be a hó, alatta csakis béke, meghittség, vidámság és meleg lehet. Arra vall, ahogy a kéményből előkunkorodik a tiszta, fehér füst, az ajtó előtt pedig kíváncsian megáll a foltos hátú, szelíd őzike!

Van-e, volt-e valaha is, valahol is ilyen idilli a hideg, a tél? Vagy csupán a téli ünnepvárás békességét jelképezik ezek a csendes erdei házikók? Azt a jókívánságot küldjük velük ismerőseinknek, küldik nekünk ismerőseink, hogy ilyen meghitt, csendes és védett ünnep legyen majd lelkünkben a karácsony? Amikor a megajándékozottak-

ban a Megváltóval együtt megszületik a szeretet, a bizalom, a megnyugvás is. A remény, hogy zaklatott hétköznapijaink az ünnep közös öröme által, az egymásnak okozott öröm által majd végre elnyerik értelmüket.

Hogy legalább egyszer az esztendőben, és pont akkor, amikor a legzordabb körülöttünk a világ, jóakarattal legyünk egymás iránt, egymás kedvét keressük. A várakozás örömteli heteiben méltóvá váljunk ahhoz, aki a legnagyobb ajándékot, az örök jövőt hozza el nekünk.

2012. 12. 02.

„Elég minden napnak a maga gondja”

– Mire ez az egész újév? Csak hogy éveink száma ismét gyarapodjék eggyel? Hiszen holnaptól is folytatódik minden a megszokottak szerint. Nem lesz ebben az újévben semmi, ami igazán új volna, megy tovább a küszködés, felsorakoznak mindennapi gondjaink, ugyanúgy aggódhatunk a jövőnkért, a gyermekeink, unokáink jövőjéért, mint eddig. Semmi jóra nem számíthatunk, annál több váratlan gond és baj zúdul majd a nyakunkba. És ezt ünnepeljük pezsgős koccintással, tűzijáték- és petárda durroztatással? Ezért akasztunk színes papírszalagot szobánk egére és a nyakunkba? Ezért szórjuk a konfettit? – kérdezi magában ünnepi készülődés közben a rosszkedvű ember. – Majd mégis szeretne jót nevetni az elmúltakon, enni-inni, elbódulni, hogy legalább ezen az éjszakán ne kelljen a kiszámíthatatlanon rágódnia.

Ha megnézzük újévi szokásainkat, látjuk, hogy ősidők óta az idő múlásának ünnepén legfőképp a jövő foglalkoztat minket. Azért akarjuk ilyenkor jól érezni magunkat, hogy minél jobb, gondtalanabb jövőt „varázsoljunk” magunknak. Úgy tartjuk: „Amilyen szilveszter éjszakája és az újév első napja, olyan lesz az egész esztendő”. A jövő iránti kíváncsiságból jósolunk és jósoltatunk magunknak. Ott motoszkál bennünk az a régi hit, hogy feltárunder előttünk ilyenkor az új, a még ismeretlen idő kapuja. Tudni szeretnénk róla valamit, mielőtt átlépnénk küszöbét.

De vajon tudható-e előre, vajon meg van-e írva valahol – például a sors könyvében – hogy mit hoz a jövőnk?

„Elég minden napnak a maga gondja” (Mt 6, 34b) – mondja a témáról Jézus, és óvja híveit a jövő iránti aggodalmaktól, de a túlzott kíváncsiságtól is. Inkább arra biztat, hogy a mindenkori jelen bajait oldjuk meg jól, és bízzunk abban, hogy van a jövőnknek Gazdája, akinek tudta nélkül egyetlen hajszál sem hullhat ki a fejünkből.

Tehát semmi gondunk se legyen a jövőre, éljünk a múltó idő tudata nélkül, mint mondani szokás, az állatok? Nem lehet véletlen, hogy év-

ezredek óta az ember fordulópontnak tartja az újév kezdetét: a pillanatot, amikor befejeződik valami, és elkezdődik valami más. Éppen ez ennek az ünnepnek a lényege: nem csak a jövő felé nyíló ablakot pillantjuk meg benne, de fontos, hogy ilyenkor számot vessünk azzal is, amit már átéltünk, számot vessünk azzal, ami elmúlt.

Nehéz persze az öntudatot kioltani igyekvő ünneplés közepette számvetést készíteni. De mikor összefoglalóan megállapítjuk: – Az elmúltnál csak jobb évem legyen! – vagy épp ellenkezőleg: – Rosszabb évem sose legyen, mint ami volt! – biztos, hogy valami ilyesminek a végeredményét mondjuk ki.

És milyen különös is az ember emlékezete. Legalábbis az enyém. Hiába a régi mondás, hogy „csak a szépre emlékezem”, hirtelenében a betegségek, megrázkódtatások, váratlan szerencsétlenségek jutnak az eszembe, és én is arra hajlok: „Uram Isten, csak több ilyen évünk ne legyen!” Aztán megpróbálok az év jó hozadékai, a boldog pillanatok után kutatni. Hát igen: egyrészt-másrészt. Nagyszerű dolgok is történtek. Csakhogy... Nem kétséges, az elmúlt esztendő családunk egyik legnehezebb éve volt.

– De túléltek! – villan belém a fölismerés. Pedig hány ébren töltött éjszaka, hány kétségbeesett óra, hány imádkozással, könyörgéssel teli nap van mögöttünk! És lám csak, minden baj valamiféle nyugvópontra jutott, a legrosszabb fordulatot sikerült – nem egyszer csodával határos módon – elkerülnünk. És máris visszavonom a meggondolatlan sóhajt, és úgy érzem, hogy nagy-nagy hálával tartozunk, amiért a legkeservesebb percekben ott álltak mellettünk őrangyalaink: „Lehet persze jobb is, de rosszabb esztendőt ne adj nekünk, Uram!”

2013. 01. 03.

Vida Tivadar atya emlékezete

Mindig fájdalom, ha egy kedves baráttól örökre el kell búcsúznunk. Hiába tudjuk, hogy az élet halállal végződik, egyszerűen nem végződhet mással, mégis, nagyon nehezen törődünk bele ebbe a ténybe. 10-12 éves gyerekként ennek a felismerése jelentette számomra az első komoly kiábrándulást. Nem csak az életből, hanem az emberekből is. Úgy fordítottam le magamnak létünk eme alaphelyzetét, hogy olyan ez, mintha abban a tudatban utaznánk egy repülőgépen, hogy az egy idő múlva biztosan le fog zuhanni velünk. Örültségnek tűnt, hogy ezt a felnőttek pánik nélkül elviselik, sőt, természetesnek tartják, és hogy ebbe a helyzetbe ugratják bele a gyerekeiket is. Képmutatásnak hittem, hogy látszólag mindenki nyugodtan éli mindennapjait.

Így találkoztam először az abszurditás fogalmával, noha ezt a szót akkor még hírből sem hallottam. Azért jár mindez mostanában gyakran a fejemben, mert életem egyik kedves szereplőjét veszítettem el pontosan négy hónappal ezelőtt.

Tudom, hogy ezzel nem vagyok egyedül, mindannyian vesztesek vagyunk, akik hosszú évtizedeken át sütkérezhattünk lelkipásztori szeretetének fényében, érezhattük lénye biztos, megnyugtató kisugárzását. Tudom, hogy nagyon sokan vagyunk egykori hívei, Magyarországon és szeretett szülőföldjén, a felvidéki Ipoly-mentén, és mindenütt a világon, ahol jó hatvan évnyi papi szolgálata közben megfordult. Nagyon sokan vagyunk azok, akik dr. Vida Tivadarnak, nyugdíjazásáig hosszú időn át a máriaremetei Kisboldogasszony bazilika tudós káplánjának lelki kincseiből részesülhettünk, és gyermekien jóhiszemű, készséges, baráti személyisége közvetítésével megtapasztalhattuk az istenhit erejét és az Isten-közelség örömét. Intellektuális felkészültsége, nagy teológiai tudása, nyelvteljesége, amely a klasszikus nyelvek – a latin, a görög, a héber – ismeretén túl például a német, a francia, a szlovák nyelv magas szintű birtoklását is és nagy kiterjedésű műfordító munkásságát is lehetővé tette, csak egyik fontos adottsága volt. De természetes volt számára az is, hogy fáradtságot nem ismerve,

nyolcvanas-kilencvenes éveiben is minden lehetséges alkalommal visszajárt szülőföldjére, papi hivatásának forrásvidékére, hogy magyar nyelvű igehirdetésben és lelki vigaszban lehessen részük földijeinek. Találkozhattunk vele az erdélyi Szőkefalva templomkertjében is, ahol félnapokon át, szakadatlan türelemmel gyóntatta a távoli vidékekről, Bukarestből, Moldvából a Mária-jelenésekre odaseregltő zarándokat. De ő volt az is, aki híveit születés- és névnapjukon, vagy más nevezetes esemény alkalmával telefonon felhívta, felköszöntötte.

Életem nem egy nehéz helyzetében én is magam mellett tudhatam készséges segítségét: édesanyám, majd anyósom utolsó hónapjaiban ő biztatott minket, hogy a testi hanyatlás végzetes volta ellenére higgyünk a szenvedés értelmében, és legyen kitartásunk a szeretetteljes ápolásban. Meg tudta értetni velünk, hogy életünk repülőgépe nem a biztos zuhanásba, de azon túl egy másik életbe röpíthet minket. Törékeny testalkata rendíthetetlen erejű lelket takart.

Emlékét leghívebben az a jelenet őrzi számomra, amikor egy nagyon zord téli napon a remetei templomnál összefutottam vele. Fekete baret sapkában, vékony szövetszövetpelerinben, félcipőben haladt a jeges úton.

– Jaj, Tivadar atya, meg fog fájni ebben a hidegben.

– Remélem nem – mosolyogta. – Csak ide megyek. Gyóntatni az idősothtonba.

Elköszönt. Gyorsan, könnyedén távolodott, mintha a szél vitte-röpítette volna az öreg gesztenyefák között.

2013. 02. 13.

Gyermekeket várunk

Az jár az eszemben, vajon profán gondolat-e ádventet a gyermekvárás időszakához hasonlítani? Ahhoz a reménységgel teli időszakhoz, amikor új tagjának az érkezésére vár a család. Ez az érkezés megdolgoztatja a fantáziánkat. Magunk elé képzeljük az újszülöttet, a rejtélyesen megvalósuló kis jövevényt. Tudjuk, hogy valamiképpen belőlünk is lett, hozzánk tartozik, a mi életünk is új dimenziót, új távlatot kap majd általa és tőle.

Persze nem tőle, hanem attól az Ismeretlentől, aki őt megalkotta és elküldte nekünk, hogy a magáéval együtt a mi életünket is folytassa. Folytasson minket abban az elképzelhetetlen távolságba visszanyúló láncolatban, amely minden mai élet mögött ott sorjázik. A történelmek előtti korokba, egész a Teremtés pillanatáig visszavezetnek ezek az életláncok: minden szemük egy új nemzedék új tagjának az életét jelenti.

Hogy hány ilyen életláncszemből áll a hozzánk vezető sor, hány ezer, gyermekét szeretettel és gonddal felnevelő édesanya és édesapa törődése, felelősségvállalása, munkája kellett ahhoz, hogy mi, mai generációk a világra jöjjünk, arról senki halandónak fogalma nincs. Akármilyen esendők, hitványok, esetleg rosszindulatúak és bűnösök is vagyunk mi, mai emberek, a szeretet és emberi jószág végtelen láncolata kellett ahhoz, hogy annyi évezreden át megszülessenek az őseink, és nemzedékről nemzedékre világra hozzák, vállalják gyermekeiket, míg csak egyszer elért hozzánk a sor, és lettünk – egyetlen élet erejéig – az értelme ennek a sok ezer évnyi emberi fáradozásnak. És megszülettünk.

Vajon szoktunk-e úgy tekinteni magunkra, mint akik valójában őseink és elődeink jövőbe vetett hitének a gyümölcsei vagyunk? Szoktuk-e életünk értékét ebben a hozzánk vezető szeretetláncolatban látni és úgy becsülni? Úgy tekinteni magunkra, mint az őseink és utódaink múltból a jövőbe vezető életláncában bár csak egyetlen, de nélkülözhetetlen láncszemre?

A szélfújta ökörnálánál reményteljesebbé valójában akkor válik ennek a valósága, amikor megszületik addig utolsó láncszemként fityegő életünk folytatása: a belőlünk származó, a ránk bízott utód. Létével rögzíti létünket és jövőt ad az egész eleven láncolatnak. A semmiből, a nemlétből érkezés hamvassága van az arcán, az új teremtmények, új alkotások varázsa. Csodáljuk azt a természetes bizalmat, amivel ránk pillant, amivel körül néz maga körül a világban. És kétségbeesünk, ha sírásra görbül az ajka, és elkeseredetten gyűrődnek újra össze már épp kisimulóban lévő újszülött-ráncai. Az éhség, az ijedtség, vagy valamilyen más, előttünk ismeretlen forrású fájdalom keseríti el, tölti el csalódottsággal őt? Ökölbe szorítja apró, gyöngéd ujjacskáit és rázza, egész testét rázza a kétségbeesés. És mi érezzük, hogy nincs, nem is lehet az életben fontosabb feladatunk annál, mint hogy megtaláljuk bánatának okát és megvigasztaljuk.

Akkor is rágondolunk, amikor nem akarunk: reménységgel, hogy a szeretet új forrása fakad fel általa az életünkben. Mosolyogva, mintha mindig rá, az új, várva-várt kis jövevényre mosolyognánk, aki nélkül mérhetetlenül szegényebbek lennénk, sőt, talán nem is lennénk.

Az jár az eszemben, vajon profán gondolat-e az ádventet a gyermekvárás időszakához hasonlítani?

2013. 12. 18

Karácsony előtt

December közepén vagyunk. A békét, a nyugalmat, a jövő reményében születő kisdedet várjuk. A „szeretet ünnepének” is nevezett karácsonyt, amelyre legbelül mindannyian vágyakozunk. Vágyunk a szeretetre, hogyne vágynánk. Hiszen nélküle értelmetlen és élehetetlen az élet.

De hát mi is az a szeretet? Hogy magyaráznánk el valakinek, aki még sohasem hallott róla?

A szeretet az, ami miatt megbízhatok a másik emberben. Tudhatom, hogy elfogad olyannak, amilyen vagyok. Tudja, hogy mi jó nekem, és azon van, hogy részem legyen a jóból. Tudhatom, hogy örül, ha velem van, és örül, ha vele vagyok. Azt akarja, hogy én is örüljek. De nemcsak az örömet oszthatom meg vele, a bajban is mellettem áll. Segít, hogy kikeveredjek a bajból. Nem hagy el akkor sem, ha gondokkal küzdök, ha sok mindenben rászorulok. Megosztja velem, amije van.

Aki szeret engem, az örül, ha nyugodt, vidám és elégedett vagyok. Azt akarja, hogy meglegyen mindenem, amire szükségem van, és az is, amire vágyom. Dolgozik értem. Elkészíti az ennivalómat, megveszi számomra a szükséges, sőt, a vágyott holmikat is. Segít a tanulásban, a munkában. Velem tart akkor is, ha szórakozni vagy pihenni akarok, de akkor is, ha fáradt és beteg vagyok. Akkor is, ha jól mennek a dolgaim, de akkor is, ha nem sikerült valami, ha szerencsétlenkedem. Ha bajt okoztam, ha nincsen pénzem, ha baleset, ha támadás, ha veszteségek értek. Segít, hogy képes legyek arra, hogy én is a jót akarjam, és megküzdjek érte. Erősít, bátorít, támogat. Akkor is, ha nem érdemlem meg, ha nem viszonozom, ha nem vagyok képes a jóért jóval fizetni.

Szeretet nélkül a legmelegebb ruhában is fázunk, de a szeretet segít a leghidegebb telet is elviselni.

Próbálkozom, hogy megfogalmazzam, mi is a szeretet. Ahelyett, hogy felnyitnám az Újszövetséget az első Korinthuszi levélnél, Szent Pál szeretethimnuszánál (1 Kor 12, 30 – 13, 13). Pedig annál pontosabban aligha lehet leírni azt, amiről beszélünk: *„A szeretet türelmes, a szeretet jóságos, a szeretet nem féltékeny, nem kérkedik, nem is kevély. Nem*

tapintatlan, nem keresi a maga javát, nem gerjed haragra, a rosszat nem rója fel. Nem örül a gonoszságnak, örömét az igazság győzelmében leli."

Ezt, a világ motorját hajtó valamit keressük születésünktől halálunkig. Ahogy a fölé hajló, rámosolygó szeretettől felragyog már a néhány napos kisbaba arca is. Boldogan rugdalózik, sütkérezik a fényében. És felismeri a szeretet hiányát is, sírásra görbül a szája egy összevont szemöldök, egy rideg pillantás láttán. És ezt a szeretetet óhajtjuk utolsó leheletünkig, ezt szomjazza a már mindentől elbúcsúzó, mindenről lemondó idős ember is. Hogy érezze: szüksége van rá még valakinek, ragaszkodik hozzá még valaki, és ezzel igazolja az ő fogyatkozó életét, az ő léthez való jogát.

A szeretet fény, amelyre ilyenkor, az esztendő végén, a leghosszabb sötétség és a legrövidebb világosság idején, nagy szükségünk van. Ezért gyújtunk gyertyácskákat, karácsonyi színes fényfüzéreket, amelyek a sötétséget legyőző szeretetet jelképezik. Ezért gyűjtjük össze ezek köré a kis karácsonyi fények köré szeretteinket. Ezért álljuk majd körül együtt az ünnepnek értelmet adó betlehemi jászolt, és benne a gyermeket. A kisdedet, aki gondoskodó szeretetünk nélkül egyetlen napot sem tudna túlélni. Aki a jövőnköt jelenti, aki a jövőnk ígését hozza el minden évben. Rajtunk múlik, hogy neki lesz-e jövője. Rajta múlik, hogy nekünk lesz-e jövőnk. A feldíszített, fényes karácsonyi fenyőfa alatt ő a legszebb ajándék.

2014. 12. 17.

Húsvét előtt

A nagyhét felé, húsvét ünnepe felé közeledve minden évben szembe-
sülök hitünk egyik legnagyobb próbatételével: Jézus Krisztus kereszt-
halálának és feltámadásának elfogadásával. Hogyha gondolataimban
felmerül Istenbe vetett hitem és bizalmam kérdése, mindig – még
ma is – átfut szívemen és elmémen egy árnyék. Ezt az árnyékot Jézus
megalázásának, megkínzásának, keresztre feszítésének és halálának
ténye veti.

Könnyen támadnak ezzel kapcsolatban renitens gondolatok az
ember fejében. Például: mennyivel könnyebb volna hinni Isten min-
denhatóságában, szeretetében és igazságosságában, ha az emberi
gonoszság e gyalázatos cselekményére az Atya afféle ószövetségi,
bosszúálló Istenként válaszolt volna: ott helyben villámokkal agyon-
sújtja, szétkergeti Jézus vádolóit, gyötrőit, gyilkosait. A földrengés
pedig nemcsak a templom szentélyének függönyét hasítja ketté, de
magát a templomot is. Majd a napfogyatkozás sötétségében, az álta-
lános rémület, omlás és pusztulás fölött az Atya, az örökkévalóság
fényében felmagasztalva magához emeli a gonoszok által meggyö-
tört, halálra kínzott szent fiút, miközben mindenkinek hallania kell a
mennydörgések velőig ható szavával dübörgő, ismerős szózatot: „*Ez
az én kedves Fiam, kiben kedvem telik.*” (Mt 3, 17)

De ahogy leperegnek ezek a képek az agy mozivásznán, azonnal
feltámad benne a kijózanító szó: Miért képzeled okosabbnak magadat
az Istennél?

Biztos, hogy szép és vigasztaló volna, ha az Isten a gyalázatos
emberi cselekményeket ott és azonnal megtorolná, ahol és amikor
történnek: kiragadná a kést a gyilkos kezéből és megismertetné őt a
halálfélelemmel, azonmód rádöntené a házat az égbekiáltó hazugsá-
gokkal szélhámoskodó pimaszra, elpusztítaná – mint hajdan a fáraó
hadát – a védtelenekre rátörő fegyvereseket, vagy hogy túl messzire
ne menjünk, azon nyomban lekeverne egy életre szóló, nagy pofont az
idősebbekkel erőszakoskodó, gátlástalan ifjú gazembereknek.

De hát milyen lenne az az élet, amelynek minden pillanatába Isten vagy Isten angyalai beavatkoznának és sorra elintéznék az aktuális elintéznivalókat? Szinte látom, ahogy lépten-nyomon csapkodna körülöttünk a villám, dörögne a mennybolt, és csattognának a láthatatlan angyalkezek által közvetített, megérdemelt, nagy pofonok. Bizony az sem volna üdvözítő.

A Mennyei Úr az azonnali isteni közbelépés helyett, a mégoly igazságos, közvetlen megtorlás helyett az embernek szabad akaratot adott, és többnyire nem a rögtöni, hanem az utólag, egész életünket mérlegre tévő, végleges ítélkezést választotta. Így lehetőséget kaptunk, sőt, feladatunkká tette, hogy magunk döntsünk a Jó vagy a Gonosz mellett. Nagy feladat ez, amit nem lehet egyszer s mindenkorra elvégeznünk: erre a választásra életünk minden pillanatában készen kell álljunk, és hiába választjuk kilencvenkilencszer a jót, ha századszor mégis a rosszal szövetkezünk, az minden korábbit lenullázhat.

A szabad akarat magával hozza tehát, hogy együtt kell élnünk a gonosszal, és annyi erkölcsi jó lesz csak a világon, amennyit mi magunk létrehozunk. A Jónak is és a Gonosznak is a földi életben – az emberi történelemben is – mi osztjuk a lapot.

Innen nézve vissza Krisztus keresztyére, nem az Istent illeti szemrehányás, hogy miért engedte meg azt? Minket, embereket kell, hogy elöntsön a szégyen: hogyan tehettük ezt Vele? És hogyan teheti ezt meg az ember nap mint nap ma is: hogyan támadhat rá – immár nagyüzemi módszerekkel is – a kiszolgáltatottakra, azokra, akiknek az értékeire szemet vetett, a tulajdonukat, életüket megvédeni nem képes gyengébbekre, azokra az embertársaira, akiknek az igazát, a jogát nem áll érdekében elismerni?

2014. 04. 09.

Posta Benjámin atya emlékezete

„Posta Benjamin ferences atya életének 85., szerzetességének 64., papságának 59. évében, május 17-én visszaadta lelkét a Teremtőnek.” Ez a hír, ezek a tekintélyt parancsoló számok az életéről szóló emlékek seregét indítják el bennem és mindazokban, akik Posta Benjámint, azaz Béni atyát ismerték, mozgalmas életútja valamely pontján találkoztak vele.

Amikor a kilencvenes évek elején többször is, valamely meghívásra néhány napig Brüsszelben tartózkodtam, egy alkalommal a régi, belvárosi halpiac közelében laktam, ahol a gyönyörű gótikus templom, a Sainte-Catherine áll. Reggelenként betértem ebbe a különleges épületbe, amelyről nemrég itthon is cikkeztek, mivel állítólag bezárták. Pedig Mária-kegyhelyként is nevezetes volt: szürke kőből faragott, csodatévő Madonna szobor állt egyik mellékoltárán, amely egy régi, nagy brüsszeli árvíz után került ide, a pusztító sodró víz ajándékeként, sértetlenül feküdt a romok alatt.

Ennek a Sainte-Catherine templomnak a nagy fakapujára akkori-ban belülről egy elsárgult cédula volt kirajszolva, amelyen a brüsszeli Magyar Ház miséire hívta a magyar híveket egy bizonyos Béni Árpád atya. Azonnal felírtam magamnak a ház címét, telefonszámát, nem mintha rövid látogatásom alatt jutott volna időm arra, hogy felkeressem, de mert legnagyobb fiam ösztöndíjjal épp Brüsszelbe készült. Felesége, kislánya is vele jött volna, ha valami módon a szerény ösztöndíjből kitelhetne az ő fél éves kint tartózkodásuk is.

A régi, még írógéppel lekopogott felhívásnak köszönhetjük, hogy családunk megismerte Posta Benjámin atyát, aki az időközben elhunyt Béni páter után, brüsszeli magyar lelkészként épp a Magyar Házban szolgált. Fiunk és kis családja így nem csak szállást kapott, de lelki vezetőt, szellemi társat és támogatót is kint tartózkodása idejére a fáradhatatlan Béni atyában, aki akkor a Magyar Missziós Ház felújításával is foglalkozott. Ez a csendes szavú, de kiemelkedő képességű, mindig távlatos terveket szövögető, és azokat szívós kitartással megvalósító pap és szerzetes túl volt már a mátraházi Magyarok Nagysz-

szonya ferences kápolna és a gyöngyösi ferences rendház felújításán. Nem voltak számára ezek idegen feladatok, mivel teológiai tanulmányai után művészettörténész diplomát is szerzett. Nagy hozzáértéssel gondozta a Magyar Ház patinás épületét is. Néhai, neves hazánkfia, az évtizedeken át Löwenben tanító tudós közgazdász, Péter Muzslay István nagylelkűségének köszönhetette és köszönheti a belgiumi magyar közösség ezt a nevezetes épületet, amely Béni atya hozzáértésének eredményeként ma is jól szolgálja az Európai Uniós csatlakozásunk óta egyre növekvő számú magyar vendégeket.

Hazatérését követően a budai országúti ferences rendházban a könyvtár- és kéziratár rendezésében való tevékenykedése mellett saját, nagy terjedelmű, írásbeli életművének rendbe tételét, összefoglalását tűzte ki célul maga elé. De kedves híveinek odaadó lelkigondozásával sem maradt adós. Csak élete utolsó esztendejében, a végleg elhatalmasodó betegség parancsolt megálljt ennek a fáradhatatlan testnek és szellemnek, aki Szent Pál nyomán bátran elmondhatta: „*A jó harcot megharcoltam, a pályát végig futottam, hitemet megtartottam.*” (2 Tim 4, 7). Nyugodjék békében, mindannyiunk hálás emlékezetében.

2014. 07. 16.

December

Az év utolsó hónapja nem olyan, mint a többi, nem egy a tizenkettő közül. Próbálom számba venni, hogy mitől más, miben különbözik tőlük? Először is sokkal rövidebb a többinél. Első három hete olyan gyorsan elmúlik, hogy biztos nem tudunk már elkészülni mindazzal, amivel egész évben nem sikerült.

Hajráznunk kell a munkahelyeken, mert mindennek be kell fejeződnie még az ünnepek előtt. Sőt, hamarabb, ez a hónap csupa határidő: sürgető minden, amire még az idei év dátumát kell felírunk, mert a két ünnep között legtöbb helyen megáll az élet. És amikor majd újra indul, már új évszámmal kezdődnek a könyvek, már esetleg mások lesznek a szabályok, a rendeletek, sőt, olykor a törvények is. Nem csak befejeznünk kell tehát decemberben annyi mindent, de el is kell kezdenünk a jövő évre a felkészülést.

És hajrázunk otthon is. Nem szeretnénk úgy érkezni megint az ünnepek küszöbére, ahogy tavaly vagy tavaly előtt, ahogy majd minden elmúlt évben, évtizedben. Nem szeretnénk, ha megint kilógna a nyelvünk, mire megvettük a karácsonyfát, a gyertyákat, a szaloncukrot, mire mindent bevásároltunk az ünnepi étkezésekhez, hogy a körütekintően kiszemelt és megvásárolt ajándékokról ne is beszéljünk. Már azt sem könnyű végiggondolni, hogy ki mindenkinek volna jó egy kis örömet szerezni: családtagoknak, barátoknak, szomszédoknak, munkatársaknak. És jó lenne megnyugtatni a lelkiismeretünket is karácsony alkalmával, különösen azzal, hogy összeszedjük a szekrényekből, amire nincs szükségünk, amire másnak nagyobb szüksége lehet, mint nekünk. A még jó, használható állapotban lévő téli ruhát, kabátot, takarót, sapkát, sálát, játékokat, kinőtt korcsolya- vagy sícipőt, dobozából elő sem vett, mert fölöslegesnek bizonyult ajándékokat: pohárkészletet, kávéfőzőt, és ki tudja még mi mindent.

És ez a mindig túl rövidnek bizonyuló, hajszás hónap ugyanakkor épp az elcsendesülés, a meghitt várakozás ideje kellene, hogy legyen. A várakozásé arra az ajándékra, amit minden évben mindannyian

megkapunk, még ha alig veszünk is tudomást róla: a várakozásé a Megváltó, a világ Megváltója születésére. Milyen furcsa ellentmondás ez, hogy a méltó ünneplés vágyától hajtva már-már azt is elfelejtjük, hogy mit is ünnepelünk tulajdonképpen? Látszólag az ünnep érdekében fogunk fejvesztett loholásba, igyekszünk megfelelni olyan elvárásoknak, amelyeket mi magunk – és persze a szűkebb és tágabb környezetünk: a reklámok, a karácsonyi kirakatok, a közösségi oldalon terjedő „ünnepi” hírek, elmulaszthatatlan rendezvények, soha vissza nem térő vásárlási alkalmak – gerjesztünk, és amelyek elterelik a figyelmünket karácsony lényegéről. Szokások és megszokások rabjai-ként tűzzük magunk elé a tennivalók reménytelen sorát, és amikor a Szenteste csöndjében meg kell szólaltatnunk az ünnepi csengőt, olyan fáradtak vagyunk már, hogy nem tudjuk teljes szívünket átadni a beteljesülés örömének.

Ha egyszer sikerülne lemondani nagy, ünnepi terveinkről, és lehetőségeinkkel kiegyezve, lelki békével lépnénk a karácsonyfa elé, ha sikerülne elfogadni a Megváltó eljövételével megajándékozott pásztorok örökségét, biztos, hogy könnyebb szívvel néznénk az ünnep utáni hétköznapiak, a hamarosan megérkező új esztendő kapuja felé. Tudnánk, hogy a jövőnk kulcsa nem az ajándékcsomagokban található, de ott rejtőzködik a szalmával bélelt, szegényes jászolban, a téli éjszaka magasán fénylő csillag alatt.

2014. 12. 03.

Legyetek tökéletesek!

Év elején óhatatlanul is elgondolkodik azon az ember, hogy kell-e, jó lenne-e új fogadalmakkal új irányt szabni az életének? Jó lenne-e az újév kezdetét valamiféle új élet kezdetévé tennie?

Én például, naptártól függetlenül, év elején is, de év végén is már számtalanszor megfogadtam, és újra és újra megfogadom, hogy más-naptól kezdve korábban fekszem le, és korábban kelek fel. De hiába történik bármilyen figyelemreméltó, intő esemény, hiába kapok a szervezetemtől az egészségem, az erőm fogytára utaló figyelmeztetéseket, egy-két nap javulást, korai ágyba vonulást és megkísérelt korai felkelést követően fokozatosan visszacsúszom az éjszakázás, az éjszakai munkálkodás rossz szokásába, és csak jóval azután állok fel például a számítógépem mellől – mint ami normális és egészséges volna.

Ha jobban megvizsgálom, ez a jelenség nagyon hasonlít a szenvedélybetegek tapasztalataira: a legmegrázóbb elhatározások után is napról napra gyengül bennük, talán nem is a szándék, hanem az odafigyelés és az akaraterő. Lebeszélük magukat a nagy fordulatról, ahogy én is: nem olyan fontos pont ma leszokni például a későn fekvésről, fontosabb, hogy az elkezdett írást, levelezést, olvasást befejezzem. Mert ezzel, mondjuk, lényegesen megkönnyítem holnapi napom feladatainak elvégzését, mondhatni helyzetbe hozom magam, hogy holnap már ne a munkaasztalnál találjon az éjféli.

Ha behelyettesítem ezeket a gondolatokat egy alkoholfüggő vagy egy dohányos ember gondolataival, látnom kell, hogy a leszokás időpontját ő is pontosan így halogatja, ő is mindig talál magának valami elfogadható mentséget, okot, amely miatt a nagy elhatározást ma, épp ma lehetetlen megvalósítani.

Szokás emlegetni, hogy a munkamánia épp úgy szenvedélybetegség, mint a többi, függőséggel járó, kóros elkötelezettség. De itt és most én nem is a munkamániával küszködöm, hanem egy rossz szokással, a későn fekvés rossz beidegződöttségével.

Persze, ismerem a tipológiát: vannak pacsirta természetű emberek, akik hajnalban kelnek, és már az első napsugárnál énekelve szárnyalnak fel a magasba, és vannak fülemüle természetűek, akik a lomb között bujkálva átdalolják az egész éjszakát. Mondják, hogy egy pacsirtából sosem lesz éjjeli bagoly, sem fülemüle, és egyetlen fülemülét sem lehet rászoktatni arra, hogy éjjel elcsendesüljön, napközben pedig csattogó énekével gyönyörködtesse hallgatóit. Szép is, igaz is ez a tapasztalat, elsősorban persze a madarakra.

Nekem olyankor, amikor rossz szokásaimat szeretném leküzdeni, egy másik mondás jár az eszemben: „*Legyetek tökéletesek, amint mennyei Atyánk is tökéletes.*” Jézus felszólítása ez, amit Máté evangélistánál olvashatunk (5.48). Lefegyverző felszólítás, mert megfogalmazója elképzelhetőnek tartja rólunk, esendő emberekről, hogy ha akarunk, olyan tökéletesek lehetünk, mint Mennyei Atyánk. Sőt, kell is, hogy olyan tökéletesek legyünk, mert ez az emberi élet célja.

Ez a jézusi bizalom az, amit ha nem téveszt szem elől az ember, akkor sosem fogja értelmetlennek látni az életét. Akkor újra és újra kitűzi maga elé azokat a kisebb és nagyobb célokat, amelyek a tökéletesség irányába mutatnak. Ilyennek látom én azt az említett, szerény kis célkitűzésemet is, hogy a természet rendjéhez igazítsam ébrenlétem és alvásom idejét. És hogy ezáltal is lépjek egyet a tökéletesség felé vezető úton.

2015. 01. 14.

Rövid a farsang

Rövid a farsang, hosszú a böjt – tartja egy régi mondás. Az idei esztendőben ez különösen igaz: máris elmúlt hamvazószerda, a farsang rövid hetei szinte észrevétlenül elteltek. Benne vagyunk immár a nagyböjtben, és ismét el kell gondolkodnunk arról, hogy mit is jelent ez, mit jelent a keresztény ember számára a böjt egyáltalán?

A sokféle diéta, fogyókúra korában óhatatlanul más szempontokat kap a bőséges étkezésről való lemondás, mint ami eredetileg ennek a rítusnak elsősorban a lelki életre gyakorolt hatása volt. A böjt az önfegyelem megtanulására, az önmegtartóztatás erényének gyakorlására szolgált, amiről manapság, testünk-lelkünk kényeztetésének divatja idején, szívesen elfeledkezünk. A mindennapi élet nehézségei közepette pedig ma is ugyanúgy szükségünk van akaraterőre, lelki erőre, mint bármely más korszakban volt. Ha megtanulunk önként lemondani valamiről, amit szeretünk, az nemcsak erőpróba, de a lelki megtisztulást, a szellemi számvetés készítését is elősegíti. Ahogy a testedzés fejleszti testi képességeinket, vagy ahogy a tisztító kúrák a testünket „méregtelenítik”, ugyanúgy fejleszti lelkünket-jellemünket az önmegtartóztatás próbatétele is.

Évtizedekkel ezelőtt, amikor még Európában és így Magyarországon is a keresztény naptár, a keresztény hagyományok foglalták keretbe a mindennapi életet, a böjti szokások is mások voltak. Miközben az önmegtartóztatás próbájával a feltámadás ünnepére készültek a hívek, arra is gondolniuk kellett, hogy biztosítsák a munkához szükséges erőnlétet és egészséget. Az egész böjti időszakban sem szerdán, sem pénteken nem fogyasztottak húst, és ezeken a napokon csak egyszer laktak jól az elkötelezett katolikusok. Volt, aki reggelire csak kenyeret és vizet, teát vagy pótkávé-t vett magához, és a vacsorája is nagyon szerény volt. Mégis, a jellegzetes böjti ételek nagyon finomak tudtak lenni. Például az ecetes bab vagy a hagymás krumplisaláta. Az utóbbi ismert karácsonyi fogás, sok helyen ma is elmaradhatatlan a rántott hal mellől Szenteste. Az ecetes babot már ritkábban fogyasztjuk, pedig az

is megérdemli a figyelmet. Nagy szemű, fehér- vagy barnahéjú száraz babból készült. A kívánt mennyiséget a konyhaasztalra borítva „kiszemezték”, azaz megtisztították a közé keveredett héj-törmeléktől, a hibás, ne adj Isten, zsiszikes szemektől. Ezután megmosták, és a főzési idő lerövidítése érdekében „beáztatták”: annyi hideg vizet öntöttek rá, hogy bőven ellepje. Másnapra minden szem szinte a duplájára nőtt, és sokkal hamarabb megfőtt. Ezután leöblítették, majd sós vízben, egy-két babérlevéllel, lassú tűzön puhára főzték. Volt, aki fazekastul kemencébe tette, úgy „sütötte”, mint a kenyeret. Jó, ha a babszemek szépen, egészben maradnak. Aztán egy-két fej vöröshagymát karikára szeltek, enyhén megsózva a kihűlt bab közé keverték. Kevés ecettel, cukorral, esetleg borsfűvel a levét megízestették, és néhány órára hidegre tették. Manapság a sok, jóféle salátaolajból is keverhetünk hozzá egy keveset. Finom főételként is, például egy hagyományosan szigorú böjti vacsorához, de salátaként is bármikor. Gyakran fogyasztottak sárgaborsót is, levesként, főzelékként egyaránt. A tetejére még böjtben is dukált egy kis füstölt szalonnapörcc.

A népi konyha bölcsessége – a hústilalom ellenére is – fehérjében és kalóriában, de a nyers hagyma fogyasztása révén vitaminban is gazdag ételekkel biztosította a szükséges tápanyagokat: a hagyományos ételek révén a szigorúan megtartott böjt sem károsította és ma sem károsítja az egészséget, miközben a húsvét ünnepére való lelki felkészülésünket szolgálja.

2015. 02. 25.

Karácsonyi vendégek

Máig eltűnődünk azon, hogy a Szentírás tanúsága szerint abban a kétezzer év előtti decemberben Mária és József sehol sem kapott szállást Betlehemben. Hogy lehet, hogy annak ellenére sem találtak szállást maguknak, hogy mindenki láthatta, milyen nagy szüksége lenne rá a fáradt, mindenórás kismamának? Ha nem lesz hová beszálljanak, hol és hogyan fogja megszülni gyermekét?

A nehéz helyzetről azt olvassuk, hogy az összeírás miatt, ahogy akkoriban a népszámlálást nevezték, nagyon sok vendég érkezett a városba, akik már előttük elfoglalták az összes lehetséges szállást. Anélkül persze, hogy az írás szavával vitába akarnék szállni, megjegyzem, hogy Betlehem az akkor is fontos városnak számító Jeruzsálemtől csupán tíz kilométerre fekszik, így valószínű Jézus születésének idején is hozzá volt szokva a sok utashoz. Ahogy manapság is a nagyvárosok környékén fekvő kisebb városok szoktak fedelet kínálni az olcsóbb, igénytelenebb elhelyezéssel is megelégedő utazóknak. Tehát a népszámlálás miatti vendégforgalom Betlehemet nem érte olyan felkészületlenül, mint mondjuk egy mindentől távol eső, vendéget ritkán látó zsákfalut.

Ismerjük azt a magyarázatot is, hogy Mária és József este érkezett meg a városkába, amikor már minden foglalt volt. Továbbá azt is, hogy akkoriban éppen olyan hidegek voltak az éjszakák, hogy még azok a vándorok is fedél alá húzódtak, akik egyébként nyugovóra tértek volna a mezőn is.

Tulajdonképpen mindegyik magyarázat igaz lehet, mégsem adnak választ arra kérdésre, hogy de hát egyetlen asszony sem akadt egész Betlehemben, aki lehetséges sorstársát meglátta volna a várandós kismamában? Nem akadt senki, aki aggódott volna azért, hogy mi lesz a megszületendő kisemberrel, ha az utcán, vagy egy sötét, hideg udvarban kell világra jönnie?

Ezen a ponton megkísért az a gondolat, hogy nem is Mária állapota ellenére nem kaptak szállást sehol, hanem valószínű pontosan

amiatt nem kaptak. Mindenki láthatta, hogy nagyon közel van a szülés időpontja, de úgy tűnik, senki nem akadt, aki a szállás biztosításával egyszersmind magára akarta volna venni ennek a gondját is. A Közel-Keleten ugyan, ahogy Afrikában is, könnyebben hozzák a világra gyermekeiket az asszonyok, mint az európai kismamák, de azért a szülés ott sem egyszerű eset.

Ha egyébre nem is, de tiszta, meleg vízre mindenképp szükség van hozzá, normális esetben kell valami alkalmas szék, vagy ágy is, amelyen az anya vajúdjék, és kell némi tiszta vászon, lepedő-féleség, amelyre a gyermek megérkezzék, és amelyen az anya megpihenhessen.

Hol található az a fogadós, akár kétezer éve, akár ma, aki a szegénynek tűnő vendégek számára szívesen vállalná az „extra kellékek” biztosítását? Vállalná például, hogy a szüléshez esetleg pont az éjszaka kelő közepén felhúzza a kútból az amúgy is szűkében lévő vizet, majd tüzet rakjon és megmelegítse? Tiszta lepedőt adjon, amikor tudja, hogy az bizonyosan vérfoltos lesz, a mosás pedig – mosógép nélkül – nem könnyű munka. Az is valószínű, hogy a szülés miatt egész éjszaka fent lesznek és világitanak a vendégek, a lámpába pedig olaj kell, amit nem adnak ingyen. Ha pedig az újszülött sírni fog, a többi vendég nem tud majd aludni tőle. És így tovább.

Talán nem eretnkség, ha mindezt végiggondoljuk, és belátjuk, hogy az lett volna csoda, ha a mindenórás kismama és szegényes öltözetű férje szállást kap valamelyik fogadóban.

Karácsony éjszakájának történetén eltűnődve mi legalább fogadjuk őket be a szívünkbe a betlehemi istállóban világra jött kisdeddal, Megváltónkkal együtt.

2015. 12. 16.

Amikor Krisztus urunk és Szent Péter itt járt a földön

1) HOGY MINDIG ÉREZZÜK A JELENLÉTÉT

Amikor Krisztus urunk és Szent Péter itt járt a Földön, egy szép napon egy nagyvárosba érkeztek. Már messziről látták kirajzolódni a város sok kéményét, tornyát, égbe szökő épületeit, egymásra zsúfolt emeletes házait. Hosszan gyalogoltak a város szélétől befelé a kőfallal körülvett gyárépületek és raktárak között. Ahogy beljebb értek, egyre kevesebb lett körülöttük a szabad tér, ha felnéztek, már csak egy keskeny csík látszott az égboltból, ezt is mindenféle magas oszlopok és drótok szabdalták. Az utcák két oldalán szorosan egymás mellett sorakoztak az épületek, a fejük fölött szinte összeértek. Alkonyodott már, mire megérkeztek a város központjába. Itt is minden csupa kőből volt, sehol egy zöld foltot, egy fát, látni nem lehetett.

Nyár volt, nagy meleg, de most is, amikor már a házak mögött lement a nap, a kőfalak, a járdák csak úgy sugározták magukból a hőséget. Az úttesten meglágyult tőle az aszfalt, meggyűrdött a nehéz teherautók és autóbuszok kerekei alatt, a hosszú mélyedések, vájatok belenyomódtak a szurok színű anyagba.

Krisztus urunk és Szent Péter a sok gyaloglástól és a hőségtől úgy elfáradt, hogy szinte jártányi erejük sem volt, amikor végre egy terecskére értek. Barátságos terecske volt ez, a szélén kőpadok sorakoztak. Egyiken-másikon idősebb emberek ültek, a tér közepén pedig gyerekek és felnőttek vettek körül egy faragott kőlábon álló, kerek kőtálat, amelybe egy kis szökőkútból vékony sugárban csobogott a víz.

A két fáradt vándor leült az egyik padra, nézte a kőtál szélén játszadozó, fröcskölő vidám gyerekeket, és a kút körül álldogáló felnőtteket, akik időről időre a vízszugárhoz hajoltak, és a tenyerükből szürcsölve hűsítették magukat.

Krisztus urunk és Szent Péter is odament a kőtál körül beszélgetőkhöz, illendőképpen köszöntek nekik, ők pedig utat nyitottak előttük,

hogy a markukból hörpölve ők is ihassanak a langyos, de tiszta forrásvízből. Végül nedves tenyerükkel letörölték az arcukról az út porát, majd kerestek egy távolabb eső, üres padot és letelepedtek. Elővették a tarisznájukból a bicskájukat és a kenyeres kendőjüket, hogy elfogyasszák szerény vacsorájukat. Ekkor váratlanul mellettük termett egy csillogó szemű, piros arcú kisfiú, és kíváncsian nézegette őket. Látszott, hogy szívesen szóba elegyedne velük.

Krisztus urunk a fejével intve hellyel kínálta maga mellett a gyereket, aki körülnézett, talán hozzátartozóit kereste tekintetével, majd leült az Úr mellé. Urunk bicskájával a kendőből kicsomagolt cipó hasára keresztet rajzolt, aztán, mielőtt megszegte volna, felemelte tekintetét az égre, és Péterrel együtt halkan elmondta fölötte az asztali áldást.

A kisfiú érdeklődve figyelte őket, majd amikor az Úr a megszegett cipó egy falatját a bicska hegyére szúrva megkínálta őt, szépen megköszönte és elvette a kenyérdarabkát.

– Mit rajzoltál a bicskáddal a cipó hasára az előbb?

– Keresztet – felelte Péter. – Ti nem szoktatok keresztet vetni a kenyérré?

– Nem tudom – válaszolta elgondolkodva a gyerek. – És mit mondtatok, amikor felnéztetek az égre?

– Áldást mondtunk – felelte az Úr, majd látva a kisfiú értetlen tekintetét, az ég felé mutatott: – Megköszöntük az Istennek, hogy kenyeret adott nekünk.

– Kinek köszöntétek meg? – kérdezte a kisfiú, és maga is fölneézett az égre, ott keresve kérdésére a választ.

– Az Úristennek – erősítette meg Szent Péter.

– Ki az az Úristen? – csodálkozott a gyermek.

– Az Úristen? Hát, aki teremtette ezt az egész világot – mutatott körbe Péter.

– Ezt a világot? De hiszen ezt az emberek építették.

– És ki teremtette az embereket – kérdezte az Úr.

– Hát... az anyukák. Engem is az anyukám hozott a világra.

– És az első embert ki teremtette?

A kisfiú elbizonytalanodott. – Az első ember... az még nem is ember volt – mondta aztán.

– Ha nem ember volt is, őt is teremtette valaki. Hát Isten az a valaki, aki a világot teremtette – mondta Péter lezárni igyekezve a beszélgetést.

– De mutass nekem valamit, amit az az Isten teremtett. Például ezt a cipót, amit megköszöntetek neki?

– Nem... ezt a pék sütötte.

– Hát ezt a padot, amin ülünk?

– Nem... ezt a kőfaragó faragta.

– Talán ezeket a házakat?

– Nem... ezeket kőművesek építették.

– Hát akkor mégis, mit? – kérdezte vigyorogva a kisfiú.

Ekkor Krisztus urunk lehajolt a kőpad lábához, és rámutatott egy a kőrészekből előbújó, aprólevelű, kék virágú növénykére.

– Látnod ezt a növénykét? Hát ezt nem az emberek, ezt bizonyosan maga az Isten teremtette.

A kisfiú leguggolt a kőpad mellé, nézte jobbról, nézte balról, kezével megérintette az aprócska növényt, amely szinte érthetetlen módon a forró kövek közül bújt elő, és frissen, vidáman nyitotta ki égszínkék virágait.

– És minek teremtette ezt a kis növényt ide az Isten?

– Talán azért, hogy még egy ilyen hatalmas, ember alkotta kőrengeteg közepén se feledkezzünk meg róla. Hogy mindig érezzük a jelenlétét – felelte a kisfiú szemébe mosolyogva Krisztus urunk.

2016. 02. 04.

2) AMIT KÍVÁNSZ MAGADNAK

Midőn a Földön jártak, Krisztus urunk és Szent Péter egy nap egy gyönyörű, aranyszínű gabonatáblákat érlelő, zizegő, magas kukoricásokkal, gazdag szőlőskertekkel teli vidékre értek.

– Micsoda szép ország ez! – sóhajtott fel Péter, amikor piros tetejű házakat, egy szép kis falut pillantott meg a zöld dombok alján.

– Hej, de jó lenne megpihenni, akárcsak egy pajtának a padlásán is a télre betakarított, illatos szénában – gondolta, mert nem szeretne volna, ha ma is, mint annyiszor, valamely zord erdő közepén száll le rájuk az este.

– Az erdő sötétjében épp olyan közel vagyunk az Atyához, mint a terített asztal barátságos fénykörében. Baj itt is, ott is egyformán érhet – felelt Péter gondolataira az Úr, de azért rákanyarodott a falucska felé vezető útra.

A falu közepén egytornyú, régi templom állt, a közeli kocsmában lámpa égett, és hangos beszéd, nevetés szűrődött ki az ajtaján.

– Eredj, kérdezd meg, kinek a házában szállhatnánk meg ma éjszaka – küldte be Pétert Krisztus urunk, maga pedig türelmesen várakozott odakint.

Kisvártatva egy jól megtermett ember lépett ki a kocsmá ajtaján, lebillegett a lépcsőn, majd bevárta az apostolt.

– Nálam a szénapajtában elalhattok, hívd a pajtásodat is – bökött fejével az Úr felé a fekete bársony nadrágot, erős, jó vászoninget viselő férfi. – Ha éhesek vagytok, találtok a kertben szilvát, almát, körtét, amennyit akartok. Mifelénk több terem, mint elég, rajta rohad a fákon, legföljebb pálinkát főzünk belőle, ha már a disznókkal sem tudjuk feletetni.

Ballagtak a falu széle felé.

– Elmaradott vidék ez – panaszkodott a kísérőjük. – Nincsenek erre elegáns vendégfogadók, még egy muzsikus cigányt sem hord erre a szerencse. Őszintén irigylem azt, aki elmegy innen, legszívesebben én is felülnék a kocsimra, aztán meg sem állnék az első nagyvárosig. Ott sosem lesz sáros az ember csizmája. A tükrös éttermekben egész nap szól a zene, mintha mindig bál lenne. És ha megunod a pezsgőzést, a kikötőben ott áll a sok nagy hajó, beszállsz, és meg sem állsz Amerikáig vagy ameddig a kedved tartja.

Végre egy hatalmas kerthez, abban pedig egy oszlopos, szép udvarházhoz érkeztek. Ablakaiban lámpafény égett, és csábító gulyás-illat szállt ki a konyha szélesre tárt ajtaján.

– Arra, az udvar végében áll a deszkapajta, a padlásán, a szénában elalhattok – búcsúzott el vendéglátójuk.

– Hogy-hogy nem hívtok be minket ez a jó módú ember még a konyhájába sem, hogy megvacsorázzunk? – elégedetlenkedett Péter, mikor már befészkeltek magukat a jó szagú, idei szénába.

– Akinek tele van a hasa, annak eszébe sem jut, hogy a másik ember éhes lehet. De te is elfelejtettél vacsorát kívánni magadnak, amikor a

mai estéről ábrándoztál – emlékeztette Pétert kicsit csúfondárosan az Úr. – De ha annyira ehetnél, mondjuk el az asztali áldást, utána biztos találsz valamit magadnak a tarisznyámban.

Csakhogya még mielőtt az imádság végére értek volna, úgy elaludt Péter, hogy még Krisztus urunk sem tudta volna felébreszteni, akkor sem, ha akarta volna.

Reggel leereszkedtek a létrán, és a kút hideg vizében megmosakodtak.

– Takarodjatok innen – mordult rájuk a kocsislegény. – Örüljete, hogy elmehettek. Hej, de elmennék én is, amerre csak a szemem lát, ha megtehetném.

– Mi bajuk van ezeknek? – kérdezte az Úrtól Péter, mikor már jócskán maguk mögött hagyták a vidéket. – Mért akar még a kocsislegény is világgá menni, mikor mindenük megvan?

– Amit a gazda mond, azt mondja a legény is. Meg hát, amíg süt a nap, addig kevesen dicsérik a világosságot. Csak amikor sötét lát, akkor kezdenek el jajgatni utána. Nézz csak vissza, Fiam, mit látsz?

Péter megállt, de hiába meresztette a szemét, sehol sem látta már az előbbi szép vidéket, a módos udvarházat, a gazdag gyümölcsöst. Kitégett gyepű puszták, elvadult kertek, mezők között kavarta az út porát a szél.

3) KRISZTUS URUNK ÉS SZENT PÉTER A KŐVIDÉKEN

Mikor Krisztus urunk Szent Péterrel itt járt a Földön, eljutott egyszer egy olyan szegény vidékre, ahol a föld csupa kővel volt borítva, és ami fű, fa, virág nőtt rajta, annak nagy kinnal kellett átbújni a rengeteg kővön. Mégis nem egy akkora fa nőtt arrafelé, hogy csak hátra szegett fővel lehetett föllátni a tetejére.

Ahogy mentek-mendegéltek, egyszer csak megpillantottak egy aprócska, kőből rakott házat. Egyetlen ablaka volt csak, de kurta kéményéből vékony, fehér füst szállt föl.

– No – jegyezte meg Péter –, itt alighanem ebédet főznek.

Nem róhatjuk meg őt ezért a megjegyzéséért, mert Krisztus urunk jó szokása szerint, mióta hajnalban elindultak, eddig még meg nem álltak, sem enni, sem pihenni, még vizet is csak a kulacsukból ittak.

– Ej, hát csak nem... megéheztél? – kérdezte az Úr.

Kár lett volna letagadni, hogy Péter alaposan megéhezett és igen el is fáradt. Ezért Krisztus urunk sem ellenezte, hogy bekopogtassanak a kőmező szélén álló házacskába, és valami kis harapnivalót kérjenek. Tisztességgel meg szokták ők az ilyesmit hálálni.

A házacskában egy parasztember és a felesége fogadta őket, és első szóra megosztották velük az ebédjüket, ami nem állt egyébből, mint egy fazekacska ciberelevesből.

– Jó étel a szilvaleves – kínálta őket a házigazda –, különösen, ahogy az asszony főzi. Nem tesz bele egy kanál cukrot vagy mézet sem, nehogy idő előtt kihulljanak a fogaink...

– Így igaz – mondta Szent Péter, mikor megkóstolta a levest, és akaratlanul is furcsa fintorokat vágott. Alig bírta megenni, amit a tányérjába mertek, és amikor a háziak megkérdezték, hogy talán nem is éhes? – csak szomorúan bólintott, mert szólni nem bírt, úgy összehúzta száját a savanyú szilvaleves.

Az asszony és az ember jóízűen bekanalazta a maga porcióját, aztán keresztet vetettek, és megköszönték az Istennek, hogy megint egyszer jóllakatta őket. Krisztus urunk, aki nem vette ki a részét a lakmározásból, hanem a tűzhely mellett, egy szalmaszéken ült, komoly arccal bólintott, ő mondta ki az imádság végén az áment. Amikor indulni készültek, a házigazda lehívta őket a kertecskéjébe, és útravalóul megtöltötte a tarisznyájukat piros almával.

– Nehezen éltek, ugye, ezen a puszta vidéken, ahol kövön kívül nem sok, ami megterem – kérdezte őt Krisztus urunk.

– Nem olyan mostoha vidék ez, mint amilyennek látszik – mosolygott a szegény ember –, megélünk tisztességgel. A kert végében még egy patakocska is folyik, ahol, ha tetszik, halászhatok is.

A halászat emlegetése kíváncsivá tette Pétert, hiszen maga is halász volt, mielőtt az Úr az apostoli tisztségre meg nem hívta. Leballagtak hát, hogy megtekintsék a patakot. Szent Péter nem győzött csodálkozni, mert jó, ha egy karnyújtásnyi széles volt, a vize is olyan kevés, hogy ki sem látszott a zombék közül.

– Miféle hal él meg ebben a sekély vízben? – kérdezte Péter.

– Hála Isten, hogy nem mélyebb, mert se halászhálóm, se csónakom nincsen. Nagyobb vízből sem tudnék nagy halakat kifogni. Így

legalább a kicsikkel megtelik a kosaram eső után, amikor hozza őket lefelé a víz.

Miután elbúcsúztak és továbbindultak, Péter elgondolkodva mondta Krisztus urunknak:

– Furcsa szerzet volt ez a mi házigazdánk. Úgy lakta a kunyhóját, mintha rangos ház lett volna, úgy ette a ciberelevest, mintha tyúk főtt volna benne, és azt a sáros kis patakot is olyan büszkén mutogatta, mintha bő vizű folyó lett volna.

– De hiszen épp olyan volt nála minden, mint amilyennek mondod – felelte Krisztus urunk. – Módos ház, bőven termő kert, széles hátú tó, tele hallal.

– Ne tréfálj velem, Uram! – méltatlankodott Péter.

– Már, hogy tréfálnék! Nézz csak vissza, ha nem hiszel nekem.

Szent Péter visszafordult és szeme-szája elkerekedett a csodálkozástól: a kősvatagnak nyoma sem volt, tornácos udvarház fehérlett a gyümölcsfákkal teli, szép kertben, alatta pedig halászbárka ringott egy széles hátú tavon.

2016. 02. 04.

4) ROSSZABBUL IS JÁR HAT AZ EMBER, MINT HOGY ELFELEJTIK

Mikor Krisztus urunk és Szent Péter ismét itt járt a földön, ami nem is olyan régen történt, épp közelgett karácsony ünnepe. Sietősek voltak, mert az ünnepeltnek illik a születésnapját a szerettei körében tölteni, és hát hol vannak Krisztus urunk legközelebbi szerettei, ha nem a mennyországban? Tehát épp csak pár napjuk volt, hogy megnézzék, hogyan várokozik, hogyan készül idelent a nagy ünnepre a nép?

Esteledett már, amikor a sík vidék égboltja alján kirajzolódtak előttük egy kisváros tornyai. Megörültek, mert gyalogszerrrel utaztak, és igen elfáradtak. A városka nem lehetett sokkal nagyobb Betlehemnél, Jézus szülőhelyénél, de ha mégis nagyobbak látszott, az nem a házainak, hanem a körülötte épült nagy, kivilágított csarnokoknak volt köszönhető.

Útjuk éppen az egyik ilyen széles-fényes épület mellett vitt el, amelynek tetején színes festmény tündökölt. A fehér havon aranyos

szánkóba fogott rénszarvas lépkedett, felemelt fejfel húzta a bakon terebélyesedő, piros ruhás, piros sapkás, nagyszakállú utasát, aki mögött a szán tele volt színes batyukkal, masnis dobozokkal, de labdák, göndör hajú játékbabák, plüss macik, mókusok, játékautók, sőt játékreplők is tornyosultak rajta.

– Miféle ház lehet ez? – ámult el Szent Péter.

– Legközelebb megnézzük – intette gyorsabb haladásra Krisztus urunk –, jó lenne mielőbb beérni a városba, hogy szálláshelyet találjunk valahol.

Hamarosan a városszéli szép, emeletes, kertes házak közé érkeztek, és haladtak egyenest a városközpont, a kivilágított templomtorony felé.

– Milyen érdekes – mondta Szent Péter, elnézegetve a családi házak ajtajaira kiakasztott díszeket, az ablakokra kifüggesztett színes képeket –, ezekben a házakban is mindenütt a piros sapkás, nagyszakállú, kövér öreg lakik?

Krisztus urunk pillantást sem vetett a fenyőkoszorúkkal, arany üveg-gömbökkel és piros ruhás apókkal feldíszített portákra. Csak akkor állt meg, amikor észrevette, hogy Péter erősen lemaradt tőle, és hosszan bámulja az egyik családi házat, amelynek erkélyére mintha épp most igyekezett volna feltornászni magát a piros sapkás, csizmás öregapó: egyik kezével már el is kapta a balkon rácsait, úgy függeszkedett a ház-fal előtt.

– Gyere már, Péter – szólt a Megváltó, és úgy felgyorsította lépteit, hogy Szent Péter alig győzte utolérni.

A főtéren aztán színes, nyüzsgő forgatag fogadta a vándorokat: tarka fényfüzérekkel, fenyőágakkal, mikulásvirágokkal díszített fabódék között főtt kolbász, töltött káposzta, forralt bor ínycsiklandó illata szállt. A pultokon rénszarvasok, piros sapkás öregapók sorakoztak a sokféle ajándéktárgy, gyöngyök, ruhák, cseréptálak, édességek mellett. A sok vásárló gyönyörködve nézegette a holmikat, kinyíltak a pénztárcák, az emberek boldogan fűzték karjukra a kisebb-nagyobb csomagokat.

– Uram, az olvasható a tér fölötti fényszalagon, hogy ez a karácsonyi vásár. De sem az édesanyádat, Máriát, sem Szent Józsefet, de bocsásd meg Uram, még Téged, magadat sem látlak sehol. Hát karácsonykor nem a Te születésnapodat ünnepli a nép?

- Úgy látszik, nem, kedves Péter! Itt inkább a bevásárlást ünneplik.
- És kicsoda az a mindenütt látható piros sapkás ember? Talán ő a bevásárlás istene? Neki vásárolnak ajándékokat a hívei?
- Nem, Péter, ez sokkal bonyolultabb – legyintett Krisztus urunk. – Szent Miklós püspököt tisztelik abban a kövér öregben a mai emberek. Ő lett a bevásárlás védőszentje. Látod, rosszabbul is járhat az ember, minthogy elfelejtik.
- De hogy jutott a déli tengerparton élő Szent Miklós a hómezőkre, hogy jutott rénszarvas szánhoz és ehhez a piros bohóc ruhához?
- Ne kérdezd, Fiam! Inkább vigyázzunk, hogy túl sokáig ne időzzünk itt, mert a végén még mi is elfelejtjük, hogy hol lakik az Úristen?

2016. 12. 28.

5) ERŐ ÉS GYENGESÉG

Amikor Krisztus urunk Szent Péterrel legutóbb a földön járt, útjuk során egy hatalmas malom mellett mentek el. Nem lapátkerekes szélmalom volt, nem is vízimalom, amely a fából ácsolt kerekre zúduló víz erejével őrli meg a gabonát. Már a modern technika szerinti, villanyárammal hajtott gépezetet rejtett magában a magas épület, amelyben sok garatban sokféle gabonát őröltek. A malomudvarban épp egy nagy kamion állt, annak a rakteréből pakolták le, hordták a targoncákra a teli zsákokat a munkások. Nem kellett hosszan cipelniük a vállukon a súlyos terheket, ahogy régebben szokták a molnárlegények, de amíg a targoncára átpakolták, azért meg kellett ragadniuk, és úgy igazítaniuk a mázsás zsákokat, hogy abban ne legyen hiba. Ez sem könnyű feladat. Erős kellett, hogy legyen a derekuk, széles a válluk és izmosak a karjaik, lábaik.

Szent Péter megállt egy percre, hogy megnézzze, mi, hogyan történik manapság, aztán sóhajtván igyekezett beérni az Urat.

- Haj, micsoda erős emberek is ezek a molnárlegények!
- Ami azt illeti, te sem voltál, Péter, valami anyámasszony katonája, amikor még a genezáreti tavon halászként kerested a kenyered. A halal teli hálót sem volt könnyű partra vontatni, sem a halászbárkát egyesben tartani nagy hullámverések idején.

– Volt, ami volt – dünnyögte Szent Péter, és az járt az eszében, hogy mára bizony öregemberesre apadtak a karján és a vállán az izmok. A lábára ugyan még nem panaszkodhat, mert az jól bírja a hosszú gyaloglásokat az Úrjézus oldalán, olyan kemények az izmok és az inak a lábszárán, mint a fagyökerek. De azokat a gabonás zsákokat, amiket imént a malomban látott, bizony már nem tudná meg sem moccan-tani, nem hogy a vállára vetve áthordani a targoncára.

– Nem irigylem ezeket a csupa izom, szép szál legényeket – mor-mogta maga elé Szent Péter –, de azon sokszor elgondolkodtam már, hogy vajon miért is teremtette az Úristen az egyik embert erősnek, a másikat pedig gyengének? Hiszen így nemhogy nem egyenlőek: de nyilvánvaló, hogy az erősnek sokkal könnyebb az élete, mint a gyen-géé, aki mindig védekezésre kényszerül, szégyenkeznie kell az erőseb-bek előtt. Sőt, félnie kell azoktól, akik őt bármikor legyőzhetik, akik mindenét elvehetik, sőt el is pusztíthatják.

– Gondold csak meg, Péter fiam: az Atya mindenkivel egyformán megkóstoltatja a gyengeség és az erősség kenyerét is. Nincs olyan erős ember, aki kisgyermekként például ne lett volna kiszolgáltatott, esen-dőbb a nagyoknál. De betegen vagy öregkorában is minden élő meg-tapasztalhatja, milyen a gyengébbek sorsa. Nem volna nehéz minden-kinek magától belátnia, hogy kerülhetünk, kerülünk is olyan helyzetbe életünk során, amikor rászorulunk mások segítségére.

– Csakhogy erre nem szokott gondolni az erős. Sőt, aki a másik emberrel szemben fölényben érzi magát, az gondol rá a legkevésbé. De az is lehet, hogy azért él vissza az erejével, mert tudja, hogy erre később már nem lesz képes.

– Van ilyen, Fiam, hogyne lenne – felelte Krisztus urunk. – De sosem az izmai, sosem az ereje készíten valakit arra, hogy gonosz legyen. Az erő csak eszköz, olyan mint a kés, a fegyver. Valójában a szívünkben dől el, hogy jót teszünk-e vagy rosszat? Felpakoljuk-e a targoncára azokat a dagadó búzászsákokat, hogy lisztet öröljenek belőlük a malomban, vagy kihordjuk éjnek évadján a gazda raktárából egész éves munkájá-nak az eredményét, hogy a magunk hasznára túladjunk rajta? Mind a kettőhöz erő kell. Az egyikért mégis fizetség jár, a másikért pedig jogos a büntetés.

2018. 02. 08.

„Aki nem gyűjt velem, az szétszór.”

(Lk 11,14-23)

Csak azok tértek haza a háborúból, akiknek a családjában volt egy-egy jó imádkozó. Akiért éjjel nappal imádkozott az anyja vagy az öreg-anya, az hazajött. Akiért nem imádkoztak, az odaveszett – mondta meggyőződéssel édesanyám. Ő pedig nem beszélt a levegőbe: két világháború, két proletárdiktatúra, no meg az 1956-os forradalom tapasztalatait módja volt összeadni: – Akiért nem imádkoztak éjjel-nappal, az odaveszett.

De hát mit jelent az, hogy imádkozni? Hogy kapcsolatba lépni Istennel? A hatalmas univerzum Urával és Teremtőjével? Akinek tízezer fényéven túl is vannak újabb és újabb galaxisai, amelyekhez nagy sebességgel haladva is csak hosszú évtizedek alatt jutnak el például még a legmodernebb, mindenre képes, dollár ezermilliárdokért épített űrjárművek is? Ki hihet abban, hogy azt az üzenetet, amit egy ember a maga anyanyelvén – sokszor csak gondolatban megfogalmazva, hangosan ki sem mondván – elküld Istennek, azt az üzenetet meghallja valaki? És ha kérésünk esetleg el is érkezik hozzá, van-e olyan Mindenható, aki a sok milliárd emberi fohász között meghallja, megérti és teljesíti azt? Milyen, az örülettel határos hit kell ahhoz, hogy valaki erre az isteni gondviselésre bízva a maga és a szerettei sorsát?

Isten bizalmasai, szentjei megnyugtadják az istenkeresésbe belefáradt, hitetlen embert: nem kell semmilyen csillagközi utat megtennie az imádságnak ahhoz, hogy Istenhez elérkezzék, hogy Isten meghallgassa. Isten közel van hozzánk, mindent tud rólunk, mert bennünk lakik. Mindegyikünkben. Úgy, ahogy Szent Pál írja a Galata levélben: *„Élek, de már nem én, hanem Krisztus él bennem”*. (Gal 2,20) A szőlőveszsző és a szőlőtő összetartozásáról szóló példabeszéd alapján Jézussal való összetartozásunkra tanít. Csak keresnünk kell a kapcsolatot, csak figyelniünk kell a jelenlétére. *„A Szentírás különféleképpen beszél a kegyelmi életről. Elsősorban arról beszél, hogy Jézus bennünk él, és mi*

Jézusban élünk. De beszél arról is, hogy az Atya és a Fiú él bennünk. (Jn 14,23), vagy hogy a Szentlélek él bennünk, hogy »a Szentlélek temploma« vagyunk.» (1 Kor 6,19; 1 Kor 3,16; Róm 8,11) – idézi az Újszövetségi Szentírást Találkozás a kereszténységgel című könyvében Dr. Tomka Ferenc.

„Sokat kell imádkoznunk, hogy Ő Szent Felsége mindig a lelkünkben lakjon.” – olvashatjuk Avilai Nagy Szent Teréz Belső várkastély című könyvében is. (3. Lelki lakás: Lemondás) – „Ameddig a lélek nem lesz hűtlen Istenhez, biztos vagyok benne, hogy Ő mindig észrevehetően fogja éreztetni folyamatos jelenlétét.” (7. Lelki lakás: Isten temploma)

Tehát nem a messzi galaxisok közt kell felkeresnünk, hanem saját magunkban kell felfedeznünk Isten jelenlétét, saját magunkban kell vele folyamatosan kapcsolatot tartanunk, együtt lennünk.

Könnyebb-e, nehezebb-e ezt megvalósítani, mint egy távoli, hatalmas Isten kegyeit keresni? Ha nem is könnyű, de biztos, hogy könnyebb, sőt, egyedül ez lehetséges. Hogy hogyan, arra is megkapjuk a választ: „Aki nincs velem, az ellenem van; aki nem gyűjt velem, az szét-szór.” (Lk 11, 14-23) – mondja Jézus. Ez a határozott megfogalmazás komoly figyelmeztetés is egyben: mindennapi életünk sokféle érdekessége, szórakozása, élvezete sem szabad, hogy elcsábítson minket Isten közeléből. Számtalan gondunkat-bajunkat, nehézségünket nem tudjuk megoldani nélküle. Legyen az életünk Istennel folytatott, folyamatos beszélgetés, és akkor Ő mindig, észrevehetően éreztetni fogja segítő jelenlétét.

2016. 02. 24.

Kolbe atya emlékezete

Sokan hajlamosak vagyunk azt gondolni magunkról, hogy nem követünk el, vagy legfőljebb csak nagyon ritkán követünk el bármiféle bűnt. Ezért nem is tartjuk indokoltnak, hogy különösebben mérlegeljük cselekedeteinket vagy gondolatainkat, mert akinek nincsenek bűnei, annak nincs szüksége a bűnbánatra sem. Ezért nyugodt lelkiismerettel elkerüljük a gyóntatószéket. Magam is sokszor beleestem ebbe a csapdába. Hiába olvastam valahol, hogy II. János Pál pápa hetente végez szentgyónást. Azzal hárítottam el magamtól a kétségeket, hogy mint vezető személynek, a pápának is a hivatali életben sok kellemetlenséggel kell szembenéznie, biztos nem egyszer kijön a sodrából, megharagszik például a kereszténységet érő sok rágalom miatt. Már Szent László királyunk is megvallotta egy imádságában, hogy király mivolta megakadályozza abban, hogy szent életet éljen.

De aztán megfigyeltem, mennyi rossz gondolat merül fel bennem önkéntelenül: például, egy elhanyagolt, ápolatlan külsejű emberről sokkal hamarabb elhiszem, hogy lopott, mint az elegáns, divatos öltöztűről. Ha meghallom, hogy valakit baleset ért, elkezdem keresni az okot: mit hibázott az illető, hogy ez megtörtént vele? Együttérzés helyett keresek és legtöbbször találok is a történetében valamit, ami oka lehetett a balesetének. És már nem is véletlen szerencsétlenségnek, hanem jogos következménynek tartom azt. De a betegekről is gyakran ítélkezünk: ha vigyázott volna az egészségére, akkor most nem lenne ilyen elesett. Bezzeg, amíg semmi baja nem volt, nem érdekelte senki, csak ment a maga útján, most meg gondozzhatja őt a család...

Még ha egy és más következtetésben igazunk is lenne, akkor sincs igazunk, mert ítélkezünk. Ha pedig akár csak gondolatban is, de ítélkezünk valaki fölött, azzal elhárítjuk magunktól az érte érzett felelősséget, és aligha fogunk jó szívvel a segítségére sietni, vagy ha mégis, sokkal nehezebben tudjuk megtenni.

De hát, hogy is van ez: a futó, egy másodperccel később már akár el is vetett, helytelen gondolatainkért is lelkiismeret-furdalást, bűnbána-

tot kell éreznünk? Nem szabad megfogalmaznunk valakiről gondolatban sem a rossz véleményünket, nehogy ítélkezzünk fölötte?

Sokan ismerjük a lengyel származású, 1982-ben szentté avatott ferences szerzetes, a lengyel Maximilian Kolbe atya történetét. Mikor az auschwitzi haláltáborban egy társuk szökése miatt a barakkját megtizedelésre ítélték, szerencséje volt, mert nem esett rá a választás. De ő felajánlotta a táborparancsnoknak, hogy átvállalja a kínhalált attól a rabtársától, aki bekerült az éhen halásra ítélték közé, és aki kétségbeesetten zokogott: a feleségét és két fiát siratta.

– Ne képzeljük azt, hogy ha mi lettünk volna ott Kolbe atya helyén, mi is képesek lettünk volna erre az önfeláldozó cselekedetre – mondta egy bibliaóráján Bolberitz Pál professzor úr. – Úgy tűnhet, nem is olyan nagy dolog egy haláltáborban, ahol úgyis minden perc szenvedés, és senki sem tudhatja, hogy megéli-e a holnapot, egy ilyen felajánlást tenni. De az igazság az, hogy egy ilyen kiélezett helyzetben csak az tud felülemelkedni saját emberi gyengeségén, aki ezt gyakorolta egész életében. Nem engedett a könnyebb ellenállásnak: ha baj volt, nem a másikban kereste a hibát. Csak arra figyelt, hogy miben tud segíteni. Ami életünk során belénk rögződött, azt tesszük a legnehezebb óráinkban is.

Tehát, ha megszokjuk, hogy akár csak gondolatban is, de ítélkezzünk a másik ember felett, hogy hibát keressünk benne, okát keressük a balszerencséjének, nem tudunk olyan feltétel nélkül, azonnal a segítségére sietni, átvállalni tőle a baj felét, vagy akár az egészet is.

Nagypénteken különösen időszerű, ha arra gondolunk: mi lett volna a megváltásunkból, ha Jézus mérlegeli, megérdemljük-e? Rászolgált-e az emberiség? De ő nem nézte bűneinket, hanem magára vállalta, hogy megszabadít minket a gonosztól.

2016. 03. 21.

Kivilágított temetőkertek

„Keresheted őt, nem leled, hiába, / se itt, se Fokföldön, se Ázsiába, / a múltba sem és a gazdag jövőben / akárki megszülethet már, csak ő nem.”
– írja Kosztolányi Dezső *Halotti beszéd* című, édesapját sirató, gyönyörű versében. Ez a gondolat az, amely mindannyiunkat megül november második napjára készülve, mindannyiunkat, hiszen mindannyiunknak van kedves halottunk, vannak kedves halottaink, akiket „Kereshetünk, de nem lelünk, hiába”.

Mégis ezen a napon vigasztalóbb rájuk gondolni, miközben járjuk a temetőt, a temetőket, virággal díszítjük sírjukat, mécseset gyújtunk és imádkozunk értük. Hiszen látjuk, hogy a szomszédos sír mellett is ülteti valaki a cserepes krizantémot ebben az ajándékba kapott, kellemes őszben, és a másik oldalon, és szemben és mögöttünk is. Kivirágzik a temető, biztatón lobognak piros és fehér üvegtartóikban az élő lángocskák, az örökéletre emlékeztető, bár nagyon gyorsan kiégő kis fények.

– De hát mi a vigasztaló ebben? – kérdem magamtól, miközben megnyugvással nézem a rózsaszín virágszőnyeget, amit a sírra terítettünk, utolsó díszként a hamarosan beköszöntő tél előtt. – Vigasztalhatatlan, tiszta öntudatunk becsapása ez, konformista pótcselekvés, amely csálóka elégedettséget kölcsönöz? Eltereli a figyelmünket a valóságról, a fájdalmas tényről, hogy „kereshetjük őt, nem leljük, hiába”?

Vidéki nagyszülők, dédszülők sírjai mellől hazafelé utazva, a korán sötétedő délutánban faluról-falura, sorra elhaladunk a mécsesekkel kivilágított temetőkertek mellett, gyönyörködünk a meg-megismétlődő látványban, amely mintha a csillagos égbolt visszatükröződése lenne sűrűn egymás mellett pislákoló lángocskáival. Hiszen a csillagok is milyen messze vannak tőlünk, mégis gyönyörködtetnek, nem csak fényükkel, hanem mérhetetlen távolságból érkező üzenetükkel is, hogy túl mindazon, ami mindennapi életünkben megfogható, megérthető, kalkulálható, túl mindazon is van valami. Egy ismeretlen világ, amely elküldi jelzéseit hozzánk, így teremtet kapcsolatot velünk. Miköz-

ben eltűnődünk életünknek ezeken a távoli dimenzióin, megértjük, hogy valami nagy és végtelen egésznek vagyunk parányi részecskéi, de részecskéi vagyunk.

Ez a megértés vezet el engem Halottak napja temetőinek vigaszához is: a temetőlátogató családokkal, gyerekekkel, fiatal felnőttekkel, idős és még idősebb emberekkel teli sírkert arra döbbenti rá az embert, hogy közös sorsunkról emlékezünk meg ma. Nyilván nem örömmünnepez, de a gyásznak keretet ad, feloldja azt az élet egyetemes üzenetében. Személyes életünk véges ugyan, de halálunkkal mégsem szakad meg: mert íme, itt vagyunk, Halottak napján legalább idegyülekezünk, az emberi élet végső pontjához. Legalább évente egyszer elzarándokolunk azokhoz, akik előttünk jártak, akiknek sorsa bennünk folytatódik. Elhozzuk nekik ajándékainkat, amelyek közül a legfontosabb az, hogy eljöttünk és eljöttek velünk a család újabb és újabb tagjai.

Nagy divat manapság hazavinni a kiskertbe, vagy feltenni a lakás egy méltó polcára, esetleg folyóba önteni, szétszórni szeretteink hamvait. Mindegyik megoldásnak lehetnek előnyei. De a közös emberi sorsban való vigasztalódást, egy közösség – a halálban is beteljesülő – összetartozását megélni így, ismerős és ismeretlen bátorító közelségében, azt hiszem, legmaradandóbban a Halottak napi temetőkeretekben lehet.

2016. 11. 02.

A templom fényei

A nappali ablakából nézte, ahogy eltűnik az út kanyarulatában az autó. Szép volt a karácsonyeste, az önkormányzat előtt lámpafüzérekkel díszített fenyőfa állt, fölötte pedig a templomdomb világított ki a borús feketeségből, és rajta az egy tornyú, szépen rendbe hozott, sárgára festett épület, mint a legtöbb katolikus templom itt a környéken. Felújításkor a toronyra és a tetőzetre is reflektorokat szereltek, úgy, hogy estétől hajnalig fényben úszik. Messzire ellátszik, a sötétségben is megjelöli a falujukat. Alig pár száz méterre laknak tőle, esténként elnézegeti, nem tud eleget gyönyörködni benne.

Most mégis leereszti a redőnyt, mert hideget ígért az időjárás jelentés, a redőny is szigetel valamennyit. Odakint már nem várható semmi új látnivaló, a szomszéd község van idén soron, ott tart éjféli misét a plébános úr, azért mentek át a fiáék is. Igaz, hogy tíz órakor kezdődik, mert a szomszéd falu is filia, az igazi éjféli mise a közeli kisváros templomában van minden évben.

Ketten maradtak itthon a kisebbik unokájával, a tízéves Zoltikával, aki múlt héten eltörte a bokáját. Alig volt még fagy, de amikor volt, csúszkáltak a község szélén lévő néhány foltnyi, sekély tavacs-kán, pocsolyán, és Zolti bal lába beleakadt egy zsombékba, a lendület pedig tovább röpítette. Azt mondták a kórházban, hogy hamar és teljesen meggyógyul. De neki nehéz a „hamart” kivárni. Nem szeret feküdni, féllábon ugrálva közlekedik. Pedig, ha elveszti az egyensúlyát, és leteszi a beteg lábát, abból újabb baj lehet.

Most ő vigyáz rá, hogy ne legyen semmi baj. Máskor tíz után már lefekszik, de ma Zolti sem álmos, felvillanyozta az ünnep, az ajándékok.

Veszi a játékkártyát, hogy valamivel elüssék az időt, indul be hozzá, bár sejti, hogy a mobiljával szórakozik, azért van ilyen csendben.

A kisfiú az ágya szélén ül.

– Jó, hogy jössz – örül meg a nagymamának. – Lemerült ez a nyavalya, ide tudnád adni a töltőt? Vagy megkereshetem?

– Megkeresem én. Hová tetted?

Az a baj, hogy azt Zolti sem tudja. Nagymama keresi, de nem találja. Lehet, hogy a nagyobbik fiú, Gábor tette el valahová.

Zolti mérges, menne a nappaliba, hogy bekapcsolja a Jézuska hozta családi számítógépet, vagy újra végigbogarássza az ajándékokat, de legalább, hogy a tévét nézze. Nagymama nem engedi. Mióta meghozta az angyal, már épp eleget számítógépeztek, apa szerint egyedül nem is szabad még próbálkoznia vele. Ha ilyen szerencsájuk van, hogy lemerült a mobil, és nincs meg a töltő, akár le is feküdhetnének. De Zolti nem álmos.

Nagymama leoltja a nagy lámpát, odahúzza a támlásszéket az gyerek ágyához, mert ha nincs hova támasztania, hamar megfájdul a háta.

– Tudod, hogy amikor én kicsi voltam, mit csináltunk karácsony éjszaka? Tizenegy óra körül elindultunk az éjféli misére. Ahogy más-kor te is, persze, de mégsem úgy. Mi nem autóval mentünk, pedig kint laktunk a tanyán. Akkoriban még nagyon kevés autó volt erre felé. Édesapánk meggyújtotta a viharlámpa lángocskáját, azzal ment elől, mi meg utána mind. Ha fehér karácsony volt, ropogott a talpunk alatt a hó. És nem csak mi indultunk el, de a szomszédok is, már messziről láttuk, ahogy imbolygó fényecskéikkel közeledtek. Összetalálkoztunk, áldott karácsonyt kívántunk egymásnak, és vidáman vonultunk együtt tovább. Akkor is előttünk lebegtek a templom fényei, pedig még nem volt meg ez a díszkivilágítás. Akkor a templom ablakai világítottak: égtek odabent a lámpák, a gyertyák és sárgás-piros fényükkel hívták, vezették a misére igyekvőket.

2016. 12. 14.

Hogy engedheti meg Isten?

Magánéletünkben, de megtartó közösségeink, családunk, nemzetünk életében is vannak olyan események, amelyekre mindannyian felfigyelünk, amelyek megráznak mindannyiunkat. Ilyen volt a január 20-án éjszaka, az olaszországi Verona közelében történt autóbusz-tragédia is, amelynek során tizenhatan – köztük egy budapesti középiskola diákjai – vesztették életüket. Biztos, hogy a balesetben valamennyi utazó súlyosan megsérült, ha nem az ütközéstől vagy a fellépő tűztől, de az elszenvedett sokktól, iskolatársaik, nem egy esetben családtagjaik sérülése vagy halála miatt.

Ahogy múlik a tragédia óta eltelt idő, a résztvevők elbeszéléseiből egyre több részlet válik ismertté, és ezek nyomán egyre többen éljük át a szinte elképzelhetetlen, fájdalmas eseményeket. Ilyenkor óhatatlanul felmerül bennünk az élet és halál, szerencse és balszerencse örök kérdése. Az együttérzés fájdalomán túl főként igazságérzetünket foglalkoztatja az ártatlan áldozatok szenvedésének, értelmetlen halálának ténye. Hallottunk az életüket kockáztató, diákjaikat önfeláldozóan mentő tanárokról, akik közt volt, aki mások életét megmentette, de a sajátját már nem tudta megmenteni. A nagy erejű tűzvész a modern távolsági járműből felismerhetetlen, szármalmas fémvázat csinált. A tragédiák sorából kiemelkedik egy tanárcsalád története: míg az édesapa mentette, akit csak menteni tudott, az édesanya szembesülni kényszerült a tehetetlenséggel, hogy saját lányán nem tud segíteni. Két felnőtt gyermekük halt meg az égő buszban.

Belegondolni is nehéz, miként tudnak a tragédia résztvevői azzal a lelki teherrel tovább élni, amit a kegyetlen emlékek hordozása jelent? Óhatatlanul mindannyian elgondolkozunk azon, hogy miért történnek ilyen szerencsétlenségek? Közkeletű megfogalmazásban: Hogy engedheti meg Isten, hogy ilyesmi megtörténjenek?

Persze, adódik az egyértelmű válasz, hogy a teremtető Isten nem kézi vezérléssel irányítja a világot. A világ megállíthatatlanul halad a maga útján. Nem az Úristen törvényei vezérlik, hanem mi, emberek alkot-

juk törvényeit, ahogy azokat a technikai eszközöket is, amelyekkel mindennapjainkat berendezzük, amelyek szolgálják kényelmünket, megkönnyítik a munkánkat, kiszélesítik lehetőségeinket. Tisztában vagyunk eszközeink, például járműveink veszélyes voltával, de bízunk abban, hogy rendeltetésszerű használatuk a kockázatokat kiküszöböli. Bízunk abban, hogy kellően előrelátóak és felelősségteljesek vagyunk, és legtöbbször garantálni tudjuk a biztonságunkat, legtöbbször meg tudjuk védeni magunkat nem csak a technikai eszközök okozta veszélyektől, de a természeti katasztrófáktól is. Csak akkor tesszük fel az Isten felelősségét vitató kérdést, ha kiderül, hogy ez mégsem sikerült.

Ha Isten segítsége nem olyan, mint egy automata, amelybe ha fent bedobjuk a pénzt, lent kipottyan belőle a megvett dolog, akkor mi értelme van egyáltalán az imádkozásnak? – kérdezik sokan.

Annyi értelme biztos van, hogy az imádkozó ember tanúságot tesz arról, hogy tudja, nem ura a sorsának, rászorul Isten segítségére. Tudja, hogy a váratlan kockázatokat a mindenható Isten nála sokkal jobban ismeri. Ez a felismerés pedig segít legyőzni elbizakodottságunkat, figyelmesebbé és óvatosabbá tesz.

Természetesen nem tudjuk, hogy hogyan valósul meg az isteni segítség. De mindig feltételezhető, hogy a legtragikusabb forgatókönyvnél is van még rosszabb. Erdő Péter bíboros úr mondta egy szentbeszédében, hogy valószínű mindenki átélt életében olyan eseményt, amikor érezte, hogy Isten ott van vele. És ha az ember bízik Istenben, könnyebben észreveszi a segítségét, ezáltal hamarabb megnyugvást talál, mint ha vak véletlennek tulajdonít balsorsot és szerencsét egyaránt.

2017. 01. 25.

Szent Pál szentleckéje nagyszombaton

Különös gondolatokat ébreszt az emberben, amikor Szent Pál apostolnak a rómaiakhoz írt leveléből vett nagyszombati szentleckét hallgatja. Minden szava Jézus tanítása szerint való, ugyanakkor tudjuk, hogy Pál apostol Krisztus elfogatása, kínszenvedése, kereszthalála és feltámadása idején még Saul volt, és Jézus üldözőinek oldalán állt, valószínű együtt kiáltotta a néppel, hogy: „Feszítsd meg!”

Most pedig azt halljuk tőle: *„Ha Krisztussal meghaltunk, hisszük, hogy vele együtt fogunk élni is. Tudjuk, hogy Krisztus feltámadt a halálból, többé nem hal meg, a halál nem lesz többé úrrá rajta.”* (Róm 6, 8-11.)

Elgondolkodhatunk azon, hogy miért pont a leghíresebb zsidó írástudónál, Gamáliel rabbinál tanult, széleskörű hellén műveltséggel rendelkező tarsuszi Sault szólította meg a feltámadt Krisztus? Miért jelent meg személyesen annak a fiatal farizeusnak, aki a Törvény iránti hűségből, vallási meggyőződésből ádáz szigorral üldözte Jézus követőit?

Az is elgondolkodtató, hogy ezt a „dűhtől lihegő embert”, aki a damaszkuszi keresztények megkötözésére és Jeruzsálembe hurcolására önként vállalkozott, Jézus nem holmi hitvitában akarta legyőzni, hanem a megnyílt égből ráragyogó, isteni fénnel lepte meg, úgy, hogy az lováról a földre zuhant. A Feltámadott pedig csak annyit mondott neki: *„Saul, Saul, miért üldözöl engem?”* Mire ő megrendülten kérdezett vissza: *„Ki vagy, Uram?”* És Krisztus a neve kijelentésével megtéríti őt: *„Én vagyok Jézus, akit te üldözöl.”* (ApCsel 9, 5) Létének kinyilatkoztatása, a vele való drámai találkozás elég ahhoz, hogy a keresztényül-döző Saulból Pál apostol váljék.

Hasonlít ez a jelenet ahhoz az ószövetségi történethez, amikor Mózeset az égő csipkebokorhoz hívja Istene. Őt is megszólítja, neki is mindjárt feladatot ad, és nevét is hasonlóan vallja meg: *„Az vagyok, aki van.”* (Kiv 3, 14)

Jézus is feladatot ad a földön fekvő, megdöbbszent Saulnak: menjen csak oda, ahova úgyis készült, Damaszkuszban majd azok, akiknek a vesztére tört, megmondják neki, hogy mit kell tennie.

Saul útítársai is hallják Jézus hangját, de nem látják a fényt. Aki látta fényt, a harcias ifjú pedig megvakul a villámként kiáradt isteni ragyogástól. Feltápáskodik a földről, társai kézen fogva vezetik be a városba. Aztán amikor három nap múltán Jézus küldötte rátalál, visszanyeri a látását, tanúságot tesz a történetekről, a zsinagógában hirdeti, hogy Jézus él.

Vajon miért térítette meg Jézus éppen Saul? Hiszen, ha akart volna, választhatott volna magának tanítványokat az írástudók közül földi működése során is. Ehelyett az egyszerű, tanulatlan emberek között kereste meg apostolait. Tudta, hogy a nyakatekert hitviták elkedvetlenítik a népet, neki tehát nem vitapartnerekre, hanem tanítványokra volt szüksége. Olyanokra, akik előítéletek nélkül képesek felismerni benne a Megváltót. Akik hisznek a szemüknek és a fülüknek, akik számára az isteni erő megtapasztalása minden vitát, minden emberi érvelést fölöslegessé tesz.

De tudta azt is, hogy ha már befejezte földi útját, szükség lesz megtért írástudókra is, hogy bejárva a világot, mindenkinek hírül adják a tanítását és feltámadásának történetét, és az idők végezetéig tudósítsanak róla az újszövetségi szentírás lapjain. Ahogy ezt Szent Pál, a népek apostola, a tehetséges fiatal farizeusból, Saulusból lett Paulus is, egész mártírháláláig, hűségesen megtette.

2017. 04. 18.

Ki álljon a család középpontjában?

Földi Endre atya emlékezete

– Ha egy család középpontjában nem a Jóisten áll, az a család könnyen szétesik – mondta Földi Endre atya a budai Mária légiósok egyik szombati találkozásán a Himfy utcai Ciszterci Plébánia és Rendház egyik kis imatermében.

– Igen, igen. A család középpontjában nem a kis édes, nem is az apuka vagy az anyuka kell, hogy álljon – ismételte el megütköző tekintetünket látva. – A középpont a Jóisten. Ha minden családtag efelé a középpont felé fordul, efelé igyekszik, a kisgyermek épp úgy, mint az édesapa vagy a dédnagymama, akkor van, ami összetartsa a családot. Ha nem, akkor nincs. Tessék ezt egész komolyan végiggondolni. Csak így nem lesznek a gyerekekből elkényeztetett kis zsarnokok, nem lesz a szülői, nagyszülői szeretetből elvakult majomszeretet. De nem lazul meg a kapcsolat a szülők között sem, ha a szerelem elmúlik, ahogy manapság tartják. Tessék csak elképzelni, hogy mindannyian a család középpontja felé fordulunk, a Jóisten felé, aki középen és fölöttünk áll. Ez a törekvés maga lesz a legfőbb összetartó erő, az a közös cél, ami összekovácsolja a családtagokat. A legtöbb jó családban és fontos hangsúlyozni, hogy jó családban, ma a kisgyerek, a gyerekek állnak a középpontban, bennük látjuk a család értelmét. Ez azt is jelenti, hogy mindannyian öfelé fordulunk, egymással is versengünk a szeretetükért. De a gyerekek is – már kicsi korukban is – emberek, felismerik helyzetük előnyeit: hol ehhez a családtaghoz húznak, hol a másikhoz, mikor kitől várhatnak valamit. Manapság a legtöbb hagyományos családban is csak egy-két gyermek nevelkedik. Legalább hat felnőtt jut rájuk: a két szülő, a négy nagyszülő, de esetleg a keresztszülők, a nagynénik, nagybácsik is törődnek velük. Óhatatlanul kialakul az az egészségtelen helyzet, hogy mindenki a gyerekek kegyeiért verseng. És aztán csodálkozunk, hogy követelődzőek lesznek, felismerik a családon belüli erőviszonyok előnyeit, hátrányait, megtanulják kijátszani egymás ellen a felnőtteket.

Ha viszont a Jóisten áll a középpontban, az ő elvárásai minden családtag felé ugyanazok, és ezek az elvárások nem változnak, tiszta, világos, állandó értékrendet hordoznak: az egymás iránti szeretetet és szolgálatot tűzik ki feladatul mindannyiunk elé. Akkor nem érzi az édesanya a sok házimunka miatt cselédnek magát, az édesapa a kenyérkereset fáradsamaiért nem a családját okolja: valamennyien Jézus Krisztusnak és rajta keresztül a Teremtő Istennek ajánlják fel a családjuk javára végzett szolgálatukat. Megtalálják mindennapi életükben az Istenhez vezető utat, sőt Isten felé vezető út lesz a mindennapi életük.

Hatvanas éveim elején jártam, gyermekeim felnőttek, néhány unokám is megszületett már, amikor Földi Endre atyától ezt a tanítást hallottam. A megvilágosodás erejével hatott rám, de ugyanakkor le is tört. Úgy éreztem, hogy rólam beszélt az atya, az én életemet vette példának. Mert az én családomban is – mint a mai magyar családokban általában – kezdettől a gyermekek körül forgott minden. A Jóistennel való kapcsolatunkat pedig afféle harmadrendű kérdésként kezeltem, leginkább csak nagy bajok, betegségek idején jutott eszembe. – Hát ez a magyarázat mindenre – gondoltam lesújtva –, és úgy éreztem, hogy elrontottam az életemet, az életünket, ráadásul félreneveltem a gyermekeinket, eljátszottam családjuk egybetartásának az esélyeit is.

Földi atya, látta rajtunk a zavarodottság, a meglepődöttség jeleit, és hogy feloldja tanácstalanságunkat és feszültségünket, mesélni kezdett a gyermekkoráról. Szülei munkásemberek voltak, az édesapjuk keresetéből, nagyon szerény körülmények között élt a négy-öt gyermeket nevelő kis család.

– Mégse érezte egyikünk sem, hogy bármiben szükségét láttunk volna: minden napunkat összefogta a közös imádság, és ha együtt elmondtuk a reggeli, a déli és az esti imát, akkor elégedettség és békeség költözött belénk.

Jó tíz éve mindennek, Földi Endre atya, sajnos, nincs már közöttünk, de ma is úgy érzem, hogy az ő segítségével sikerült megértenem a jól működő emberi közösségek titkát.

2017. 07. 05.

Jó és rossz között

Sokunkban sokszor felmerül a kérdés, hogy ha az Isten jó, miért van annyi rossz is a világon? Miért uralkodik a világ dolgain a rossz? Miért és meddig tűri ezt a Jóisten?

Ezeknek a kérdéseknek a kulcsa szerintem a szabadság, a szabad akarat. A Teremtő a Szentírás, és ennek alapján a katolikus katekézis, a hittan szerint is szabad akaratot adott az embernek.

De mit jelent a szabad akarat?

Azt, hogy nincs minden döntés eleve belénk táplálva, nem a szervezetünk dönt automatikusan, tudat alatt mindenben. Sok fontos kérdésben persze a szervezetünk, a biológiai, genetikai adottságaink a döntőek: ők mondják meg például, hogy mikor vagyunk éhesek, mikor fáznak, mikor fáradunk el. De sok kérdésben nekünk magunknak, gondolkodó és érző énünknek kell megtalálnia a jó felé vezető utat.

A szabad akarat tehát azt jelenti, hogy több lehetőség közül választhatunk, a továbblépés irányáról szabadon dönthetünk. Hasonlíthatjuk ezt a helyzetet az útkereszteződéshez, ahol több lehetséges irány között kell megtalálnunk a célunkhoz vezető, jó utat. A választható utak közül egyet, a legjobbat, a legrövidebbet kell megtalálnunk, mert a többi hosszabb vagy rövidebb kitérőt jelent, és vannak olyan irányok is, amelyeket választva sohasem érünk célba.

Tehát, a szabad akarat lehetővé teszi azt is, hogy a jót, de azt is, hogy a rosszat válasszuk.

De mi a jó és mi a rossz? És van-e egyáltalán jó? És van-e egyáltalán rossz? – szokták feltenni gyakran a kérdést.

Előző példánkat tekintve, jónak azt tartjuk, ami a célunkhoz elvezet, rossznak pedig azt, amely a célunktól eltávolít minket. Amely épp az ellenkező irányba vezet, ezért a legnagyobb erőfeszítéseink is csak egyre távolabb visznek attól, amit elérni szeretnénk.

Az akadémikuskodók ezen a ponton felvethetik, hogy: és ha nincsenek céljaink? Miért kell, hogy mindenkinek célja legyen, amit föltétlen el akar érni? A válasz egyszerű: ha más célt nem is tűzünk ki magunk

elé, minden élőlénynek, így az embernek is, veleszületett célja van, és minden adottsága ezt a célt szolgálja: élni szeretnénk mindannyian, minél tovább életben maradni. Ezért rebben el a madár is a veszély elől, ezért szalad a nyúl, ezért mar a kígyó, ezért küzd az oroszlán. Ezért óvja-vezeti, védi, táplálja kisgyermekét az édesanya és édesapa.

Szabad akaratunkból következik, hogy módunk van olyan döntéseket hozni, amelyek ezt az alapvető célt megvalósulni segítik, és vannak, amelyek hátráltatják vagy egyenesen meggátolják. Nem kell mindjárt a tudatos önpusztításra, az élet eldobására gondolnunk. Nem kell mindjárt démonizálnunk a rossz választásának módját, hiszen nem vagyunk mindannyian Faust doktorok, aki a legenda szerint tudva és akarva választotta a rosszat: a hírnévért és elérhetetlennek tűnő szerelméért eladta magát a Gonosznak, és csak későn, amikor már semmin változtatni nem lehetett, akkor döbbsen rá, hogy rosszul választott.

Általában elég, ha könnyelműek, lusták, esetleg tudatlanok vagy ostobák vagyunk. Ha nem becsüljük meg és játszva elherdáljuk azt, amink van. Legtöbbször az egészségünket. És az időt, amit tanulásra, családalapításra, egészségünkre, egészséges mozgásra fordíthatnánk. A pénzünket, amit pedig milyen nehéz megkeresni. A szeretteinket, akiktől sajnáljuk a törődést, a fáradságot és az időt.

A szabadsággal, a szabad akarral együtt mindannyiunknak életcélt is adott az Isten. Meg kell tanulnunk választani a jó, az éltető, és a rossz, a pusztító között. Ha rosszul választunk, akkor a rossz fog uralkodni emberi világunkon.

2017. 08. 23.

„De hol maradt a többi kilenc?”

„Az egyik, amikor észrevette, hogy meggyógyult, visszament, hangos szóval dicsőítette Istent, arcra borult Jézus lába előtt, és hálát adott neki. És ez az ember szamaritánus volt. Jézus megkérdezte: »Nemde tízen tisztultak meg? Hol maradt a többi kilenc?«” (Lk 17,11-19)

A tíz leprás történetéből vettem ezeket az evangéliumi sorokat, mert úgy érzem, az isteni kegyelemről szólnak. És a kegyelemre adott emberi válaszukról. Hiszen hányszor kérjük, hogy az Isten segítsen meg minket. És ha megérkezik a kegyelem, akkor mégis megfélemlünk róla. Pedig hány esetben akkor is megérkezik, ha nem kérjük, ha nem is tudjuk, hogy kérhetnénk. Ezer okot találunk arra, hogy miért is teljesült a vágyunk, miért is ért utol minket a nem remélt „szerencse”. De, előfordul, hogy eközben egyszer sem jut az eszünkbe, hogy Isten kegyelmében részesültünk, és ezért mi sem „megyünk vissza” Jézushoz, hogy köszönetet mondjunk neki.

Kegyelem-e az, kérdezheti a kétkedő, amiért köszönetet kell mondani? Amiért elvárja hálánkat a Teremtő? Nem kicsinyes dolog ez tőle?

A köszönet nem viszonzás, és az ajándék a köszönettől nem lesz kisebb. A hálaadás csupán az igazság elismerése, megvalljuk azt, amit amúgy is sokszor be kell látnunk: a saját erőnk nem elég az élet sok ismeretlenes egyenletének megoldásához. Ehhez isteni erőre is, isteni meglátásra, segítségre is szükségünk van. Jogos, ha úgy gondoljuk, hogy az Isten kegyelme, ha egyáltalán felismerjük az ő ajándékát. Felismerjük, hogy mi jó nekünk és milyen lehetőségek elérhetőek számunkra.

Ha végzetesen kiszolgáltatott helyzetben, például egy súlyos beteg ágya mellett a gyógyulásáért imádkozunk, érezzük, tudjuk, hogy valójában csodatételt kérünk Istentől. Mégis kérjük. A csoda megtörténte, a gyógyulás bekövetkezése esetén pedig hajlunk arra, hogy az ember készítette gyógyszereket vagy az orvosi hozzáértést dicsérjük, és az isteni segítségről elfeledkezzünk.

Ha azonban látszólag nem történik meg a csoda, nem következik be a gyógyulás, akkor szinte biztosan megszólalnak szívünkben

a szemrehányó gondolatok: kétségbeesetten kérdezzük, hogy miért maradt el a kegyelmi ajándék, mikor annyiszor kértük, és annyira megérdemeltük volna? Még a hitünk is meginog néha: ha nem hallgatta meg kérésünket, talán nincs is Isten, vagy nincs hatalma fölöttünk, vagy esetleg nem törődik velünk.

Pedig könnyen lehet, hogy a kért gyógyulás valamilyen formában mégis csak bekövetkezett: ha a test betegségét nem is gyógyította meg, de elősegítette a lélek felkészülését az élettel együtt járó, kikerülhetetlen pusztulásra. Isten szemszögéből nézve szinte mindegy, hogy ma vagy ötven év múlva következik-e be a halálunk. Hiszen mindenképp be kell következnie. Az ő szempontjából a lényeg az, hogy a test pusztulása ne rántsa magával a lelkünket is. Valószínű, hogy amikor betegünk életéért könyörögtünk hozzá, ő nem csak a földi élet szempontjait vette figyelembe, hanem örök életünk szempontjait is. Egy lehetőségünk van arra, hogy az igazságot megközelítsük: ha feltétel nélkül bízunk az isteni kegyelemben, az isteni szeretetben és bölcsességben. Ha hisszük, hogy ez a kegyelem akkor is megérkezik hozzánk, ha nem vagyunk képesek felismerni. Ahogy az Atya *„felsüti napját jókra és gonoszokra egyaránt”* (Mt 5, 45b), úgy küldi el kegyelmét is, ha észrevesszük, ha nem.

2017. 11. 17.

A felnőttkor választóvize

Gyermekkoromban családunk mind a négy felnőtt, velünk élő tagja: nagyanyám, nagynéném, anyám és apám is mélyen hívő ember volt. De nagyon különböző karakterek voltak, a hitüket is másként élték meg.

Anyai nagyanyám, miután a pesti angolkisasszonyoknál elvégezte iskoláit, férjhez ment nagyapámhoz, aki katolikus volta ellenére teista volt: hitt ugyan a természet Urában, de vallását nem gyakorolta. Első három gyermekük elvesztésének fájdalmát nagyanyám csak a Szűzanya segítségével tudta elviselni, túlélni. Tőle tanultam mindazt, amit hitről, imádságról tudok: reggel ötkor már az ágya szélén ült és a rózsafüzért mondta. Alsóingén skapulárét hordott, minden munkába Isten segítségét kérve fogott, ha elmentünk otthonról, kis keresztet rajzolt a homlokunkra, ha tehetett, naponta eljárt szentmisére.

Nagynéném mindenben követte őt, számára Anyus volt a középpont. Nagyon büszke volt, hogy egykor, Mária-lányként részt vett az Eucharisztikus Kongresszuson.

Apámra korán elhunyt édesanyja egyedüli örökségként a mély, feltétel nélküli istenhitét hagyta. Ez pontosan elég volt ahhoz, hogy egész életében mindig, mindenütt valamiképp a szeretet középpontja legyen. Csendes, kevés beszédű, de jó humorú ember volt, aki csak ismerte, szeretettel, mosolyogva emlékezett rá.

Anyám vele ellentétben harsány és magabiztos volt, sokat emlegette a Jóisten számtalan csodáját, amelyeknek köszönhetően az 1919-es kommün, a két világháború és a szocializmus katalizmáit családunk valamennyi tagja túlélte. Folyton imádkozó édesanyjával szemben ő a rózsafüzérezést, a litániázást nem gyakorolta. Nem volt elmélkedő alkat, lendületes és fáradhatatlan volt, aki a segítséget tartotta a legfontosabbnak. Úgy beszélt, mintha pertuban lenne a Jóistennel, és egyenesen tőle tudná, hogy mi kell az üdvösséghez. Fölényes intellektusa rám is erősen hatott.

Hosszú lenne elmondanom, milyen út vezetett attól a nem minden póz nélkül imádkozó, de őszintén hívő kislánytól, aki voltam, addig az

Istenről, hitről készségesen megfelelkező egyetemistáig, aki nagykorúságom percétől lettem. Mi okozta ezt a gyors változást? Talán az is, hogy az egyetemen azonnal felnőttek tekintettek.

Tizennyolc éves alig múltam, otthon még minden a gyermekkori rendet követte, féltő szigorral tartották számon minden lépésem. Az egyetemen szabadnak éreztem magamat, úgy tűnt, itt az lehetek, aki lenni szeretnék. Itt sokkal jobban ismernek engem, mint a családban, és semmit sem kell tennem azért, hogy elfogadjanak. Gyermeki éretlenségre vall, hogy mindezt elhittem, és vonakodás nélkül eltűrtém a vele járó, legvulgárisabb ateista fölényeskedést is, mert ebben a közegben látszólag az ateizmus volt az egyetlen komolyan vehető világnézet. Nem véletlenül, hiszen 1961-et írtunk akkoriban.

Egyszerre távolodtam hát el a családomtól és az Istentől, mintha a hitem és az otthoni követelmények elvetése felnőtté válásom természetes velejárója lenne.

Amilyen gyorsan, amilyen mámorosan fordítottam hátat gyermeki énemnek, és mindannak, ami hozzá tartozott, olyan fájdalmasan éreztem később az ezzel járó veszteségeket. Hosszú évtizedeken át mégsem jöttem rá arra, hogy mi okozza az állandó, nyomasztó elvágyódást, amit érzek.

Belellettem vagy húsz esztendőbe, amíg egyszer egy rádióműsorban meghallottam a nagy Megtérő, Szent Ágoston szavait: „*Magadnak teremtetted bennünket Istenünk, és nyugtalan a mi szívünk, amíg meg nem nyugszik Tebenned!*” (Vallomások). Ez a gondolat már első hallásra annyira megtetszett, hogy jólesően, a ráismerés örömeivel elmosolyodtam. Elmosolyodom azóta is, ahányszor csak az eszembe jut.

Lehet, hogy ennek köszönhetem, hogy visszataláltam mindahhoz, ami gyerekkoromban már az enyém volt: az imádsághoz és a nyugalomhoz, amit valóban egyedül az Isten iránti bizalom adhat meg.

2018. 01. 16.

Nem sorozatgyártmány

Ilyenkor tavasszal mindig elgondolkodtat: bármilyen ügyes és fejlett is az emberi tudomány és technika, mi az a teremtmény Isten tudományához és technikájához képest?

Ilyenkor minden évben megélem a csodát, ahogy kifejlődik az aprócska, porszemnél alig nagyobb magocskából egy-egy ismert, gyönyörű és bonyolult növény. Minden erőködés nélkül. Életre kelése természetes, semmiféle szokatlanság nem rejlik abban, ahogy kibújik a földből, és sok esetben tavalyi élőhelyénél jóval nagyobb területen kezd növekedni. Tudjuk, hogy ez a szándék nem föltétlen eredményezi, hogy kétszer annyi tövecske viruljon belőle idén, mint tavaly. Hiszen a mellette kibúvó, más genetikai tervvel rendelkező, más küllemmel, másféle színekkel, illatokkal bíró növénykének a tudatalattijába is bele vannak táplálva a terjeszkedési tervek. Ezáltal óhatatlanul is korlátot szabnak egymásnak, megküzdenek egymással a fajtájuk fennmaradásáért.

Bármely négyzetcentiméternyi talajon akár tíz-húszféle magocska is vetekedik az élet lehetőségéért, és egyiknek sem teljesen reménytelen a helyzete. Legfőljebb a hamarabb növekedni kezdő nagyobb, erősebb példány lesz az idén, a később elinduló gyengébb és kisebb. De a fennmaradáshoz szükséges néhány virágot és termést legtöbbjük kisanyargatja a maga életéből. Megőrzi és továbbörökíti azt a tervet, amit egyedül őbele, az ő fajtájába oltott bele a Teremtő, és amely pont olyan tökéletes, mint a többi sok ezer, sok millió változat.

Aki képes volt ilyen mennyiségben megalkotni az egymástól szinte mindenben különböző, egymáshoz mégis annyira hasonló életeket, az biztosan tudta, hogy mit akar. Az alkotás öröme túl volt és van egy univerzális terve, amelyhez a számtalan változatban elképzelt, megtervezett és létrehozott anyag és élőlény mindegyikére szükség van, még a legesendőbbre, a legjelentéktelenebbre is.

Hogy mi ez az univerzális terv? Ezt rajta kívül – valószínű – senki sem tudja. Talán még a legintelligensebb szellemi lények, még az angyalok sem. Hogyan tudhatnánk mi, mindenbe könnyen belefá-

radó, az életünket, a munkánkat is nem egyszer rutinszerűen és kedvetlenül végző emberek? Hogyan érthetnénk meg annak a Teremtőnek a szándékát, aki képes egy négyzetcentiméternyi rögcskére akár tíz-húsz vagy annál is több, egymástól mindenben különböző élőlényt kitalálni, és mindegyiküknek az adottságaihoz illő életet biztosítani?

A véges emberi értelem számára pazarlásnak tűnik a világ és benne az élőlények végtelen sokfélesége. Nem győzzük kipusztítani őket. A mi haszonelvű „teremtésünk” legtöbbször arra törekszik, hogy a kiszemelt „egyféléből”, növényből, állatból, gyári termékből minél többet készítsünk. Mintha más célt el sem tudnánk képzelni, mint hogy valamiből annyit birtokoljunk, amennyivel el tudjuk látni az egész piacot. Újabban már a globális, azaz világméretű piacot. Hogy a világ minden embere ugyanazt az ételt egye, ugyanolyan ruhát, cipőt, berendezési tárgyat vásároljon, állatainak is ugyanazt a tápot adja. Pont azt, amit el akarunk adni neki. Nagy reklámmal divatossá tesszük, hogy mindenki – nem az értéknek, hanem a hírverésnek köszönhetően – kedvet kapjon a megvásárlására. Mindenki ugyanannak a megvásárlására. Mert abban van az üzlet, abban van a pénz.

A teremtményeket nem ilyen szempontok vezették, annyi bizonyos. Ő nem „az egyféléből sokat” elvét követte, hiszen még egyfajtajú teremtményei sem egyformák. Nem sorozatgyártmányokban gondolkodott, évezredek, évmilliók óta minden megszülető élőlény – ha növény, ha állat, ha ember – külön egyéniség. Ezzel az élet fenntartásának törvényét örökítette ránk, amely valahogy így hangzik: „Ismerjük meg és őrizzük meg a millióféle különböző teremtményből a lehető legtöbbet. Mindenfélet, hogy az élet minden körülmények között fennmaradjon.”

2018. 04. 17.

Várákozunk

Ádvent a várákozás ideje. De mire is várákozunk ilyenkor? Erre a kérdésre szinte mindenki tud valamilyen választ adni: a karácsonyra, a karácsonyi ajándékokra, a szenteste fényeire. A jobban tájékozottak a szeretet ünnepéről beszélnek, sőt, Jézus születését is megemlítik. Az Isten fiának, a Megváltónak a megszületésére várákozunk.

De ki az a Megváltó? Mióta és miért várjuk az eljövételét?

Az ószövetségi Teremtés Könyve szerint már a világ kezdetén, a bűnbeesés órájában, a Paradicsomból való kiűzetés pillanatában megjósolta és megígérte nekünk Isten a Megváltó eljövételét. Amikor a Sátán mesterkedése következtében az első emberpár megszegte Isten parancsát, a kígyó képében megjelenő kísértőre, a Gonosz lélekre már akkor kimondta az ítéletet az Úr: *„Mivel ezt tetted, átkozott leszel minden állat és a mező minden vadja között. Hasadon csúszol és a föld porát eszed életed minden napján. Ellenkezést vetek közéd és az asszony közé, a te ivadékod és az ő ivadéka közé. Ő széttiporja fejedet, te meg a sarkát veszed célba.”* (Ter 3,14–15)

Tehát a Megváltó egy földi asszony ivadékaként érkezik majd közénk, és ő fogja széttiporni a Sátán fejét. Ezért a bűnbeesés percétől várja eljövételét és a megrontott világ végét az ember. Érkezését sok későbbi jövendölés is megerősíti. Több, mint 700 évvel Jézus születése előtt Izajás próféta írta: *„Vessző kél majd Izáj törzséből, hajtás sarjad gyökeréből. Az Úr lelke nyugszik rajta: a bölcsesség és az értelem lelke; a tanács és az erősség lelke; a tudás és az Úr félelmének lelke, s az Úr félelmében telik öröme. Nem aszerint ítélt majd, amit a szem lát, s nem aszerint ítéltkezik, amit a fül hall, hanem igazságot szolgáltat az alacsony sorúaknak, és méltányos ítéletet hoz a föld szegényeinek.”* (Iz 11, 1–4a)

A megváltástól nem csak a társadalmi erőszak és a gonosz szellem hatalmának végét várja az emberiség. A régi próféták szerint a megváltásra szorulókat közé tartozik minden élőlény, még az állatok is: a Mesiás eljövételét rájuk is vonatkoztatják. Ahogy Izajás próféta jövendöli: *„Akkor majd együtt lakik a farkas a báránnal, és a párduc együtt tanyázik*

a gödölyével. Együtt legelészik majd a borjú s az oroszlán, egy kisgyerek is elterelgetheti őket. Barátságban él a tehén a medvével, a kicsinyeik is együtt pihennek; és szalmát eszik az oroszlán, akárcsak az ökör. A csecsemő nyugodtan játszodozhat a viperafészeknél, s az áspiskígyó üregébe is bedughatja a kezét az anyatejtől elválasztott kisgyerek. Sehol nem ártanak, s nem pusztítanak az én szent hegyemen. Mert a föld úgy tele lesz az Úr ismeretével, mint ahogy betöltik a vizek a tengert.” (Iz 11, 6–10)

Az Istenben kételkedőktől, az ateistáktól is gyakran hallani: Miféle Isten az, aki az állatvilágban előforduló sok kegyetlenséget, erőszakot, a gyengék gátlástalan pusztítását, az úgy nevezett táplálékláncot kitálalta? Ezekből a jelenségekből nem a teremtő Isten szeretetére, hanem az erő és az erőszak mindenható voltára lehet következtetni. Valóban sok erőszakra találunk példát a természetben, de a természeti törvények – épp úgy, ahogy az emberiség sok évezredes gyakorlata is –, az erőszak mellett a gondoskodást, a gyengék, a kicsinyek önfeláldozó védelmét is példázzák. Különben hogy maradt volna fenn máig az emberiség, vagy az állatvilág?

Ősidők óta várjuk tehát – nem csak adventkor, hanem az év minden napján – a Megváltó eljövetelét, az isteni igazságosságnak, a szeretetnek és a békének a helyreállítását a Földön... Várjuk a Messiást, mert tudjuk, hogy csupán saját erőnkből, Isten segítségével és a megváltásba vetett hit nélkül mi, emberek, képtelenek vagyunk Isten országát megvalósítani.

2018. 12. 14.

Milyen esztendőöt zárunk?

Nehéz ellenállni az év végén óhatatlanul felmerülő kérdésnek: milyen esztendőöt is zárunk, mit hagyunk magunk mögött? Életünk jó, örömteli éve volt-e 2018? Vagy inkább megkönnyebbülten felsóhajtunk: Hála Istennek, hogy véget ér. Ennél csak jobb, boldogabb esztendő következhet!

Ahányan vagyunk, valószínű annyiféle a válaszuk. Tény, hogy egyáltalán nem könnyű háromszázhatvanöt nap mérlegét utólag elkészíteni. Irigylésre méltó emberek, akik nem sajnálják a fáradságot, és naplót írnak, naponta feljegyzik, hogy mi történt velük és körülöttük. Nekik könnyebb az elmúlt tizenkét hónap eseményein elgondolkodniuk, rendre felsorakoztatni az elszenvedett veszteségeket, betegségeket, károkat, de az örömöket, a jóleső meglepetéseket, az ajándékokat is.

Elgondolkodtató, hogy hány ismerőstől, barától, ne adj Isten, családtagtól kellett végső búcsút vennünk az elmúlt időben, és szerencsésnek mondhatjuk magunkat, ha a mérleg másik serpenyőjébe is belekerült egy-egy új élet, ha született egy-egy kisgyermek, unoka, dédunoka.

Persze, ha jól meggondoljuk, már azért is szerencsésnek kell tudnunk magunkat, hogy megéltük ezt az évet. Kaptunk a Teremtőtől egy esztendőnyi életet, amelynek lehetőségeit megragadhattuk vagy éppen elmulaszthattuk. Kaptunk egy esztendőnyi életet, amit arra használhattunk, amire akartunk. Hogy főként jóra használtuk, vagy esetleg rosszra is, az nagyrészt rajtunk múlott. Nem csak rajtunk. A családjunk, a barátaink, a szomszédaink, a munkahelyünk, az egészségünk, az anyagi helyzetünk nagymértékben adottak, meghatározottak. De abba, hogy milyenek ezek a körünk rendeződött, minket magukba záró viszonyok, abba az elmúlt évek, évtizedek során mégis csak volt, és ma is van beleszólásunk.

Karácsony elmúltán, év végi számvetéskor ezért kell ráébrednünk arra, hogy mindannyian megajándékozottak vagyunk. Az ajándékunk nem csak az, és nem csak annyi, amennyit a karácsonyfa alá letett az

angyal, letettek szereteteink. A legfontosabb ajándékunk maga az élet. Az életünk, amelyet testünk-lelkünk hangszerén nekünk magunknak kell lejátsszanunk. Ez az igazi kincsünk, amelyet megsokszorozhatunk vagy elpazarolhatunk. Ez egyik fontos jelentése Jézus talentumokról szóló példabeszédének. Kapjuk az Úristentől életünk éveit. Ezeket tekinthetjük az ajándékba kapott talentumoknak. Ránk van bízva, hogy gyarapítjuk vagy eltékozoljuk őket.

De hogyan gyarapíthatjuk, és hogyan tékozoljuk el ajándékba kapott életünket? Az élet akkor gyarapodik, ha nem csak volt egyszer, hol nem volt, aztán elenyészett, mert elnyűttük, elhasználtuk, mint egy öltözet ruhát. Akkor gyarapodik az életünk, ha megsokszorozzuk, ha továbbadjuk. A régi idők embere jól tudta ezt, és azt tekintette gazdagságnak, ha gyermekek, ha család, ha minden időben élet vette körül.

Ó mennyi fáradtsággal, mennyi munkával és mennyi gonddal is jár ez!

És mennyi örömmel is! Örömmel, amit az én életem okoz másoknak, és örömmel, amit mások élete, boldogulása okoz nekem.

Ha idén is módunk van év végi számvetésünket elkészíteni, akkor sok veszteségünk ellenére is szerencsések, mondhatni győztesek vagyunk. A legfontosabb, legnagyobb kincsünk, az életünk megvan, és ha eddig esetleg nem sikerült, ezután még gyarapíthatjuk és kiteljesíthetjük azt. Adjon hozzá jó egészséget, békességet és sok örömet mindannyiunknak az Úristen!

2018. 12. 21.

Farsangi hitvita

Baráti társaságban valahogy arra fordult a szó, hogy mi mindenben hisz manapság az emberiség. Mindenki tudott egy jó történetet, és volt, aki felidézte a találó mondást: „Soha sem hittek annyi mindenben az emberek, mint amióta semmiben sem hisznek!”

– Alapvető tulajdonságunk az, hogy hiszünk. Hinni akarunk, és megtaláljuk a módját annak, hogy higgyünk – vont a végkövetkeztetést egy idősebb hölgy. – Az Istenbe vetett hit a legmarkánsabb bizonyíték erre. Hány istenhit él egymás mellett ma is – és nem mondható, hogy békességben.

– És még hányan vannak, akik kinevetik az istenhitet, de annál jobban hisznek a babonákban, varázslatokban, jóslatokban.

– Ők nem hívők, csak hiszékenyek. Nagy különbség! – vetette közbe házigazdánk. – A hit és a hiszékenység olyan, mint a tudás meg a tévedés. A hit és a tudás a valóságban gyökeredzik, a hiszékenység és a tévedés a látszatokon, hazugságokon alapul.

– „*A hit pedig a reménylett dolgoknak valósága, és a nem látott dolgokról való meggyőződés.*” (Zsid 11, 1) – idézte egy vendég Szent Pál apostol kétezer éves meghatározását.

– A nem látott dolgokról való meggyőződés – tűnődött el mérnök barátunk. – De hányan vannak, akiket nem tudnak meggyőzni még a látott dolgok sem. Abban is kételkednek, amit a két szemükkel látnak.

– Ott más szokott lenni a baj. Aki nem hiszi el, amit a két szemével lát, annak az a jól vagy rosszul felfogott érdeke, hogy letagadja a tényeket.

– A tényeket azért mindenkinek tudomásul kell vennie, mert különben elgázolja a villamos – vetette közbe a háziasszonyunk.

– Állítom, hogy nem. Van, aki a közelgő villamost ugyan elkerüli, de egyébként, ahogy régen mondták, Krisztust is letagadja a keresztfáról.

– Az ateisták legfőbb érve Isten ellen, hogy mennyi gond, baj, szerencsétlenség van a világon. Ha lenne Isten, nem engedné meg ezeket. Pedig a sok rosszat nem a Jóisten, hanem a Sátán idézi elő.

– Az lenne logikus, hogy ha valaki nem hisz a Jóistenben, akkor legalább a gonosz szellemben hinne. De még az Istenhívők sem veszik komolyan a Sátán létezését.

– Ez is a Sátán szemfényvesztése – vágta rá egy nemrég házassodott fiatalasszony, akiben még elevenen éltek a jegyesoktatás katekizis órái.

– A Sátánban én sem hiszek – mosolyodott el a társaság egyetemistája. – Sajnos, nem a Sátán, de mi, emberek vagyunk gonoszak.

– Miért lennének eleve gonoszak, amikor jók is lehetünk.

– Hát van, aki jó, és van, aki gonosz. Gyártási hiba mind a kettő.

– És mi a bizonyíték arra, hogy az Isten jó?

– Például az, hogy minden reggel felkel a Nap – jókra és gonoszokra egyaránt. Maga a Teremtés a bizonyíték, az a sok szépség, ami körülvesz minket! – vágta rá meggyőződéssel az idős hölgy.

– És a sok rossz? A természeti katasztrófák, a járványok, a véres háborúk?

– Ezek meg a Sátán létének a bizonyítékai. A Jó és a Rossz harcának keresztüzében élünk.

– És mi is ott állunk valamelyikük oldalán. Hogy melyikén, az az életünk tétje.

– Halálunk után annak az országába kerülünk majd, aki mellé odaálltunk. Isten országába vagy a Sátán birodalmába.

– Nem kell ahhoz meghalni, már itt, a földi életben is így van – erősített rá mérnök barátunk.

– Ez a fekete-fehér szemlélet nevetséges – fakadt ki az egyetemista. – Attól még, hogy egyszer valaki téves nézetet képviselt, máskor még állhat a jó oldalon.

– Egyetértek. És meg kell bocsájtani, el kell tudni felejtetni a tévedését.

– Meg kell bocsájtani, pontosan azért, mert minden rossz döntés a Sátán csábításának a következménye – érvelt a fiatalasszony. – A Sátán már akkor is létezett, amikor az ember még nem. Ő kísért, ő akar maga mellé állítani mindenkit.

- Legtöbbször sikerrel.
- Hogyhogy legtöbbször? És a jó példák? A mi példánk nem számít? – mosolygott a fiatalasszony.
- Dehogynem! Különösen azoké, akik nem csak jók, de olyan szépek is, amilyen te vagy – bókolt vendégének a házigazda. – Sok ilyen jó kis fejtornát kívánok még az új évben mindannyiunknak!

2019.01.23.

Nagyböjtben járunk

Nagyböjtben járunk. Aggódva várjuk Nagypénteket. El tudjuk-e teljes szívvel kísérni Krisztust a Golgotára? Át tudjuk-e vele együtt élni kegyetlen szenvedését, a megfeszítetést és a kereszthalált?

Ez a legnehezebb: elfogadni Krisztus kereszthalálát és hittel várni a feltámadását. Bizonyos, hogy a feltámadás kérdése hitünk legnagyobb kérdése. Ahogy Szent Pál írja: *„Ha csak ebben az életben reménykedünk a Krisztusban, minden embernél nyomorultabbak vagyunk. Ámde Krisztus feltámadt a halottak közül.”* (1. Kor 15, 19–20)

Krisztus szempontjából a feltámadás jóváteszi az elszenvedett megaláztatásokat és a kínhalált. De emberi szempontból, az elkövetők szempontjából feloldja-e, meg nem történtté tudja-e tenni a szégyenünket és bűntudatunkat? Hiszen mi gyalázatosan elbántunk a Megváltónkkal, és még hány más ártatlannal, akik soha senkinek semmi rosszat nem tettek. És miért? Mi volt a vétke Jézusnak? Csak annyi, hogy megnevezte gonoszságainkat és Istennek tetsző életre hívott minket. Erkölcsi megújulásra, megtérésre, szeretetre szólított fel, és nem fogadta el a kifogásainkat. Nem fogadta el a kor értékrendjét.

Krisztus előtt és után is, még hány ártatlant hurcoltak meg, pusztítottak el embertársai hasonló könyörtelenséggel? Csak a közelmúlt történelme is hány hitéért, nemzetiségéért, becsületéért, javaiért meggyötört, kifosztott, haláltáborokba hurcolt és elpusztított áldozatot sorakoztat fel. De a jelen háborúi, keresztényüldözései is szinte naponta százakkal gyarapítják az ártatlanul megkínzottak, kisemmizettek, a mártírok számát.

Szeretjük azt gondolni, hogy ha engedelmeskedünk korunk általános elterjedt felfogásának, szokásainak, divatjának, azzal emberi kötelességünknek, a társadalmi beilleszkedés parancsának teszünk eleget. Csakhogy a közfelfogás legtöbbször nincs összhangban a krisztusi felfogással, de még az évezredek óta ismert, általános erkölcsi törvényekkel sem: nem ritkán emeletes ostobaságokat és égbekiáltó bűnöket tart elfogadottnak, sőt kötelezőnek.

Miért van így? Mert a cél, amit egy-egy történelmi korszak az emberek elé kitűz, nem erkölcsi cél. Hanem mondjuk a gazdagság birtoklása. A hatalom birtoklása. A minél kellemesebb életállapot elérése.

De hát mi is a baj ezekkel a célokkal? Az, hogy Krisztus nem ezeket a célokat tűzte ki elének. Ő az örök életet tartva szem előtt, egyrészt azt parancsolta, hogy tiszteljük és szeressük a teremtető Istent, másrészt azt, hogy szeressük embertársainkat. Az Isten iránti tisztelet és szeretet annak elismerése, hogy Istentől kaptunk mindent, tőle kaptuk az életünket is. Ezáltal tudatosul bennünk az is, hogy nem vagyunk magunkra hagyva. Ha nem feledkezünk meg Istenről, megtapasztaljuk, hogy ő sem feledkezik meg rólunk. Az embertársak iránti szeretet pedig részvételt jelent Isten munkájában. Ahogy ő jót akar nekünk, úgy kell, hogy mi is jót akarjunk egymásnak. Ne érdemekre, hírnévre, pénzre törekedjünk, hanem mások segítésére, a másik ember méltóságának tiszteletére, a méltányos és békés megoldások keresésére. Ne éljünk vissza az erőnkkel, a gazdagságunkkal, ne akarjuk a saját érdekeinket másokra rákényszeríteni.

Ha betartottuk volna, és ha betartanánk ezeket az egyszerű parancsokat, nem kellett volna Krisztusnak sem ártatlanul szenvednie és kereszthalált halnia közöttünk. De ő ismeri önző, rosszra hajló természetünket, ezért nem érte be csupán a saját feltámadásával. Köztünk maradt, hogy megértsük, ő kereszthalála által megváltott minket: gyarló céljaink és bűneink ellenére is az isteni megbocsátás a feltámadás részesévé tehet mindannyiunkat. Csak akarnunk kell.

Nagybőjtben járunk. Aggódva várjuk Nagypénteket. El tudjuk-e teljes szívvel kísérni Krisztust a Golgotára? Át tudjuk-e vele együtt élni a kegyetlen szenvedést, a kereszthalált és a feltámadást?

2019. 03. 05.

Jézus a rögtönítélő bíróság előtt

Nagypéntek. Ritkán gondolunk arra, hogy Jézus elfogatása és elítélése között még 24 óra sem telt el. Az utolsó vacsorát követő éjszakán, miután a Getsemáne-kertben elfogták, Annás főpap házában állították rögtönítélő bíróság elé. Azonban a halálos ítélet már jóval korábban megszületett. Már akkor döntött róla a Nagytanács, amikor Jézus fel támasztotta Lázárt, és elismertsége, népszerűsége megnőtt.

Kaifás főpap azzal a híres mondatával indokolta meg a döntést, hogy *„Jobb, ha egy ember hal meg a népért, minthogy az egész nemzet elpusztuljon!”* (Jn 11, 50) Annásnál tehát már csak egy színlelt bírósági tárgyalásra került sor. A tanításáról kérdezték Jézust, aki a kérdést azzal hárította el, hogy mindig nyilvánosan beszélt, aki hallgatta, tudja, hogy mit tanított. Önérzetes válasza miatt a főpap szolgája felpofozza, majd Annás elrendeli megkötötetését. Jézust már fogolyként vezetik Kaifás elé, aki elkíséri őt a római helytartóhoz. Tudjuk, hogy erre kora reggel kerül sor, és azt is, hogy a helytartó, Poncius Pilátus már várja a küldöttséget. A római helytartók nem szoktak hivatali órát tartani hajnalonta, de Pilátus tudja, hogy mi készül, hiszen Jézust már előző nap feljelentették, mint veszélyes lázítót, ezért segédkeztek a római katonák az elfogásában. Pilátus felkészülten várta a népszerű zsidó rabbinak a megérkezését, és hamar felismeri, hogy Jézus nem lázító, nem bűnöző, még csak nem is a császár politikai ellenfele. Igyekszik kibújni a halálos ítélet szentesítésének és végrehajtásának felelőssége alól. Erre ösztönzi a felesége is, aki baljós álmot látott, és megüzeni a férjének: *„Semmi dolgod ne legyen azzal az igaz emberrel, ma álmomban sokat szenvedtem miatta.”* (Mt 27, 19bc)

Máté evangéliumának ez a híradása is arra utal, hogy Pilátus az éjszakát nem palotája hálótermében, hanem a helytartóságon várakozva töltötte. Az pedig, hogy a felesége tudott Jézus várható elfogatásáról és elítéléséről, arra utal, hogy a házaspár egymás közt megbeszélte az eseményt. Ezért álmódott Jézussal az asszony, és nyert álmában megerősítést afelől, hogy ártatlanul akarják elítélni. Pilátus,

akinek a kérdéseire Jézus röviden, de lényegre törően válaszol, nem szívesen vállal szerepet az ítélethozatalban, és amikor megtudja, hogy Jézus Galileából való, elküldi őt az épp Jeruzsálemben tartózkodó galileai negyedes fejedelemhez, Heródeshez.

Jézus néhány óra leforgása alatt már negyedik bírása előtt áll. Heródesnek egyetlen kérdésére sem válaszol, valószínű, azért, mert Keresztelő Szent János, rokona és előhírnöke gyilkosát látja benne, aki nem méltó a feleleteire. Heródes katonáival együtt gúnyt űz Jézusból, megálázza, majd visszaküldi őt Pilátushoz. A római helytartó még tesz néhány próbálkozást, hogy ne kelljen Jézus fölött ítélnie, de a főpapok által feltüzelt nép egy másik elítélt, Barabás szabadon bocsátását és Jézus keresztre feszítését követeli. Így hát Pilátus megmossa a kezét, jelképezve, hogy ártatlan Jézus vérének kiontásában, majd utat enged az ítélet végrehajtásának.

Ismerjük Jézus megkínzásának és keserves kereszthordozásának történetét. Tudjuk, hogy fent a Koponya hegyen végrehajtják rajta az ítéletet, délben már a kereszten függ, délután három órakor pedig megállapítják halála bekövetkeztét. Eközben gyászba borul a világmindenség, elsötétül a nap, földrengés támad és a jeruzsálemi nagytemplomban a szentély kárpitja kettéhasad. *„Nem ezüstön vagy arannyon váltattatok meg atyáitoktól örökölt, hiábavaló életetekből, hanem drága véren, a hibátlan és szeplőtelen Báránynak, Krisztusnak a vérén”* – írja Péter apostol első levelében (1 Pt. 1,18–19)

Az ember, aki Jézusban halálra ítélte és kivégezte a Szentháromságos egy Isten egyik személyét, a Fiút, ezzel és ezáltal emésztő gyötrelmet okozott a kereszten is vele szenvedő Atyának és a Szentlélek Istennek is. Hiszen ők hárman egyek.

2019. 04. 17.

„Mint kis lepkék, a levelek”

Amikor szinte egyik napról a másikra kizöldülnek a fák, úgy érzem, hogy megint elmulasztottam valamit. Megint nem figyeltem eléggé, nem készültem fel eléggé sem testben, sem lélekben arra, hogy természeti környezetünkben a legkisebb szereplőtől a legnagyobbig, minden megállíthatatlan, hatalmas változásban van: tél múltán újra indul az élet, új fordulatához érkezik a vegetáció. Kisarjad a fű, a barna rügyecskékből törvényszerűen, mégis váratlanul, egyszerre kibomlanak a levelek vagy a virágok, téli rejtekeikből egyszerre előbújnak, szétfutnak, szárnyra kelnek a rovarok. Száz- és ezerféle növény és állat készül élete új időszakára, mindegyik a fajtájába, sorsába írt törvények szerint. A felmérhetetlen sokféleség, ami a különböző fák különböző színárnyalatú leveleiben, a más és másféle-fajta virágok szirmaiban, virágfejecskéiben megnyilatkozik, az élet ellenállhatatlan erejével kápráztatja el a gondjaiba, bajaiba süllyedt, az ámuldozásra, megújulásra felkészületlen embert. Arra kényszeríti, hogy felismerje a meglepetésszerű, gyors és teljes körű változást, amit olyan találóan, örökítenek meg József Attila sorai: „*Az éjjel rászálltak a fákra, / mint kis lepkék, a levelek.*” (Eszmélet)

Elnézve a zöld sokféle változatát, a fák között, fölött fehér, rózsaszín, könnyű felhőnek látszó virágos ágakat, óhatatlanul az jut az eszembe, hogy: Hát megérdemeljük mi ezt a sok gyönyörűséget, Uram?

Madarász barátom mondta egyszer, hogy számára Isten bizonyítéka az, hogy mennyi fajta, és milyen változatosan megalkotott, a paletta legkülönbözőbb színeiben pompázó madár van a világon.

– Mi szükség van és kinek van szüksége ennyi félére, és ki volt az, aki nem érte be a sok ezer fajtánál kevesebbrel? Aki még és még, megtalálta a legkülönbözőbb alkatúakat, természetűeket, az éneklőket és a csipogókat, az ugrálókat és a szaladókat, a szárnyalókat és a vízen úszókat? A búbosokat és kopasznyakúakat, a hatalmas szárnyúakat és a filigrán alkatúakat, a hosszú csőrűeket és lebernyeges nyakúakat?

– Én biztosan tudom, hogy van Isten – mondta –, és azt is tudom, hogy kicsoda az Isten? Egy páratlan fantáziával rendelkező művész,

aki csak ontotta és ontotta a legkülönbözőbb élőlényeket a maga örömére. És persze minden gyönyörködni tudó örömére.

Erről jutott eszembe egy jeles társaságban elhangzott beszélgetés. Az egyik optimista férfiember a tudományára nagyon büszkén beszélt a genetika fejlődéséről, ecsetelve, hogy mekkora teljesítmény az, hogy már a tudósok képesek megfejteni egy élőlény teljes géntérképét. Már csak egy lépésnyire vagyunk attól, hogy tervszerűen beavatkozzunk, és céljainknak megfelelően megváltoztassuk az élőlények génállományát. A nagy lelkesedést hallva, megszólalt a társaságban egy szkeptikusabb hang is:

– Ha ilyen elismerésre méltó egy élőlény géntérképének a megfejtése, hogyhogy mégsem tisztelik a megfejtők azt, aki ezt és még ezer más géntérképet is létrehozott?

A zavart heherészést hallva tovább folytatta:

– Én az előtt a tudós előtt emelem meg legelőször és a legnagyobb tisztelettel a kalapomat, aki megalkotta a földbe bojtszerű gyökerecskékkal kapaszkodó, keskeny, hosszúkas, zöld levélkét, amelyet akárhányszor lekaszálnak, mindig újra és újra kinő. Majd a fagyok beálltával elsárgul, elszárad, de tavasszal – minden további beavatkozás nélkül – kisarjad: ugyanolyan hosszú, keskeny, zöld levelecskét növesztve, mint előző évben. És ez így megy a kezdetektől egész az idők végezetéig. Az előtt a nagy tudós előtt mély tisztelettel, őszintén megemelem a kalapomat, aki – sok minden mással együtt – feltalálta az igazi, minden tavasszal magától kizöldellő fűszálat.

2019. 04. 29.

Csíksomlyó

575 évvel ezelőtt, 1444. évi körlevelében IV. Jenő pápa arra buzdította a csíki népet, hogy legyenek segítségére a ferenceseknek a somlyói templom építésében. Viszonzásul – a kor szokása szerint – búcsút engedélyezett a segítőknek. A templom építését a pápa azzal indokolta, hogy „*a hívek nagy sokasága szokott összejönni (itt) ájtatosságnak okából és gyakorta nem szűnik odagyűlni, Máriát tisztelni.*”

Ezt a jó szokását tehát bizonyítottan fél évezrednél régebb óta tartja, és máig megtartotta a csíki székelység, és ezzel olyan példát mutatott az egész magyarságnak, amit – mióta Szűz Máriát szabadon ünnepelhetik – évről évre egyre többen követnek ország- és világszerte. Az anyaországi, és más, szomszédos államokban élő magyar zarándokok autóbusz karavánjai már a Pünkösdt megelőző hét közepén útra kelnek, ahogy a régi időkben is az ünnep előtt napokkal elindultak a távolabbi vidékek lakói, hogy falujuk-városuk keresztje alatt tegyék meg a sok kilométernyi zarándokutat a csíksomlyói Szűzanyához. Van, aki a manapság általánosabb buszozást nem tartja zarándoklathoz méltónak. De azoknak, akik több száz kilométernyi távolságot kell, hogy leküzdjenek, amíg feljutnak a kegytemplom fölött emelkedő Kíssomlyó nyergében megtartott pünkösdszombati szentmisére, nincs más választásuk, mint az autózás, a vonatozás vagy éppen a buszozás. Tizennégy, tizennyolc órát, ha a Dunántúlról érkezik valaki, két napot is igénybe vesz így is az utazása. Ez sem kényeztető foglalatosság, ha teljesítményként nem hasonlítható is össze a keresztalja alatt énekelve, rózsafűzérezve zarándokoló székelyek, csángók búcsújárásával.

A legelterjedtebb hagyomány szerint János Zsigmond erdélyi fejedelem unitárius térítő serege fölött István, gyergyóalfalvi plébános vezetésével aratott győzelem emlékét őrzi ez a nagy ünnep. A katolikus hitéhez hűséges nép helytállásának példája fontos eleme ennek a napnak, de a csaknem egy évezrede a Kíssomlyó tetején

épült, ma is ott álló Salvator kápolna bizonyítja, hogy ez a hűség ősi gyökerű, és ezer szállal kötődik a magyarság legmélyebb, szakrális hagyományaihoz. A csángó asszonyok máig imádkozva virrasztják át a pünkösöd vasárnapra virradó éjszakát, hogy kora hajnalban a Salvator kápolna mellett várják, fogadják a Napfelkeltét, lássák a Nap csodáját. A csíksomlyói Madonna – ősi nevén Babba Mária – a Napba öltözött asszony, fájdalmas mosolyú arca, arany sugarakkal körülvett, fehér ruhás alakja uralkodik ennek az ünnepnek minden pillanatán. Az ő segítségét kéri, az ő szeretetét viszonzza mindenki, aki ideérkezik, hogy lába elé borulva szabaduljon meg bajától, bánatától, nyerjen általa és tőle megerősítést betegségben, gondban, reménytelenségben.

Aki nem járt még a csíksomlyói búcsún, nem sokat tud önmagáról. Nem tudja, hogy honnan jött, hová tart, mire képes és nem tudja, hogy kikhez tartozik. A zöld gyepre letelepedett keresztaljak gyönyörű, hímzett vagy selyemre festett zászlókon, feliratokon hirdetik, hogy hordozóik honnan érkeztek, leképezik a Kárpát-medence szinte teljes magyarlakta világát. Különös egymás mellett látni a hagyományos paraszti életformát élő háromszéki, vagy éppen csángó közösségek, Csíkgöröcsfalva vagy Klézse feliratait mondjuk Érd vagy Komló táblájával. Ezeket a településeket valójában akár kilométerek ezrei választják el egymástól, de a Kissomlyó gyepén, vagy a kegytemplom oltárához, a csíksomlyói Szűzanya lábához kanyargó sorokban lakóik olyan közel kerülnek egymáshoz, mintha régi ismerősök, szomszédok lennének. A búcsú áhítatában – sok százezer, olykor több, mint félmillió magyar ember közös áhítatában – ilyen barátságok, ilyen szeretetkapcsolatok születnek. Születnek újjá a mindenkit a maga közelébe gyűjtő Szűzanya fénykörében.

Sok szóbeszédre ad manapság okot az a hír, hogy Ferenc pápa, a római katolikus egyház feje, épp egy héttel a hagyományos pünkösdszombati búcsú előtt, június elsején Csíksomlyóra látogat, és misét celebrál az ősi Kissomlyó-hegy nyergében. Hogyan hat majd ez vissza az egy héttel későbbi csíksomlyói búcsúra? – Miért nem arra érkezik, miért nem ő mutatja be az ünnepi szentmiseáldozatot? Sok kérdést hallani hívótól és hitetlentől egyaránt. Sokan szeretnék a rég várt láto-

gatást még nagyszerűbbnek látni azáltal, hogy a legnagyobb összmagyar vallási eseménynek a római pápa lenne a főszereplője.

Ha erre idén nem is kerülhet sor, mégiscsak a csíksomlyói Szűzanya újabb csodája az, hogy fél évezred után – és sok tiltakozó hang ellenére – az egyház feje elzarándokol hozzá. Adja Isten, hogy mint sok más híve fohászait, az ő kéréseit is meghallgassa a csíksomlyói Szűz Mária.

2019. 05. 02.

Kereszténység és demokrácia

Baráti társaságban vetette fel valaki, hogy a mai világban üres frázis a keresztény alapokra hivatkozni, mert az emberek hitetlenek, nem ismerik a kereszténységet, kinevetik, elavultnak tartják a tízparancsot.

– Manapság már a kiinduló pontját sem lehet megérteni: Uradat, Istenedet imádd, és csak neki szolgálj? De könyörgöm, ki az én Uram, Istenem? Honnan tudhatja azt az egyszerű halandó, hogy ki az Isten és hol található?

– „Istent soha senki sem látta” – olvashatjuk magának János apostolnak az első levelében! – vágta rá a társaság egy tudós kételkedője.

– Ez így nem pontos – szólalt meg teológus barátunk. – Két mondatból előbb ugyanis az írja János: *„Mindenki, aki szeret, Istentől való és ismeri Istent. Aki nem szeret, nem ismeri az Istent, mert az Isten szeretet.”*

– Ez lenne tehát Isten meghatározása: Isten a szeretet.

– Igen. Jézus tanítása szerint Isten a szeretet. Az első és legfontosabb erkölcsi parancs is az: Szeresd Uradat, Istenedet! Szeresd a szeretetet. A második legfontosabb parancs pedig az, hogy szeresd ember-társadat, mint önmagadat.

– Nagyon modern – hümmögött kételkedő barátunk. – Az önszeretet parancsa valahogy nem illik a kereszténységről kialakult képbe. Nem utólag, valamikor a 20. században írta ezt bele az evangéliumba valami jó szándékú Krisztus-hívő?

– Kétezer éve ott találod ezt az Újszövetség első könyvében, Máté apostol evangéliumában (Mt 22, 39).

– Ha ilyen egyszerű a szeretetben megtalálni az Istent, és ráadásul nem csak őt és embertársainkat kell Krisztus parancsára szeretnünk, de önmagunkat is, akkor mégis miért vannak olyan kevesen, akik ezeket a kellemes parancsokat hajlandók betartani? – tűnődött fiatal háziasszonyunk.

– Erre nagyon egyszerű a válasz: az emberi társadalmak nem a szeretet, hanem az erő parancsait követik – válaszolt a társaság mérnök tagja.

– És melyek lennének az erő parancsai?
– Az erőnek, úgyis mondhatjuk, az erősebbnek a parancsait mindenki gyakorlatból ismeri. Iskolás korától, sőt óvodás korától. Mert, sajnos, nem a szeretet, hanem az erősebb tízparancsolata kormányozza a világot.

– Az erősebb tízparancsolata? Halljunk belőle legalább egyet!
– Az erősebbnek feltétel nélkül hódolj be és szolgálj neki!
– Ez egyszerűen csak az okosság parancsa, nem?
– Ha okosságnak nevezzük a meghunyászkodást, akkor igen. De az erősebbnek való feltétel nélküli behódolás nem az egyetértés, nem a közös belátás következménye. Ez a parancs azt mondja ki, hogy nem vagyunk egyenlőek, és ezért a világ rendje az, hogy az erősebb uralkodik a gyengébb felett.

– És nem? Nem ezt éljük meg a nap minden órájában?
– Nem egészen. Ott van a kulisszák mögött, igaz. De a világ legfejlettebb államai minden ember egyenlőségén, azaz Jézus Krisztus tanításán alapulnak. Ez a demokrácia alaptörvénye. A demokratikus választási rendszerben nemde az erősnek és a gyengének egyformán egy szavazata van. Miért? Mert ezt diktálja az emberi méltóság parancsa, a szeretet parancsa, amely szerint Isten és ember előtt erős és gyenge, férfi, nő és gyermek egyenrangú. Az erősebb nem élhet vissza az erejével, nem szoríthatja háttérbe, nem károsíthatja meg a gyengét.

– A kereszténység tehát nem ismeri el az élet legalapvetőbb realitását?

– Mi az élet legalapvetőbb realitása?
– Hát az, hogy az erősebb legyőzi a gyengébbet.
– Ha így lenne, akkor az élet csak addig tartana, amíg az erősebb ki nem fosztja, le nem igázza, el nem pusztítja a gyengébbet. Az erő törvényei a háború, a pusztítás törvényei, a szeretet törvényei pedig a béke, az élet törvényei. Bármilyen hitetlenek vagyunk is, ma még nem üres frázis az, hogy minden demokratikus állam rendjének az alapja a kereszténység. A kereszténység, amelynek Istene a szeretet. Az a szeretet, amely tiszteletben tartja az emberi egyenlőséget és az emberi méltóságot. Az a szeretet, amely féken tudja tartani az erőszakot.

Éltető vagy pusztító erő?

- Mi más lehetne méltó arra, hogy Istenként tiszteljük, mint a szeretet?
- kérdezte egy beszélgetés során teológus barátunk.

– Az erő! – vágta rá a társaság mérnök tagja. – Az erő, ami a világot mozgatja.

– A számítógépek korában mit értesz azon, hogy erő?

– A számítógépek korában sem mellékes a fizikai erő. De persze azt is erőnek nevezem, ha valakinek nagyon sok pénze van. Vagy sok és korszerű fegyverrel rendelkezik. Erő az is, ha valakinek sok hadra fogható embere van.

– Mi az egyáltalán, hogy erő? – szólt közbe vendéglátónk, egy kedves fiatalasszony.

– Azt hiszem, mindenkinek van valamilyen fogalma az erőről – mondta mérnökünk. – Különbözik miért szeretnénk mindannyian erősek lenni? Van, aki kigyúrja az izmait, van, aki erős emberek szolgáltatába szegődik, van, aki a pénzével akar nyomulni.

– Nagyon jó – mondta a társaság teológusa. – Az erő az, amivel nyomulni lehet, ami nyomulni tud. A fizika úgy fogalmaz: erő az, amely képes valamilyen változást létrehozni.

– Például mozgásba hoz valamit, mint az autót az üzemanyag.

– Vagy megváltoztatja egy mozgás irányát: például fellök valakit, mire az illető elesik.

– A földrengés is erő, képes egész városokat összedönteni.

– Akkor is az erővel találkozom, amikor valaki kitépi a kezemből a táskámat.

– Vagy, ha egy nagy hajó utoléri, és villámgyorsan elsüllyeszti a kisebb hajót.

– Ne legyünk ennyire negatívak – akasztotta el az ötletek sorát mérnök barátunk. – Az is az erő megnyilvánulása, ha valaki szabályos párharcban legyőzi az ellenfelét. Vagy képes gólokat rúgni az ellenfél kapujába.

– Vagy képes megfékezni a támadóit!

– Az erő tehát nem föltétlen rossz dolog, sőt. Az erő a világ mozgatórugója.

– Mi ugyanezt állítjuk Istenről – jegyezte meg csendesen a teológus.

– És mi a baj tulajdonképpen az erővel?

– Akkor van vele baj, ha rád kényszeríti az akaratát. Engedelmeskedned kell neki. Szeretned kell, akit ő szeret. El kell ítélned azt, akit ő elítél. Mondanod kell, amit hallani akar. Ellenségnek kell tekintened az ellenségét, és barátodnak a barátját. Rád kényszeríti az érdekeit, megköveteli, hogy add neki oda mindenedet, és ne próbálj elmenekülni előle.

– Mindez szeretettel is elérhető – vetette közbe vendéglátónk.

– A szeretet is erő. Amit az erős ember kikényszerít a másiktól, azt a szeretet kényszer nélkül éri el – vette fel a beszélgetés fonalát a teológus. – Nem parancsol, hanem meggyőz arról, hogy amit tanácsol, az a javadra lesz. Mindent megad neked, ami hasznos számodra, de nem kényszerít rá, hogy szolgáljad. A kedvedben jár, és csak annyit kér, hogy higgy benne és szeresd őt.

– És hogy viszonyul egymáshoz az erő és a szeretet?

– Szerintem a szeretet az erő egyik fajtája. Segítő erő, ami veled együtt építkezik. De van olyan erő is, amelyik pusztít, amelyik mindent eltakarít a maga útjából, csak a saját érdekeit nézi.

– Eszerint az, hogy erő, így, önmagában, nem is pontos meghatározás

– Nem pontos, mert a jó és a rossz erő két különböző dolog. Nap mint nap érezzük, megtapasztaljuk mind a kettőt. Érezzük, hogy mennyi rossz erő mozog – bennünk is és körülöttünk is.

– Tehát a jó erő az Isten, a rossz erő pedig az ördög – kottyantotta ki háziasszonyunk.

– Ha nagyon röviden akarunk fogalmazni.

– Akkor mégiscsak igazam van! Ti is elismeritek, hogy az erő mozgatja a világot! – összegezte a vitát elégedetten a mérnök úr.

– Persze! De a jó és a rossz erő is. És nem mindegy, hogy melyik a hatékonyabb!

2019. 06. 12.

Október végén, november első napjaiban

Október végén, november első napjaiban keresztény hagyományaink szerint járjuk a temetőket, amelyekben elhunyt hozzátartozóink aluszák örök álmukat. Így szoktuk mondani. Pedig tudjuk, hogy a temetőkben, a sírokban vagy urnafülkéekben csak az elhunytak földi maradványai találhatók. Örök álmukat vagy örök életüket nem ott töltik halottaink. De akkor miért a temetőkben látogatjuk őket? Miért sírhe-lyük ápolásával szeretnénk ápolni, fenntartani emléküket? Egyáltalán van-e és ha van, mi a jelentőségük a temetőknek? – kérdezhetjük az életet tanuló kisgyermekkel együtt.

Régi mondás, hogy a temető a holtak városa, ahol, ha nem is szigorú időrendben, de mégis együtt nyugszanak egy-egy nagyobb történelmi időszak szereplői, egymás egykori kortársai. Ezáltal valóban leképezik, tükrözik az élők kisebb-nagyobb településeit, az alkalmi emberi társulásokat, családokat, a fiatalok és öregek, egy-egy korszak minden rendű és rangú szereplőinek közösségét. Ahogy ezekben lakóhelyük szerint rájuk találhatunk, időről időre meglátogathatjuk őket, hasonlóképpen már ősi idők, kiszámíthatatlan ezredévek óta az ember létrehozta az elhunytak birodalmait is. Ebből is nyilvánvaló, hogy az emberiséggel egyidejű a halál utáni, úgymond túlvilági létbe vetett hit. A világszerte feltárt ősi sírok bizonyítják, hogy minden ismert emberi kultúrában hitték, hogy a halállal nem ér véget, nem zárul le az élet. Erről tanúskodnak az évezredekkel ezelőtti temetkezési helyeken talált sírmellékletek: a halott mellé egykor eltemetett ennivalók, ruhaneműk, ékszerek és pénzermék éppúgy, mint egyes kultúrákban, így a pusztai népek körében is a fejedelmi sírokban nyugvó legközelebbi hozzátartozók, akik követték szeretteiket a halál birodalmába is. Ugyanígy a túlvilági életbe vetett hitet jelzik a gazdájuk mellett porladó kedves állatok, lovak, vadászkutyák, díszmadarak is.

A kereszténység elterjedése óta már nem a földi élethez szükséges útravalókkal látjuk el túlvilágra költöző szeretteinket, mert hitünk szerint a távozó legfontosabb útravalója a lélek kegyelmi állapota. Mi a lelki felkészülésre, a lelki felkészítésre igyekszünk figyelni. A keresztény hitben kegyelmi állapotnak azt nevezzük, amikor az ember lelke megtisztul földi kötődéseitől, a földi élvezetekhez és értékekhez való ragaszkodásától, és Isten felé fordul. Így a kegyelmi állapot eléréséhez nincs szükségünk sem enni-, sem innivalóra, sem díszes öltözékre, sem ékszerekre, de még kedves útitársakra sem. Egyedül az Istenhez vezető utat megmutató két isteni személyre: az emberré lett, emberként meghalt és feltámadt Jézus Krisztusra, mindannyiunk példaképére, ideálképére. És legfőbb segítőnkre, a Szentlélekre, az isteni szeretet közvetítőjére.

Hitünk szerint a keresztény temetőkben a feltámadásra váró test nyugszik, amely életéből legtöbbször csak a nevét és földi születése és halála időpontját tartja meg. A feltámadáshoz persze ezekre sincs szüksége, de az emléket őrző, hozzá ragaszkodó családtagoknak és barátoknak fontos, hogy létének ezek a bizonyítékai megőrződjenek, ezek által kapcsolódjon továbbra is hátrahagyott szeretteihez. Annyira fontos mindannyiunk számára, hogy legalább a föld egy meghatározott pontját az életünkből eltávozottakhoz köthessük, ahol emléküket virágokkal, égő mécsesekkel időről időre felidézzük, hogy még az ismeretlen helyen nyugvó hozzátartozóink, így a háborúban eltűnt áldozatok, katonák számára is szimbolikus sírhelyeket készítünk. Halottak napján mindannyian megrendülten látjuk a megszámlálhatatlan méceszt és gyertyát, amely például az Ismeretlen Katona emlékműve körül fénylik, mint egy máglya, amelyen a bizonytalanságban élő hozzátartozók kétségei és fájdalmai fellángolhatnak, ahol gyászukban sorstársakat találhatnak.

2019.10.30.

Múlt, jelen, jövő

„Folyamatos félrevert harangok mellett nem lehet családot alapítani, munkát vállalni, gyereket szülni. Abba kellene hagyjuk az állandó pánikolást, nyafogást, siránkozást, és merjük kimondani a gyerekeink, fiataljaink előtt, hogy ennyi cipőnk, ruhánk soha nem volt, és őseinknek sem volt az elmúlt ezer év alatt, és azt is mondjuk el, hogy ilyen mennyiségű élelmiszer, információ, luxuscikk soha nem volt még a Kárpát-medencében. Nehéz a magyar ember sorsa? Igen, vagy 10–20 kilóval átlagban valóban nehezebb a kelleténél, és ezért kell fogyókúrázzunk. Ennyi kövér ember, megműveletlen föld, leszüreteletlen almafa, megkapálatlan szőlőtőke soha nem volt itt a Kárpát-medencében! Miért sírunk? Miért üzzük el gyermekeinket, fiataljainkat falvainkból, városainkból?” – fogalmazta meg gondolatait a magyarság jövőjéről, megmaradásunkról 2012 októberében Böjte Csaba Ferences rendi szerzetes atya.

Sokan már a felvetést is elutasítják: miért kellene ilyesmivel foglalkoznunk? Miért kellene a magyarságnak gondolkodnia a jövőjéről? Pedig köztudott, hogy aki nem gondolkodik a jövőjéről, a fennmaradásáról, annak nem is lesz jövője.

Figyelnünk kell Csaba testvér többi megállapítására is: soha nem volt még ilyen bőség a Kárpát-medencében. Ez persze nem zárja ki azt a tényt, hogy ma is sokan élnek köztünk szegénységben, emberhez nem méltó körülmények között. De mégis igaz, hogy a hazai népesség nagyobbik fele olyan kényelemben él, ami a nagyszülők számára még elképzelhetetlen volt. Vegyük csak a legegyszerűbb példákat: csavarunk egyet a gáz- vagy villanytűzhely kapcsolóján és máris hozzáfoghatunk az ételünk főzéséhez, sütéséhez. Nem kell tüzelőt vásárolnunk, tárolnunk, fát vágnunk vagy szemet lapátolnunk ahhoz, hogy begyűjtünk. És ott van a többi, minket szolgáló háztartási gép is: a mosógép, a mosogatógép, a takarítógépek. A vízvezeték, a bojler hideg és meleg vízzel szolgál, moshatunk, fürödhethetünk, minden fáradtság nélkül. Az élelmiszerek sem voltak még soha ilyen könnyen elérhetőek: nem a kiskertekben, gyümölcsösökben, szántóföldeken kell megtermelnünk

nehéz munkával az eleségünket, hanem egyszerűen csak átugrunk a boltba, vagy a legközelebbi plázába, és olyan áruválasztékból válogathatunk, amelynek a látványa is elkábítaná az előttünk járó nemzedékeket. A valahai mesék terülj-terülj asztalkái számunkra mindennapi valósággá lettek. Hogy-hogy mégis a mai, kényelemben élő nemzedékek nem tudják, vagy nem akarják vállalni a jövő biztosítását: világra hozni és felnevelni a következő generációkat?

Valószínű ebben is közös a felelősségünk. Mibelénk, idősebbekbe elevenebben élnek a korábbi idők rossz tapasztalatai, mint a beköszöntött békeidők előnyös adottságai. Nem bízunk abban, hogy ez az eddig még nem tapasztalt biztonság hosszú távon is megmarad. A tudatunk nem abban a kényelmes és szórakoztató világban él, amelyben a testünk. Hozzájárulnak ehhez a tévék, rádiók folyamatosan sugárzott rossz hírei is: a tudósítások a körülöttünk folyó, félelmetes háborúkról, természeti katasztrófákról. Vágyódunk egy boldogabb világra, de félelmeink lerombolják a jövőbe vetett bizalmunkat.

Van-e ezekre a súlyos tünetekre orvosság? Lehet-e még belőlünk bizakodva előre tekintő, bátorságot sugárzó nemzet?

Nehéz kérdések ezek, és csak egyetlen jó válasz van rájuk, olyan válasz, ami képes megszüntetni a bennünk feszülő kétségeket. Az, hogy van fölöttünk egy olyan jóakaratú hatalom, amely nálunk jobban ismeri a világ természetét, és amelyben bátran megbízhatunk. Rábízhatjuk magunkat és gyermekeinket is. Jóra való készségünkön és jó szándékunkon túl szükségünk van rá is, szükségünk van a Jóistenre is. Csak ő öntheti belénk a kellő hitet, és fakaszthat ebből a hitből a jövő vállalásához elegendő reményt és szeretetet.

2019. 12. 10.

Lelkünk javítóprogramja

– Az imádság a lelkünk javítóprogramja – mondtam viccből az unokámnak, aki a számítógépek nagy szakértője. Legyintést, bennfentes mosolyt vártam válaszul, olyasmit, hogy:

– Tudod is te, hogy mi az a javítóprogram? – Ha ezt mondja, valószínű nevetünk egyet, és befejezzük a témát, mert őszintén szólva, tényleg nem sokat tudok a javítóprogram mibenlétéről, sem a számítógépekről. Onnan jött ez az ötletem, hogy a nyomtató időnként kiírja a kis világítóablakára, hogy várni kell, amíg lefut a javítóprogram. Lehet, hogy a központja valahol hibát észlelt? Vagy bizonyos időnként – mindenféle anomália nélkül is – a gép ellenőrzi magát? Nem rejtőzik-e benne valami gubancot okozó hiba?

Az én tizenéves fiatalemerem azonban nem nevetett ki, nem is legyintett, hanem kíváncsian megkérdezte:

– Az imádság? Javítóprogram?

– Igen. Nem tudtad? – komoly arccal mondtam, kicsit élvezve a helyzetet. Ritka ugyanis, hogy az emberfia a számítógépekkel kapcsolatban olyasmit tudjon mondani, ami felkelti a fiatalság érdeklődését.

– Nem hallottam még erről...

Majdnem kiböktem, hogy én sem, most jutott az eszembe az egész. Mégis inkább úgy csináltam, mint aki ezen a területen otthon van.

– Nem? Pedig pofon egyszerű. Mire szolgál egy javítóprogram?

– Hibajavításra. Időnként lefuttatja a gép, hátha talál valamit. Automatikusan bekapcsol, ahogy a gyártó beállította.

– Ugyanígy van ez az imádsággal is. Időnként le kell futtatni, hogy megtalálja a lehetséges hibákat.

– Viccelsz? Bekapcsol és magától megtalálja?

– A gépekhez képest nagy különbség, hogy ez nem automatikus. Amíg látszólag jól mennek a dolgok, addig legtöbbször elmarad a „bekapcsolás”. Akkor futtatjuk csak le a hibajavítót, amikor már baj van. Megtehetjük, mivel ez a „gyártó” előnyben részesíti az úgy nevezett „szabad akaratot”.

- Hogy csak akkor kapcsolod be, amikor akarod?
- Pontosan.
- Van benne valami... Idegesítő, hogy sokszor pont akkor kell várni három-négy percet, amikor az ember a legjobban sietne. Ráadásul ki sem kapcsolható.
- Na, ez az. Az Istent ki lehet kapcsolni. Ez is a szabad akarathoz tartozik. Csak nem érdemes.
- Nyilván... ha ez a működés alapelve. Jó lenne tudni, hogy mit akarhatott ezzel...
- Szerinted mit?
- Szerinte, valószínűleg, elég intelligens a szerkentyű ahhoz, hogy magától rájöjjön, mikor van szüksége a javításra.
- És elég intelligens?
- Van, amelyik. De az is lehet, hogy csak nem szeret huzakodni velük. Hagyja, hogy egy nagy karambol megtanítsa őket a rendszeres hibajavításra.
- Lehet.
- De ebben azért van kockázat.
- Különösen, hogy drága szerkentyűkről van szó.
- Az új gépek mindig drágák. A régebbiek viszont időközben megtanulják, hogy szükség van erre az üzemmódra is.
- Pontosan. Mert ha túl sokszor kimarad a hibajavítás, akkor teljesen tönkremegy a ketyere.
- Ha meg is lehetne javítani, nem érdemes. Kijönnek közben az újabb szériák, a régi pedig mehet a kukába.
- Na, látod, ez megint nagy különbség. Ennél a gyártónál nincs olyan, hogy mehet a kukába. Mindenkit megjavít, aki hozzá fordul. Viszont csak azzal foglalkozik, aki megkéri rá.
- Még jó. Fárasztó lenne mindennel babrálni, ha kell, ha nem.
- Neki nem volna fárasztó. De az ő szerkentyűi erőszakkal nem javíthatók. Ha valaki nem látja be maga is, hogy elromlott, hiába minden, azonnal visszaesik. Ott folytatja, ahol előtte abbahagyta. Hány ilyen esetet láttam én már!
- Nagymama, te miről beszélsz egyáltalán?
- Hát az imádkozásról, Kisfiam.

2020. 03. 04.

Hogy szereti Isten a világot?

„Mert úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta, hogy aki hisz Őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen.” (Jn 3,14–21) – Talán ez a tétel az evangélium legtöbbször idézett mondata. Sokat vitatkozunk róla, hívők is, hitetlenek is. Máig eszembe jut egy – egyébként talán nem is ateista – ismerősöm mondása: „Miért adta? Ki kérte? Én nem adnám a fiamat őérette.”

Az a nagy kérdés tehát, hogy „Miért is adta?” Hiszen az Isten mindenható, hatalmában állt volna Jézus történetét úgy alakítani, hogy ne kerüljön üldözői kezére, ne kelljen elszenvednie a vértanúságot, a kereszthalált.

Sokat gondolkodtam és szomorkodtam már – nem csak Nagyböjt idején – Jézus mártírhalálán, és noha ismerem János evangéliumának másik fontos mondatát, hogy: *„Nagyobb szeretete senkinek sincs annál, mint annak, aki életét adja barátaiért.” (Jn 15, 13)* – mégis nehéz volt elfogadnom Jézus áldozatát. Hiszen ez Napnál fényesebben bizonyítja azt a közkézen forgó tapasztalatot, hogy az emberi társadalomban a jónak el kell buknia, törvényszerű, hogy a rossz győzedelmeskedjék felette. Innen nézve pedig egyértelmű és meghatározó az emberiség Káin-arca. Mintha Ábel után és Jézus halálát követően ez már nem is lenne kérdés.

De szintén János evangéliumában olvashatjuk Jézusnak azt a kijelentését is, hogy *„Én és az Atya egy vagyunk” (Jn 10, 30)*. Tudjuk, hogy ez a mondása az, amiért a főpapok eretneknek tartották, és azzal vádolták, hogy istenné tette magát. De mi ismerjük és elfogadjuk a Szentháromságról szóló tanítást, amely értelmében az egy Isten három személy: Atya, Fiú és Szentlélek. Ebből következik, hogy az Atya és a Fiú valóban egy. És ebben az esetben nyilvánvaló, hogy az Atya nem csak a Fiút, de a Fiúban önmagát is feláldozta a világ bűneinek, a mi bűneinknek a váltáságra.

Tudjuk, hogy az Ó- és Újszövetség egybehangzó tanítása szerint a bűnt, a rosszat nem Isten teremtette. Azt a nagy tudású és nagyhatalmú

szellemi lények, az Isten ellen fellázadt angyalok hozták a világba. Vezérük, a Sátán Isten ellensége lett, aki a gonoszság eszközeivel harcol az Isten ellen. Ebben a harcban kapott szerepet megteremtése pillanatától az ember is. Isten, ahogy az egész világot, őt is jónak alkotta, de a Gonosz azonnal megjelent mellette, és Isten parancsának megszegésére, a Tudás fájáról szakított alma megkóstolására csábította. Az első emberpár, Ádám és Éva nem tudott ellenállni a kísértésnek. Elbuktak, ezért Isten kiűzte őket a Paradicsomkertből. Ettől kezdve az embernek a saját erejéből és tehetségéből kell megteremtenie létfeltételeit. És bár Isten nem tagadta meg tőle a szeretetét, de a Gonosz szintén vele maradt, és továbbra is Isten ellen lázítja. Azt sugallja, hogy Isten nem is létezik, ahogy a Jó és a Rossz sem különül el egymástól. Ezért nincs is bűn. Azt állítja, hogy az a jó, ami pillanatnyilag hasznos, ami az érdekeinket szolgálja.

A harc Isten és a rosszal üzletelő, csábító Gonosz között tehát ősidők óta tart, és az ember minden bűne a Gonosz csábításának a következménye. Isten azért is irgalmas hozzánk, azért is bocsátja meg a bűneinket, mert az ember a Sátán létezéséről nem tehet.

Így érthető meg Isten nagypénteki áldozatvállalása abban a harcban, amelyben mi, emberek is egész életünkben részt veszünk. Jézus húsvéti áldozata nemcsak a Gonosz megtörését, a feltámadás általi legyőzését példázza, de azt is, hogy Isten együtt harcol és szenved velünk. Jézus Krisztus halála és feltámadása révén megérthetjük, hogy Isten milyen nehéz, de dicsőséges szerepet szán a maga oldalán, a Jó és a Gonosz között zajló küzdelemben az embernek.

2020. 04. 02.

Ősi imádságaink

Jó néhány éve, hogy mindent egy lapra teszek fel. Ez az egy lap az imádság. És ez valójában nem is lehetne másképp. Az emberi élet alaphelyzetét leghívebben, legigazabban az imádság fejezi ki. Az imádság közkeletű felfogás szerint is a teremtő Istennel való kapcsolattartás eszköze. A magyar kifejezés híven ragadja meg ennek a kapcsolatnak a lényegét: a feltétlen tiszteletet és szeretetet, ami bennünket a Teremtőhöz köt, elismerve az ő létbeli elsőbbségét. Elismerve, hogy a mi létünk az ő létének a következménye, hogy általa vagyunk, hogy tőle kaptuk az életünket, egyáltalán, magát az életet. Ez az imádás lényege, ezért egyedül csak őt imádjuk. Ezt akarjuk kifejezni akkor is, amikor a bajok, betegségek közepette a segítségét kérjük, amikor rábízunk a szeretteinket, az otthonunkat, a hazánkat, a sorsunk alakulását.

Ugyanezt tükrözik, és ezért máig őrzik erejüket a magyar népi vallásosság emlékei: archaikus imáink, amelyeket nem is olyan régen fedezett fel magának a tudományosság. 1922-ben a Leuweni Kódexben találták meg az Ómagyar Mária-síralom szövegét, ezt a tizenharmadik században feljegyzett, gyönyörű siratóéneket. Szűz Mária panaszolja benne Szent Fia halálát, ajánlja fel Istennek a saját életét fiáért váltságul. „Világ világa / virágnak virága, / keserűen kínszatul, / vas szűgekkel veretül!” – visszhangzik hétszáz év távolából a Szűzanya fájdalma tökéletes, hangsúlyos magyar verselésben.

A magyar népi vallásosság szövegemlékei számos néprajztudósunknak, köztük a szegedi Bálint Sándornak köszönhetően is egyre ismertebbek lettek. Emlékeztet, hogy 1974-ben adta közre Erdélyi Zsuzsanna a „Hegyet hágék, lőtőt lépék” című archaikus imádsággyűjtemény első változatát, amelyben szintén az élő néphagyományból merített. Sok évtizedes munkássága során idős parasztasszonyoktól, parasztemberektől magnetofonra felvett és leírt több ezer ilyen imádságot, amelyekből megismerhetjük, átélhetjük őseink vallásosságát és a régi magyar nyelv szépségét. Árad belőlük a hit őszintesége és bizonyossága, tanúságot tesznek a természeti ember isten-közelségéről,

amelyhez képest esendőnek tűnik a mi mai hitünk: olyan, mint Jézus példabeszédében a túskebokorba hullott mag: girbe-gurbán nőtt és csenevész. Talán erősödhetne azáltal, ha beillesztenénk ezekből az archaikus ima-látomásokból néhányat mindennapi imádságaink sorába. Hiszen a keresztény hit nagy eseményeiről szólnak, köztük számos épp a húsvéti ünnepkört idézi meg: Szűz Mária és Jézus párbeszédét, vagy a fiát kereső-sírató Szűzanyát.

Az is beszédes lehet számunkra, hogy Erdélyi Zsuzsanna és a többi neves néprajzkutató ezeket a sokszor nagyon hasonló szövegű ősi imádságokat nem egy faluban, nem ugyanazon a vidéken gyűjtötte össze, hanem a teljes magyar nyelvterületen: a Kárpát-medence egészében, sőt, még azon túl is, szép számmal a bukovinai székelyek és a moldvai csángók körében.

Álljon itt mutatóba és megerősítésül egyik jellegzetes, archaikus népi imádságunk:

Én lefekszem én ágyamba, / Mind Úrjézus koporsóba, / Fejem fölött egy szent kereszt, / Azon ülven három angyal, / Egyik őriz éjfélig, / Másik őriz hajnalig, / Harmagyk őriz halálom órájáig, // Kimegyek ajtóm elejbe, / Föltekintek magas mennybe, / Ott látok egy aranyos kápolnát, / Abba' látom Úrjézust, / Térgyig a vérbe, / Könyökig a könnyübe, / Mondja neki anyja, Mária: / Jaj fiam, fiam, mit tettél, / Hogy olyan nagy kínt szenvedtél? / Szenvednék érted, ha szenvedhetnék, / Halnék érted, ha halhatnék. // Mennyországba csendítenek, / rózsajányok reméljenek, / Amott gyün a mi Urunk Jézus Krisztusunk, / Hoz a' nekünk kelyhet, kenetet, / Aki szívünket megkenyi, Amen.

2020. 04. 15.

Isten szeme mindent lát

– Jó, hogy a tudományos felfedezések egyre kézzelfoghatóbban bizonyítják Isten létezését! – mondta a járvány miatt elrendelt karantén utáni első találkozásunk alkalmával teológus barátunk.

– Mit tudsz? – merült fel bennünk azonnal a kérdés.

– A legutóbbi példa erre, hogy nemsokára megjelennek a piacon azok a készülékek, amelyek segítségével átláthatunk a falakon vagy bármely tömör tárgyon. Nem hallottatok róla?

Volt, aki már olvasta a hírt, de legtöbbünknek új volt.

– A falon átlátó készülék olyan lesz, mint egy fényképezőgép. Oda állsz vele például egy ház elé, kattintasz egyet és már le is fotóztad mindazt ami, és aki bent van a házban. Vagy akár videóra is veheted. Lehet, hogy a drágább mobiltelefonokban már jövőre ilyen kamera is lesz.

– Odébb van az még. Még csak kísérleteznek ilyesmivel...

– Kísérleteznek? Hiszen minden várandós anyuka évek, évtizedek óta láthatja a szíve alatt növekvő kis magzat fotóját. A szakemberek így állapítják meg, hogy a születendő babuci egészséges-e, fiú lesz-e vagy lány...

– Vagy transznemű – szólt közbe egy tréfás barátunk.

– Ott szerencsére még nem tartunk.

– Csak a politikai korrektség kedvéért mondtam – nevetett a közbeszóló.

– Hát az fontos. Van olyan fejlett ország, ahol ilyesmi miatt már megjegyzi a nevedet a gondolatrendőrség.

– Térjünk inkább vissza oda, hogy át tudunk látni az anyuka és a kis magzat testen... – terelte vissza medrébe a beszélgetést teológusunk. – Ugyanígy, ugyanezeknek a sugaraknak a segítségével fotóznak a falon át is. Igen, ultrahanggal...

– És a személyiségi jogok? Azok itt nem számítanak? Hiszen a bűnügyi tudósításokban is a személyiségi jogokra való tekintettel kikockázzák a legelvetemültebb gyilkos arcát is. A falon átlátó gépünkkel jogunk lesz majd bekukucskálni, sőt lefotózni bárkit, bármilyen helyzetben? Mondjuk akkor is, ha épp... zuhanyozik?

– Miért ne? Ma is lefényképezhetsz bárkit az utcán, lefotózhatsz egy házat akkor is, ha az ablakán épp kinéz a tulaj. Sőt, a fotódat minden további nélkül felteheted az internetre is.

– Az egész világot rendszeresen végigfotózzák megkérdezésünk nélkül, minden falut, minden várost, benne minden házat és felteszik a világhálóra a nemzetközi nagy cégek. Hol vannak már a mi személyiségi jogaink...

– Igen, ha valaki tudja a címedet, a világ túlsó oldaláról is megnézheti, hogy hol laksz, megnézheti az utcádat, a házadat, esetleg az előtte álló autódat is. Előfordul, hogy az utcaképpel együtt te magad is felkerülsz így a világhálóra.

– De hogy jön ez össze a tudomány Istent bizonyító felfedezéseivel?

– Gondold el, mennyit csúfolódtak, de csúfolódnak akár ma is azon a tételen az ateisták, hogy Isten szeme mindent lát. Na, persze, mondták, belelát az anyagba, átlát a Földgolyón is. Most meg már az ember is belelát az anyagba. Isten mindent látó szeméről ezek után már nem lesz mit csúfolódní. Miért ne láthatna mindent az, aki a világot és benne a röntgensugarat meg az ultrahangot is megteremtette? Miért ne láthatna be minden rejtekbe, de még a fejünkbe, a szívünkbe is?

– Nehéz tagadni, hogy mi emberek csak olyasmit tudunk felfedezni, ami van, ami létezik. Amit valaki már megteremtett.

– Minden tudós kutató, felfedező azt kutatja és szerencsés esetben azt fedezi fel, azt érti meg, amit a valóságban, a természetben talál.

– De erre is csak akkor van módja, ha az alapvető ismeretei helyesek. Ha jó felé indul el, és tudja is, hogy merre jár.

– Nem biztos. Kolumbusz sem tudta. Azt hitte Indiába érkezett, közben pedig felfedezte Amerikát.

– Számtalanszor előfordul ilyesmi. De nem ez a lényeg. Hanem az, hogy Isten szeme mindent lát, ahogy Jézus is mondta: *„Imádkozzál titokban mennyei Atyádhoz! S mennyei Atyád, aki a rejtekben is lát, megjutalmaz.”* (Mt. 6, 6.)

– A falon átlátó fényképezőgéppel te is belátsz majd a rejtekbe. És mindettől egyre kiszolgáltatottabbak, mégis egyre önteltebbek leszünk.

Miért vagyunk a világon?

Miért vagyunk a világon? Nagy kérdés. Hát még, ha egy gyerek kérdi.

- Nagymama! Szerinted miért?
- Szerintem azért születünk, hogy több jó ember legyen a világon.
- Milyen a jó ember?
- Milyen? Mit gondolsz?
- Jó az... aki nem bánt.
- Ez biztos. A jó ember nem bántja a másikat.
- Nem azt mondom, hogy soha. De nem ő kezdi a balhét.
- Ha más valaki kezdi, akkor a jó ember is beszállhat?
- Nem száll be, csak megállítja azt, aki kezdi. Megpróbálja megállítani.

– Egyetérték: a jó ember nem erőszakos, és a jó ember megvédi azt, akit bántanak. És még milyen?

– Ha nincs valamid, akkor ad. Mondjuk véletlenül otthon hagytad az uzsonnádat, akkor ad neked a sajátjából.

- Igen, a jó ember jószívű – önzetlen. És még milyen?
- Nem hazudik, és nem árulkodik.
- Hát nem is. Van olyan osztálytársad, aki hazudik és árulkodik?
- Hajaj!
- Kinek hazudnak? Egymásnak?

– Egymásnak is meg a tanároknak is. Mondjuk, ha még nem vetted elő a táskádból a könyvedet, van, aki azonnal jelentkezik és beköp. Azt hazudja, hogy nem is hoztál ma olvasókönyvet.

– Súlyos. Tehát a jó ember nem hazudik és nem árulkodik.

– Ez a lány meg azért hazudik és árulkodik, hogy engem megszidjanak. Annak örül.

– Rosszat akar neked. A jó ember viszont nem rosszakarató és nem kárörvendő. Mit lehet egy ilyen osztálytárssal kezdeni?

– Semmit. Jól meg kellene verni. Összefognának azok, akikről hazudozik, akiket beáruul, és jól elvernék. Akkor biztos abbahagyná.

- Összefognának ketten-hárman egy ellen?
- Hát nem. De ha mondjuk, nem egyszerre, hanem egyenként mind jól megvernék, akkor azért igazuk lenne.
- És vannak, akik meg szokták verni őt?
- Erről még nem hallottam. Én, volt, hogy meglöktem. Egy kicsit.
- De hát miért ilyen ez a kislány? Miért akar ártani? Nincs barátnője, aki megmondaná neki, hogy rosszat csinál?
- Nincs. Nincs egyetlen barátnője sem. És ronda is
- Szegény. Ha nem lenne ronda, akkor lenne barátnője?
- Mit tudom én. Lehet, hogy akkor sem, ha így hazudna és árulkodna. Én biztos nem lennék, pedig mellettem ül. Mindenki utálja és csúfolja.
- Ő meg erre árulkodik. Mi lenne, ha nem utálnátok és nem csúfolnátok?
- Semmi... nem tudom.
- Mondjuk, ha egy nap megbocsájtanátok neki, elfelejtenétek az addigi sok hazudozást és árulkodást?
- Ki tudja elfelejteni?
- Te is... ha akarod. A jó ember nem áll bosszút, elfelejti a mások hibáit és rosszaságait.
- Jó, mondjuk én elfelejtem... de ő nem felejt el. Ő mindig ilyen lesz.
- Nem biztos. Próbáld ki! Különben, ha tudjuk valakiről, hogy ilyen, akkor könnyebb neki megbocsájtani.
- Én nem akarok. Hülyeség. Nem érdekel.
- Pedig nincs más lehetőség: mindennel, amit teszünk, vagy a jót gyarapítjuk, vagy a rosszat.
- Rendben, akkor gyarapítom a rosszat.
- De akkor ne panaszkodj, ha más is gyarapítja: ha hazudozik és árulkodik. Ha a rosszat gyarapítjuk, akkor a rosszból lesz sok, ha a jót, akkor a jóból.
- Én csak annak leszek jó ember, aki jó hozzám. És ha rossz, akkor én is rossz leszek hozzá.
- Pedig Krisztus urunk azt tanítja, hogy szeresd az ellenségeidet is. Bocsáss meg nekik.

- Az más... Ő Isten fia volt.
- Mégis beárulták és megölték. Ha a világon több lett volna a jó ember, mint a rossz, akkor ez nem történt volna meg.
- De ha mások rosszak hozzám, hogy tudjak én jó lenni?
- Nem mondom, hogy könnyű... Kell hozzá egy élet, mire megtanuljuk. De azért vagyunk a világon, hogy ezt megtanuljuk.

2020. 07. 02.

Köszönjük, hogy velünk voltak

A koronavírus járvány hullámának – lehet, hogy valóban csak első hullámának – lefutása óta sokszor találkozunk a sajtóban, médiában a járvány idején értünk dolgozókat, a fertőzés elleni szakszerű védekezés megtervezőit és megszervezőit illető elismerés szavaival. Valóban, elismerés jár a kormánynak az időben meghozott, helyes döntésekért és az anyagi eszközök biztosításáért. Elismerés illeti meg az orvosokat, ápolókat, a kórházi személyzetet az ismeretlen betegségben szenvedők áldozatos kezeléséért, gyógyításáért. Elismeréssel kell beszélünk a tanárokról az online-oktatásra való gyors és sikeres átállásért, és persze mindazokról, akik az élelmiszerboltokban, bevásárlóközpontokban állták a nagy felvásárlási rohamokat, vagy a tömegközlekedésben teljesítették feladatukat, és a köztisztaságért dolgozóknak éppúgy, mint mindenkinek, akinek része volt abban, hogy bár sok területen leállt az élet, mégsem állt fejre sem a gazdaság, sem az egészségügyi, sem az oktatási, sem a szociális ellátórendszer. A „Maradj otthon” mozgalom is azért lehetett sikeres, mert fiatalabb családtagok és készséges önkéntesek biztosították az idősebbek élelmiszerrel, gyógyszerrel való ellátását. Jogosak tehát a helytállást méltató elismerések, mert a járványhelyzet idején a magyar társadalmat összességében az egymásért való felelősségvállalás jellemezte.

De mindez nem lett volna elég, ha a karantén heteiben a járvány okozta lelki terheket magányosan kellett volna hordoznunk, nem jutott volna mindenki, aki igényelte, lelki segítséghez is. Sokféle szellemi termékkel, videókkal, helyszíni közvetítésekkel, alkalomhoz illő előadásokkal, felolvasásokkal telt meg az internet, az önkéntes műsor-szolgáltatók versenyre keltek a hivatásos médiumok kínálatával.

De én most nem erről akarok beszélni, hanem a keresztyény, katolikus szakrális műsorokért szeretném kifejezni hálámat és elismerésemet mindazoknak, akik sok-sok ezer hívő embernek nyújtottak naponta lelki élményt, segítettek a lelki békénk megteremtésében. Ablakot nyitottak a bezártság falain a mindenható Isten felé, szép szentmise-köz-

vetítésekkel, rózsafüzér imádságokkal, szentségimádásokkal, a különböző egyházi, lelkiségi csoportok életéről sugárzott tudósításokkal örvendeztettek meg. Bekapcsoltak minket a keresztény világ mindennapi életébe, amelyről egyébként is tudunk ugyan, de tennivalóink sodrában nem fordítunk rá kellő figyelmet.

A több hónapos karantén során én is nagyon sokat köszönhettem a katolikus médiának és a világhálón elérhető szakrális műsoroknak, amelyek lehetővé tették, hogy akár ugyanazon a napon meghallgassam Böjte Csaba testvér dévai online-szentmiséjét, tehetséges gyerekeinek énekét, versmondását és kitartó imádságát, és Erdő Péter bíboros úrnak a budapesti Szent István bazilikából közvetített szent liturgiáját, vagy a járvány megszűnéséért való imádságát. De épülhettem kiemelkedő tudású papjaink, teológusaink napi katekéziseiből, az evangéliumról szóló elmélkedéseikből, „hittanóráikból” is.

Kényszerűségből megszűntek ugyan a nyilvános szentmisék, nyolc-tíz héten át nem gyónhattunk, nem áldozhattunk, de mindezt megpróbálta ellensúlyozni a kapcsolattartásnak az a sokszínűsége, amit a magyar katolikus egyház kínált a szakrális műsorok révén a híveknek – a gyerekeknek szóló bábos szentmiséktől a világ nevezetes kegyhelyeiről közvetített húsvéti, pünkösti szertartásokig. Aki ebből a kínálatból választott, annak lelkigyakorlat-számba ment és igazi lelki felüdülést hozott a járványos idők kényszerű bezártsága. Szeretnék ezért a magam és nézőtársaim nevében hálás köszönetet mondani mind papjainknak határokon innen és túl, mind a katolikus média lelkes és fáradságot nem ismerő szakembereinek. Nekik köszönhetjük, hogy megszentelt nagybőjtünk és húsvétunk, Szentlélektől áthatott pünkösdünk volt idén is, és nem a világ rossz híreitől rémüldöztünk nap-nap után, hanem igyekeztünk a betegek gyógyulását, a járvány elmúlását imádságainkkal is elősegíteni.

2020. 07. 08.

Térerő

– Mennyivel nehezebb lehetett Istent elképzelni akkor, amikor még nem tudtuk, hogy mi az a térerő – hangzott el baráti társaságban.

– Mi köze Istennek a térerőhöz? – kérdezte egy idősebb barátnőnk.
– Annyira zavar, hogy már mindent modernizálunk. A térerő az térerő, Isten pedig Isten.

– Isten olyan, mint a térerő.

– Hogyan?

– Hát például: éppúgy jelen van mindenütt.

– A térerő nincs mindenütt jelen. Csak ott, ahol van olyan torony...

Ami tovább sugározza.

– A közös lényeg az, hogy Isten sem látható, de ha van megfelelő készülékünk, akkor vehetjük az adását.

– Megfelelő készüléke pedig mindannyiunknak van. Velünk születik...

– Én nem így fogalmaznék – szólt közbe teológus ismerősünk. – Nem velünk születik, hanem mi magunk vagyunk Isten vevőkészülékei. Sőt, Isten adó-vevőkészülékei.

– Csakhogy... kevesen tudnak róla. Nem arról, hogy Isten adó-vevő készülékei lennének, hanem egyáltalán: magáról Istenről.

– Hát persze. És ennek nagyon egyszerű az oka.

– Nincs a készülékük bekapcsolva...

– Például. Az agyunkkal, a szívünkkel nem kapcsolódunk ahhoz az energiaforráshoz, amely valójában életre hívott és éltet minket.

– De akkor hogy lehet minden megszülető ember Isten adó-vevő készüléke?

– Minden megszülető gyermek, sőt, már a kis magzatok is. Gondolj csak Mária és Erzsébet találkozására. Amikor Jézus közelségére felujjong Erzsébet méhében a magzat, ahogy Szent Lukács Evangéliumában olvashatjuk.

– Az a kis magzat a későbbi Keresztelő Szent János. Mondhatjuk úgy is, hogy veszi Isten adását, veszi az Isten fia, az ugyancsak pici

magzat Kisjézus adását, és az édesanyján, Erzsébeten keresztül a világ tudomására is hozza ezt.

– Persze, sok mindennek van térereje, sőt erőtere. Van, hogy ez csak akkor jut a tudomásunkra, ha bajt, kellemetlenséget okoz, például épp azért, mert nem figyeltünk rá.

– De hát annyi mindenre kell figyelnünk. Az életünk annyi elfoglaltsággal jár. Egy munkahelyen hogy tudjon az ember Istenre figyelni?

– A régi öregek még tudtak. Minden munkájukat így kezdték: – Na, ebben segíts meg, édes Istenem! – Isten segedelmével – sóhajtott a nagyanyám, bármihez fogott is.

– Isten hozott! – Isten áldjon – mondták régen az érkezőnek, távozóknak.

– A Jó napot köszöntés is Adjon Isten jó napot – volt eredetileg.

– Gyakran emlegetett, nagy költőnk, Ady Endre egyik versében húsz év múltán emlékszik bánkódva vissza arra, hogy fiatalos hetykeségében egyszer nem emelte meg a kalapját Krisztus keresztje előtt.

– Hol találni ma olyan embert, aki hosszú évek után is szégyellné magát ilyesmiért?

– Manapság csak úgy elrobogunk egy-egy templom előtt, vagy az útszéli kereszték mellett. Eszünkbe sem jut, hogy Krisztussal találkozzunk, eszünkbe sem jut, hogy meghajtsuk a fejünket, esetleg keresztet vessünk.

– Hát persze, amikor évtizedeken át ezért mellőzés, megrovás, olykor súlyos büntetés járt.

– Sőt, van ahol ma is. Akár ki is végzik már ennyiért a keresztény embert.

– Aki az életét menti, azt nem tudom igazán megróni. De minékünk most éppen nem kellene félnünk. Legtöbbször mégsem vállaljuk a hitünket nyilvánosan.

– Na, nem azért, hogy a nyilvános imádság ne tűnjön hencegésnek. Inkább mert nem akarunk maradinak, nem akarunk, úgymond, nevetségessnek látszani.

– Mit tüntetsz a hiteddel! – Ma is hamar kap ilyen megjegyzéseket az ember.

– Nem szabadna törődni vele. Ha Isten térerejében vagy erőterében élünk, mert hol máshol élnénk, és mégsem merjük használni a bennünk lévő adó-vevőkészüléket, ha nem merünk kapcsolatba lépni a Teremtőnkkel, akkor előbb-utóbb elveszett embernek fogjuk érezni magunkat.

– Pedig nem is vagyunk olyan elveszettek. Ha valaki jelét meri adni a hitének, rá fog jönni, hogy vannak társai. Nem is olyan kevesen.

2020. 08. 05.

A jó orvosság

Egy társasutazás során az autóbuszban akaratlanul kihallgattam a mögöttem ülők beszélgetését. Egy negyvenes éveiben járó asszony könnyek között mesélte el a mellette ülőnek, hogy évekkal ezelőtt hogyan tette tönkre a házasságát és mennyi szenvedést okozott neki férje sok nőügye, amit a kollégái, kolléganői is mind tudtak, hiszen egy szakmában dolgoztak. Az asszony hangja az intim részleteknél el-elhalkult, tudván, hogy az autóbusz zárt terében sokan hallhatják a szavait.

Beszélgetőtársáról tudtam, hogy nyugalmazott pszichológus, aki viszont mindig kicsit megemelte a hangját, amikor válaszaival nyugtatni próbálta a panaszkodót. Tapintatos szavai és összegzése különösen megérintett.

– Igyekezzünk minél ritkábban felidézni, elpanaszolni a minket ért fájdalmakat – mondta –, mert minden felidézés során újra átéljük azokat, az okozott sebek újra felszakadnak, és mind mélyebbé válnak, ami miatt nehezebb lesz a gyógyulás, a megbocsájtás. Mert a gyógyulást nem várhatjuk semmi mástól, csak a megbocsájtástól.

A fiatalabb hölgy itt közbeszólt, megjegyezve, hogy biztos, hogy ő soha nem tudja sem megbocsájtani, sem elfelejteni, ami történt. De nem is akarja. Mert aki felejt, azzal minden újra megtörténhet.

– A megbocsájtás és a felejtés nem ugyanaz – érvelt a pszichológus asszony. – A megbocsájtás nem jelent felejtést, és nem jelenti a kapcsolat folytatását sem. A megbocsájtás a lelki nyugalomunk helyreállítását jelenti, azt, hogy nem úgy foglalkozunk már a történetekkel, mint eleven sérelmünkkel, hanem csak, mint egy lezárt eseménnyel. – Ahogy a szeretet sem csak egy túlcsorduló érzelem, hanem az, hogy jót akarok, a javát keresem a másik embernek. Így a megbocsájtás sem felejtés, nem is az igazság eltussolása, hanem azt jelenti, hogy levonom a tanulságokat, de nem tartom ébren a lelkemben a másik iránti haragot, nem akarok rosszat neki. Igyekszem minél kevesebbet morfondírozni a sérelmeimen, sem magamban, sem másokkal nem idézem fel

újra és újra őket, engedem beforradni a keletkezett lelki sebeimet, és biztonságos távolságot alakítok ki a bántalmazómmal. Nem szembesítem őt folyton a múlttal, az újabb konfliktusok lehetőségét is kerülöm. Ez sokszor nagyon nehéz, hiszen ha például a volt házastársról van szó, a közös gyermekek miatt szinte mindennaposak a találkozási alkalmak. Mégis igyekeznem kell, hogy felülemelkedjem a történeteken, ne a sérelmeim szemüvegén át nézzem a jelent és a jövőbeli dolgokat.

– Nem adok igazat a pszichológus asszonynak – jegyezte meg úti szomszédom, amikor az autóbusz rövid kávészünetre megállt egy benzinkútnál, és a parkolóban kicsit megjártattuk a lábunkat. – Igenis jól tesz az embernek, ha valakinek kipanaszkodhatja magát, ha elmondhatja a bűjé-baját, jó, ha van, aki meghallgatja és megvigasztalja. Épp egy pszichológus ne tudná ezt? Hát nem ezért járnak hozzá az emberek?

És tényleg, a freudi pszichoanalízis gyakorlata szerint a pszichológusok sokszor a lélek mélyén eltemetett sebek feltárással gyógyítanak. Mégis, adott esetben, a sok évvel ezelőtti válás történetét hallgatva, az idős lélekgyógyásznővel kellett egyetértennem: Elégtételt okozhat, ha a panaszkodás során újra átéljük a saját igazunkat és sérelmeink nagyságát. De ezzel mégis csak feltépjük a sebeinket. Pedig jobb lenne hagyni, hogy begyógyuljanak. Ez nem a sérelmek elfojtását jelenti, csak azt, hogy a lelkünkben kioldjuk a haragot, a gyűlöletet, az esetleges bosszúvágyat. Nem csak Jézus parancsára, nem csak azért, mert a keresztény embernek szeretettel kell felebarátja felé fordulnia, hanem azért is, mert a negatív érzelmek megmérgezik az embert. Legbiztosabban annak ártanak, akinek a lelkébe befészkelik magukat.

Jézus, amikor megbocsájtásra bíztat minket, nem csak az isteni parancsot közvetíti felénk, de jó orvosnak is bizonyul: gyógyulásunk útját is megmutatja.

2020. 09. 01.

Modern parancsolatok

A modern időkben, már legalább jó száz éve, gyakran elhangzik, hogy a kereszténység valamiféle ember ellenes tanítás, mert tabukat állít, sok olyasmit megtilt, bűnnek titulál, ami az emberi természet része. Egészségtelen bűntudatot olt belénk és rossz lelkiismeretet gerjeszt. Mert hogy az istenfélelem, akárhogy is vesszük, csak félelem, nem engedi, hogy kergessük az élvezeteket, nem engedi, hogy felszabadulnunk érezzük magunkat.

Bezzeg a modern, a korszerű eszmék mennyire elősegítik a szigorú tilalmak közül való kiszabadulásunkat!

Nem nehéz rájönni, hogy ezek a modern ideológiákban, például a jelenleg legdivatosabb liberális eszmekörben hangoztatott, a sajtóban, médiában, filmben, regényekben, színdarabokban gyakran visszaköszönő állítások mennyi elfogultságról tanúskodnak, milyen hamis és egyoldalú képet rajzolnak a kereszténységről, miközben a modernitás liberális alapvetéseit égbe emelik, a legjobb útnak tartják a boldogság eléréséhez.

De ha elfogulatlanul vetjük össze a két gondolatrendszert, észre kell vennünk, hogy a liberális eszmeiségben is legalább annyi, ha nem több a tabu, mint a keresztény tanításban. A modern világ liberális tízparancsolatát ugyan nem fogalmazták meg olyan egyértelműen, mint a zsidó, majd a keresztény vallását, de attól még vannak megkérdőjelezhetetlen alapelvei, parancsai. Másképp érvényesülnek, mint a tízparancsolat tiltásai, de senki nem vonhatja kétségbe őket.

Mik ezek? Ha tízet nem is sorolok fel, de néhányat a példa kedvéért megemlítek:

A világ legfőbb hatalma a pénz. Ezért a legfontosabb parancsolat: „Tiszteld Uradat-Istenedet, a pénzt, és csak neki szolgálj” A pénz útjába nem állhat sem az emberi élet, sem a közösség, sem a család, sem a nemzet, sem az igazság, sem bármi erkölcsi megfontolás.

Az élet célja a gyönyörszerzés, nem szabad akadályt gördíteni eléje. A gyönyörszerzés fontosabb az élet továbbadásánál, a megfo-

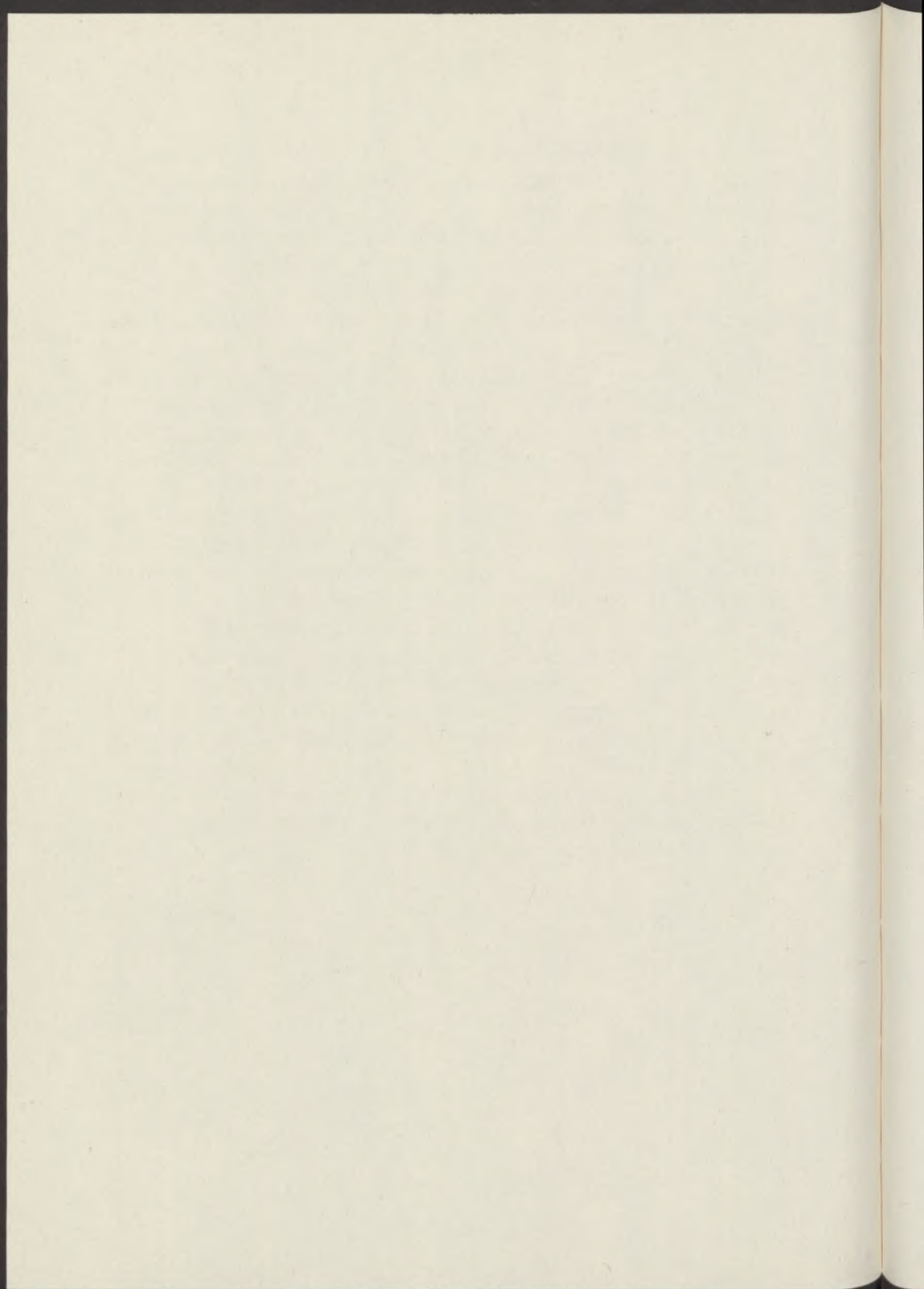
gant életnél, a gyermek világrahozatalánál. A szexualitás szabadsága mindenk fölött áll. Ha valaki megkívánja felebarátja szerelmét, házastársát, testvérét, fiát, lányát – utat kell engedni a szenvedélynek.

A hagyományos társadalom által bűnnek tekintett cselekedetek, például a hazugság, a lopás, az erőszak, a gyilkosság megítélése attól függ, hogy ki követi el. Vannak, akiknél ugyanaz a cselekmény nem számít bűnnek, mások esetében viszont súlyos bűnnek minősül. A megítélés kulcsa az elkövető társadalmi helyzete, a liberális értékrendbe való beágyazottsága, és persze az, hogy mennyi pénze van. Ha le tudja tenni a sok milliós óvadékot, a legelvetemültebb bűnös is kísétálhat a börtönből. Ha meg tud fizetni egy sztár ügyvédet, nyert ügye van, mert az a vérengző vadállatról is bebizonyítja, hogy ártatlan bárány, és fordítva.

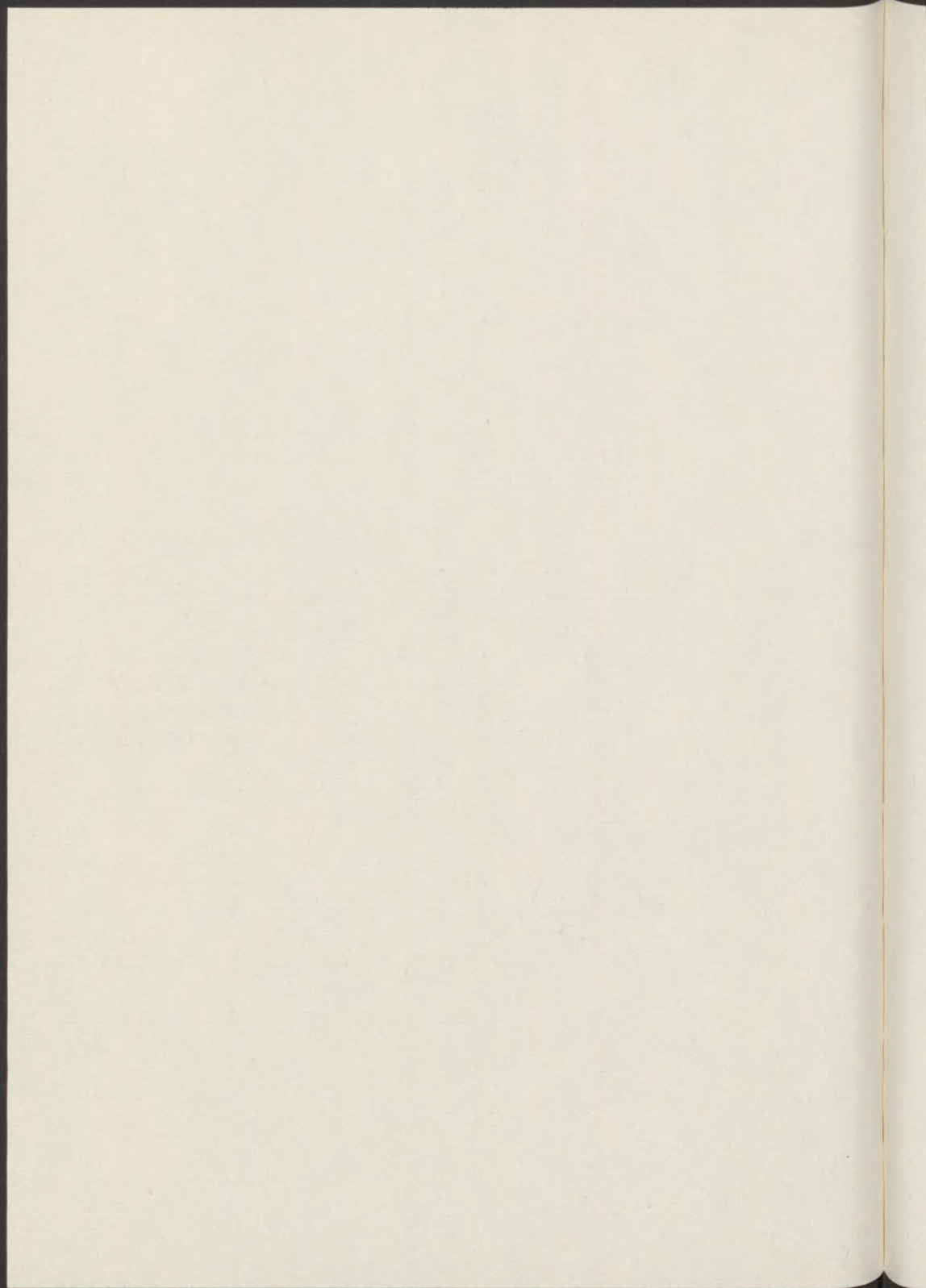
Van tehát számtalan, rövid távú, hatalmi vagy anyagi érdek által vezérelt parancsolat, amelyet a pénz segítségével a sajtó, a média, a világháló elterjeszt és elfogadtat. Kőbe nem vésik őket, mert ki tudja, lehet, hogy holnap már az ellenkezőjét fogják hirdetni, ha pont arra fizet be sok pénzt valaki. De a liberálisok szemében attól még ma ugyanolyan szigorúan tilalmas szólni vagy tenni ellene, mint amilyen a tízparancsolat törvényeinek megszegése lehetett valamikor. Számtalan példa van rá, hogy ha az épp aktuális bálványnak ellene mondasz, egy pillanat alatt elvesztheted az állásodat, a szakmai megbecsüléset, a perspektívádat.

És még annyi hasznod sincs belőle, hogy a büntetés révén egy örökérvényű parancsot megtanulnál: mert amit ma tilt a liberális kánon, lehet, hogy holnap éppen az lesz kötelező.

2020. 10. 14.

Hétköznapi hőseink

Nyelvhatár

Gurulok hazafelé a határ túlsó oldalán vezető országúton, bekapcsolom a rádiót és magyar nyelvű adást keresek. Szeretném tudni, mi történt odahaza, amíg távol voltam. Keresek, de nem találok. Egy kereskedelmi csatornán – a sok angol nyelvű sláger között – mintha valaki pár mondat erejéig magyarul csacsogna, ám ezek a rövidke kommentárok főként a külföldi együttesek nevéből és dalcímeikből állnak. És ez így tart még a magyar oldalon is jó ideig, legalább 30 kilométert kell megtennem itthon, hogy már ne csak a szomszédos állam nyelvén megszólaló adókat hallgathassam.

Átléptem tehát nyelvhatárunkat. De országhatárunkon belül lenne ez?

A nyelvhatárról azt írja például a Magyar Katolikus Lexikon: az *„egy nyelven beszélőknek az évszázados közigazgatási vagy országhatároktól rendszerint független települési határa [...] Megváltoztatása egy nemzedéken belül rendszerint a politikai erőszak, s nem a népesség elöregedésének, vándorlásának következménye. A 19–20. században alakított államok legfőbb nemzeti törekvése a (magyar) nyelvhatár zsugorítása, a nyelvszigetek kialakítása, majd fölszámolása pl. a Délvidéken, Erdélyben, a Felvidéken, Kárpátalján...”*

Érdekes, hogy a szócikk nem említi meg Őrvidéket, mai nevén Várvidéket vagy Burgenlandot, amelynek 1920-ban még csaknem háromszázezer főt számlált Ausztriához átcsatolt magyar népessége, de ahol, a közelmúlt népszámlálások tanúsága szerint, ma jó, ha ötezren beszélnek még a nyelvünket.

Nem véletlen. Ha a jó kedélyű osztrák kollégáktól hallott „burgenlandi viccekre” gondolok, nem csodálkozom. A hazai rendőrviccekre hasonlítanak, de „a burgenlandiak” (értsd: őslakosok, magyarok) dőresége minden elképzelhető felülmúl bennük. A fehér asztal mellett nagy kacajt, mondhatni, röhejt kiváltó viccek segítettek megérteni, miért olvadtak be ilyen nagyszámban a többségi nemzetbe egykori honfitársaink. Az idegen nyelvű iskola, templom és média mellett az is hozzájárult, hogy magyarságuk, azaz „burgenlandiságuk” közgúny tár-

gya lett. Védelmet – úgy látszik – sem a nevezetes nyugati demokrácia, sem az anyaország nem tudott vagy nem kívánt nyújtani ez ellen.

Az erőszakos politikai módszerekhez nyugodtan odasorolhatjuk a kulturális alacsonyabb-rendűségbe szorítást, mint az identitásváltás egyik leghatékonyabb előidézőjét. Önmagunkról formált képünk tudatunk legmélyén, Jung kifejezésével élve: a kollektív tudatalattiban gyökeredzik. Egyik legsérülékenyebb pontunk ez, itt található személyiségünk kulcsa. Ezért tartja fokozottan védendőnek a modern lélektudomány. Ezért nem szabadna soha kigúnyolni ebben gyökeredző öntudatunkat, adott esetben magyarságunkat.

A nyelvhatárt a tudósok az iskolai oktatás határára teszik. A Kárpát-medencei magyarság egyik legsúlyosabb mai gondja a nyelvhatár felgyorsult zsugorodása, a folyamatos szórványosodás, mert ez – pozitív diszkrimináció hiányában – gyors önfeladáshoz vezet – mondja ki Bodó Barna *Szórvány és nyelvhatár* című könyvében a szomorú igazságot.

Mi segítheti leginkább az anyanyelvével kisebbségben vagy magányban élő embert a kulturális öntudatának feladása elleni küzdelemben? Ha legalább a rádió- és tévécsatornák útján mindenkor elér hozzá a saját anyanyelvi közösségének mértékadó módon beszélő és lényeges közlendőket megszólaltató hangja.

Törődünk-e ezzel eleget mi, akiknek (még?) nincs veszélyben az anyanyelv-használatunk? Akik nem tudjuk, milyen az, ha idegen nyelven kell felelnünk az óvó néniknek, tanároknak, hivatalnokoknak, orvosoknak, papoknak, és nem értik már szavainkat esetleg gyermekeink és unokáink sem?

2013. 09. 10.

A győztes jogán

Azon a kedden bátyám szokatlanul korán ért haza. Fél kettő lehetett.

– Az egész gimnáziumot kivezényelték a Bem térre – mondta, amikor kaput nyitottam. Ő rosszul érezte magát, azért inkább hazajött.

Szüleink néhány napja elmotoroztak a Bükkbe, ma kellett visszaérkezniük. Sötétedés után végre hallottuk, hogy nyílik a kapu, tolja be Apu a motort az udvarba. Anyánk nagy sóhajjal csukta be maga mögött az előszobaajtót. Suttogva mondta, mintha még itthon sem volna tanácsos hangosan beszélni róla:

– Pesten áll a bál.

Nagy tömeg tüntetővel találkozott a filmmúzeum előtt.

– Azt skandálták: „Ruszkik haza!” „Ruszkik haza!”

– És a rendőrök? – kérdezte aggódalmasan nagynénénk.

– Sehol sem voltak. Megállt a villamos is, az utasok leugráltak és beálltak a tüntetők közé. Mindenki kitörő örömmel hadonászott és kiabált.

– A járda mellé húzódtunk. Az emberek integettek, zászlókat lengtetek... Legalább félórát kellett várnunk, olyan hosszú volt a menet. A rádióhoz mentek. Szegények! Csupa fiatal... szinte még gyerekek. Gimnazisták, egyetemisták.

– Mentek fejfel a falnak.

Valószínű bátyám iskolatársai is köztük voltak. Apu csodálkozott, hogy a jó nevű budai gimnáziumból tüntetésre küldték a diákokat.

– Valami nagygyűlésre, a Bem térre, onnan meg az Országházhoz – mesélte bátyám. Sajnálta, hogy kimaradt a nap nagy eseményeiből.

– Hál' Istennek, hogy hazajöttél! – sóhajtotta Anyánk. – Ki tudja, mi lesz a szerencsétlenekkel? Gerőék ezt nem hagyják annyiban. A Jóisten különös kegyelme, hogy te nem vagy köztük. Biztos szegény nagyanyátok imádkozta ki, hogy megússzad.

Nagy csend ült meg a családi asztalt. Apu, ahogy végzett a vacsorával, bekapcsolta a rádiót, hogy meghallgassa a Szabad Európa adá-

sát vagy az Amerika Hangját. Ezek a recsegő, távoli hangok tudták és árulták el a legtöbbet arról, ami körülöttünk történt.

– Háború lesz – rebegte nagynénénk.

És valóban, már aznap este az ávósok belelőttek a tüntető tömegbe. Az egymást felbátorító, fegyvertelen emberek hiába tekintették példájuknak március 15-e vértelen forradalmát, ha az ellenük küldött fegyveresek tűzparanccsal érkeztek. A tömeg utat engedett a mentőautóknak, amelyekben államvédelmisek rejtőztek, akik menet közben váratlanul kinyitották az ajtókat, és fiatal, lelkes életek végződtek az utcaköveken a vaktában a tömeg közé eresztett gépfegyver-sorozatok nyomán. Ezt nevezték hosszú évtizedeken át az ellenforradalom kirobbanásának. Az államvédelmisek utóbb magas kitüntetésekkel kaptak azért, hogy úgymond, megvédték a rádiót a forradalom követeléseit beolvastatni érkező fegyvertelen fiataloktól. Majd – épp ma 57 éve – október 25-én hasonlóképpen „megvédték” a parlamentet is a tüntetőktől, aminek következtében fegyvertelenek százai maradtak holtan a Kossuth tér vérmezején.

Égbekiáltó, megbocsáthatatlan bűnnek nem ezt, de azt tartották a hatalomba visszatérők, hogy utóbb a felkelők is fegyvereket szereztek és visszalőttek. Az igazság ellenében ezért nevezték el a magyarság kétségbeesett önvédelmi kísérletét „a népi demokratikus államrend fegyveres megdöntésére tett kísérletnek”. Mert – egy régi mondást idézve – a történetírás is a győztes joga.

2013. 10. 25.

Ég királynője

„Ég királynője, e világ jeles újjászerezője, végső könyörgéseimben a szent-egyházat a püspökökkel, papokkal, az országot a néppel s az urakkal a te oltalmadra bízom; nékik utolsó Istenhozzádott mondva lelkemet kezedbe ajánlom.”

Hartvik püspök mintegy hetven-hetvenöt esztendővel első, szent királyunk halála után Szent Istvánról szóló legendájában így örököltette meg a halálán lévő nagy uralkodó utolsó fohását. Nem csak a száj-hagyományra, de két korábbi Szent István legendára is támaszkodott, amikor művét Könyves Kálmán királyunk kérésére elkészítette.

Az idei augusztus 15-én, Nagyboldogasszony napján van éppen 976 éve annak, hogy ezek a szavak a székesfehérvári királyi udvarban elhangzottak az uralkodó által egybehívott országnagyok és egyházi méltóságok jelenlétében. Mindannyian tanultuk az iskolában, hogy nehéz helyzetben volt idős országalapítónk: néhány nappal az előtt, hogy utódjaként királlyá koronáztathatta volna, váratlanul elhunyt fia, Imre herceg, akit pedig nagy gonddal készített fel az ország vezetésére.

Imre – a kortársak emlékezete szerint – mind katonai, mind hadvezéri erényekben, mind szellemi képességekben méltó volt a magyar királyi trónra. Jellemét édesapja, Szent István uralkodásának példája, és számára írt Intelmei formálták, de szíve tisztaságában, hitének erejében édesanyja, Boldog Gizella életmintája is ösztönözte. Nyelvekben, tudományokban való jártasságát nevelőjének, Szent Gellértnek köszönhette, aki tizenkét esztendőn át volt tanára és lelki vezetője. Amikor 1031. szeptember 2-án vadászbaleset következtében meghalt, a királyi pár gyásza összekapcsolódott az ország népének megrendülésével, mély fájdalmával: az istváni uralkodás évtizedeiben mintaszerűen megalapozott jövő reménye, a magyar államiság biztonságos építményének sorsa kérdőjeleződött meg.

Szent István ennek a tragikus eseménynek a súlyát hordozta uralkodásának utolsó hét esztendejében. Ennek terhe alatt élte át és értette

meg teljes mélységében minden emberi munkálkodás esendő voltát, és minden földi terv sikerének legfontosabb feltételét: a vele együttműködő isteni akaratot.

Sokszor hallhatunk, olvashatunk tudós eszmefuttatásokat arról, milyen is volt valójában szent királyunk? Tehetséges, de véreskezű hadvezér és uralkodó? Okosan és merészen mérlegelni és dönteni képes politikai lángelme? Elhatározását tűzön-vízen át megvalósító hitterjesztő? Népe jövőjét pontosan megtervezni képes, a rövidtávú szenvedéseket hosszú távú megelégedettségre beváltó stratégia?

Az utókor minden lehetséges kérdésére ebben az utolsó történelmi tettében találhatjuk meg a választ. Bár kijelölte királyi utódját oldalági rokona, Orseolo Péter személyében, csak egy emberi méltóságot, az országvezető szerepét hagyta a kényszerűen választott trónkövetőre. De tudta, hogy az ország sorsát nem emberi kézbe kell letennie. Felajánlása nem a halála utáni évekre, évtizedekre vonatkozó cselekedet volt, hanem mindenkorra, minden emberi életre, minden emberi alkotásra érvényes útmutatás. Alázattal elfogadta az ősi mondás igazságát: Ember tervez, Isten végez, és megkereste a lelkéhez legközelebb állót; a boldogságos Szent Szűz, az Istenanya, a Nagyboldogasszony mindig segítségre kész, kinyújtott kezét.

Nem egyetlen történelmi korra, hanem örök időkre szóló patróna, égi királynő oltalmára bízta Magyarországot.

2014. 07. 21.

Szabadságharcunk hősei

1849. július 31-én az erdélyi Fehéregyháza mellett lezajlott a tan-
könyvekben „segesvári csataként” emlegetett ütközet, amely során
a Bem altábornagy vezette magyar csapatok szembeszálltak a meg-
szálló orosz hadsereg főerejével. E vereséget követően látták utoljára
bajtársai nagy költönket, Petőfi Sándort. Így ezt a napot halála dátu-
maként tartjuk számon, noha azóta sem bizonyított, hogy valóban
elesett volna. Megsebesüléséről, orosz hadifogságba kerüléséről az
eltelt több, mint másfélszáz év alatt számtalan történet született, szí-
bériai fogságának bizonyítékai azonban eddig nem tudták meggyőzni
a hivatalos magyar irodalom- és történettudományt. Az azonban tény,
hogy épp százhatvanöt esztendeje veszítettük el a magyar szabadság
és függetlenség ügyének egyik legjelentősebb képviselőjét, kiemel-
kedő, világszerte elismert költőjét, Petőfi Sándort.

Amikor I. Miklós orosz cár 1849. május 9-én bejelentette, hogy az
osztrák császár kérésére katonai segítséget nyújt a magyar független-
ségi küzdelmek leveréséhez a Habsburg Birodalomnak, szabadság-
harcunk sorsa megpecsételődött. Haderőnk ekkor mintegy 160.000
főt számlált, míg a Haynau tábornagy által újjászervezett osztrák
sereg 170.000 katonából állt. Létszámban tehát egymaga is felülmúlta
a magyar csapatokat. I. Ferenc József, a fiatal osztrák császár mégsem
bízott abban, hogy a több, mint egy éve tartó, a birodalom számára
sok vereséget hozó magyar szabadságharcnak az oroszok segítsége
nélkül is véget vethet.

1849. június 15-én megkezdődött hát a 120.000 fős orosz főerő
bevonulása az akkori Magyarország területére. Északról, a jablonkai
és duklai hágókon keresztül érkeztek, és június 20-án elérték Kassát,
24-én pedig Miskolcot. Ennek hatására döntött úgy a Kossuth Lajos és
Szemere Bertalan vezette magyar parlament és kormány, hogy a sza-
badásharc haderejét Szeged környékén koncentrálja. Később arról is
határozott, hogy az országgyűléssel együtt Pestről Szegedre teszi át
székhelyét.

A magyar csapatok a kormány rendelete értelmében minden hadszíntérről egy térségbe, a Dél-Alföldre igyekeztek összpontosulni. Eközben nem egy ütközetet vívtak meg ellenfeleikkel, és az elszenvedett vereségek ellenére sikeresen végrehajtották a szabadságharc vezető politikai erejének védelmét is szolgáló haderő-egyesítést. A július 2-án súlyosan megsebesült Görgei Artúr serege, mivel nem tudott már a Dunántúlon áthaladva délre vonulni, Vác, Balassagyarmat, Losonc, Miskolc útvonalat követve július végén Rakamaznál átkelt a Tiszán, és jócskán megelőzve az orosz hadakat, augusztus elején megérkezett Nagyváradra. Erről értesülve, szemrehányóan írta hadvezérének I. Miklós cár: *„[S]ehogy sem tudok napirendre térni afölött, hogy Görgei Komárom elhagyása után hogyan kerülhette meg hadseregünknek előbb a jobb, aztán a balszárnyát, hogy tehetett ilyen hatalmas kört, hogyan teremhetett délen, hogyan egyesülhetett az ottani erőkkkel?”* (Részlet I. Miklós cár Paszkievics tábornagnak írt leveléből = Dr. Ócsai Antal: *Görgey Artúr lába nyomán*, 2006)

A mai ember is meghökken és elismerést érez több mint másfél évszázaddal ezelőtt élt elődeinknek a nyári hőséggel, úti viszontagságokkal dacolva, teljes hadi felszerelésben, gyalogosan végrehajtott, fegyelmezett és kitartó menetelése, és erejükön felüli, bátor hadműveletei láttán. Az 1849. augusztus 13-i végzetes világosi fegyverletétel ellenére is mélyen meg kell hajtani fejünket a szabadságharc katonáinak és vezetőinek hazaszeretete, hozzáértése és hősiessége előtt.

2014. 08. 05.

Egy októberi este

Odaálltak az ablakokhoz. A tömeg nem akart elfogyni, tömött sorokban igyekeztek az Egyetem tér felé. Valaki épp előttük mondta ki az egész felvonulás kulcsszavát, a „Rádiót”.

– A Rádióhoz mennek! Elfoglalják a Rádiót! Én is megyek! – kiáltott fel egyikük, és indult is az ajtó felé.

Egyszerre mindenki menni akart.

– Biztos bezárták az ajtókat – jutott eszébe.

Kirohantak. A terem ablaka-ajtaja nyitva maradt. A futó léptek hozszozan dübörögtek a széles, boltíves folyosókon.

Magára maradtan ült a helyén, és nézte az ablakok előtt, az utcán sűrű sorokban hullámozó tüntetőket. Nem akaródzott velük mennie. Nem tudta miért, de sajnálta azokat, akik kigyúlt arccal siettek az utcán egy izgató, közös cél felé. Elfoglalni a rádiót.

– Még beugratják valamibe ezeket a gyerekeket. – Az utca átlaga nem tűnt idősebbnek nála. – Csakhogy nem töltöttek négy évet lefoga, internálótáborban, Kistarcsán, Márianosztrán. – Rosszkedvűen észlelte magában a börtönévekből visszamaradt, koravén letörtséget. Gyávaságot?

– Nem lehet mindenki olyan megkeseredett, mint én. Jó, hogy vannak, akik még lelkesednek.

Becsukta az ablakokat, és kiment a folyosóra. Kíváncsi volt, mi lett a többiekkel, de semmi zajt nem hallott. A keresztfolyosó ajtaja zárva volt. Az udvar már sötét, sötét az épület túlsó szárnya is. A templomi átjáró felé indult. Ha nem csukták be, ott kijuthat.

A kapuszárny nyitva volt. Egész közelről hallatszott a felvonulók morajlása, időnként skandalás, énekhangok, izgatott kiáltások.

Beült a legutolsó padba, ráborult a támlára, fejét karjára hajtotta. Hirtelen úgy szakadt fel belőle a könnyörgés, ahogy régóta nem. Ahogy mióta szabadon engedték, még nem imádkozott. Benne volt a mai nap izgalma és aggodalma. A veszély előérzete.

– Mentsd meg őket, Uram, minden bajtól és minden veszedelemtől! – Elhatározta, hogy nem megy haza, itt tölti az éjszakát, az is lehet, hogy később kimegy, szétnéz, ha már kisebb lesz odakint a mozgás.

Egyszer csak géppuska kelepelést hallott. Halk volt és távoli, mégis elnémított minden más zajt. A templomban is mozgólódás támadt. Ő is megindult a kapu felé.

Ahogy kilépett, ismét felcsattant egy sorozat. Szinte futva tette meg az utat a hangok irányába, a térre, majd onnan a Múzeum utcán át a Rádió felé.

A múzeum hátsó kerítésének embermagas lábazata alatt megállt, a fegyverek már egész közlelről kelepeltek. A sűrű tömeg két irányú mozgása csaknem elsodorta: voltak, akik hozzá hasonlóan a Rádió felé törekedtek, és voltak, akik riadtan, erőszakosan furakodtak kifelé, szerettek volna minél előbb elmenekülni innen.

Lövések csattantak, távolabbról autózúgást, élesen forduló kerekek csikorgását hallotta.

– Az ávosok... Mentőautókkal vannak... Kivágták a hátsó ajtókat, és belegéppuskáztak az utat nyitó tömegbe – mondta egy kifelé igyekvő. – Fejbe lőttek mellettem egy lányt. Ilyesmit nem lehet elképzelni se – a fiatalember elsírta magát. Ő is legszívesebben zokogni kezdett volna.

Megfordult, és a kifelé törekvőkkel együtt sodródott a tér irányába.

Zúgtak fejében a kétségbeesett gondolatok. Ahogy a börtönben, itt is fegyveresek állnak szemben fegyvertelenekkel. És ő itt is a fegyvertelenek közé tartozik.

A tér és a körút mindkét irányban tele volt tüntetőkkel. A tömeg köréje záródott, már nem maga irányította a mozgását, és nem volt határozott célja. Kérdésekkel ostromolták, mások szaggatott mondatokban mesélték a történeteket. Az izgatott és elszánt emberek között mégis valahogy biztonságban érezte magát. Egy volt közülük, végre nem volt egyedül.

A szabadság születésnapja

„1848. március 15-én esett az eső, hideg szél fújt, de ha nem meteorológiai szempontból nézzük, ez volt a magyar történelem legverőfényesebb napja. Azt hihetnők, hogy csak a kései nemzedék látja ilyen ragyogónak, szörnyű tapasztalatai távlatából, de a lepergett évszázad [...] generációi is úgy tekintettek rá, mint a vissza nem térő ifjúság hőstettére, melyet a siker napfénye aranyozott, s azóta az emlékezés rózsaszínű köde burkol.” – írja nemzeti ünnepünkről Várkonyi Nándor (*Az üstökös csóvjaja, Rostra, 1957, 2006*).

Miért volt a magyar történelem egyik legverőfényesebb napja az a százhatvanhét évvel ezelőtti március 15-e?

A nap hőse, Petőfi Sándor ezt írja *Naplójában*: *„Üdvez légy, születésed napján, magyar szabadság! Először is én üdvezellek, ki imádkoztam és küzdöttem értetted, üdvezellek oly magas örömmel, amilyen mély volt fájdalom, midőn nélkülöztünk tégedet!”*

Petőfi és a márciusi ifjak a Magyarországon akkor uralkodó Habsburg birodalmi elnyomórendszerrel szemben akarták kivívni a magyarság számára a szabadságot. Ezért a célért küzdött ebben az időben a Pozsonyban üléselő magyar parlament is olyan neves politikai vezetőkkel az élén, mint Széchenyi István, Kossuth Lajos, Batthyányi Lajos, a hamarosan megalakuló forradalmi kormány első miniszterelnöke és sokan mások.

Iskolai tanulmányainkból tudjuk, hogy a 16. században, Szapolyai János király halálát követően, a magyar trónöröklési harcokból a Habsburg császárság került ki győztesen. A török megszállás idején a három részre szakadt Magyarország Magyar Királyságként fennmaradt észak-nyugati felén így mindvégig a Habsburgok uralkodtak. Ez azt jelentette, hogy Magyarország megmaradt harmadrésze is politikailag, katonailag, de kulturálisan is idegen érdekeknek kiszolgáltatva élt. A török uralom alól végül az a császári hadsereg szabadította fel hazánkat, amelyben a harmincéves háborúban *„[L]ezüllött Európa minden zsákmányéhes kalandora és martalóca összecsődült [...] hogy helyet,*

tabula rasát teremtsen a nyugati térfoglalás számára Magyarországon; miközben feladata volt, hogy elűzze a keleti hódítót, a törököt, a Habsburg birodalmi érdek azt is kívánta, hogy törje le, semmisítse meg a török elleni harcokban edződött, rebellis magyarságot is” (Várkonyi Nándor: Dunántúl, 1975, 2006).

Az ország sok szenvedést kiállt népe azonban nem akarta elfogadni az immár Nyugatról érkező hódító szándékot sem. A kuruc felkelők és a II. Rákóczi Ferenc fejedelem vezette szabadságharc megkísérelte kivívni Magyarország önállóságát. Sorsa az elbukás lett, főként azért, mert nem talált nemzetközi szövetségest, amely a Habsburg birodalommal szemben támogatta volna a magyar ügyet. Ilyen szabadságdeficittel élte végig a magyarság a 18. és 19. század első felének nagy történelmi fordulatait, amikor Nyugat-Európában a technikai, ipari fejlődés és a francia forradalom eszméi és politikai következményei alapvető társadalmi változásokat hoztak létre. Miközben a magyarságnak önálló államiságáért, gazdasági és kulturális szuverenitásáért, így anyanyelve használatának és művelésének jogáért is harcolnia kellett, Nyugat-Európában és Észak-Amerikában már a demokrácia eszméje hódított, a feltörekvő polgárság ebben az államformában látta a jövőt.

1848. március 15-e, a márciusi ifjak tizenkét pontja máig érvényesen egyesítette a kornak ezt a két, fontos törekvését, a nemzeti függetlenség és a polgári szabadságjogok követeléseit. Ennek a kettős elkötelezettségnek volt a költője Petőfi Sándor, és lett a himnusza a *Nemzeti dal*. A magyar forradalmi megmozdulásokról pedig büszkén írhatta a költő: „Szép vagy te, szebb minden más országbeli testvérednél, mert nem fürödtél vérben, mint azok, téged tiszta örömkönnnyek mostak [...] Óh szabadságunk, édes kedves újszülött, légy hosszú életű e földön, élj addig, míg csak él egy magyar...” (Lapok Petőfi Sándor naplójából, Pest, március 15. 1848.)

2015. 03. 08.

Ötvenhat emlékezete

November eleje. Ma még gyönyörűen mosolyog a nap, a lombok színesek: élénk sárgán hever az utcán a juhar, a platán, a ginkó levele, fájához az első goromba szélviharig konokul ragaszkodik a barna tölgy és a diólevél. Vérpiros a repkény. A fává növekedett boróka sötétzöld koronája méltóságot sugároz, messzire nyújtózkodó ágain fürtökben kéklenek a bogyók.

Barátságos és nyugalmas a kert, átvilágítja a nap, amely alacsonyabban jár, mint nyáron, és hamarabb lenyugszik. De amíg fent van, nem engedi elnehezülni a lelket.

Ötvenkilenc évvel ezelőtt sötét, nyirkos és hideg volt november eleje. Reszketett nagyszüleim budai családi háza, az ágyúdörgés egyre sűrűbb és erősebb lett, mintha vihar közeledett volna felénk. Estére kicsit megritkultak a lövések, de a város felett vörösen izzott a keleti égbolt alja. Egyre magasabbra emelkedett, narancssárgára világosodott ez a baljós fény, ott lobogott a tömör, fekete felhőkön. Az udvarról néztük. Időnként szikranyalábok repültek fel a magasba, mintha tűzhányó működött volna arrafelé. Hallani véltem a lángok dübörgését, az égő épületek recsegését és pattogását is a messzeségből.

– Ég a város!

Az Országos Levéltár is égett, magasan, fent a budai várban további hosszú napokon és éjszakákon át. Felgyújtották az orosz lövedékek.

– Elég minden. Elég az egész történelmünk – mondta anyám.

Elégett.

Még negyedikén este leköltöztünk a földszintre. Az asszonyok matracokat fektettek le végig a nagyszoba belső fala mellett, ott vetettek ágyat az egész családnak. Jó hat kilométerről is odahallatszott a Széna téri harcok zaja. November közepéig nem mertük az emeleten tölteni az éjszakákat.

Aztán a félelmetes hangokra még félelmesebb csönd következett.

Az utcák üresek voltak, mindenki bezárkózott. Még templomban sem voltunk. Pedig előző vasárnap, október huszonnyolcadikán, ami-

kor úgy tűnt, hogy győzött a forradalom, és nem lesznek további harcok, felszabadultan, reménykedve, egymásnak minden jót kívánva vonultak az esti miséről kisereglő emberek hazafelé. Az úttesten, mintha tüntetnének.

– Csoda ez, valóságos csoda! – csóválták a fejüket a háborút látott nemzedék tagjai. – Ekkora túlerővel szemben mire képes ez a nyomorult, ez a meggyötört kis ország! Istenem!

Néhány nap múlva semmi máshoz nem hasonlítható, egyszerre mélyen dübörgő és fémesen csörgő hangokkal orosz tankok vonultak szűnni nem akaró, végtelen menetben végig a Szilágyi Erzsébet fasoron. Ez a gesztenyefákkal szegett, romantikus útvonal, a máskor olyan vidáman csengető sárga villamosaival, arra született, hogy kivezesse a város népét a természetbe, a Zugligetbe, a Hűvösvölgybe. Most haragos, katonazöld páncélos járművekkel volt tele. Remegett, akárcsak azok, akik látták, hallották ezt a vonulást.

Azóta eltelt csaknem hat évtized. Az elsők a véres bosszúé, az elhallgatásé és a felejtésé voltak. A leverett forradalomról évtizedeken át nap mint nap sulykolták belénk az arcátlan hazugságokat, igyekeztek bemocskolni a szabadságért harcolók tetteit és emlékezetét. Az utóbbi huszonöt évben lassan kezdünk szembesülni a szabadság tizenkét napjának jelentőségével, valóságos történéseivel és hőseivel,

Hogy végre a szívünkben is a méltó helyére kerüljön ez a reményteli, hősie néhány nap, ahhoz kívánt hozzájárulni a november kilencedikén, a Pesti Vigadó dísztermében bemutatásra került Őszi Irodalmi Gála műsora is, Jókai Anna, Czakó Gábor, Kovács István, Vathy Zsuzsa és mások elbeszéléseivel és verseivel, Dubrovay László zeneműveivel, és olyan kiváló előadók közreműködésével, mint Újhelyi Kinga, Csurka László, Blaskó Péter, Oberfrank Pál és Balázs János zongoraművész.

2015. 11. 10.

A kenyér-ügy

Török Kálmánnak már csak két hónapja volt hátra a nyugdíjig a bánya központi raktárának élén, amikor beütött a forradalom. Nehéz napok következtek. A városban üresen álltak a boltok. Volt, hogy éjszakai műszakváltáskor érkezett a raktár elé egy-egy a busz, bányászküldöttség jött, soron kívül lisztet, cukrot, konzerveket vételeztek. Mindenkit kisegítettek, de mindenről papírt csináltak, Kálmán bácsi tudta, hogy mindennel el kell majd számolnia. Éjszakára sem ment haza, emberei is felváltva bent voltak vele. Nem lehetett tudni akkoriban, hogy kinek honnan van fegyvere és mihez akar kezdeni vele?

A baj akkor következett be, amikor már mindennek vége volt. Történt, hogy 1956. december 4-én a vezérigazgató elvtárs kiadta az ukázt, hogy amíg a bányászok nem hagyják abba a sztrájkot, a raktár nem szolgálhat ki lisztet a pékségnek. A bányának ugyanis akkor még saját péksége volt, műszak végén mindenki a munkahelyi kázinban vételezte a kenyeret.

Török Kálmán nem tudta elhinni, hogy ez megtörténhet: elegendő liszt-készlet mellett kenyér nélkül marad a fél város, és ezt éppen neki kell így intéznie. Felgyalogolt a központba, hogy megpróbálja tisztázni a helyzetet a trösztvezérrel, volt gimnazista társával.

A parkon át érkezett a székház hátsó, gazdasági bejáratához, ahol egy zárt, orosz katonai teherautó várakozott. Körülötte szokatlanul sok ember, vastag vattakabát volt rajtuk, mint valami egyenruha. Egy se volt ismerős közülük.

Szokása szerint a teherlifttel ment fel a legfelső, úgynevezett elnöki szintre. A folyosón itt is idegen férfiak jöttek-mentek, a vezér titkárnője egyetlen kézmozdulattal utasította ki őt az irodából.

Jó ideje várakozott már az ajtó előtt, amikor valahonnan elősietett a főnök.

– Hogy kerülsz ide, Török? – förmedt rá.

Csak annyit tudott kinyögni: – Kérlek szépen... kenyér-ügyben jöttem...

A vezér felrántotta az irodaajtót:

– Nincs semmiféle kenyér-ügy! Addig tűnj el innen, amíg teheted! Török gyalog ment le a lépcsőkön, a hat emelet próbára tette.

Pontosan akkor kezdtek ratatázni a géppisztolyok, amikor leért a földszintre. Előre rohant, ahonnan a rettenetes hangokat hallotta. A főbejárat kétszárnyú ajtaja kitárva, benne lövészállásban két géppisztolyos férfi, sorozatban kaszálnak ki a térre, a nemzetiszínű zászlókat lengető, Himnusz éneklő bányászokra. Mint akikbe belevágott a villám, az első sorokban állók összerándultak, földre csuklottak, végigvágódtak a kövezeten.

Török Kálmánnal hirtelen megfordult a föld, ahogy a fegyveresek háta mögül kinézett a sikoltozó, megbolydult tömegre.

– Mi ez? Mit csinálnak itt? – ordított fel kétségbeesetten. Aztán felismerte, hiszen katonaviselt ember volt, hogy illetéktelenül tartózkodik a „művelési területen”. Merre induljon? Előtte a géppisztolyosok, a hátsó bejáratnál a szovjet teherkocsi a vattakabátosokkal. Legszívesebben a föld alá süllyedt volna.

Aztán már késő volt minden: hátulról rohantak rá, megragadták a két karját, hátraarcot csináltak vele. Szemből, a folyosón két géppisztoly szegeződött rá. A feje előrecsuklott, mintha lövés érte volna.

A két pufajkás a hóna alatt megemelve, sebesen vonszolta a rendszszoba felé.

– Hogy jutott be a székházba? – emelte fel Török ültében félrebillent fejét az odaérkező parancsnok, a megyei ávó egyik vezetője.

Nem tudott válaszolni. A szája nem engedelmeskedett.

Hajnalban a lépcsőházuk előtt talált rá a fia. A járdán feküdt, mint egy rongycsomó. Féloldalára megbénult, sem beszélni, sem enni nem tudott. Csak két nappal később merte kórházba vitetni a család. Ott még mindig nagy volt a felfordulás, bár a sortűz sebesültjeit többnyire már átszállították más városokba.

Török Kálmán december 21-én halt meg egy újabb agyvérzés következtében. Karácsony harmadnapján, a legnagyobb csendben temettette el a család.

Minden történet tanítás

Minden történet tanítás. Az igaz történet igaz tanítás, a hazug történet hamis tanítás. Az igaz tanítás valódi tudáshoz juttatja megismerőjét. A hazug történet pedig zavaros tudáshoz, téves ismeretekhez vezet. Ezért nem mindegy, hogy például mit olvasunk, mit nézünk a képernyőn, hogy mi vésődik bele az elménkbe.

Az igaz történet többféle tudást is közvetít: történetit, bölcséletit vagy erkölcsit. A hazug történet minden területen félrevezető: hamis történeti helyzetet rajzol, és legtöbbször nem vonhatunk le belőle érvényes erkölcsi következtetéseket sem. Összezavarja meglévő ismereteinket is, nem ismerhetjük fel általa azt, ami élni segít, azt, ami az életben igazán fontos.

Az igaz történetek többnyire valós korszakban játszódnak, meghatározzák őket a korra jellemző körülmények. Hogy egy mindenki által ismert példával éljek: amikor az egri várat megtámadták a törökök, az asszonyok forró szurkot öntöttek a falakat megmászni igyekvő katonákra. Már ennyiből is kiderül, hogy olyan korban játszódik ez a történet, amikor várakba gyűltek össze azok, akik védelmet kerestek a beözönlő ellenség elől, mert saját házaikban, otthonaikban a hódítókkal szemben védtelenek voltak. És az is kiderül, hogy igaza van a közmondásunknak: ha rövid a kardod, told meg egy lépéssel. Az egri asszonyoknak nem volt kardjuk, nem volt puskájuk, de megtalálták a maguk harci eszközét, ami ott és akkor hatásosnak bizonyult. De nem csak történeti ismereteket nyújtanak az igaz históriák, erkölcsi tanulságokkal is szolgálnak. Például azzal, hogy akik egyenként nem tudták megvédeni magukat és családjukat, összefogva, közös erővel határt tudtak szabni az invázióknak, évekre, évtizedekre visszavetették a hódító seregeket. Sorsuk kihívása volt, hogy vagy együtt megvédik magukat, vagy egyenként elvesztik mindenüket, jaj lesz nekik, mert gyengének bizonyultak, mert vereséget szenvedtek.

Tulajdonképpen ilyen egyszerű és könnyen megadható a válasz, arra kérdésre, hogy miért is szeressük a hazánkat? Nem csak ezért,

mert mindent tőle kaptunk: a szüleinket, az anyanyelvünket, az otthonunkat, a tudásunkat, a barátainkat. De azért is, mert itt találunk olyan társakra, akikkel közös a múltunk, a hitünk, közösek az érdekeink és értékeink, akikkel együtt képesek leszünk megvédeni azt, ami fontos az életünkben.

Ezért furcsa, hogy divat idejétmúlnak tartani a haza és a hazaszeretet fogalmát. Ha a tudatunkból, az érzelem világunkból hiányzik ez a fogalom, olyanok leszünk, mint a gyökeréből kiszakadt növény, az ördögszekér, amit száraz kóróként, hosszú kilométereken át űz, kerget a pusztában a szél: nincs, akivel megoszthatnánk a sorsunkat, akikkel együtt kérhetnénk a Teremtő segítségét. Kiszolgáltatottak leszünk, elveszítjük a jövőbe vetett hitünket, az életünk értelmét is.

Épp most ünnepeltük egyik igaz, bár tragikus, nagy történetünk évfordulóját: a tizenhárom aradi vértanú emléknapját. Nemzeti gyásznappunk ez, de a hősök pusztulása ellenére sem sugall csüggedést. Az is a tanulsága, persze, hogy a leghősiesebben harcoló sereg is elbukhat az ellenséges összefogással szemben. De a vértanúk emléke messze világító fényforrásunk is: azt bizonyítja, hogy ilyen hősi fokon is lehet szeretni és szolgálni a hozzánk tartozókat, az otthonunkat, a hazánkat. Arra tanít, hogy akik egy közösség megmaradásáért küzdenek, azoknak sem az életük, sem a haláluk nem értelmetlen: példamutatásuk fennmarad, mint a lelkiesség, a bátorság, az emberi nagyság örök példája, amelyhez mindannyiunknak mérnünk kell magunkat.

2016. 10. 07.

Ferencváros, 1956

„Jártam köveiden, s elhittem, hogy a kövezet közlekedésre való. Ültem a villamoson, és azt hittem, hogy a villamos utazásra szolgál. Számos házadban megfordultam, és azt hittem, hogy e falak közt élni, enni, inni, lakni lehet csak [...] Nem tudtam, hogy ezek az ablakok: lőrészek, e villamosokból barikádokat lehet rakni, s ezeken az utcákon rohamra menni, harcolni és győzni is lehet!

A kerek világon, minden térképen és glóbuson, ma átírják a nevedet, Budapest. Ez a szó nem várost jelöl már. Budapest ma ennyit tesz, mint a tanknak neki lehet menni pusztá kézzel. Budapest, minden nyelvén a világnak, azt jelenti, hűség, önfeláldozás, szabadság, nemzeti becsület” – írja 1956. november 2-án az *Igazság* című forradalmi lapban Örkény István. Az ő sorait támasztja alá az éppen ma, 16 órai kezdéssel a ferencvárosi Pincszínházban bemutatásra kerülő *Ferencváros, 1956, ahogy szüleink és nagyszüleink megélték* című könyv.

A Ferencvárosi Önkormányzat Idősügyi Tanácsa felhívására beküldött írásokat legtöbbször maguk az idős emberek vetették papírra, akik 60 éve, gyerek- vagy kamaszfővel átélték azt, ami a IX. kerületben, a leghevesebb fegyveres összecsapások színhelyein megtörtént. De van a kötetbe gyűjtött 17 pályamű között néhány, amelyeket az idős elbeszélők unokái vagy más rokonai jegyeztek fel.

Aligha hiszem, hogy lesz olyan olvasója ennek a könyvnek, akinek a szeme egyszer sem szalad tele könnyel. Mert egészen más az, ha történelemként hallunk az egykori, tragikus eseményekről, és egészen más az is, amikor a szemtanú, a maga részletekbe menő hitelességével beszéli el azt, amit megélt.

„Azon a borzalmas napon, november ötödikén is a matracon feküdtünk a nővéremmel, amikor nagyon közeli puskaropogás, ágyúdörgés hallatszott – írja visszaemlékezésében Máténé Szilágyi Márta. – Felpattantunk és a padra kuporodtunk. Minden egyes lövésre egy jajszó szaladt ki a számon, és apukám rám szólt, hogy ne jajongjak annyit. És akkor bekövetkezett, amitől rettegettem: robbanás, puskaropogás, a gyertya lángja

ellobbant – sötét lett, fanyar lőporszag terjengett. Az emberek megindultak a kijárat felé, engem és nővéremet is magukkal sodorva [...] azután, valahonnan mélyről, a pincéből hallottam apukám hangját: 'Jaj a kezem, jaj a lábam!' Máig a szívemig hatol ez a jajkiáltás. Pedig akkor még nem is sejtettem az igazi tragédiát: hogy édesanyám, apukám mellett, tarkólövésben azonnal meghalt.

A következő kép az, amikor a szomszéd földszintes ház konyhájában állok a nővérem mellett, és egyszer csak összecsukszom. Látom, hogy a harisnyámból folyik a vér. Ezt a barna patentharisnyát később, feketére festve, a két lyukat bestoppolva, még sokáig hordtam [...] Minket nővéremmel egy férfi és egy nő az ölében vitt át a Tűzoltó utcai kórházba. Mint később megtudtam, felvetődött az orvosokban, hogy amputálni kell a lábamat, de egy idős doktor bácsi azt mondta, hogy lát esélyt a felgyógyulásomra – és ezzel megmentette a lábam [...] Vajon, él-e valaki, aki be tudja azonosítani a doktor bácsit és azt a két felnőttet, aki élete kockáztatásával átszaladt velünk a kórházba? Életem nagy kívánsága teljesülne, ha hírt kapnék felőlük."

A harcok és az áldozatok sokasága elevenedik meg a kötet lapjain. A november 4-én visszatérő szovjet megszállók – a hősies ellenállás megbosszulásaként – ágyútűz alá vették Belső-Ferencváros lakókkal teli bérházainak, légópincéinek sorát is.

Az „1956 – A Magyar Szabadság Éve” pályázaton elnyert támogatás segítségével megjelent kötet egy a számos kiadvány közül, amelyek – sok évtizedes tiltás után – végre megismertetik a mai emberekkel ötvenhat hőseit és áldozatait.

1956 emlékezete

Gyakran halljuk, hogy az 1956-os magyar forradalomnak és szabadságharcnak nincs a magyar irodalomban méltó tükre. Méltatlan tükre persze van, mert a Kádár-korszakban biztos befutást jelentett egy író számára, ha az úgy nevezett „ellenforradalom”-ról, vagy az úgynevezett „ellenforradalmi csőcselék”-ről írt. Akkoriban ez volt a hivatalos neve a forradalomnak, a hősöknek és az áldozatoknak. Mára, hála Istennek, ezek a művek kikoptak az iskoláskönyvekből, nagyjából elszűnyedt, a múlt „szoborparkjába” került irodalmunknak ez a szégyenvonulata. (Habár a közönyvtárainkban máig megtalálhatók.)

Annál kevésbé találhatók meg a forradalom hiteles irodalmát jelentő kötetek. Még legnagyobb íróink életműve is 1990 előtti kiadásokban szerepel csak, és ezekből természetesen máig hiányoznak az 1956 októberében, vagy a megtorlás idején keletkezett, a forradalom valóságát megörökítő írásaik. Pedig emlékezetes, nagyszerű versek és elbeszélések születtek a forradalom drámai napjaiban, heteiben is, Füst Milán, Déry Tibor, Sinka István, Szabó Lőrinc, Fekete István, Ignác Rózsa, Vas István, Örkény István, Weöres Sándor és mások tollából.

Hasonló remekművek őrzik a magyar október emlékezetét az emigráns írók, költők műveiben is, amelyek többnyire szintén hiányoznak nemcsak a könyvtári polcokról, de a könyvesboltokból és irodalmi köztudatunkból is. Kivételek szerencsére itt is vannak, mint például Márai Sándor, Wass Albert, Határ Győző vagy Ferdinandy György egyes művei, de nagyon sok kiváló alkotó munkái máig sem érkeztek haza, csak elvéve találunk például bármi olvasnivalót Makkai Ádámtól vagy Bakucz Józseftől, Horváth Eleméértől, Sulyok Vincétől, Domahidy Andrástól és Miklóstól, és folytathatnánk a sort.

Ugyancsak hiányoznak irodalmi köztudatunkból azok a művek is, amelyek a sokat hangoztatott kitétel ellentétben mégiscsak az íróasztalfiókokból kerültek elő. Ezek közül egyedül talán Hamvas Béla életműve vált ismertté, de például Várkonyi Nándor több mint 7000 oldalas irodalmi hagyatéka hiába jelent meg már eddig is 13 vaskos,

szép kötetben 1994-től napjainkig, munkásságának szakmai feldolgozása elmaradt. Persze, ha ugyanazoktól a szakemberektől várjuk számukra az elismerést, akik annak idején a cenzúrát gyakorolták, vagy azt igazoltnak vélték, nem csoda, ha nem jutunk előbbre.

A forradalom 50. évfordulóján tapasztalt botrányos – máig teljes egészségben felderítetlen – események mintegy ráébresztették a magyar értelmiség és a politikai élet néhány meghatározó szereplőjét, hogy ha mindez megtörténhetett, akkor a magyar társadalom nincs még túl a forradalom leverésének és a megtorlásoknak a következményein. Ezért hirdették meg a 60. évfordulóra az 1956-os forradalom és szabadságharc Emlékévé, amelynek pályázatai, a legkisebb közösségektől a legnagyobbakig, az egész társadalom emlékezetének felébresztését tűzték ki célul.

És valóban, számos hiteles visszaemlékezés, film, dokumentumkötet jelent meg az elmúlt hónapokban, kiállítások, számítógépes alkalmazások adnak módot a helyi történetek megismerésére, a hosszú időn át elfojtott emlékek kibeszélésére. Sor került és kerül a hősök és mártírok megnevezésére, szerepük elismerésére, jelentőségük tudatosítására azon nemzedékek számára is, akik eddig nem találkozhattak a múlt század magyar történelmének igazi arcával. A 24. órában történt mindez, de megtörtént és megtörténik, és reményt ad arra, hogy végre a köztudatba, az oktatásba, de a mai magyar társadalom mélyrétegeibe is eljut az 56-os forradalom és a rákövetkező kegyetlen megtorlások hiteles, valóságos története.

2016. 12. 03.

Dávidok és Góliátok

Nagy nemzeti megmozdulásainkat sokszor jellemezhetjük úgy, hogy Dávidként álltunk szemben Góliáttal: azaz gyengébbként néztünk szembe nálunk sokkal nagyobb erőt képviselő ellenfelünkkel. Így volt ez hatvan éve, az 1956-os forradalom idején is, amikor a megszálló szovjet hadsereggel, az akkori világ egyik legnagyobb katonai erejével vette fel a harcot néhány „pesti srác” és a sebtében és gyengén felfegyverzett magyar felkelők.

De 19. századi nagy nemzeti erőpróbánkat, az 1848–49-es forradalmat és szabadságharcot is hasonló erőviszonyok közepette vívtuk meg. Nemcsak akkor lett Dávid–Góliát párviadal belőle, amikor a vere-ség elkerülése végett I. Ferenc József osztrák császár behívta Magyarországra az orosz hadsereget. Már a forradalom kirobbanásakor is ez volt a helyzet, mert akkoriban nem volt önálló magyar honvédség, a magyar nemes ifjakat is osztrák katonaiskolákban képezték ki, majd a császár testőrségében szolgáltak, mielőtt megkapták volna rangjukat és beosztásukat. A negyvennyolcas forradalmi kormánynak a semmiből kellett felállítania a nemzetőrséget, a nemzeti haderőt. Forradalmaink, szabadságharcaiink értékelésénél ezért hangzik el gyakran, hogy eleve bukásra ítélt, vakmerő és meggondolatlan megmozdulások voltak, amelyek csak növelték kiszolgáltatottságunkat.

Csakhogy: például az 1848–49 szabadságharc során a jól felfegyverzett, gyakorlott osztrák hadsereg alulmaradt a sebtében megszerveződött magyar honvédsereggel szemben. Ezért kellett Ferenc József császárnak Varsóba zarándokolnia, hogy kezet csókolva az orosz cárnak segítséget kérjen tőle a rebelliş magyarok ellen. Egy Góliát tehát nem volt elég a parittyás Dávid ellen: be kellett hívni még egyet.

Fennmaradt ezekből az idõkbõl a hõsi helytállás számos példája, amelyektõl a „józan belátás” szerint semmi jót sem várhattunk volna, utólag mégis kiderült, hogy az áldozatvállalás nem volt hiábavaló. Ritkán emlegetjük például báró Mednyánszky László honvéd õrnagyot, pedig portréja ott látható a Budai Várban, a Hadtörténeti Múzeum

főlépcsőjének falán a többi 1848-as mártír között. Lipótvár egykori védőinek, a másfélezer fős várőrségnek 1848 decemberében háromszoros túlerővel, 5000 ostromlóval kellett szembenézni. Az osztrák főparancsnok, Windisch-Graetz tábornagy úgy számított, hogy két nap alatt beveszik ezt a jelentéktelen kis „helyőrséget”. Ám Mednyánszky László őrnagy és Gruber Fülöp tüzérhadnagy hozzáértésének és buzdításának köszönhetően a várvédők több, mint negyven napig állták a sarat, sok kárt okozva a császári csapatoknak. Végül a védők persze, kénytelenek voltak feladni Lipótvárat, és az ostrom két hőségnek, Mednyánszky Lászlónak és Gruber Fülöpnek osztrák császári bíróság elé kellett állnia, ahol felfüggesztett halálbüntetésre ítélték őket. Amikor pedig 1849 júniusában Haynau lett a harcoló császári csapatok főparancsnoka, ő már nem volt tekintettel a két tiszt katonai teljesítményére, elrendelte halálbüntetésük végrehajtását.

Lipótvár hőseinek kitartása mégsem volt hiábavaló, mert az elhúzódó ostrom időt biztosított arra, hogy a Komárom várát is megtámadó osztrák sereg ellen megérkezzen a magyar segítség. A komáromi várerődöt sikerült úgy megerősíteni, hogy védői vissza tudták verni a támadást, és megghiúsították ennek a fontos katonai támaszpontnak az elfoglalását. Így lehetett Komárom az egyetlen erődítmény, amelynek védőserege nem esett fogságba, Klapka György vezetésével kivívta magának a szabad elvonulás lehetőségét, és mintegy harmincezer honvéd és komáromi lakos mentesült a megtorlásoktól.

A százhatvankilenc évvel ezelőtti példa ma is él és hat: épp a napokban jelent meg egy kitűnő könyv a Mednyánszky családról, amelynek tagja volt a lipótvári hős is. Ez a nevezetes família a századok során sok kiváló személyiséget adott a magyarságnak, köztük a mártírsorsú honvédtiszt unokaöccsét, a kiváló 20. századi festőt, Mednyánszky Lászlót.

2017. 03. 09.

Szolyva, 1944 novembere

Vannak földrajzi nevek, amelyek véglegesen bevéődtek a magyar történelmi emlékezetbe. Ilyen a Kárpátalján, a mai ukrán-magyar határtól alig 60 kilométerre található Szolyva város neve is. Már nem csak az ott feltárt honfoglalás kori magyar harcos sírjáról nevezetes, nem is csak arról, hogy Lengyelországból hazatérőben itt találkozott egykor II. Rákóczi Ferenc a kuruc felkelők vezetőivel.

1944 novemberében Szolyva egyik legfájdalmasabb nemzeti gyászhelyünk lett, ahol sok ezer, szovjet parancsra kényszermunkára hurcolt, fegyvertelen magyar és német civil lelte halálát.

Az előrenyomuló Szovjet Hadsereg, az ideérkező 4. ukrán front katonai parancsnoka – moszkvai utasításra – ekkor rendelte el, hogy *„a magyar és német nemzetiségű hadköteles személyeket, akik Kárpátontúli Ukrajna felszabadított területén élnek, külön csapatokban, listák szerint, konvojokban hadifogolytáborba kell irányítani.”* (4. ukrán front 0036. sz. határozata, 1944. november 13.)

A falvakban kidoboltatták, a városokban falragaszok útján hozták az ott élők tudomására, hogy minden 18 és 50 év közötti férfi *„a legközelebbi katonai parancsnokságon köteles nyilvántartásba vételre jelentkezni!”* (A várparancsnokság 2. sz. parancsa, 1944. november 13.)

Ebben a parancsban nem volt szó arról, hogy a jelentkezőket majd kényszermunkára hajtják. Csak amikor eleget tettek, a nyilvántartásba vételi kötelezettségnek, akkor közölték velük, hogy „három napi” munkára, úgynevezett „málenkij robotra” viszik őket. Ez a „három nap” aztán éveket, de sok ezer ember számára magát a pusztulást jelentette.

November 17-étől fegyveres katonai rendészek szedték össze nemcsak a 18 és 50 év közöttieket, de vittek minden fiút és férfit, 16 évestől akár 60 évesig is. November 18-án indult meg az első gyalogos menetoszlop Munkácson át a Szolyván kialakított gyűjtőtáborba. A kétezer fő számára épült, egykori magyar laktanya területén létesített lágerban több tízezer embert zsúfoltak össze. A fűtetlen barakkokban elszállásolt, nyomorúságos étellemezés mellett már itt is nehéz

fizikai munkára kényszerített emberek tömegesen betegedtek meg és naponta százával haltak meg. A halottakat alkalmi tömegsírokban földelték el, de megtörtént az is, hogy fáradt olajjal leöntötték és elégették őket. Az elhurcoltak nem rendelkeztek az egyre hidegebb téli időre való ruházattal, a fertőzött ivóvíztől pedig tifusz- és vérhas járvány ütött ki közöttük.

A hozzátartozóikat – minden nehézséget leküzdve – felkereső feleségek, anyák, apák hiába hoztak meleg öltözeteket, élelmiszert, az őrség legtöbbször a foglyok közelébe sem engedte őket: a leveleket megsemmisítették, a ruhákat, élelmiszer-csomagokat saját maguk számára lefoglalták.

A Szolyvai Emlékpark létrehozását 1989-ben kezdeményezte a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, felavatására a Kárpátaljai Alapítvány munkájának köszönhetően 1994 novemberében került sor. Megindult a kutatómunka is, a túlélőknek és a hozzátartozóknak a felkeresése, az emlékek összegyűjtése. Előtte öt évtizeden át beszélni sem volt szabad a történetekről, csak a Szovjetunió összeomlását követően, lehetett *„az egykori dokumentumokat felkutatni, amelyek meggyőzően alátámasztják a kárpátaljai magyar és német polgári lakossággal szemben 1944 őszén és 1945 elején elkövetett törvénytelenéseket, a népiirtás tényét”* – írja a negyven-ötvenezer Szolyvára hurcolt férfi sorsáról szóló tanulmányában Dupka György író, történész (*Szolyva – 1944–45*, – társ-szerző: Alekszej Korszun – A moszkvai titkos levéltár dokumentumai alapján, Ungvár, 1996).

2004-ben a Szolyvai Emlékpark siratófalára, fekete márványtablákra vésve felkerült több mint 12.000 polgári áldozat neve, 2009 novemberében pedig elhelyezték a mai Magyarország területéről, továbbá a ma Szlovákiához és Romániához tartozó vidékekről a szovjetek által a szolyvai gyűjtőtáborba hurcoltak nevét tartalmazó márványtablákat is.

Mindannyiunk közös feladata, hogy megőrizzük az ártatlanul elhurcolt és kegyetlenül elpusztított sok ezer civil áldozat emlékét, és legalább utólag meghajtsuk előttük a fejünket.

Az a tizenkét nap

Idén ismét keddi napra esett október 23-a, és ennek megfelelően ismét vasárnap lesz november 4-e. A magyar történelem egyik legfájóbb dátuma. Akik annak idején átélhettük a két időpont közötti nevezetes tizenkét napot, óhatatlanul minden évben végiggondoljuk magunkban, végigemlékezzük, hogy annak idején mi is történt?

Október 31-én megalakult a Forradalmi Honvédelmi Bizottmány, amely a szovjet csapatok Magyarország területéről való kivonását, a kormánytól pedig a Varsói Szerződés felmondását követelte. November elsején elültek a harcok, úgymond életbe lépett a tűzszünet: a szovjet csapatok elhagyták Budapestet, a forradalmároknak pedig a kormány megtiltotta a szovjetekkel való összetűzést. Felébredt bennünk a remény, hogy ez a forradalom győzelmét jelenti, noha már érkeztek a hírek a végeláthatatlan szovjet tank-hadoszlopokról, amelyek a keleti határokon át özönlének be. A harcok elcsendesedését követően, november 1-jén megsokasodtak a vidékről az éhező fővárosba érkező élelmiszer szállítmányok, de az aggódó szülők és hozzátartozók is, akik a kórtermek sebesültjei közt, a közintézmények udvarára behordott elesettek között keresték szeretteiket, vagy az utcákon, tereken frissen felhantolt sírok keresztjeire kitűzött, kézzel írt cédulákat böngészték eltűnt gyermekük, férjük, feleségük után kutatva.

Reménységgel, fájdalommal és gyásszal teli napok voltak az ötvenhatos november első napjai, különösen másodika, péntek, halottak napja. A már ekkor is ezernyi áldozat, elesett hős fölötti gyász idején nagyon időszerű volt ez a szomorú nap. A temetők gyertyalobogása, virág díszek kiköltözött az utcákon, tereken sorakozó sírokra. Vándorló lángocsák mutatták a visszafojtott lélegzetű kálváriajárás útvonalát. Egy-egy felcsukló zokogás jelezte a stációkat, hallatán megtorpant a néma tömeg, mintha minden megállásnál mindannyian a saját halottjukra találtak volna rá a sáros hantok alatt. Ritkán láttak a sokat megélt budapesti utcák ennyi riadtan kereső, szomorú arcot, ritkán ennyi egymást támogató, egymás vállán zokogó idegen embert.

A forradalom eufóriája és reménye még ott lappangott a szívekben, de az aggodalom, a fájdalom és a gyász is feltört a felismert bizonytalanságban, a szétlőtt házak, a leállt közlekedés, a háborús ellátatlanság körülményei közt, a kiismerhetetlen jövő előérzetében.

Kenyérért állt sorban, tárgyalásokban reménykedett, sebesülteket látogatott, eltűnt hozzátartozókat keresett az ország ezerkilencszázötvenhat novemberének első napjaiban. Ebből a lélegzetvételnyi békéből, az emberiesség, az igazságosság győzelmében bízó, visszafojtott várakozásból ébresztette fel a fővárost és vele együtt az egész országot november negyedikén hajnali négy órakor a szovjet tankok lövedékeinek becsapódása, a földrengést idéző hanghullámaival emeletes házakat is megremegtető robbanássorozat. Mindenki tudta, hogy mi történik, hogy mit jelent a pokoli hangzavar, azokban a városrészekben is felriadtak rá az emberek, amelyeket nem értek el a lövedékek. Kivonulás helyett korábban nem látott mértékű ágyútűzzel térnek vissza a főváros külterületeiről a nagyerejű szovjet harci járművek. Tűzparancs volt Budapest ellen.

„Monológjával feltűnik / a lenni-vagy-nem lenni tankja. / A mesedráma véget ér... / Már lángol a halál vastapsa.” – összegzi megrázó képekkel a végzetes pillanatot *Shakespeare a Corvin közben* című versében Kovács István költő. Tömörebben nem lehet ezt a tragikus fordulatot kifejezni. A tizenkét napig tartó álom, a mesedráma véget ért. A harc elbukott, de a hősök örök becsületet szereztek a szabadságra vágyó, a szabadságért mindent kockára tévő embernek. Az 1956-os forradalom Magyarországnak.

2018. 11. 02.

Hétköznapi hőseink – „Ahogy én emlékezem”

1945 februárjában „az I. Magyar Hadsereg már régen nem létezett [...] egységeinek maradványait egy Karácsonyi nevű tábornok által vezetett törzs fogta össze, harcászatiilag azonban a Schörner vezérezredes parancsnoksága alatt álló (valószínűleg IX.) német hadsereg alá voltunk rendelve. Itt kezdődött a végjáték” – írja *Ahogy én emlékezem* (1944–48) című önéletírásában dr. Gémes Lajos.

„[O]lyan reménytelen végjáték alakult ki, amikor az egyik félnek már csak egy parasztja van a király mellett, viszont az ellenfél királyát egy bástya és még legalább három paraszt kíséri [...] osztályunk a német fél tábláján nemhogy parasztnak, hanem valami porszemnek is alig számított.”

Annak, aki nem ismeri az 1944-es év utolsó és 1945 első hónapjaiban zajló, sok emberéletet követelő és nagy anyagi veszteségekkel járó kaotikus visszavonulásnak, a front összeomlásának történetét, különös lehet, hogy az író a sakktáblán ellenfélként a németeket említi. De a menekülésben, a túlélésért folyó küzdelemben egyre nyilvánvalóbbá vált a magyar egységeknek az a tapasztalata, hogy a német szövetségesek az ő rovásukra igyekeznek menteni a saját bőrüket, csaléteknek dobva oda őket a közelgő szovjet hadseregnek.

Az 1944 júliusában, a háborúvesztés biztos tudatában a győzelemre – mire másra – felesketett és frontra indított 14. számú tábori tüzérezredbe bevonult szegedi fiatalember, aki a háborús helyzet következtében egy svájci tanulmányi ösztöndíjtól is elesett, ezeknek a tapasztalatoknak a birtokában éri meg a várva várt napot, a háború végét: „nyugodtan vártuk az oroszokat, abban az alapos reményben, hogy a háború befejezése és a fegyverszünet aláírása után nem következhet hadifogság, hanem inkább a világtörténelem egyik legnagyobb zűrzavarában keletkezett fonák helyzetünktől fogunk megszabadulni.”

Ebben a reményben nem széledtek szét a magyar egységek, lebeszélték a szökésről a legénység tagjait is. „[A] végsőig való együtt

maradást javasoltuk és tartottuk logikusnak [...] a különféle partizánok által pásztázott ellenséges (cseh!) területen” [...] mert „amikor a reguláris hadseregek között megszűnik a harc, akkor csak béke következhetik, mely, mint béke, jelenthet nehéz életet, de semmi esetre sem folytatódhatik a hadiállapot, más szóval nem lesz hadifogság.”

A hadijogba vetett bizalom azonban hiábavalónak bizonyult, a szovjet egységek – fegyverszünet ide vagy oda – a kezdeti barátságos találkozások után fokozatosan körbevették a magyar hadsereg maradványait, és épp a békekötés napján, 1945. május 9-én elkezdődött újabb kálváriájuk. A gyakran hangoztatott „domoj” jelszó, a hazatérés lehetősége mind távolabb kerül tőlük, és egyértelművé válik, hogy a szovjetek végül is hadifogolynak tekintik és deportálják őket.

Igy kerül dr. Gémes Lajos egy 420–430 fős magyar katonatiszti hadifogoly egységgel együtt, éhezéstől, betegségektől legyengülten, a hírhedt gyűjtőtáborokat is megjárva, 1945 augusztusának utolsó napjaiban az Alba Julia – Gyulafehérvár – nevű hajó fedélzetén Kis-Ázsiába, az akkori Szovjetunióhoz tartozó grúziai Potiba.

A további három, hadifogságban töltött esztendő kegyetlen megpróbáltatások közepette telik, mégis az összefogás, az emberi méltósághoz végsőig való ragaszkodás hőstörténete. A hazájuktól 2000 kilométerre, grúziai táborokban tengődő magyar hadifoglyok közös érdekeik felismerésének, következetes kitartásuknak, az egymásért felelősséget érző tisztességnek és leleményességüknek hősei, akiket – szokatlan módon – erényeikért és lelkierejükért megjutalmazott a sors: 1948-ban valamennyien hazakerültek Magyarországra.

Dr. Gémes Lajos 1983-ban írt, és felesége, Szőnyi Erzsébet Kossuth-díjas zeneszerző által posztumusz megjelentetett könyve hitelesen és keserű humorral számol be a II. világháború tragikus napjairól és következményeiről. A filmbe kívánczó történet méltó emléket állít történelmünk ismeretlen hőseinek.

2019. 02. 06.

Egy hűségese garadnai

Június 30-án autóbusz állt meg a nevezetes garadnai harangtoronynál. Közel negyven nyárias öltözetű utas szállt ki a járműből a vakító nap-sütésben. Végignézve a takarosan rendezett kisközség főútján, itt is, ott is gyalogosok és autók közeledtek a mezőkre induló utacska bejáratához. Rövid tanácskozás után az idősebb vendégek előtt kinyíltak a személyautók, a helybeliek betessékelték a messziről érkezett, magyarul nem beszélő látogatókat az ülésekre, és elindult az autókaván a szántóföldek közti földúton a falu határában fekvő dombok irányába.

Több mint száz évvel ezelőtt ezeken a dombokon vásárolt magának és családjának temetkezési helyet a falu egykori, megbecsült lakója, a postalovak tartásával és a helyi vegyes üzlet vitelével foglalkozó Spielberger Hermann. Amikor az új század első évtizedében betegségben elhunyt, tizenhárom gyermeket hagyott maga után. Zsidó temetkezési szertartás szerint, első asszonya mellett, a domboldalon helyezték örök nyugalomra.

A 20. század folyamán a népes család egy része szétszóródott a nagyvilágban, az idősebb testvérek kivándoroltak Amerikába, a fiatalabbak közül volt, akit a Szovjetunióba vezetett a sorsa. Amikor az 1944-es német megszállást követően a vidéki zsidóságot deportálták, a helyben és környéken élő Spielbergereket is Auschwitzba hurcolták. A nagycsalád 35 tagja vesztette így életét, az elpusztítottak fele még gyermek volt.

Telt az idő, és az 1980-as évek végén Garadnára látogatott Vladimir Rott, egy családjával a Szovjetunióból Kanadába emigrált mérnökember és író, feleségével, lyáival együtt, aki az ábrázológeometria professzora. Vladimir az édesanyja, Spielberger Regina történeteiből jól ismerte Garadnát, így könnyen megtalálta egykori, főútra néző házukat, a helybeliek pedig kivezették őket a határba, felmenőik sírhelyéhez. A környéket időközben benőtte az erdő, csak akkora tisztást tartottak karban a garadnaiak, amekkorán hajdan maguk a sírok álltak. Vladimir Rott ekkor határozta el, hogy felújítja nagyszülei temetkezési

helyét. Fia, Sándor, két szerény síremléket tervezett a domboldalba, melyek egyikén a nagyszülők neve állt, a másik pedig az elhunyt, nagyszámú Spielberger rokonság emlékét őrizte. A munkálatoknak köszönhetően is Vladimir szinte visszahonosodott Garadnára, elhozta gyermekeit, barátait is ebbe a szép fekvésű zempléni falucskába. Így tudta meg az elmúlt évben, hogy az egyik udvarban találtak egy ovális márványkövet, amely a korábbi tulajdonosoknál járólapként szolgált, faragott oldala azonban héber betűkkel volt teleírva. Hamarosan sikerült kideríteni, hogy ez magának a nagyapának, Spielberger Herman-nak a sírköve volt.

Ez a felfedezés teremtette meg az alkalmat a domboldalon álló kicsiny temető felújítására. Rott Sándor és Audry tervezőmunkájának és egy helybeli vállalkozó adományának is köszönhető a két kőből emelt mellvéd, és a kőlépcső, amely felvezet a sírokhoz. Az emlékhely a Garadnára menő országútról is jól látható. Középen kapott helyet az újonnan megtalált, szépen faragott, eredeti sírkő és egy most felállított acéltáblán olvasható mind a harmincöt Auschwitzban elpusztított Spielberger családtag neve. A megemlékezés és a kegyelet szavai magyar és angol nyelven vannak rá felvésve, hiszen a rokonság nagy része messze él, már nem beszél magyarul. Az avatásra érkezett vendégek többsége is most járt először Magyarországon.

A síremléket Radnóti Zoltán rabbi avatta fel és a legfiatalabb Spielberger leszármazottak olvasták fel elpusztított felmenőik nevét. Rott Vladimir beszéde végén név szerint felsorolt mindenkit, aki csak néhány dollárral vagy forinttal is, de hozzájárult az építkezés költségeihez. A faluból és a környékről érkezett közönség meghatottan állta körül az emlékhelyet, amely Garadna messzire szakadt, egykori polgárainak a gyökerekhez való ragaszkodásáról, ma is élő családi kötődéséről és hűségéről tanúskodik.

2019. 07. 09.

Focimeccs vagy történelmi lecke?

2019. augusztus 1-jén a romániai Craiovában az UEFA, azaz az Európai Labdarúgó Szövetség Bajnokok Ligája mérkőzés-sorozatában került sor a Budapesti Honvéd és az Universitatea Craiova visszavágó labdarúgó mérkőzésére. Craiovát, ezt a háromszázezer lakosú olténiai várost, magyar nevén Királyit, már a 15. században is említik az írásos emlékek. Dél-nyugat Romániában, a román-bolgár határhoz közel található, manapság a román autógyártás egyik központja.

Az Universitatea Craiovát 1948-ban alapították a Romániai Egyetemisták Nemzeti Szövetségének együtteseként. A nyolcvanas években többször is jó eredményeket ért el az UEFA Bajnokok Ligájában.

Idén az első Honvéd – Craiova találkozót Győrben játszották le, ahol gól nélküli döntetlen lett az eredmény. Már ekkor is megmutatkozott a román szurkolók harciassága, a nagyobb botrányokat azonban a rend fenntartóinak sikerült megakadályozniuk.

Az augusztus elsejei visszavágó mérkőzés alkalmával viszont már a meccs előtti estén kitűnt, hogy itt nem csak egy labdarúgó mérkőzés visszavágójáról van szó: a vendég szurkolók szállását a magyarokat gyalázó, a járműveiket is veszélyeztető, agresszív tömeg szinte ostrom alá vette. A helyi rendfenntartók pedig egyáltalán nem vették komolyan a helyzetet. Másnap már a stadion bejáratánál igyekeztek megakadályozni a magyar vendégeket, azt követelték, hogy belépéskor adják le az öveiket, ahogy ez a bebörtönzöttek esetében szokás. Ez természetesen a román szurkolókra nem vonatkozott, így a magyar biztonsági emberek közbelépésével sikerült elejét venni a procedúrának. Szintén ők érték el, hogy a magyar szektorban is árusítsanak legalább némi hirtelenjében előkerített enni és innivalót. Azt azonban már nem tudták elérni, hogy a román szurkolók petárdáikat, hanggránátjaikat ne igyekezzenek folyamatosan a magyar vendégek közé dobálni. És persze azt sem akadályozta meg senki, hogy a döntetlenre álló mérkőzés során botrányos történelmi példálódzással, a magyarság számára tragikusan végződött trianoni békediktátum csúfondáros emlegetésével,

a „Döglött magyar a jó magyar” – szlogen skandalásával ne folytasson a román szurkolótábor lélektani hadjáratot nem csak a vendégcsapat, de az őt kísérő kétszáz lelkes szurkoló ellen is. Sőt: a román szektorban felmutattak egy 1919. augusztus 4-ére, Budapest román megszállására emlékeztető, nagyméretű táblát is.

A legtöbb mai magyar korosztály a tanulmányai során sem hallott azokról a vészjósló időről, amikor az I. világháborút megnyerő katonai szövetség tagjaként a román hadsereg megszállta Magyarországot. Az a hadsereg, amely 1918-tól fokozatosan és szinte minden hivatalos, magyar katonai ellenállás nélkül előzönlötte Erdélyt. A magyar határt átlépve is megszállókként viselkedtek, ahol érték, elfoglalták a vasútvonalakat, a történelmi és gazdasági létesítményeket, és ráadásul 1919. augusztus 4-dikén a fővárosba érve átadták a Román Királyság rövid határidejű ultimátumát, amely felszólította Magyarországot román fennhatóság alatt a román–magyar unió létrehozására is. Az, hogy mindez nem végződött még több véres áldozattal és az ország teljes kifosztásával, csak annak volt köszönhető, hogy a Szövetséges Katonai Ellenőrző Bizottságban 1919 augusztusa és 1920 februárja között Harry Hill Bandholtz tábornok lett az USA képviselője. Ő állította le a román hadsereg garázdálkodását, visszafordította például a Magyar Nemzeti Múzeum kincseivel megpakolt román autó- és társzer-karavánokat, és kieszközölte, hogy 1920 első negyedévében végre a románok kivonuljanak Magyarországról.

Elgondolkodtam azon, hogy a Honvéd – Craiova mérkőzés magyar nézőseregéből vajon hányan tudták, hogy mire is emlékeztetett a román szurkolók által újból és újból felmutatott, 1919. augusztus 4-dikét ünneplő nagyméretű tábla? Pedig Bandholtz tábornok szobra ott áll a budapesti Szabadság téren, az USA nagykövetsége előtt. A gyászos román megszállás századik évfordulójára emlékezve érdemes legalább egy szál virággal felkeresni.

2019. 08. 05.

Nyárvégi nagy ünnepeink

– Sziasztok fenyők! Sziasztok fenyők! – búcsúzott a kocsi ablakán át a Badacsonyi előterében magasodó fenyőfáktól hároméves unokám. Tekintetét követve csodálkoztam rá a vasúti töltés túloldalán sorakozó hatalmas fákra, amelyeket én is észre vehettem volna, de valószínű mindig a hegy lába előtt elterülő, csodálatos víztükröt kötötte le a figyelmemet. Csak ennek a csöppségnek a suttogására fordultam az ágaikkal az égboltot csipkéző óriások felé.

– Sziasztok fenyők! – búcsúztam én is tőlük, talán egy egész esztendőre, hiszen augusztus tizenötödikén, Nagyboldogasszony napján már a nyárvég előérzetével ünnepelünk, Szent István után pedig leggyakrabban beszövik hozzánk az őszt.

Nagyboldogasszony ünnepe nekünk, magyaroknak, kétszeres ünnep: nem csak az Istenanya, Mária mennybevételére, de arra is emlékezünk, hogy 1038-ban ezen a napon, halála napján ajánlotta fel koronáját és országát a Szűzanyának első István, apostoli királyunk. Szokatlan, misztikus jelentéssel bíró tett volt ez: fia, Imre herceg tragikus halála után az idős királynak a súlyos gyász mellett szembesülnie kellett az ország jövőjének bizonytalanságával is. A kiváló katonaként, hadvezérként és mélyen hívő keresztényként, szentként tisztelt trónörökös helyére nem tudott más, reményteljes utódot találni. Érezte, hogy a halálát követően hatalmi harcokkal teli idők várnak az általa megszerzett, fiatal Magyar Királyságra. Ezért népének hatalmas égi pártfogót választott: Menny és Föld összekötőjét, Jézus Krisztus édesanyját. Hitének mélységét ennél a választásnál semmi sem bizonyíthatná jobban. Az égi Patróna felkérésének és jelképes megkoronázásának gondolata Szent István királyunk szívében született meg, és példáját azóta sok más ország vezetője is követte.

Mégis gyakran kérdik hitetlenkedve manapság, hogy mi jelentősége van ennek? Magyarország történelmének tragikus fordulatait ismerve miféle hozadéka lehetett első királyunk ország-felajánlásának?

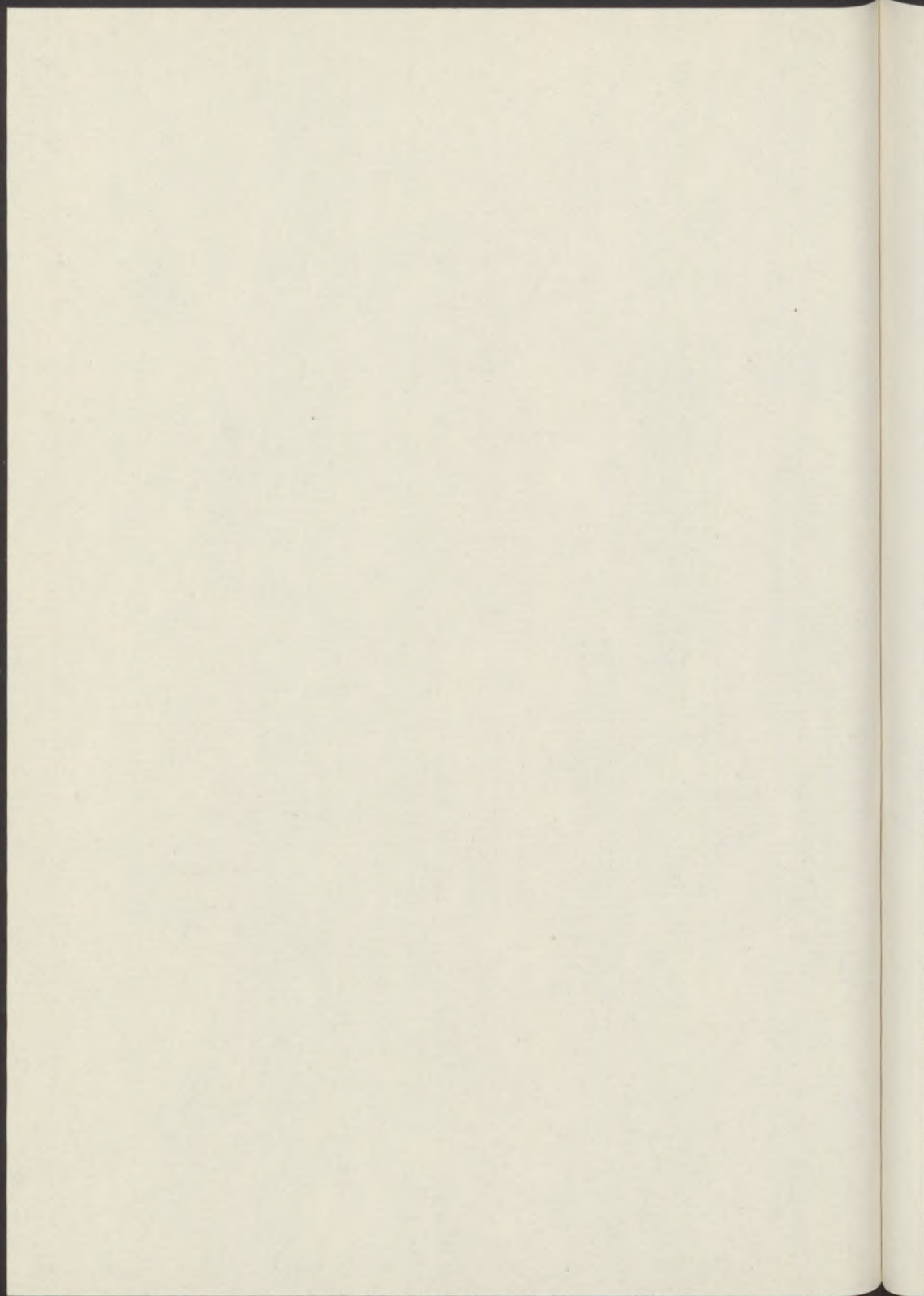
Nekünk, hívőknek, nagyon könnyű erre válaszolnunk: nyilvánvaló hozadéka az, hogy a Szent István halála óta eltelt csaknem ezer év alatt, a ránk törő sok erős és erőszakos nagyhatalom támadásai ellenére, a tatár, török, osztrák, német, orosz megszállás évei, évtizedei ellenére Magyarország ma is fennáll, és Európa egyik karakteres, modern állama. Első királyunk nem választhatott volna más olyan uralkodót utódjául, akihez tíz évszázad bajai, gondjai és veszedelmei közepette is mindig hittel és bizalommal fordulhattunk.

Idén van hazánk első világháború utáni feldarabolásának, a Trianoni békediktátumnak századik évfordulója. A történelmi Magyarország kétharmadát a szomszéd népek között felosztó békeszerződés nyilvánvalóan nem a békét, hanem a Közép-európai államok közötti súlyos ellentéteket alapozta meg. A Magyar Királyságban évszázadokon át bántatlanul élő népek máig nem hiszik el, hogy a múlt évszázad két világháborúját megnyerő nyugati hatalmak döntése révén őlükbe hullott, jelentős országrészeket hosszútávon birtokolhatják. Kis-Magyarországon, az úgynevezett anyaországban pedig a szovjet uralom évtizedeiben csaknem sikerült elfeledtetni velünk, hogy három millió testvérünk él a határainkon kívül. A szomszédos országokból érkező magyarokat itthon ma is gyakran nevezzük románoknak, szlovákoknak, ukránoknak, szerbeknek, megbántva ezzel az amúgy is kisebbségi megaláztatást elszenvedőket. Pedig az elmúlt, mostoha évszázadban is hány kiváló magyar művész, tudós, politikus, hány magyar szent és hitvalló emelkedett ki közülük, fontos bizonyítékát adva ezzel is mennyei Pártfogónk gondviselésének.

Hálával és bizalommal kell, hogy forduljunk felé és első, apostoli királyunk felé közös ünnepeik, Nagyboldogasszony és Szent István napja alkalmából, de az év minden más napján is: tudva, látva, hogy mindenkor nagy szükségünk van a szeretetükre és a segítségükre.

2020. 08. 13.

„Nagy jövő mögöttünk”

„...A verset nem írják: a verset élve élik!”

Utassy Józsefről március 15-én

Két és fél éve hunyt el az elmúlt század második felének rendhagyó tehetségű, nagy költője, Utassy József. Nem véletlen, hogy épp ma, 2013. március 15-én avatják föl a rédcisi temetőben tisztelői és barátai Mihályi Gábor szobrászművész gyönyörű Utassy emlékművét. Ha valaki, hát ő az a költőutód, akinek a neve összefonódott – Petőfi Sándor és a márciusi ifjak után több mint száz évvel – a negyvennyolcas magyar forradalom és szabadságharc szellemiségével. Ezért is méltó, hogy megemlékezzünk ma a pusztulás fölé nőő, nagyformátumú életművéről.

Utassy József már kis gyermekként letehetetlen keresztet kapott az sorstól: *„Amikor apám elesett, én akkor tanultam járni. Anyámnak a gyászkendőn is átjedd az arca: mi lesz most velünk?”* – írja az Ózdon született, BükkSZenterzsébeten gyerekeskedett, Egerben érettségizett költő (*Curriculum vitae*. 30 kortárs magyar író önéletrajza, Kortárs Kiadó, 1995). 1961 őszén, húszévesen vették fel a budapesti ELTE Bölcsészettudományi Karára.

Noha akkor még nem sikerült publikálnia írásait, érett, szép versekben írt a modern nagyvárossal való találkozásáról: *„Csak ácsorgok a Nagy Szavak körútján! / A kirakat csörren tekintetemtől. / Az árak bércein el-eltűnődöm. / Belátni onnan múltam és jövődöm!”* (A Nagy Szavak körútján, 1967)

Nemcsak a szülőföld világából való kiszakadás tette próbára, de már ekkor is tudta, hogy tétje van a költői felelősségvállalásnak: *„Maradtál volna a felvégben inkább! / Nem perzselné talpadat most a szószék. / Palócföldön porosodó faludban / pofozkodnál az asszonynak valóért. [...] // A csodaszarvas igazságot üződ. / Verejtékes vágtdad micsoda hajsza! / Ha el nem éred, érte fogsz kimúltni, / ha meg eléred, úgy lehet, miatta.”* (Monológ a pódiumon)

Akkoriban, az 56-os forradalom leverése után, a politika szemében megengedhetetlen volt ez az igazságkereső hang. Nem csoda, hogy pályája nehezen indult. Egyetemi éveiben kötött életre szóló barátságot hasonló gondolkodású nemzedéktársaival, az együtt megszerkesztett *Elérhetetlen föld* című antológia költőivel, a *Kilencekkel*, és itt talált rá későbbi feleségére, Horváth Zsókára is.

Ha a politikusok nem is, az olvasóközönség hamar szívébe zárta a fiatal költőt: a *Zúg március* című vers Petőfit ébresztő sorai szállóigévé lettek. A rendszerváltozást követően nem egyszer elhangzottak – a költő előadásában is – a Nemzeti Múzeum lépcsőjéről: „*Szedd össze csontjaid, barátom: / lopnak a bőség kosarából, // a jognak asztalánál lopnak, / népek nevében! S te halott vagy?!*”

Első könyvének sikere ellenére, vagy épp azért, újabb kötete megjelenésére nyolc évet kellett várnia. Ez a várakozás végzetesnek bizonyult a lobbánékony alkatú fiatal költő számára: 1974-ben túlfeszített idegrendszerét megtámadta, és egész további életét megpecsételte a betegség. Ez is belejátszott abba, hogy végletes ellentéteiben érzékely és élje meg a világot. A „kivert kutya”-hűség, az el nem fogadott hűség, az értelmetlen – vagy értelmetlennnek tűnő – életáldozat az ő sorsát is jellemezte. De ugyanerre a tragikumra ismert hazája történelmében is. Lírájában így fonódott össze a krisztusi sors az igazságtalan harcokban elpusztult nemzedékek sorsával, a magyarság sorsával: „*Kiért sírhatok én, kiálthatok, miként / bárányvér fű után!... // Istenre esküszik, / s Pilátus piacán / harmincezüstködik / rongy bajtársad: Hazám! //... Légy pogány, keresztény: / ott függsz a távcsöves / puszkák célkeresztjén, / hajnalok hajnalán! // Bükkszenterzsébeti senkim, Jézus Krisztus: // Apám, Édesapám!*” (Ismeretlen katona)

Lírája úgy tört fel a huszadik és huszonegyedik század szöveg-óceánjából, mint egy tenger alatti vulkán. Rövid élete hatvankilenc esztendejében olyan költészetet alkotott, amely hitelesen bizonyítja, hogy az igazság tüzeiben izzó szónak ma is hatalma van. Legyen fényes az emlékezete, amilyen fényesek verseiben a szavak.

Költészet napja, Kassa, Márai Sándor

József Attila születésnapja, április 11-e. Biztos vagyok benne, hogy azok a politikusok, akik 1964-ben erre a dátumra időzítették a magyar költészet ünnepét, legrosszabb álmaikban sem gondoltak arra, hogy ez a nap nemcsak József Attilának, az akkor kizárólag nagy, munkásköltőként emlegetett, fiatalon elhunyt zseninek lesz majd az ünnepe. Nem gondolták, hogy a magyar polgárság csaknem félévszázadon át elhallgatott, eltagadott prózaírójának, költőjének, az 1948-ban száműzetésbe kényszerült Márai Sándornak az alakja és életműve is kibontakozik egyszer még a mellőzöttségből és részt kér ebből a napból. Mert az ő születésnapja is ez a nap. A 20. századi magyar irodalom ma világszerte legismertebb, legünnepelettebb alkotója maga sem számolt ezzel a lehetőséggel, amikor 1989-ben betegen, reményt vesztetten szembenézett a halállal. Mégsem tarthatjuk véletlennek ezt az egybeesést, és el kell ismernünk, hogy jól, magasabb szempontból tekintve is érvényesen választották ki pont ezt a napot a Költészet Napjának az egykori döntnökök.

Jó látni, hogy ez az ünnep az utóbbi években egyre népszerűbb. Idén is a versműsorok, vetélkedők, felolvasások sokaságával köszöntött ránk, valóban az egész magyar anyanyelvű közösség ünnepe lett.

A vers mondása, hallgatása, írása mindenkor kitüntetett pillanat, mert a lelkek egymásra találásának a lehetőségét kínálja. Különösen tavasz idején, amikor ösztönösen keressük a szavakat a természet újjászületésének örömére is.

Karácsony Sándor mondja, hogy a művészetben, így a lírában is, nem a pénz, nem is a hírnév által teljesedik ki a siker, hanem azáltal, ha a közönség tud és akar is azonosulni a művészi alkotással, például, ha úgy érzi, hogy az ő gondolatait szólaltatja meg a költő. Így volt ez április 7-én és 8-án, az idei évre Európa Kulturális Fővárosává választott Kassán is, ahol *Tisztelet Márainak, tisztelet Kassának* címmel, Márai

közelgő születésnapja és a közelgő Költészet Napja alkalmából filmestet és irodalmi felolvasást tartottak a Magyar Művészeti Akadémia neves képviselői. Sok száz kilométert utazva Erdélyből, Kárpátaljáról, Budapestről érkeztek ide, hogy a szép számban összegyűlt közönség körében emlékezzenek meg a város nagy szülöttéről, Márai Sándor-ról – akinek alakja a hivatalos szlovák ünneppsorozatokban is fontos szerepet kapott.

A filmesten Dárdai István és Szalai Györgyi: *Minden másképp van – Márairól* című filmje került bemutatásra, majd kerekasztal beszélgetésen vettek részt az alkotók és Márai-kutatók, műfordítók. Az irodalmi est során Szabó András színművész és a szerzők előadásában elhangzott versek, prózák középpontjában az anyanyelv, a történelmi város, Kassa, és a benne gyökerező nagy író, Márai jelentősége állt. Ács Margit, Iancu Laura, Tóth Erzsébet, Vathy Zsuzsa, Gál Sándor, Lászlóffy Csaba, Mács József, Móser Zoltán, Oláh János, Serfőző Simon, Szilágyi István, Tamás Menyhért és Vári Fábián László írásai őszintén reflektáltak azokra a számunkra fájdalmas változásokra, amelyek következtében a hajdani, Magyarország királyainak, fejedelmeinek otthont adó városból a 20. század végére terebélyes szlovák ipari központ lett. Negyedmillió lakosságából az utolsó népszámláláskor csak hat-ezer volt a magyarok lélekszáma. A történelmi belváros régi épületei között, a macskaköves utcákon már nem annak a tősgyökeres kassai polgárságnak a képviselői járnak, akikről a Márai-regények szólnak. De épp ezek a változások rávilágítanak arra, hogy milyen felelőssége és jelentősége van a jó irodalomnak, a jó művészetnek. Idő múltával a legelőbb valóság is már csak az irodalmi, művészi emlékezet lapjain marad fenn. De ha jó irodalomról, jó művészetről van szó, akkor ott fennmarad. És ez vigasztaló.

2013. 04. 10.

Weöres Sándor száz éve

A 20. század magyar lírájában kitüntetett helye van Weöres Sándor életművének. Ha legnagyobb kortársainak nevét soroljuk – Adyét, Kosztolányiét, Babitsét, Füst Milánét, Kassák Lajosét, József Attiláét, Illyését, Szabó Lőrincét, Dsida Jenőét, Reményik Sándorét, Sinka Istvánét, Pilinszkyét, Nagy Lászlóét, Juhász Ferencét – nyilvánvaló, milyen rendkívüli korszaka volt a magyar költészetnek az elmúlt évszázad.

De Weöres líráját mindenki másétól megkülönbözteti eredeti hangja, változatossága és terjedelme. Sokféle hatása máig kisugárzik irodalmunkra, költőkre, drámaírókra egyaránt, még azokra is, akik nem tartják őt mesterüknek. És bár Weöres Sándorral 1989-ben bekövetkezett halála óta meglepően keveset foglalkozott a magyar irodalmi élet, nagy öröm, hogy születésének 100. évfordulóját, az idei évet Weöres Emlékévvé nyilvánította a kulturális kormányzat, s így egymást követik a színvonalas rendezvények.

Ezek sorába illeszkedett a Magyar Művészeti Akadémia április 22-i „Hommage á Weöres” című estje, amelyen a kortárs költők Weöres Sándor előtt tisztelgő írásai mellett Weöres versek szólaltak meg Decsényi János, Kocsár Miklós, Nógrádi Péter, Szokolay Sándor és Szőnyi Erzsébet komolyzenei feldolgozásában.

Szintén az Akadémia rendezte június 20-án a Duna Palotában a „Rejtőzködnöm nem lehet” című versestet, amely három gyönyörű ciklusban mutatta be Weöres líráját Dubrovay László, Kocsár Miklós és Nógrádi Péter Weöres szövegekre készült zeneművei társaságában. Elhangzott Weöres Sándor ritkán hallható istenes verseinek sora is, melyek között is kiemelkedő élményt jelentett az egyik első nyelvemlékünkre, az „Ómagyar Mária siralom”-ra visszautaló mű, a *Mária siralma*: „Nem tudtam a bűről, / most a bű megölel, / halványsággal belehel. / Jaj nekem, én fiam, / égi virágszál, / igen elváltotál, / messzire távoztál. [...] Álmomban csókoltam / apró dundi lábad, / mosolygott a csöpp szád, / jaj én fiam, én fiam, / hadd menjek utánad [...] Véred hullása / szemeim sírása, / szép arcodnak hervadása / szívem szakadása...”

Weöres rendkívüli költői tehetsége magasrendű gondolkodói igényességgel, bölcsességgel is társult. Ezt tükrözi *A Teljesség felé* című elmélkedés sorozata is, amely ma is megszólítja közönségét: „Az egyéni embernek az élvezet, a haszon látszik legkellőbbnek; nem különbözteti meg az élvezettest a jótól, a hasznat a céltól [...] az üdvösséget úgy képzei, mint örök élvezetet és örök hasznót; holott az üdvösség az élvezetre és haszonra irányuló kívánság lidércének szétfoslása.

A kellemességnek és haszonnak kívánása semmi egyéb, mint testi mivoltodból feltörő elemi igény; ne hagyj, hogy lelked is behódoljon ennek az igénynek. A lélek elemi igénye más: mindennel összhangba jutni...” (A TELJESSÉG FELÉ – A kívánság, mint veszély)

Az emlékév rendezvénysorozata egész évben folytatódik, és reményt ad arra, hogy a főként gyermekversek költőjeként számon tartott nagy lírikus életműve megtalálja olvasóit, és elnyeri méltó helyét az oktatásban is. Ráébredünk arra, amit *A belső végtelenből* című versében maga mond utókorának: „Kapumnál a lázas világ megáll: / „Örült! Önző! Áruló!” – kiabál. / Várjatok, pékműhely van odabenn, / majd táplál most még forró kenyerelem.”

2013. 06. 19.

Tanítvány és mester

Marsall László halálára

„Akár újmódi fóliáns / utolsó egynegyedébe dugott / ördögbojtos, vékony könyvjelző, / félig kilógok már a létező, / s az írott, kopottas világból...” (Vékony könyvjelző) – Marsall László Kossuth-díjas költő, mindig szeretetre méltó, nagylelkű és lovagias barátunk élete bármely szakaszára érvényesek, igazak ezek a sorok. Ő az az ember volt, aki tudta, hogy írni csak akkor érdemes, ha az írásnak tétje van: ha igazat írunk.

Ha az „ördögbojtos, vékony könyvjelző” kifejezés nem is jutott volna bárkinek az eszébe róla, mert ahhoz, hogy így jellemezzen valakit valaki, ahhoz Marsall Lászlónak kellett születnie, de bizonyos, hogy sokan szerettük benne az „elmés, nemes lovagot”, egy sajátos 20. és immár 21. századi Don Quijotét.

Olyan Don Quijotét, aki abban mindenképp különbözött elődjétől, hogy tudta magáról, hogy ő Don Quijote, és nem titkolta el, hogy tudja: Olyan értékek, olyan ideálok jegyében élt, amelyek – pillanatnyilag úgy tűnhet – kimentek a divatból, de amelyről ő is, mi is megvoltunk, meg vagyunk győződve, hogy sokkal tovább érvényesek lesznek, mint bármilyen divat. Hogy öröktől érvényben voltak és öröktéig érvényben maradnak, mert ők jelentik a Teremtés tartóvázát.

Marsall László tudta, hogy bármi részletkérdésről csak akkor mondhatunk érdemlegeset, ha fogalmunk van a részleteket magában hordozó egészeiről is. Sok fájdalmas egyéni és történelmi fordulattal teljes élete során mindig úgy tudott ismét és ismét talpra állni, hogy illúziók nélkül készítette el az idő mérlegét. Tömör, látomásos sorokban, amilyen *Szélkűszöb* című versének záróképe is: *„Zsarnokok ülnek alattvalói ölben, / homályos, közös levéltárban, / felváltva olvassák az egyetlen / megmaradt fia-könyv egyetlenegy lapjáról / a Halotti Beszédet.”*

Nem csak igaz, de intellektuális költő is volt, akinek az agya minden pillanatban tele volt sokértelmű, szórakoztató sziporkákkal. Verseinek, abszurd hangjátékainak, képzeletjátékainak legfontosabb

témája a magyarság történelmi útvesztőbe került sorsa volt. Marsall László belátta vagy inkább kiókumlálta magának, hogy ezt a világot, amelyben semmi sem megy a józan ész útján, vagy ha igen, akkor is visszafelé; semmi sem úgy van, ahogy hirdetik, semmi sem úgy igaz, ahogy a hangosbeszélők kiabálják – ezt a világot nem kell, mert nem is lehet a ráció pórázán elővezetni. Annál kevésbé, mivel egyikünk sem mondhatja magáról, hogy kívülálló. Ha bolond a világ, hát a bolondjai vagyunk, ha darabokra tört, a cserepei vagyunk, ha kegyetlen, hát mindannyian véresek vagyunk.

Marsall László nem csak költészetében, de mindennapi embernek, társnak, barátnak is „elmés-nemes”, lovag volt: épp olyan szerényen, talányosan és jó humorral élt, mint mestere és barátja, Weöres Sándor, akinek idén épp centenáriumi évét ünnepeljük. Marsall László mestere születésnapja után három nappal, életének nyolcvanadik évében hunyt el. Fáradhatatlan koponyája, szenvedélyes szíve immár *„Vakító fekete csöndben”* (Szélketrec) alszik, mondhatjuk az ő szavaival élve.

Találkozunk vele életművének gazdagon burjánzó, bejáratlan őserdejében!

2013. 08. 01.

Molnár Mátyás emlékezete

Valamikor 1968-ban jártam először a Vay Ádám Múzeumban megnyílt alkotószobákban, és ekkor ismerkedtem meg a múzeum alapítójával és első igazgatójával, Molnár Mátyással is. A nyugalmas nyírségi kis község kastélymúzeuma, amelyben hajdan II. Rákóczi Ferenc fejedelem hadvezéreivel tanácskozott, inspiráló környezetet jelentett a művészek számára, és itteni hasznos időtöltésüket értő, tapintatos módon szervezte meg Molnár Mátyás, a házigazda.

Nehéz röviden elmondani, ki és mi is volt ő, akiről a kilencvenedik születésnapja alkalmából, szeptember 26-27-én emlékkonferenciát rendeztek tiszteelői, tudóstársai és barátai a mára a Rákóczi-kutatás vidéki bázisává fejlődött múzeumban. Tanító volt, népművelő, történész-muzeológus. Rendíthetetlen és fáradhatatlan ember, aki minden cselekedetével a szülőföld és a magyarság egészének javát kívánta szolgálni, aki mindig felismerte azt a következő kis lépést, amit épp meg lehetett tenni a nagyszabású közösségi célok felé vezető úton. Az elméleti tudás és a gyakorlati érzék szerencsésen találkozott benne: szelíd, de konok, eltéríthetetlen ember volt.

1969 táján, az *Elérhetetlen Föld* című versantológiánk megjelenése kapcsán beszélgettünk Molnár Mátyással a fiatal írók publikációs gondjairól. Az ő fejéből pattant ki az ötlet, hogy az alkotószoba használatának fejében a múzeumnak ajándékozott kéziratokból a múzeum baráti köre kiadhatna egy kortárs irodalmi periodikát, múzeumi értesítőt, amit a megye engedélyezhetne. Amilyen szokatlan, annyira kézenfekvő volt ez a gondolat, hiszen olyan ismert írók, költők időztek a vajai alkotószobákban, mint Váci Mihály, Ratkó József, Balázs József, Varga Domokos, a fiatalok közül Oláh János, Rózsa Endre, Petri György, Várady Szabolcs és mások.

Nekünk, akkori fiataloknak nem kellett kétszer említeni egy irodalmi orgánum indításának lehetőségét: 1970 tavaszán fölállt a szerkesztőbizottság Molnár Mátyás, Oláh János, Rózsa Endre, Varga László irodalomtörténész, jómagam és Fajó János festőművész rész-

vételével. Molnár Mátyás előfizetői felhívást tett közzé, 50 forintonként gyűjtögette az egyszerre megjelentetni kívánt első három szám nyomdaköltségét.

Megkerestük induló nemzedékünk javát: Bálint Istvántól, Benke Lászlótól, Bereményi Gézától, Bokor Leventétől Kiss Annáig, Kodolányi Gyuláig, Mosonyi Alizig, Petri Györgyig és tovább – valamennyien adtak írásokat a *KÍSÉRLET* névre keresztelt orgánumnak. Az első szám Juhász Ferenc előszavával, a második Voigt Vilmos folklorista barátunkéval kezdődött.

Ám még a nyomdai munkálatok befejezése előtt, 1970 őszén váratlanul visszavonták a kiadási engedélyt és a megyei könyvtár sokszorosítójában a rendőrség lefoglalta az egész anyagot. Molnár Mátyást, mint felelős kiadót felmentették művelődési ház igazgatói állásából, hetente raporra járt Nyíregyházára. Hiábavalónak bizonyult Illyés Gyula, Vácziné Juhász Mária és mások közbenjárása is.

Igaz, jó húsz év múlva, 1989-ben a Művelődési Minisztérium hivatalosan rehabilitálta a *KÍSÉRLET* szerkesztőit, de ezt már, sajnos, Molnár Mátyás nem érte meg. 1982-ben, ötvenkilenc évesen halt meg. Nekünk is, mint sokaknak, életre szóló példaként szolgált az ő szelíd, okos, vállalkozókedvű és baráti szelleme.

2013. 10. 09.

Ady Endre születésnapján

Felkavaró érzés az eldugott, szerény kis faluban, az I. világháború után Romániához csatolt Érmindszenten, azon az udvaron, abban a kertben állni, ahol nagy költőnk, Ady Endre a maga első, gyermeki lépéseit megtette, ahol iskolásként naponta kinyitotta a kiskaput, kamaszként, majd felnőtt férfiként, akárha csak rövid időre is, de édesanyja szeretetében megpihent, elcsendesült. Kis túlzással és Ady iránti nagy elfogultsággal szólva, olyan érzés ez, mintha a Paradicsomkertben állnánk, amelyben a Teremtő a Szentírás szavai szerint „*a mező minden állatát, s az ég minden madarát*” Ádám elé vezette, „*hogy lássa, milyen nevet ad nekik. Az lett a nevük, amit az első ember adott nekik.*” (Ter 2, 19) Mintha Isten ezért teremtette volna az embert.

Ady Endrében, akinek most ünnepeltük 136. születésnapját, megvolt ez a Teremtő szándéka szerinti képesség: nevet adott a 20. század elején megszülető modern korszak minden általa is átélt, új jelenségének, minden „vadnak” és „madárnak”, amit az Úristen eléje vezetett. Feledhetetlen és végleges neveket, amelyek a mai magyar közbeszédnek is fogalmai, amelyeket még azok is ismernek, akik Ady verseket esetleg nem olvastak. Így él ma is például a „disznófejű Nagyúr”, a „héjjanász az avaron”, a „muszáj-Herkules” fogalma. Ezekkel a képekkel, szimbólumokkal többet tudott kifejezni, mintha egyszerűen csak a pénz hatalmát, a vad és kietlen érzékiséget vagy a közösségért vállalt áldozatot emlegette volna. Akik ezeket a kifejezéseket ismerjük, akik ezekkel élünk, jobban meg tudjuk érteni Ady korának valóságát, amely nagyon sokban rokon a mai időkkel.

Talán ez is a magyarázata annak, hogy idegenben élő honfitársaink, a legkülönbözőbb hivatásúak, szakmájúak – ha olvasó emberek –, sokszor ma is legerősebben Ady Endre költészetén át kötődnek anyanyelvükhöz és a magyar kultúrához. Annak idején egy interjúban Teller Ede, az Amerikában élt és elhunyt jeles magyar fizikus is erről vallott. Lehet, hogy Ady egymaga több külföldre szakadt hazánkfiát tartott meg magyarságában, mint összes többi poétánk együttvéve.

Lebilincselő őszinteségén, indulatainak felfokozott drámaiságán túl valószínű, hogy szerepet játszik ebben az Ady-versekben megszólaló mély önismeret, önmaga-vállalása, az örökös magányérzet és a magyarságban gyökerező méltóság. Németh László így ír erről: *„Ady magára utalt költő. [...] az életalakítás és a kifejezés harcában volt magára utalt [...] A mi legnagyobb költőink számon tartják európai rokonaikat s hátra vagy oldalt (nyújtva) biztatóan szorítják egymás kezét. Ady kimaradt a szorító kezeknek ebből a füzéréből [...], ahol minden folytat és folytatódik, ő egyhelyben forgó örvény.”* *„[A]dy nem csak keseregte a magyarságot, de alkotta is.”* Majd találóan összegzi az Ady-jelenség lényegét: *„A magyar irodalomnak lehetnek nagyobb alakjai, de a magyar önismeretnek aligha van mélyebb forrása nála.”*

Ezért érezzük azt, hogy érvényes, élő neveket találunk Ady Endre költészetében a mai, technikai és tudományos haladástól elbizakodott, az anyagi javakat az életnél is többre becsülő valóságunk jelenségeire is. Teljesítette azt a hivatást, amit az első ember kapott a Teremtőtől.

2013. 11. 20.

Jámborné Balog Tünde életmű-kiállítása Makón

Jámborné Balog Tünde, a kiemelkedő tehetségű festőművész, batikművész és grafikus, aki az 1990-es évek elejétől jelentkezett a magyar irodalmi nyilvánosság fórumain novelláival, majd négy elbeszéléskötetével –, patinás, irodalmi múlttal bíró család leszármazottja. Elég, ha csak annyit említek, hogy édesapja, Balog József volt József Attila makói gimnazista barátja, padtársa, akinél gyakran időzött a fiatal költő, akinek édesanyja mindig szívesen látta családi asztaluknál az éhes pesti kamasz fiút.

Jámborné Balog Tünde munkássága megismeréséhez fontos tudnunk, hogy a mezővárosi polgárságból, társadalmunknak abból az öntudatos és meghatározó rétegéből származik, amely a reformkortól kezdve az elmúlt két évszázadon át a magyar műveltség egyik jelentős ihletője és befogadója volt. Alkotó értelmiségünk meghatározó személyiségei támadtak ebből a vidéki kisnemesi, gazdálkodó és iparos rétegből, tudósok és művészek, költők Kölcseytől, Berzsenyitől, Vörösmartyig, Arany Jánostól, Petőfitől Jókai Morig, Mikszáth Kálmánig, Ady Endréig, Gárdonyi Gézáig, Móricz Zsigmondig, Krúdy Gyuláig, Babitsig, Kosztolányiig, Weöres Sándorig, de Erkel Ferenctől Mednyánszky Lászlóig, Bartók Béláig, Kodály Zoltánig sorolhatnánk még hosszan tovább legnagyobbjainkat. Ez a társadalmi közeg nem csak igényelte és pártfogolta a honi művészeteket és tudományokat, nem csak országos nyilvánosságot, közönséget jelentett számára, de áldozatvállalásával, anyanyelvünk és nemzeti szuverenitásunk iránti elkötelezettségével az erős Habsburg uralmi nyomás ellenére is lehetővé tette az ország szellemi önállóságának fennmaradását.

A vidéki Magyarországnak ez az erőgyökerű, a népi kultúrához és hagyományokhoz kötődő polgársága a 20. század kataklizmái során mára szinte teljesen felmorzsolódott. A világháborúkból népességünk egészével együtt megtizedelték, a diktatúrákban egyes cso-

portjait üldözték, kiirtották, másokat tulajdonuktól, megélhetésüktől fosztottak meg, jelentőségét semmibe vették, létét ideológiai alapon is megkérdőjelezték.

Jámborné Balog Tünde, amikor elbeszéléseiben saját családja kalandos útját igyekszik követni az elmúlt évszázad emberpróbáló történései, felfordulásai közepette, egyszersmind ennek az eltűnt világnak a körvonalait, képeit, hangulatait, fontos alakjait idézi, deríti fel és örökíti meg. Amikor „az eltűnt idő nyomába” indul, nem jár töretlen úton, Krúdy, Móricz, Móra, Tömörkény, a nagy alföldi íróiskola alkotói hagyományát követi, de mégis a saját útját járja.

Ahogy saját útját járta és járja képzőművészként, grafikusként, batikművészként is. Nagyszabású művészetének megismerésére szerencsés alkalmat kínál a makói múzeumban november 17-én megnyílt életmű kiállítása, amely az alkotó hetvenötödik születésnapját köszönti, és amely lehetőséget ad gazdag termésének a megismerésére. Jámborné Balog Tünde, aki eddig szinte csak a határon túli művészek számára általa szervezett Makói Alkotótáborok révén kapott nyilvánosságot, most saját, szuverén világának gazdagságával lép elénk, kápráztatja el az érdeklődőket és az értőket. Életműve a Dél-Alföld gazdag népművészeti televényében gyökeredzik, amit mestere, Bálint Sándor is segített felfedezni, és amelynek elevenségét és erejét Jámborné Balog Tünde makói tárlata bizonyítja, ünnepli és eredeti alkotó tehetségével megörökíti.

2013. 12. 04.

Sárvár évszázadai

A magyarországi középiskolás irodalmi pályázatot a sárvári Tinódi Gimnázium igazgatója, dr. Medvigy Antal kezdeményezésére 1971-ben hirdették meg először. Azóta sok víz lefolyt a Dunán és a Rábán: idén áprilisban harminchetedszer gyűltek össze a legjobb pályázók az Írók Alapítványa, az Írók Szakszervezete, a város Önkormányzata és a Tinódi Gimnázium meghívására Sárvárott. Az immár az egész Kárpát-medence területéről érkező, vers-, próza és tanulmány kategóriában megmérköző diákok közül nem egy lett az elmúlt évtizedekben a hazai irodalmár-nemzedékek ismert tagja. Ez a tény önmagában is elég lenne ahhoz, hogy a pályázatot és a sárvári táborot nevezetes irodalmi eseményként tartsuk számon.

De Sárvár irodalmi hírneve nem az utolsó négy-öt évtizedben keletkezett. Csaknem ötszáz esztendeje, 1534-ben a nyugat-magyarországi város egykori birtokosának, a Kanizsai családnak Orsolya nevű leánya feleségül ment báró Nádasdy Tamáshoz, a későbbi bánhoz, országbíróhoz és nádorhoz. Sárvár a Nádasdy család tulajdona és lakóhelye lett. A nagy műveltségű Nádasdy Tamás a török hódítástól szenvedő Magyarország egyik kulturális központjává formálta a kis mezővárost: 1534-ben iskolát, 1537-ben pedig Sárvár Újszige-ten nyomdát alapított. Az iskola és a nyomda vezetőjének a tudós nyelvészt, filológust és költőt, Sylvester Jánost nevezte ki, aki 1541-re lefordította és kinyomtatta az Újtestamentum magyar fordítását: ez volt az első magyar nyelvű, nyomtatott könyv. De a vár úrnőjének, Kanizsai Orsolyának a neve sem ismeretlen a magyar irodalomban: férjének írt gyönyörű levelei alapján az első magyar író nők sorában tartjuk őt számon.

Nádasdy Tamás 1545-től pártfogásába vette a török háborúk jeles krónikását, Tinódi Lantos Sebestyén költőt is, aki az országot járva, mintegy tizenkétezer verssornyi életművében örököltette meg a korabeli magyarság küzdelmét a hódító török seregek ellen, és aki 1556-ban Sárvárott halt meg, itt, a vár földjében van eltemetve. Később a

jeles házaspár fia, Nádasdy Ferenc, a vitéz hadvezér lett a vár ura, akit „fekete bég”-ként emlegettek a török hadijelentések.

Ha távoliak is ezek az előzmények, de éppúgy elevenek, mint a kicsiny, de gyönyörű Nádasdy vár, amelynek földszinti termeiben folyt idén is az értékelő műhelymunka. A sok száz pályázó és a meghívott, ötven legjobb fiatal között is szép számmal voltak, akik Erdélyből, Vajdaságból vagy a Felvidékről érkeztek. A verspályázatot a Pannonhalmán tanuló Kovács Márton nyerte meg. Második helyen Polák Péter miskolci diák végzett, míg a szegedi Purosz Leonidász és a bólyi Vida Kamilla osztozott a harmadik helyezésen. Próza kategóriában a Kecskeméten tanuló Miklya Emese Sára és a szabadkai Búbos Dávid lett első, második díjat a budapesti Kappanyos Mária és a Sepsiszentgyörgyön tanuló Komán Attila kapott, míg harmadik helyen a csíkszeredai Márton Ágnes és a pécsi Vörös Anna végzett. A tanulmányírók között a révkomáromi Paluska Zsuzsanna volt a legjobb, második a miskolci Halasi Vivien és a budapesti Fekete Marcell Richárd lett. Harmadik helyezést az erdélyi Barótról érkezett Györffy Hajnalka érdemelt ki.

Munkáik ismét igazolták, hogy a magyar irodalom élő folyamába – így Sárvárra is – minden esztendőben új és új tehetségek érkeznek.

2014.05.07.

Regény a szigetvilágból

Nemrég jelent meg Ulla-Lena Lundberg finnországi svéd író *Jég* című regénye magyarul, Jávorszky Béla fordításában. Az, hogy finnországi svéd íróról beszélünk, egy kis magyarázatra szorul. Nem arról van szó ugyanis, hogy valaki fogta magát, és Svédországból finn földre települt, hanem olyasmiről, mint az erdélyi, délvidéki, kárpátaljai vagy felvidéki magyarok esetében. Háborúságokban gazdag, orosz–svéd–finn hatalmi előzményeket találunk a finnországi svédek történelmében. A 20. század kezdetére 20–22.000 főre növekedett a számuk, és a mintegy hatezeröttszáz szigetből álló Åland tartományt népesítik be. *„Hogy a szigetek elszakadását elkerülje, rövid finn–svéd katonai szembenállás után Finnország úgy döntött, hogy hovatartozásuk kérdését a Népszövetség elé viszi, széleskörű jogokat ígérve a tartománynak. A Népszövetség 1921-ben hozta meg nevezetes döntését, mely szerint Åland Finnország része maradt, cserében viszont [...] a szigetcsoporthoz részére messzemenő autonómiát kellett biztosítani [...] Ålandon az iskolarendszer svéd és svédnek is kell maradnia. Svéd a szigetek hivatalos nyelve, a közigazgatás, és svéd nyelvűek a feliratok. Földet, ingatlant, részvényt csak »ålandi állampolgár« vásárolhat. Helyi »állampolgársághoz« kötött a szavazati jog, a választhatóság és a közhivatalok betöltése. »Állampolgárságot« pedig öt év helyben lakás és kielégítő svéd nyelvtudás alapján lehet kérelmezni.*

Åland ügyeiről [...] a négy évre megválasztott, harminctagú helyi képviselőház dönt, a végrehajtás pedig az ålandi parlament által választott héttagú »kormány« [...] feladata. Vezetőjének az ålandi ügyekben miniszterelnöki jogköre van. [...] A szigetcsoporthoz egyébként 1954 óta van saját zászlaja, 1984 óta pedig saját postabélyegeket ad ki» – írja a regény utószavában Jávorszky Béla.

Az ålandiak helyzete tehát sokban különbözik a határon túli magyarokétól, noha az 1920-as trianoni békeszerződés eredetileg hasonló jogokat biztosított számukra is. Ma Finnország is az Európai Unió tagja, az ålandiak anyanyelvét mégsem fenyegeti veszély, senki sem veri meg őket, ha az utcán vagy a boltban azt használják, nem

titulálják botrányosnak, ha nem, vagy nem jól beszélnek az államnyelvet. A finn kormány nem ültet prefektusokat az ålandiak nyakába, és nem kérdőjelezi meg zászlójuk használatának jogát. A hivatalokban, ha kell, tolmácsot biztosítanak a számukra. Nem zavarja a finneket az sem, hogy az országban Ålandon a legmagasabb az életszínvonal, ami ma már a tengerhajózásnak és a turizmusnak épp annyira köszönhető, mint a halászatnak és a kertészkedésnek.

A *Jég* című regény a második világháborút követő nagy szegénység idején játszódik. Történetét az író nő édesapjáról mintázott, fiatal evangélikus papnak és családjának a szigetekre való megérkezése, majd három év múlva, a magára maradt édesanyjának és két elárvult lánykájának elköltözése foglalja keretbe. A fiatal lelkészcsalád számára ezt az időt a szigetvilágban élő egyszerű emberekkel megtalált összhang, a családi örömök, a hivatásukban kiállt próbatételek és a tenger közelségéből fakadó ragyogás teszi emlékezetessé. Váratlanul következik be a tragédia, a lelkész halála, akit ugyan a szigetek népe gyorsan a szívébe fogad, de aki a zord vidék természeti viszontagságaival fiatalos könnyelműséggel száll szembe. Lundberg írói remeklése, ahogy ezt az embert próbáló, de nemes tradíciókat őrző világot feltárja az olvasók előtt, ahogy megismerteti minket a természettel harmóniában élő, jó szándékú közösség mindennapjaival.

2014. 06. 19.

Borbándi Gyula hűségese élete

Július 23-án, életének 95. évében elhunyt Borbándi Gyula, Széchenyi-díjas író, irodalomtörténész, a 20. századi nyugati magyar emigráció fáradhatatlan szellemi munkása.

Szegény sorsú családból származott, szülei a trianoni békediktátum után kénytelenek voltak elmenekülni a Felvidékről, végül Budapesten leltek otthonra.

Tehetséges gyermekük taníttatásáért minden áldozatra készek voltak. Ez a családi indíttatás Borbándi Gyula egész életét meghatározta, ebben gyökeredzett szociális érzékenysége és nemzeti elkötelezettsége is. Egyetemista korától a keresztény erkölcsi alapokon álló, a szeretetszolgálatot széles körben gyakorló, és a magyar szellemi örökséget megőrizni és továbbadni képes társadalom volt az eszménye. Nemzedéke legjavával összefogva fiatal éveitől kezdve ennek megvalósításáért dolgozott az országos Széchenyi Szövetség tagjaként, majd vezetőjeként. Felfigyelt a népi írók mozgalmára is, meggyőződésévé vált, hogy Magyarország boldogabb jövője elképzelhetetlen a szegénységben élő milliók anyagi és erkölcsi felemelkedése nélkül.

Elkötelezett katolikussága, a Regnum Marianumban való nevelődése, kereszténydemokrata szellemisége, majd a háború után, a koalíciós időkben a Nemzeti Parasztpártban betöltött szerepe miatt 1949-ben, a kommunista politikai fordulat idején kénytelen volt elhagyni az országot, Nyugatra menekült. Jól látta, hogy sok kiváló társához, példaképéhez hasonlóan őt is erőszakosan kiiktatnák a közéletből, politikai üldöztetés, súlyos börtönök jutnának neki is itthon osztályrészül.

Borbándi Gyula életének ez a fordulata egy új pályakezdés nehézségeit hozta magával: Svájcban, majd a németországi Münchenben élt, eleinte fizikai munkával kellett megkeresnie a kenyerét. Tehetsége, szellemi igényessége azonban előbb utóbb teret talált magának: 1951-től a Szabad Európa Rádió munkatársa, később a magyar osztály helyettes igazgatója lett. A *Látóhatár*, majd az *Új Látóhatár* című folyóirat szerkesztőjeként, főszerkesztőjeként a nyugat-európai magyar

emigráció egyik szellemi központját hozta létre. Elfogulatlan, megértő, szeretetre méltó személyisége nemzedékének egyik legértékesebb, általánosan elismert tagjává tette.

Könyveinek nagyobbik hányadát már a rendszerváltozást követően, Magyarországra való hazatérése után írta, szerkesztette és jelentette meg. A kilencvenes évektől az ezredforduló első éveig terjedő időszak példamutató életének legtermékenyebb korszaka. Idős kora ellenére kötelességének tartotta, hogy mindenről számot adjon, amit megélt. Korábban fontos tanulmányokban örökölte meg az 1956-os forradalom viharát, és számvetést készített a népi mozgalom szellemi törekvéseiről és legfontosabb alkotóiról. Majd megírta a magyar emigráció 1945-től 1985-ig terjedő évtizedeinek életrajzát. Legnagyobb vállalkozása, a *Nyugati magyar irodalmi lexikon és bibliográfia* 1992-ben jelent meg, nélkülözhetetlen forrásmunka, amely jól tükrözi Borbándi Gyula minden értékre, minden alkotói erőfeszítésre kiterjedő figyelmét.

Életművére a *Két világban – Életem és pályám* című önéletrajza, őszinte és pontos korrajza tette fel a koronát. Az ő életútjából is levonható az a fontos tanulság, amelyet Illyés Gyulával kapcsolatban fogalmazott meg: „emberként [...] csak annak a nemzetnek a fiaiként tudunk élni, amelybe beleszülettünk, vagy amelyhez önként csatlakoztunk, vállalva a vele való sorsközösséget.”

„És fáradhatatlan munkával szolgálva a gyarapodását” – tehetjük hozzá hálás szívvel, Borbándi Gyula hűségese életének összegzéseként.

2014. 08. 08.

„Nagy jövő mögöttünk”

Augusztus 15-én zárta be kapuját a 42. Tokaji Írótábor. Idén – az előző két év tematikáját folytatva és befejezve –, arról folyt a tanácskozás, hogy miként alakult a kortárs magyar irodalom helyzete a rendszerváltozást megelőző és az azt követő években. Sokan rákérdeztek, mit is jelent az írótábor címe: „Nagy jövő mögöttünk” – A nemrég elhunyt Kalász Lászlótól vett szép versidézet azt fejezi ki tömören és szellemesen, hogy a múlt nemzedékeknek a jövőre vonatkozó nagy álmai, tervei nem váltak jelenné, a mi álmaink pedig már nem olyan merészek, mint az övék volt. Azt hiszem, ez az élmény valahonnan mindannyiunk számára ismerős.

Ha mérleget készítünk az írótábor idei programjáról, kiderül, hogy két és fél nap alatt több, mint 40 előadás hangzott el. Az előadók sorában ott voltak a rendszerváltás olyan jelentős szereplői, mint Bíró Zoltán történész, Granasztói György történész, politikus, Lezsák Sándor, költő, az országgyűlés alelnöke, Pozsgay Imre politikus, történész, Teller Gyula költő, politológus. De számos kortárs író, költő, kultúrpolitikus is, így: Elek Tibor, Ferdinandy György, L. Simon László, Márkus Béla, Oláh János, Papp Endre, Pomogáts Béla, Sárközy Péter, Szentmártoni János, Szöcs Géza, Vasy Géza, Vathy Zsuzsa és sokan mások.

A programban két nyilvános irodalmi est is szerepelt: egy Radnóti-versekből készült drámai összeállítás a tokaji Paulay Ede Színházban, és a 25 éve elhunyt Ratkó József költészetének szentelt műsor a Tokajjal szomszédos Tiszaladány faluházában.

A nyitónapon a Tokaji Ferenc Gimnázium előcsarnokában megnyílt Sáray Ákosnak a Tokaji Írótábor szereplőiről, eseményeiről készült fotókiállítása, a tokaji színház előcsarnokában pedig annak a nevezetes művész-családnak az emlékéét idézte meg egy kiállítás, akik között ott találjuk Osvát Ernőt, a Nyugat szerkesztőjét, Szerb Antal író és Bálint Endre festőművészt is. A tablók dokumentum- és képanyagát a Petőfi Irodalmi Múzeum, a Kassák Múzeum, továbbá Szabó Zsolt kolozsvári és Kollár Marianne New-York-i gyűjteményéből Thuróczy

Gergely válogatta. A Holokauszt Emlékév keretében, a Nemzeti Kulturális Alap, az Emberi Erőforrások Minisztériuma és a Magyar Művészeti Akadémia támogatásával hozta létre ezt a tárlatot az írótábor, és gazdag idei programjának megvalósulása is főként a felsorolt mecénásoknak köszönhető.

Hagyományosan lengyel vendégek is bekapcsolódtak a tanácskozásba: Jerzy Snopek író, műfordító, valamint a lublini *Akzent* folyóirat szerkesztői, Kovács István költő, történész, polonista közreműködésével.

Az írótábor több, mint kétszáz fős közönsége előtt három magyar irodalmi folyóirat is bemutatkozott: a kárpátaljai *EGYÜTT*, a budapesti *HITEL*, valamint a *PARNASSZUS* szerzői és szerkesztői tartottak felolvasóestet.

A rendezvény egyik éjszakáján történt egy kevésbé öröndetes eset is: egy tokaji borpincében az írótábor két résztvevője alaposan összekülönbözött egymással, aminek híre aztán futótűzként járta be a médiát és sajtóorgánumokat.

De mi tartsunk ki az érdemi események mellett: emlékezzünk meg a Reményi Ede Kamarazenekar nagysikerű, nyilvános koncertjéről, és Kubik Anna Kossuth-díjas színművész szép Weöres Sándor és Határ Győző versösszeállításáról, valamint vérbő borvers-válogatásáról is.

A rendezvény hét helyszínének egyike most is a tokaji Millenniumi Irodalmi Emlékpark volt, amelyet az írótábor Weöres Sándor és Határ Győző emlékét idéző két szép bronz-domborművel gazdagított az idei évben, az előbbi Oláh Katalin Kinga, az utóbbi Oláh Mátyás László alkotása.

2014. 08. 16.

A nádas szélén

A nádas szélén, egy kisebb öböl mellett áll a csinos lakóautó. Oldalához zöld sátorponyvát rögzítettek, olyan, mint egy kis tornác, két vékony fémoszlopon nyugszik. A ponyva árnyékában kerek, alumínium lábú asztalka áll, rajta selyemrojtos, sötétzöld plüsterítő. Középen tálca, üvegkorsóban citromszeletekkel ízesített jeges víz, pohár, kiskanál. Alumínium vázas, könnyű karosszéken középkorú férfi ül, háttal a közeli útkanyarulatnak. Elmélyülten olvas. Balján halkan csobog a horgászcsatorna vize, csirregnek a nádi madarak, jobbján a limonádés tálca és az űrantennával ellátott, modern lakókocsi. Ilyen és ehhez hasonló idilleket lát az ember, ha végigsétál a nagykunsági falucska termál kempingjének útjain.

Szelíden elmosolyodik rajta. Itt nem kell sokat töprengeni azon, hogy korunk emberének mik is az igényei, ha kikapcsolódásra, pihenésre vágyik. Itt minden együtt van. És ha a maga megszokott, ironikus, értelmiségi módján számba veszi ennek a modern idillnek a kellékeit, és gúnyolódik magában azon, hogy a sznobizmus miként állíthat egymás mellé olyan össze nem illő dolgokat, mint a plüsterítővel letakart asztalka az eredeti, természetes szépségű nádi világ közepén, érzi, hogy legbelül valójában irigykedik is. Irigyli, hogy vannak, akik jóra való vágyaik megvalósításában ilyen őszinték, találékonnyak és kitartóak.

Messzi vidékekről, Nyugat- és Közép-Európából is sok vendég érkezik ilyen átgondolt nyaralási tervekkel Berekfürdőre, de a park cserje sövényekkel elkerített beállóiban látni nem egy magyar rendszámú autót is az összkomfortosra szerelt, ponyva-verandás lakókocsik mellett. Utasaik hol a kellemes vízű, nagy úszómedencében, hol a négy, termál élménymedencében vagy a gyógykezeléseket nyújtó épületekben tűnnek fel. De akadnak, akik hajnaltól a nádas szélén üldögélve, nagy türelemmel és reménnyel teszik próbára horgászszerencséjüket. A déli órákban a lakókocsik körül szállongó sült hal illat tanúsítja, hogy reményeik nem is hiábavalóak.

Pávai Vajna Ferenc geológus fedezte fel 1928-ban a berekfürdői gyógyvizet. Mindjárt 1929-ben elkészült itt az első gyógymedence, 1934-ben pedig az első szálloda. Az 56 Celsius-fokos víz 1974-ben gyógyminősítést kapott. 1992-ben a község önállósodott, levált Karcagról, és vezetői erőteljes fejlesztésbe kezdtek. A korábban itt élt, később is szorosan idekötődő, József Attila-díjas költő, Körmendi Lajos ebben kezdeményező szerepet játszott, ahogy a hosszú évtizedek óta polgármesterként is dolgozó dr. Hajdú Lajos belgyógyász szakorvos is.

Kettejük nagylelkű elgondolása hozta létre a kilencvenes évektől a tavaszi képzőművésztabort, és az őszi írótabort, utóbbi időközben felvette a tíz éve elhunyt költő, Körmendi Lajos nevét. Évente 10-10 alkotó kap egy-egy hétre meghívást, amit az évi közel 200.000 fürdővendég igényes ellátásának bevétele tesz lehetővé.

A helybeli emberek és az invenciózusan és becsületesen gazdálkodó vezetőség százszázalékos önkormányzati tulajdonban tartja és hasznosítja a község páratlan természeti kincsét, és a bevételekből ma is fordít a fejlesztésre: jövő nyárra a termál kempingben elkészül egy új ifjúsági élménymedence, és felújítják, megnagyobbítják a fedett medencéket és a gyógyító részleget.

A község jövőjén dolgozó berekfürdőiek naponta a szomszédos településekről hatvan kisdíákot szállítanak be autóbusszal színvonalas általános iskolájukba, mert tudják, hogy oktatási intézményük megőrzése milyen fontos.

A nagykunsági sziken így bontakozik ki a természet ajándékából és az emberi jó szándékból, tehetségből egy kis közösség virágzó jelene és reményteli jövője.

2014. 09. 24.

Határ Győző birodalma

Sok olyan kincsünk van, amiről nem tudunk, amit nem tartunk számon. Sokszor eszünkben jár, hogy mink nincsen, mit vesztettünk el, mi az, amit nem kaptunk meg? De azt, hogy mi mindenünk is van, már ritkábban vesszük számba. Pedig a boldogság nem azon múlik, hogy megvan-e mindenünk, hanem azon, hogy értékeljük-e azt, amink van?

Sok olyan kincsünk van, amiről nem tudunk. Köztük is talán a legértékesebb az a sok, kiemelkedő szellemi teljesítmény, amit hozzánk hasonló magyar emberek hoztak létre, de amiről nem is hallottunk, vagy amit épp csak hírből ismerünk. Persze, nem itt és nem most akarom felfedni ennek a rejtőzködő szellemi birodalomnak a széle-hosszát. Egy jegyzet nyilván teljesen alkalmatlan ilyesmire.

Csak egyetlen, nagy ismeretlenünkre szeretném felhívni a figyelmet: az idén épp száz éve született költőre, Határ Győzőre. Ez a sok tehetségű gyomai ember végigjárta a 20. század poklának számtalan bugyrát: politikai okokból kétszer is hosszú esztendőkre börtönbe zárták, míg aztán az 1956. november 4-i szovjet támadást követően elhagyta Magyarországot és emigrációba indult. Esze, műveltsége, nyelvtudása, írói tehetsége, és feleségének, Prágai Piroskának áldozatos szeretete segítette abban, hogy Angliában is megtalálja a helyét, és a kenyérkereső munka mellett kiteljesíthesse írói életművét. A BBC magyar adásában és az egykori Szabad Európa Rádióban a hatvanas évektől hallgathattuk színes beszámolóit a nyugati világ legújabb színházi vagy zenei eseményeiről, a legfrissebb könyvsikerekről. De figyelt a hazai irodalmi életre is, bírálatot írt és olvasott fel a megjelenő verseskötetéről, regényekről. A posta akkoriban is drága volt, ráadásul számítani kellett arra, hogy átvizsgálják a bejövő és kimenő küldeményeket, mert a posta központjában cenzori hivatal is működött. Mégis, a legtöbb, magára valamit is adó író, költő elküldte újonnan megjelent kötetét a legszorgalmasabb és legelfogulatlanabb magyar kritikusnak,

aki kies londoni otthonában magyar könyvekkel körülbástyázva, rendületlenül olvasott és írt.

Monumentális irodalmi hagyatékában szinte mindenki megtalálhatja a maga érdeklődésének megfelelő olvasnivalót. Versei, elbeszélései, regényei, nagyívű filozófiai munkái, színművei, meséi egyéni hangvétellű, nagy nyelvi erejű alkotóra vallanak. Új műveinek saját kiadású, vaskos köteteit ő is épp olyan becsvággal postázta haza íróbarátainak, ahogy mi küldtük ki írásainkat neki. Pedig mindig felfedezésre és lelkesedésre kész kritikusi munkája itthon teljes mértékben viszonzatlan maradt, az 1980-as évek elejéig a nevét sem volt szabad leírni, nemhogy megjelenő műveiről hírt adni.

Csak a rendszerváltozást követően kezdett hazajárni, és polcra kerülhettek végre itthon is a könyvei, de híre-neve, máig sem terjed túl a szűken vett irodalmi szakma határain. Ezért öröndetes, hogy századik születésnapja alkalmából több rendezvény is ébreszti a hat éve elhunyt Határ Győző emlékezetét. November 12-én tizenhét óra-kor például versszínpadi műsorral ünneplik a költőt a Petőfi Irodalmi Múzeumban. Zárjuk hát mi is ezt a kis eszmefuttatást néhány szép és jellemző Határ Győző-sorral: *„dönög a világ dönög / tovatűntében tündölög // pedál a világ pedál / vágóban hajtja – povedál // robog a világ robog / viszik a vándoráramok // szüret a világ szüret / születni szeretni szeret.”*

2014. 11. 05.

Ferenczes István születésnapjára

Kedves István,
hogyan vagyunk a dátumokkal, évfordulókkal, Te már kicsiny korodtól tudod. Aki hat nappal a saját születésnapja előtt születik, talán azért, hogy a biztatóbb jövőt ígérő 1945. esztendőben jegyeztessék be a nagykönyvbe, az valószínűleg a későbbi dátumoknak is csak viszonylagos jelentőséget tulajdonít. Joggal, mert most például, mikorra én a 70. születésnapod alkalmából köszöntelek a *Magyar Művészeti Akadémia* és barátaid, az *Irodalmi Tagozat* tagjai nevében is, Te már szinte túl is vagy ezen a hátborzongató évfordulón, először is, másodszor is. Anyakönyvileg is, lélekben is.

Hátborzongatónak írom, mert tudom mit jelent, én is túl vagyok rajta. Nem csak örömet, mint egy-egy születésnap, hogy hát: ezt is megéltem, sikerült megélnem (hánynak nem sikerül!). De figyelmeztetést is, mert akárhogy bizakodjunk is, mindenképp kevesebb van már előre, mint hátra. Minden elkövetkező évet úgy latolgat az ember, hogy: na, kell-e vennem majd még akkor is új naptárt, vagy már nélkülüm telnek meg eseményekkel – miféle eseményekkel? – a megszámolt napok? Persze, életünk kezdetétől bármely évben, de bármely hónapban, percben is ugyanígy gondolkodhatnánk a jövőről, tudván, hogy „*sem a napot, sem az órát nem ismerjük*” (Mt 25, 13), amikor számunkra véget ér e világ.

Tehát, inkább vissza az ünnephez, az örömhöz. Az élethez. Ami nyilván nem mindig ünnep és öröm, de mert van, hát az is, lehetőség rá. Sajátos időben, sajátos helyre, sajátos sorsra születéssel. Országnyi végvárba, folyamatos helytállásra és bizonyításra. Amikor lassan egy évszázada minden valamirevaló magyarnak és székelynek is a maga józan eszével kellett, kell felmérnie, hogy a sokféle hiányzó létfeltétel, életet szolgáló intézmény közül melyik legyen az, amelyet neki kellene pótolnia. Amelyet neki kell megszemélyesítenie vagy „életre galvani-

zálnia", hogy mégse hiányozzék teljesen. A költőn túl, akinek születél, a mindennapokat ismerő újságíró mellett, a megtörténetről történelmet író, a megalázottakat és megszorítottakat, az elhallgatottakat és elhallgattatottakat megszólaltató krónikás szerepe mellett, a lelkiismeret és a belátás rád osztotta az irodalmi életnek teret nyitó folyóirat- és könyvkiadó szerepét is. Olyan évtizedekben, amikor azok, akik a lehetőségek kapuit nyitották, ebbe az irányba nem terveztek sem bejáratot, sem kihajtást. Ez a vállalás – amelyre rá kell, hogy menjen az ember élete, de legalább is annak egy soha vissza nem kapható, jelentékeny része – az egymást követő író- és költőnemzedékek jelentkezését, kibontakozását tette lehetővé. Mai szóhasználatával élve: ismét felírta SZÉKELYFÖLD nevét a magyar irodalom térképére. Ahogy később a MOLDAVAI MAGYARSÁG nevét is odaírta mellé. Jöttek a tehetségek, kerekedtek az új és új, jelentős ígéretek, majd életművek a Hargitán innenről és túlról, a messzi Csiki-medencéből, Háromszékből, Gyergyóból, Gyimesből, ahogy később a Szeret folyó mentéről is. Jöttek a fiatalok, akik a magyar irodalom polgáraiként idővel megszokták a hazát, benne a fővárost, otthonossá és ismertté lettek ideát is, minden magyar városban és községben, ahol csak olvasnak az emberek.

Sok minden belefér hetven évbe, ha jól méri fel a tehetségét, és nem sajnálja magát az ember, ahogy Te, István, soha nem sajnáltad magad. Nem sajnálok ma sem. Mert arról szó sincs, hogy hátrább léptél volna a feladatoktól, legföljebb a fontossági sorrendjüket változtattad meg. De ezt is önmagadhoz húen: előbbre vetted most is azt a feladatot, amelyet rajtad kívül és helyetted senki más nem végez el. Ez az idő beteljesedéséhez közeledve a saját életműved megírását, gondozását, elősorakoztatását jelentette és jelenti.

Adjon hozzá Neked további hosszú évtizedeket, jó sorsot, egészséget az Isten, elegendő erőt, szívósságot és kitartást a magad és mindannyiunk örömére. És ahogy eddig, most is: a magyar irodalom és benne barátaid javára.

Budapest, 2015. január 1-e (helyett 18-án)

2015.01.18.

Nyomtatott vagy elektronikus irodalom?

Rendszeresen halljuk e kérdés felvetését. Főként a média kedveli. Hát nem kellemes még elgondolni sem, hogy vége a Gutenberg galaxisnak, nem kell többé könyveket olvasni, a poros könyvtárakat messzire el lehet kerülni, sőt, előbb utóbb a könyveket is ki lehet dobálni belőlük, és valami másra, izgisebbre használhatjuk felszabaduló helyüket. Például telerakjuk számítógép-asztalokkal, hozzá székekkel, és a jövőben mindenki ott kukkolhatja a világhálót, nézhet-olvashat százféle „friss információt”, és így minden a legmodernebb, leghaladóbb lesz, egyre közelebb kerülünk a digitális városok korához. Az interneten már olvasható is a nagyszerű hír: Nyíregyháza lesz az első magyar digitális város!

Könyvtáros berkekben hallottam egy előadáson, hogy a digitális város program határideje 2020, addigra mindenhol „felépül”. Azt, hogy a világháló általános és gyors elérhetőségén túl a közigazgatásban, és speciálisan a könyvtárak esetében ez mit is jelent, arról nem alakult ki még bennem az igazi kép, de nem aggódom emiatt, van a jelzett határidőig még öt esztendő, azt is el kell tölteni valamivel.

Mivel évszázadok óta a nyugat-európai fejlődés uszályában sodródunk, figyelő szememet most is Nyugat-Európára vetve azt látom, hogy egy erőteljes és életképes, új ipar van feljövőben, amely az élet minden területét digitalizálni törekszik, azaz a legkülönbébb, ötletes és jópofa, no és hasznos, időt megtakarító szerkezetet tervez és gyárt, amivel felváltja a régebbi, lassabb, kisebb teljesítőképességű masinákat.

De maradjunk a könyvkiadás, folyóirat kiadás területén, ami a legjobban érdekel is. Köztudott, hogy megjelentek a legkülönbébb digitális tartalomhordozó eszközök, például az e-könyvek: azaz az elektronikusan feldolgozott szövegek hordozására és megjelenítésére létrehozott, könyv alakú képernyőkkel bíró eszközök. Könyvek, regények, verseskötetek, a legkülönbébb szakkönyvek, folyóiratok, újságok raktározhatók el bennük, mert praktikus jeltároló és felidéző

képességüknél fogva egymaguk akár egy-egy kisebb könyvtár, több száz könyv betűhű tárolására is alkalmasak. És amelyek az olvasó által kiválasztott művet, ha szerepel a memóriájukban, oldalról-oldalra bemutatják, még lapozgathatunk és jegyzetelhetünk is bennük. De akár rákapcsolhatjuk őket nagyobb adatbázisokra is, és fizetség ellenében letölthetünk szinte már minden klasszikus, vagy épp divatban lévő olvasmányt.

Amíg le nem merülnek. Egyszerű elektromos feltöltés után persze ismét életre kelnek, és aki megtanulja a kezelésüket, kedvére olvasgathat.

De vajon megszüntették-e ezek és a többi modern tároló berendezések a Gutenberg galaxist és a könyveket? Nyilván nem, csak a hozzáférés egy új formáját kínálják: szerencsés esetben – és mi csak a szerencsés esetekkel foglalkozunk – ugyanazokat a könyvoldalakat éri el így az olvasó, amelyeket a papírra nyomtatott könyvformák esetében.

Mi változik tehát?

Annyi csupán, hogy egy – egyelőre még költséges – elektronikus berendezés megvásárlása útján hordozható, és elektronikus képernyőn olvasható könyvállományhoz jutunk, amely könnyű, elfér egy táskában, vihetjük repülőn, vonaton, nyaralás közben is.

Eldobják-e, felszámolják-e emiatt a műszakilag nálunk fejlettebb, és az állami költségvetést vagy a fogyasztók pénztárcáját tekintve nálunk jobb módú országok a könyvtáraikat? Nem adják-e ki papírra nyomtatva, hagyományos formátumban ezek után a könyveiket?

Dehogynem!

Soha ilyen nagyszámú hagyományos könyvet és folyóiratot nem termelt még a könyvipar! Korunk egyik húzóerőt jelentő iparága ez, amely egyre színesebben és sokrétűbben virágzik. Ahogy természetes is, különben nem volna mit bevinni az újabb és újabb e-bookok agyába. Kell a hagyományos könyv azért is, mert ha véletlenül, akár csak néhány napra is megszűnne az áramszolgáltatás, akkor eltűnnének vele a csupán elektronikusan elérhető alkotások is.

2015. 03. 25.

A Dunánál

Költészet napja után, még egyszer József Attiláról. De most a szobráról, amelyet Marton László bronzba öntött, és amely *A Dunánál* című vers költőjét ábrázolja, aki ugyan úgy kezdi a versét, hogy „*A rakodópart alsó kövén ültem, néztem, hogy úszik el a dinnyehéj*” – mégis évtizedekig kénytelen volt a Kossuth tér gyepének kellős közepén üldögélni. Igaz, ez szobrása beleegyezésével történt, mivel a tér akkori biztonsági szabályzata és elrendezése nem engedett meg mást.

Új helyén, az Parlament Duna-parti homlokzata előtt létrehozott sétányon a költő szobra immár nézheti, és nézi is a Dunát. A lépcsőfokokon, amelyekre 20. századi szobrászatunk kimagasló alkotója, Marton László, eredetileg is elhelyezte a költő alakját, olvasható most a bronzba öntött két verssor: „*Mintha szivemből folyt volna tova, zavaros, bölcs és nagy volt a Duna.*” És a Duna ma is, mintha József Attila szívéből folyna tova, zavaros, bölcs és mély. Az új elhelyezésnek köszönhetően is ez a köztéri műalkotás Budapest egyik legkedveltebb és leglátogatottabb látványossága lett.

Tudom, mert – bár nem vagyok turista fővárosunkban – gyakran autózom el alatta és nézek föl rá, a pesti rakparton dél felé haladva. Különösen a csúcsforgalom nyújt erre megfelelő alkalmat, amikor a gépkocsisor csak lépésben tud haladni, és bőven van rá időm, hogy megfigyelhessem és jólesően állapíthassam meg, hogy állandóan szeretetre méltó társaságban van a költő: nézőközönsége és fényképezkedő látogatói kifogyhatatlanok. Hol sötéthajú távol-keletiek állják körül, büszkén mosolyogva az őket fényképező útitárs kamerájába, míg fekete szemüvegükön a Vár épületei mögött lemenni készülő Nap csillog, akár a Duna vizén, minden időben figyelemre méltó fényjátékkal. Hol kisfiúk, kislányok ülnek előtte a lépcsőn, és a költő mintha átölelné őket, miközben a szülők, nagyszülők a jövőnek szóló szép emléket kattintgatják. Hol a költő vállát átölelve állnak mögötte látogatói, hol két oldalt, hozzá hasonlóan a Dunára függesztett szemmel üldögélnek mellette az elfáradt turisták, az olvasgató, beszélgető fiatalok.

És vannak persze, akik a költőhöz hajolva szelfit, azaz József Attilával közös önarcképet készítenek mobiljukkal.

Mindezzel persze nem azt akarom sugallni, hogy megszűnt volna a költő feloldhatatlannak érzett magánya, hogy elmúlna a verseiben sajgó fájdalom. Azt sem hiszem, hogy azok, akik olyan harcosan szervezkedtek a költő szobrának új, a Dunára néző, rakpart fölötti elhelyezése ellen, ez egyszer belátják, hogy nem volt igazuk. Mégis bízom abban, hogy József Attila szobrának középpontba kerülése, közkedveltségének jóleső megnyilvánulásai magával hozzák életművének jobb megismerését, és talán azt az általa óhajtott megbékélést is, amelyet a szobrot ihlető vers utolsó versszakában így fogalmazott meg: „[É]n dolgozni akarok. / *Elegendő harc, hogy a múltat be kell vallani. / A Dunának, mely múlt, jelen s jövőndő, / egymást ölelik lágy hullámai. / A harcot, amelyet őseink vívtak, / békévé oldja az emlékezés, / s rendezni végre közös dolgainkat, / ez a mi munkánk; és nem is kevés.*”

2015. 04. 23.

86. Ünnepi Könyvhét

Ilyenkor egy, a Széphalom Könyvműhelyhez hasonló, minőségi kis kiadó vezetője lázban ég. Nem amiatt, hogy miként szerepel majd az esetleges interjúkban vagy nyilvános alkalmakon, hanem, hogy készen vannak-e időre a még késlekedő kötetek, és ott lesznek-e mindenhol, ahol lenniük kell? A kis kiadó vezetőjének a gondjai nyilván mások, mint a nagy kiadók kellő anyagi és munkatársi háttérrel rendelkező vezetőié, de az biztosan közös bennük, hogy méltó módon és sikeresen szeretnék bemutatni szellemi műhelyük profilját és szerzőik új könyveit a magyar irodalmi alkotóknak és a magyar könyves szakmának ezen a legnagyobb rendezvényén.

Természetes, hogy ilyenkor mindenki, kiadók és szerzők is a saját könyvükkel, könyveikkel vannak elfoglalva. Mintha nem is éreznénk, hogy nem ez, nem ezek lesznek a könyvhét egyetlen és abszolút főszereplői. Ez az ünnepi öt nap olyan, mint egy tömeges születésnap. És ez a szép benne. Egy-egy könyv megjelenése soha nem vonzana annyi érdeklődőt a könyves pavilonokhoz, mint a könyvheti, megszámlálhatatlanul sok újdonság. Élmény átböngészni, felfedezni a szorosan egymás mellett sorakozó standok változatos kínálatát, és felismerni a dedikáló asztalok körül az egyébként csak fotókról, jó esetben a műveikből ismert írókat, költőket. A magyar könyv nagy kirakodására, mint minden vásár, találkozások és felfedezések színhelye: forgatagában részt kell venni, szenzációiról véleményt kell formálni, és jólesően nyugtázni kell, hogy lám, sok kételkedés és baljóslat ellenére, a magyar irodalomnak, a magyar könyvnek, könyvkiadásnak még mindig van közönsége. Sűrű sorokban sétál, lapoz, olvasgat, és néha, nagyon megfontoltan, de a bukszájáért is nyúl a látogató.

Mivel dicsekednék, ha egy érdeklődő megszólítana és tanácsot kérne, mit vegyen föltétlen a kezébe, ha jó sorsa a budapesti Vörösmarty téren, az 55-ös számot viselő pavilonhoz, a Széphalom Könyvműhelyhez vezérli?

Közel ötven év és tucatnyi verseskönyv költői summája Baán Tibor *Az én hatványai* című válogatott kötete, Báger Gusztáv új versei szembesítik a társadalmat, a művészt, az embert önigazolásaival – és mindezt fanyar humorral teszik. Bartha Gusztáv kárpátaljai író, *Világvégtől* című könyve válogatás 1988 óta született novelláiból. Hőseinek személyes sorsát is meghatározzák a 20. század kisebbségi létben élő magyarjainak közös tragédiája. Olyan világból hoz hírt Dudás Sándor *Tengeröltő* című válogatott verseskötete, amelyben a megszokottnál nagyobb a csend. De a halláskárosultság nem akadályozta meg költői pályájának kiteljesedését: líraiság, gondolatiság, színes, érzékletes képek jellemzik verseit.

Finta József Kossuth-díjas építész *Valahonnan valahová* című, a szerző művészi grafikáival illusztrált verseskönyve a költészet és a képzőművészet kedvelőinek egyaránt figyelemreméltó ajándék. Jókai Anna Kossuth-Nagydíjas író *Válaszoltam* című, válogatott interjúkötete korunk legégetőbb kérdéseit veti fel, és pontosan, árnyaltan, lényegre törően fogalmazza meg az író világlátása lényegét: az anyagi és a szellemi valóság egységét életünkben.

A két éve elhunyt Kossuth-díjas költő, Marsall László *A világba ágazó ember* című kötete korai kiadatlan verseit és a halálát megelőző évek termését foglalja magában. A kötet *Függelékében* többek között Marsall László Weöres Sándorral folytatott ifjúkori levelezését is olvashatjuk.

Szemadám György *Háromperhármasok* című dokumentumregényét olvasva tanúi vagyunk annak, hogy a kikért ügynöki jelentéseket megismerve hogyan szembesül a szerző ifjúkora világának valódi arcával. Ez nem csak az egykori szenvedő alany, de a mai olvasó számára is érdekes, miközben sok csalódással, keserves tanulságokkal szolgál.

2015. 06. 04.

Könyvek a flaszteron

Van, ahol olyan széles a körúti járda, hogy ilyen-olyan fabódék állhatnak rajta, mégsem zavarják a sűrű gyalogosforgalmat. És mit látok pont két ilyen vagy olyan fabódé között: egy csomó régi könyvet a flaszterra kipakolva. Oldalt egy deszka borítású kis kézikocsi, amilyen-nel az árut húzzák rövid távon, mondjuk a raktártól a szállítóeszközig. És úgy 3-4 négyzetméteren kettesével-hármasával egymásra rakva vagy lazán egymás mellett könyvek és könyvek. Akárha ponyván árusította régen a vásárban valaki, csak itt nincs ponyva. A nem a tisztaságáról híres pesti járdán hevernek a könyvek, nyilván azért, hogy ha jönne büntetni a rendőr, azt mondhassa az árus, épp most borult le a rakomány a kis áruszállító kocsiról. És villámgyorsan visszapakolhatná, a tetejébe pedig azt a kis összecsukható széket tenné, amin most ül, és már üthetnék is bottal a nyomát a szigorukról ismert rendőrök. Mert nagyon szigorúak tudnak lenni, ha meglátnak véletlenül egy széki asszonyt, fehér blúzban, fejkendőben, vörös bő szoknyában és kötött mellényben, amint két karján átvetve egy hímezett régi terítőt tart. Ó, a törvény teljes szigorával csapnak le rá, túrhatja elő alsószoknyája zsebéből az útlevelét és minden egyéb szükséges iratot, mert a rend az rend, a rendet őrizni kell.

De hát most nem régi hímezésekről, hanem a flaszterre kipakolt régi könyvekről van szó, és azok árusáról, egy rövid nadrágos, pólós, borostás arcú, magas férfiről, aki vidáman tűri azt is, ha érdeklődés nélkül rohannak el az áruja mellett, azt is, ha valaki megbotránkozva mutat a valóban nem túl modern látványt nyújtó, csaknem szétszórt szemétnek ható könyvekre, és azt is, aki megáll, és előbb a szemével, később lehajolva, lapozgatva is bogarássza kincseit. Azért az érdeklődőkkel szemben nem marad közömbös, jókedvűen dicséri a portékáját: régi, nagyon sokat érő valamennyi darab, érdemes megnézni őket.

– Van köztük százéves is... nem is egy – mondja, és érződik, hogy maga sem hiszi el magamagának, csak valami nagyot akart mondani, az érdeklődés felkeltése végett.

Pedig valóban vannak még az 1800-as évek végén nyomtatottak is, nyelvkönyvek, latin–magyar szótárak, és persze későbbiek is, a két háború közti évtizedekből May Károly különféle kiadásokban, és a szocialista könyvpiar termékei a legkülönbözőbb minőségekben.

Vizsgálódom néhány percig a kínálat fölé hajolva, miközben faltól falig futkosnak a fejemben az ezerszer ismételt gondolatok: nem veszek semmit, hiszen az otthoni, tízezernél több könyvvél sem tudok mit csinálni, már nincs hova kipakolni őket, papírdobozokban szomorgognak felstócolva a garázsban, a gépkocsink pedig az udvar közepén parkol. Nem veszek úgysem semmit, de azért megnézem a legrégebbinek látszókat. Egymásra rakva vagy hat kötet a Mikszáth Kálmán szerkesztette *Egyetemes regénytár Almanachjából*. A legöregebb közülük az 1898-as, a legfiatalabb az 1910-es esztendő almanachja, pirossal, szürkével nyomott, cizellált, virágos egész vászonkötésben. Ha van köztük 1903-as, megveszem – mondom a józan ész minden érvét a sutba dobva. Ebben az esztendőben születtek a szüleim, immár 114 éve. Mit tarthatott aktuálisnak közreadni almanachjában abban a békebeli esztendőben a jó palóc? De hát nincs 1903-as. Akkor nem veszel – parancsolok magamra. Azzal megfogom az 1904-est és döntök: Ez is jó lesz. Akkor voltak egyévesek a szüleim.

Aztán mondanom sem kell, felveszek még egy szép, barna virágos félvászon kötésű könyvet is, abban a biztos tudatban, hogy érdemes a belekukkantásra. És hát valóban az, Babits Mihály *Gondolat és írás* című esszékötete 1922-ből, amelynek előszava így kezdődik: „*E tanulmányok az irodalom és filozófia határain járnak kis lámpáikkal.*” Oda lépek az eladóhoz, aki bár egy szavára sem figyelt senki, véges-végig szónokolta a könyvválogatás idejét, és csendesen kérdelem tőle, hogy mennyit kér a két könyvért? A negyvenes férfiember most van igazán elemében, vidám tekintetét rám szegezve úgy beszél, mintha a *Mit érdemel az a bűnös, akinek a záloga a kezemben van* – játékot játszanánk épp.

– Én olyan árat mondok mindenkinek, amit az megfizet. Én nagyon jól tudom, hogy ki mennyit fog adni nekem azokért a könyvekért – mondja nagyhangon, arcom minden rezzenését árgus szemekkel figyelve. – Én magának is megmondom, hogy mennyit kérek, ha kérek, na, de kérek – most csak viccelek, még nem mondtam semmit.

Közben átfut a fejemen, hogy egy ötszázas nagyon előnyös lenne, de rögtön elképzelhetőnek tartom, hogy elfog 2000 Ft-ot is kérni akár. Megadom értük? Hát az antikváriumban darabja kerülne legalább annyiba – alkudozom előre magammal, amikor a lendületes szóáradat végén a férfi kivágja a könyvek árát:

– Hát én azt mondom, hogy megér ez a két könyvem, bőven megér egy ezrest.

Szó nélkül nyitom ki a pénztárcámat, és leszámolok a kezébe öt darab kétszázast, az összes parkoló pénzemet, mert a kétezresből nem tud visszaadni a koma.

Legalább könnyebb lett a pénztárcám, rakom bele egy nejlonszatyorba a patinás köteteket. Az almanachot Jókai Mór, Mikszáth, Bródy Sándor, Gárdonyi Géza, Herczeg Ferenc, Tormay Cécile írásaival, és a Babits esszéket, köztük a híres Nietzsche és Ady tanulmányt, és gondolatait a háború filozófiájáról, az élmény mindennek feletti istenítéséről.

2017. 05. 31.

Arany János és népköltészetünk Atlantisza

Arany János költészetét egy-két kritikusa még életében korszerűtlennek minősítette, mondván, hogy lemaradt a legfontosabb világirodalmi áramlatokról, azaz nem értette meg az idők szavát. Azért is volt furcsa és visszatetsző a felvetésük, mert, mint tudjuk, a művészi alkotásoknak nincs előre elkészített tervrajzuk, nincs kivitelezési szabályzatuk, aminek kötelesek megfelelni a szerzők. Minden művészi alkotás meglepetés, amelynek egyedi terve az alkotó fejében születik meg, és pont ez: az eredetiség a művészi alkotás legfontosabb sajátossága. Ez közös benne a technikai és tudományos szabadalmakkal, újításokkal és felfedezésekkel. Ha egy kritikus valamely művészi alkotást vagy példánk szerint egy egész irodalmi életművet korszerűtlennek minősít, akkor az azt is jelenti, hogy nem ismeri el annak egyszeri voltát, eredetiségét.

Tudjuk, hogy nincs két egyforma személyiség, két egyforma alkot, két egyforma ember, mint ahogy két egyformán szóló hangszer sincsen. Ahogy az ujjlenyomatunk egyedi, a lelkünk, gondolkodásunk, tapasztalataink lenyomata is az. Ha erre figyelünk, ha erre hallgatunk, ha ezt fogalmazzuk meg, akkor olyan alapanyagból dolgozunk, amivel rajtunk kívül senki más nem rendelkezik. Ezért van létjogosultsága minden egyes ember, minden egyes személyiség megszólalásának: egyikünk sem lenne képes a másikat maradéktalanul helyettesíteni.

Más kérdés persze az, hogy van-e egy alkotónak kellő képzettsége, nyelvi gazdagsága, szakmai tudása? Tud-e például költői érvénnyel fogalmazni?

Ez utóbbit még legádázabb kritikussai sem vitatták el Arany Jánostól, sőt azt tartották, hogy nagy költői erudícióját korszerűtlen témákra vesztegette el.

De hát mit véltek korszerűtlennek? Hogy például Baudelaire kortársaként nem az individuális létnek, nem „*A romlás virágai*”-nak lírikusa

volt, hanem a népelet témáira, a magyar történeti és eredettörténeti legendáriumra „fecsérelte el” alkotó erejét.

Nem nehéz, persze, ezekkel az érvekkel szemben felsorakoztatni Arany János európai kortársai közül mindazokat, akik vele összhangban keresték a korszerű, nemzetközileg elismert irodalmi műveltség felszíne és a még írásbeliségbe nem szervesült, népi-közösségi kultúra mélyrétegei között a kapcsolatot; akik felismerték, hogy – egy 20. századi kifejezéssel élve – „a kollektív tudatalattiban” emberi létünk és tudásunk fontos kincsei őrződtek meg. A népköltészet és népi hagyomány értékeinek az írásbeliségbe, a kanonizált műveltségbe való átmentése éppúgy a 19. század nagy szellemi feladata volt, mint a francia forradalom utáni évtizedek európai válságának, a dekadencia kezdeteinek művészi megjelenítése.

Arany János költészetének páratlan képi és nyelvi gazdagsága abból is fakad, hogy alkotókora jelentős évtizedeiben élő kapcsolatban állt a népköltéssel és a népi emlékezettel, a „hivatalos” műveltség részévé akarta tenni ezt a kivételesen gazdag forrást. Lehetett volna ez csupán tudományos törekvése, amit szorgalmas gyűjtőmunkával szolgált (mint ahogy szolgált is). De Arany János ennél többre volt képes: költészetének ihletforrásai lettek a hagyomány által megőrzött ősi történetek és hírneves személyiségek. Olyan elevenen éltek benne, hogy a mindennapi jelenben is meglátta, felismerte és nagy költői erővel megjelenítette az archetipikus helyzeteket, jellemeket. Ezért olvassuk ma is borzongva balladáit, sírva-nevetve hősi vagy groteszk eposzait.

Életműve bizonyítja, hogy az igazi költészet nem az irodalom és a költő magánügye, hanem koroktól és divatoktól függetlenül valamennyiünk „életbe vágó”, közös élménye.

2017. 03. 02.

S. Benedek András emlékezete

A kárpátaljai magyar irodalom egyik jelentős költője, írója, szervezője, Stumpf Benedek András – költői nevén S. Benedek András –, 1947-ben, éppen hetven éve született Munkácson, és nyolc esztendeje hunyt el Budapesten. Emlékére a beregszászi II. Rákóczi Ferenc Magyar Főiskola folyosójának falán a közelmúltban felavatták bronz dombormű-portróját, Oláh Katalin Kinga szobrászművész munkáját.

S. Benedek Andrást, Bénit a hetvenes évek végén ismertem meg Budapesten, ahova 1976-ban, 29 éves korában települt át, miután irodalmi tevékenysége odahaza ellehetetlenült. A beregszászi magyar fiatalok *EGYÜTT* című folyóiratának betiltása és a fiatal írók, költők Forrás Stúdiójának bezárása után őt magát egy évre behívták a szovjet hadseregbe, ahol börtönszolgálatot kellett teljesítenie. Katona éve letelte után azzal szembesült, hogy korábbi könyvkiadói állásából elbocsátották, értelmiségi munkát sehol sem kapott, alkalmi fotózással jutott csak némi keresethez. Ekkor későbbi felesége, Rozsnyay Livia ki-tartó segítségének hála, sikeresen áttelepült Magyarországra.

A Molnár utcai Gorkij Könyvtárban dolgozott, ahova én is gyakran bejártam, és noha közös ismerősök révén korábban is találkoztunk már, ott kötöttünk életre szóló barátságot. Fiatalember volt, aki az orosz nyelv, orosz irodalom, és a kortárs történelem területén nagy tapasztalattal, széleskörű műveltséggel bírt. Általa ismertem meg a kárpátaljai magyarság múltját és jelenét, és egy pályakezdő generáció, a hetvenes évek elején induló *FORRÁS* nemzedék közös, nagy terveinek és kezdeményezéseinek zátonyra futását. Ez sokban hasonlított az én generációm irodalmi indulásához, az *Elérhetetlen föld* költőinek ekkorra már nagyjából bekövetkezett háttérbe szorításához. Azzal a különbséggel, hogy minket büntetésképpen nem soroztak be a szovjet hadseregbe, ahogy ez Kárpátalján S. Benedek Andrással megtörtént.

Neki köszönhetően értettem meg, mennyi közös vonás van a mi pályakezdésünk és az ő vesszőfutásuk történetében. Nagy összetartó erő, ha tudjuk, hogy közösek a falak, amelyeknek ifjúkorunkban fejfel-

nekirohantunk. És hogy közösek a ránk váró feladatok is, ha komolyan vesszük magunkat, és olyan irodalmat akarunk írni, amely magában foglalja a magyarság 20. századi történelmének valódi eseményeit, azok valóságos következményeit, beleértve a nagyszüleink, szüleink keserves sorsát is.

Sajnos, nagyon sok tabu máig kísért, sok a fehér folt, sok fontos téma vár még irodalmi megjelenítőjére. Persze születtek időközben kiemelkedő művek is, amelyeknek sikerült feltörniük a tabuk kemény burkát, amilyen például a szintén kárpátaljai Nagy Zoltán Mihály: *A sátán fattya* című regénye is, vagy Vári Fábián László költői-írói munkássága.

S. Benedek András egész életműve is a történelmi és társadalmi tabuk felszámolását segítette és sürgette. Költőként, íróként, történészként és helytörténeti munkáiban is a súlyos megpróbáltatásokat átélt kárpátaljai magyar közösség feltáratlan, kibeszéletlen, el nem ismert tragédiáinak sorát igyekezett az emlékezet fényébe állítani, legalább valamelyes erkölcsi elégtételt szolgáltatva ezzel azoknak, akik mindezt elszenvedték. A maga csendes, de határozott módján, humorral megáldott, szeretetre méltó személyisége törvényei szerint tette mindezt.

Halálával ezért is hagyott olyan nagy űrt maga után, ezért hiányzik annyira a jelenléte az újra és újra fellángoló vitákban. Ezért is fontos, hogy mindenkit bátorítson bronzba örökített, szelíd mosolya, aki a beregszászi Il. Rákóczi Ferenc Magyar Főiskola folyosóján az emléktáblája előtt elhalad.

2017. 05. 17.

Jókai Anna utolsó tanítása

Június 5-én, az idei pünkösdhétfőn – hosszú betegséget követően – elhunyt Jókai Anna Kossuth Nagydíjas és számos más, magas kitüntetéssel elismert író. Nyolcvanötödik évében járt, ha ebben a korban meghal valaki, azt már az élet természetes rendjébe illőnek tartjuk, beletörődünk, Isten nyugosztalja – mondjuk, és útjára engedjük.

Jókai Annával sem tehetünk kivételt, hiszen átlépett a kapun, elindult oda, ahonnan ember még nem tért vissza. Mégis nehéz beletörődni halálába. Hiszen az élete utolsó fél évétől eltekintve rendkívüli életerővel, nagy munkabírással megáldott alkotó volt, akin mintha nem fogna az idő, még idős korában is elegáns, fiatalos külsővel bírt, sokat vállalt és sokat teljesített.

Nem próbálom most számításba venni, hogy életében hány regényt, elbeszélést, verset, esszét írt, hány előadást tartott, hány ünnepi, művészeti eseményt nyitott meg, hány elismerést nyújtott át, csak utolsó, nagy irodalmi teljesítményéről, *Átvilágítás* című önéletírásáról gondolkodom. Ez a maga műfajában is szokatlanul őszinte vallomás-regény egyszerre rajzolja meg egy, a múlt század első harmadában született, a harmincas-negyvenes években felcseperedett gyermek fejlődéstörténetét, és annak a nehéz történelmi korszaknak, azoknak a torz és tragikus társadalmi rendszereknek is a karakterét, amelyek megszabták élete lehetőségeit.

Jókai Anna nem a megszépítő messzeség opálos szemüvegén át nézi a maga, családja és környezete történetét: kritikus és őszinte, amikor visszatekint a megtett útra, nem tagadja el, nem tagadja le a buktatókat, az elkövetett hibákat, bűnöket. Ismert szellemi igényessége, erkölcsi elkötelezettsége nyilatkozik meg életútja minden szakaszának, sorsa alakulásának mérlegkészítésekor is. „Attól, a sötét Józsefváros gangján, a poros leander alatt kucorgó, copfos, vézna kislánytól – a Jókai Annáig. A gúny-övezte gyermektől a »híres, tisztelt« írónőig...” vezető belső és külső küzdelemről szól önéletírása. „[M]egvalósítottam – írja –, amit 18 éves koromban a kis fekete füzetbe magamnak megjósol-

tam: író lettem! [...] de ami ennél is több: közvetítő (meglehet, még kezdetleges fokon) az ember egyre világosabb lelke és Isten szándéka között [...] Az emberi szellemet a Világmindenségben uralkodó szellemhez elvezetni: fényévekre szabott munka. Ameddig én ezen az úton az irodalommal eljutottam, szinte semmi. És mégsem semmi. Egyetlen lábnyom, tán egy kissé el is maszatolva. De folytatható [...] Ha életem summázatról beszélek, mint legfontosabb eredményemről, az nem a művészetben lakozik. Hanem abban, amit a duzzadó, hódításra programozott énemben elértem. Ifjúkoromban és még középtájt is birtokolt a vágy, mint jogos jussomat, követeltem: szolgáljon engem a középster, a tehetségemet ajnározzák, uralkodhassam, hiszen erre születtem [...] És ma sem mire sem vágyom, csak arra, engedtesse meg, hogy én szolgálhassak másokat, mert számomra nincs már más öröm – semmi, ami pénzzel megszerezhető –, csak az, ha mákszemnyit is, de használhatok ennek a vajúdó kornak [...] Keresem a »jóra vezető alkalmakat«. Talán önzés ez is, az önzés finomra hangolt, legszimpatikusabb formája. A rettenet, a rosszra való hajlam odakünn nem tűnik el, csak azért, mert akarjuk. De ha magunkból kiirtottuk, annyival is kevesebb lesz az ártalom a világban.”

Úgy gondolom, hogy ennek a fordulatos, sokszor nagyon keserves és nehéz életútnak, és őszinteségével olvasóit is önvizsgálatra készítő regénynek is ez az egyik legfontosabb gondolata. Hiszen általános, hogy gyarló emberként először mindig másban, másokban keressük a hibát, először mindig a külső körülményekben, a tőlünk független dolgokban: időben, térben keressük balszerencsénk, szerencsétlenségünk okait. Mindenben és mindenkiben sokkal hamarabb észre vesszük a rosszat, a torzultságot, a nevetségességet, az alkalmatlanságot, a bűnt, mint saját magunkban. Jókai Anna – egész életművében benne rejlő, de önéletírásában a legmarkánsabban megnyilatkozó – utolsó tanítása számomra az, hogy ha mindenki először saját magában keresné a rosszat, és ha megtalálta, igyekezne kigyomlálni, kezdve a rosszindulaton, a tehetetlenségen, egész a mások hibáztatásáig, rágalmazásáig és tovább, akkor jobbá lenne a világ: több lenne benne a megértés, a megbocsátás és a szeretet.

2017. 06. 08.

Mács József emlékezete

86 évesen meghalni – ezzel szinte mindenki kiegyezne, ha mintegy előzetesen felajánlanák neki. Mégis a fájdalomba, amit Mács Józsefnek, a felvidéki magyar prózaírás kiemelkedő kortárs mesterének, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagjának halála miatt érzünk, belejátszik az a gondolat is, hogy korán ment el. 86 évesen is korán ment el, mert számára élete utolsó két és fél évtizede nem a nyugdíjas évek megérdemelt nyugalját, hanem a végre idejével maga gazdálkodó író felszabadult alkotókorszakát jelentette.

„[M]unkásságom mozgatója mindmáig a felvidéki magyarság Trianon óta tartó kálváriája. Ha igaz, amit Illyés Gyula is leírt, hogy az író haláláig abból az élményanyagból merít, amelyet első tíz vagy húsz évében átélt, átszenvedett, akkor állításának az igazolására hadd mondjam el, hogy gyermekfejjel éltem meg a Csehszlovák Köztársaság széthullását, az anyaországhoz való boldog visszatérést, a második világháború utáni újra fogságba vetésünket, a csehszlovákiai magyarok Csehországba deportálását és a Magyarországra történő kényszer-kitelepítést, s az az utáni, most is tartó örlésünket [...] Ezeknek a megrendítő élményeknek bukkan nyomára az olvasó »Adósságtörlesztés« című Madách-díjas regényemben, a »Szélfúvás«-ban, a »Temetőkapu«-ban, az »Égig érő palatáblá«-ban, a »Magasság és mélység«-ben, valamint az »Öröködbe, Uram« című regénytetralógiámban, hogy csak a legfontosabb könyveimet említsem. Vannak még gazdagon megírásra váró témáim. Ha az Isten is úgy akarja és az egészségi állapotom is megengedi, könyv alakban is megjelennek majd?» – írta 2000-ben a Napkút folyóiratban közölt önvallo-másában.

Tudjuk, azóta sorra megszülettek, megjelentek és a szakma figyelmét felkeltették, díjakat nyertek Mács József új, remekbe készült regényei: 2005-ben a *Trianon harangjai*, 2011-ben a *Bolondok hajóján*, 2015-ben pedig *Az elcsatolt vagon*, amely elnyerte az Év Legjobb Könyve Nívódíjat, amelyet a Magyar Művészeti Akadémia Irodalmi tagozata alapított.

Valószínű az is felerősítette ezt a *késői*, de *nem elkésett* írói lendületet, hogy 2005-től a Magyar Művészeti Akadémia tagjaként mintegy kikerült abból a vákuumból, amit szülőhelye és népe iránt elkötelezett magyar emberként és realista, eszményeihez kötődő, felvidéki íróként hosszú évtizedek során maga körül érzett. 2011-től az akadémia köztestületté alakulása meghozta számára a kiegyensúlyozottabb anyagi helyzet megnyugtató állapotát is, ami magyar írónak, sajnos, igen ritkán adatik meg.

2014-ben írói munkásságáért megkapta a Magyar Érdemrend tisztikeresztje kitüntetését, szülőfalujának, Bátkának díszpolgára, Hódmezővásárhelynek tiszteletbeli polgára lett, könyvbemutatói voltak Budapesten, 2016 januárjában pedig, nyolcvanötödik születésnapja közeledtével, ő volt a *Magyar Napló* című irodalmi folyóirat címlapos szerzője, Csontos János készítette vele az interjút, amelyben vallott életéről, írói útjáról, ars poéticájáról és a még rá váró megírnivalókról.

Mács József sok munkával, törődéssel, fájdalommal teli élete azonban felőrölte erős szervezetét, egészségi állapota folyamatosan romlott. Végül 2017 augusztusának utolsó napján elhunyt Pozsonyban az az író, aki a magyarság számára tragikus 20. és 21. századnak érzékeny és igazságkereső tanúja volt, és akiben volt kellő tehetség és bátorság ahhoz, hogy tanúságtételét jelentős irodalmi művekké formálva hagyja hátra a jelenkor és a jövő olvasói, a sorsunkkal szembenézni merő és akaró utódok számára.

2017. 09. 20.

Arany Jánosnál Nagyszalontán

Arany Jánosnál jártunk, Nagyszalontán. Otthon volt. Mi is. Mielőtt bárki viccnek gondolná, tényleg így éreztük, mert így is volt. Már az első délután, amikor a város nyugati szélén álló úgy nevezett Kaszárnyában meglátogattuk a dévai Szent Ferenc Alapítvány gyermekotthonát, ezt éreztük. A 19. század végén épült egykori laktanya piros tégladíszítésű, kétszintes kis épületeiben, tíz családotthonban élnek nevelőszüleikkel a gyerekek. Kedvünkért összejöttek a tágas ebédlőben az épp otthon tartózkodó „családok”: gyerekek és nevelőszülők, hogy bemutatkozhassunk egymásnak, és a másnapi irodalmi estünk programjába beilleszthessük a gyermekotthon neveltjeinek műsorát. Nyolc gyerek adta elő a Petőfi Sándor verseiből készült összeállítást, amelyet a Békéscsabáról átlátogató Szeleczy Erzsébet tanár néni segítségével tanultak meg. Ügyes versmondókat és népdalénekeseket ismerhettünk meg körükben, akikkel nem volt nehéz megbeszélünk a Zilahy Lajos Művelődési Házban másnap estére meghirdetett közös irodalmi estünk műsorát. Kézenfekvő volt, hogy Arany János emlékezete című ünnepi estünkbe beleillik a legjobb barát verseiből készült „előhang”.

Miután megkoszorúztuk az Arany házaspár korán elhunyt asszonylányának, Juliskának a sírját, meghatottan és elgondolkodva néztük a naplementét a sokszor megénekelte róna szélén, ahogy az ég alja vöröse visszafénylett a síkság kisebb-nagyobb vizeinek tükrén.

És hogy Szalontára hazaérkeztünk, azt az este befejezésekor tett sétánk alkalmával is megtapasztalhattuk. A kiadós vacsora után kedvünk támadt még körülnézni a kellemesen meleg őszi estén a belvárosban programunk helyi szervezőjével, Patócs Júliával, aki egyben az Arany Emlékév legfőbb helybeli felelőse is. Elsétáltunk a Csonkatorony felé – amely már nem csonka, igényesen felújítva, Arany emlékmúzeumként szolgál. Felkerestük a Kossuth szobrot és a szoborparkot is, amelyben Arany János és további neves nagyszalontai költők, írók, így Sinka István, Zilahy Lajos, de Kiss István szobrászművész és Kulin György csillagász szobra is áll. A református iskolaépület előtti parkban

másodszor is összefutottunk egy, talán helybeli diákokból, álló vidám társasággal, és jólesően nyugtáztuk, hogy magyarul társalognak. Ami ma már nem is olyan természetes, hiszen a város 17.000 főnyi lakosának csaknem a fele román anyanyelvű. Feltehető törzshelyükön, a szoborparkban, az Arany szobor mögötti padokon tanyáztak, és amikor látták, hogy mi is odajöttünk, egyikük hangos megjegyzést tett ránk.

– Ilyenkor akarják megnézni a szobrokat. – Mire másikuk nevetve felelte: – Hát persze, hogy... Ilyenkor ki vannak világítva. – Ennek a humornak nehéz lett volna ellenállni.

A másnap délelőtti Arany konferencián megtelt a Slavia Hotel előadóterme, nagy számban jöttek el a romániai Bihar megye irodalom tanárai, és a helybeli líceum diákjai, hogy meghallgassák Ágh István, Határ Győző, Pósa Zoltán, Szörényi László és e sorok írójának az Arany János-i életmű egy-egy fontos aspektusával foglalkozó előadását. Este pedig szintén szép számú és érdeklődő közönség előtt mutathattuk be műsorunkat, amelyen a Szent Ferenc Alapítvány gyermekotthonának versmondóin és énekesén túl a helybeli református diákok és Gali Teréz énekmondó fiatal dalosai is jól szerepeltek.

Látogatásunk harmadik napján Danielisz Endre, a kilencvenharmadik életévében is fáradhatatlan helytörténész végigvezetett minket a szalontai emlékhelyeken, míg végül megálltunk a református templom karzata alatt, ahol elmondása szerint nagy költőnk először hívta fel magára a figyelmet. Szavai nyomán magunk előtt láttuk a kis Arany Jankót, aki kinőve a kisgyermekek fehér ingecskéjét, első kisfiúhoz illő öltözkéiben, fehér gatyában, ingben, sötét mellénykéiben öntudatosan felballagott a kórusba, a diákok közé, hogy ott azzal lepje meg a kórust vezénylő rektor urat, hogy bár iskolába még nem járt, minden zsolnárnak pontosan tudta a szövegét, és bátran énekelve besorolta magát a nála idősebb, már iskolaviselt nebulók közé.

A Magyar Művészeti Akadémia Irodalmi tagozatának tagjai 2017. október 11–13-a között Nagyszalontán jártak.

2017. 10. 30.

„A szív bőségéből szól a száj”

Szép szokás, hogy a fontos dolgoknak ünnepük van és jellemző, hogy egy közösség minek szentel ünnepet.

Öröm, hogy a költészet is a fontos dolgok sorában szerepel, megérdemli, mert valóban fontos. A vers valószínű egyidős a beszéddel, annak egy kitüntetett módja. Az írásbeliség kora előtt azért is hasznos lehetett, mert a ritmikus szöveget is, de a költői díszítésekkel bíró szöveget könnyebben megjegyzi az emlékezet, mint a köznapi fogalmazást. Valószínű azért, mert a gondolatok költői megformálása túllép a személyes közlés szintjén: csak olyasvalami érdemli ki ezt, ami egy tágabb közösséget is érdekelhet, mert felismeri benne a saját érzelmeit, gondolatait.

Az idősebb nemzedékek tagjai emlékeznek még arra, hogy az iskolában a vers megszületését a munkadalokhoz kötötték, úgy vélték, hogy munkavezényszavakból alakult ki, a ritmikus parancsszavak a versek ősei. Igaz, hogy ezt semmilyen fennmaradt, ősi szöveg nem támasztja alá, a népköltészetben sem találunk effajta munkát vezénylő költeményeket, de a marxista tudományosság ezt a megalapozatlan, de ideológiailag helyesnek vélt tételt alapvetőként hirdette és hirdeti. Pedig az ember nem volt a kezdetek kezdete óta rabszolga, akit ostorként pattogó vezényszavakkal irányítottak. Ez a bonyolult társadalmi fejlődésnek és a monumentális uralkodói célok korának fejleménye volt és maradt.

Az első versek, éppúgy, ahogy a ma beszélni tanuló gyermekek ajkán születő első költői szövegecskék, személyes megszólalások: erős érzelmekhez kötődő, a kimondhatatlant kimondani vágyó gondolatokból épültek. Ha csak a magyarság első – írásban megőrzött – verseire gondolunk: ott találjuk a halál fájdalmát drámai erővel kifejező *Halotti beszédet* és az *Ómagyar Mária siralmat*. Mindkettő imádsághoz hasonló, szent szöveg, a magára maradt emberi szívben el nem férő, keserves érzelmeket és gondolatokat fogalmazza meg: életünk legnagyobb rejtélyének és fájdalmának, a halálnak a kapuit fessegeti. „A száj

ugyanis a szív bőségéből szól" (Mt 12, 34b) – ahogy Máté evangéliumában is olvashatjuk. Ennél pontosabban ma is nehéz volna megfogalmazni az emberi beszéd, és így a belőle formált, egyik legfontosabb kincsünk: a költészet lényegét.

A költők, írók a köznapi megfogalmazástól különböző, végleges megfogalmazás irányába törekednek, s ha tehetségük megengedi, életük során ki is formálnak szavaikból néhány márványkőbe véshető sort. Elmondhatjuk ezt a költészet napja ihletőjéről, a 110 évvel ezelőtti április 11-én született József Attiláról, és a 115 éve vele egy napon világra jött nagy írónkról, Márai Sándorról is.

A nehéz történelmű népek, természetes, hogy különös jelentőséget érzik ennek a művészeti ágak. Sokáig ugyanis azt tartotta az emberiség, hogy a tudatunk kincseit nem lehet elrabolni, amit az agyunkba, amit közös emlékezetünkbe elraktározunk, azt nem lehet tőlünk elvenni. Ma már, amikor mindenben uralkodik valamilyen nagyipar, tudjuk, hogy agyunkra és érzelmeinkre is egyre nagyobb befolyást gyakorolnak a tudatipar termékei: a tömegzene, a tömegtájékoztató, a tömegfilmek és a tömegolvasmányok. Talán ez ellen küzdve igyekszik korunk embere valamiféle garanciát keresni, és az arctalan, ellenőrizhetetlen tömeggyártmányokkal szemben mind jobban kedveli a hiteles termékeket: a kézműves munkákat. Az ezer hangszórón, tévé- és rádiócsatornán át ránk nyomuló „dalipari gyártmányokkal” szemben ezért fordulunk ismét észrevehetően a költészet felé. Erre mutat az országszerte megszervezett számtalan költészet napi rendezvénynek, köztük például a VERSMARATON-nak, az *Év versei* című antológia felolvasásának és a VERSÜNNEP című Kárpát-medencei szavalóverseny-sorozatnak egyre növekvő népszerűsége is.

2018. 02. 07.

A Somló hegy ihlete – Ágh István köszöntése

Az idén 80. életévét betöltő Ágh István költészetét tömör, metaforikus látás- és kifejezőmód jellemzi, amely szinte az észleléssel, a gondolat megszületésével egy időben sikeresen írja át a maga nyelvére a világot. Mintegy szinkrontolmács. Költészetében kicsi a távolság a köznapi és a költői megfogalmazás között: azon a nyelven és módon szólal meg mindennapi közléseiben is, amelyen versei és prózái is megszólalnak. Ezért olyan friss a lírája, ezért képes a leghétköznapiabb tapasztalatait is szinte azonnal versebe illeszteni. A megszólalás léthelyzetéhez képest nála nem külön ihlet a vers. Mindig úgy fogalmaz, mintha verset fogalmazna. Ez az egységes látásmód és világértés valóban az emberi érettkor költői kiteljesedése. De nem csak az. A magyar nyelv és a magyar költői hagyomány nagyon ősi, nagyon sajátos lehetőségének szerencsés mai megvalósulása is. A költő valószínű nem is tud másként érzékelni, észlelni, értelmezni, ilyen az észjárása, ahogy ezt a jelenséget a magyar nyelv olyan érzékletesen fejezi ki. De nem magától alakul ki az ilyesmi, nem magától szervesül bele valaki intellektusába a magyar nyelvnek és a vele szimbiózisban élő magyar költészetnek ez a tömörítő, sűrítő, metaforikus képessége.

A személyiség szerencsés fogékonyságán, a tehetségen túl, nem árt, ha egy festői szépségű, a múlt ismeretlen erőinek keze nyomát magán viselő, azt megszemélyesítő hegy, például a Somló-hegy lábánál születik és nő fel a költő. Ott, ahol az ember a nap minden percében, valahányszor csak a látóképben a hegy megjelenik, belső késztetést, vágyat érez a magasba törésre, a csúcsok meghódítására. Gyermekkortól arra indítja ez a képzeletet, hogy a lehető legmagasabbról nézze és lássa a világot. Nem csupán egyetlen szeletét annak, hanem teljes, 360 fokos panorámáját, a zenitről letekintő szem élményét. Ez a kisgyermek első lépésétől megszületett vágy még a táj adta lehetőségtől való elszakadás után is jelentkezik, a személyiség belső igényévé válik.

Akárhová is viszi az élet, keresi azt a legmagasabb pontot, ahonnan a maga egészében, panorámája teljességében mutatkozik meg a világ. Mert a magasból való széttekintés élménye egyszerre szívdobogtató valóság, esztétikai gazdagodás, és tanulás, a szellemi fejlődés lehetősége. Nagyszerű életadottság az, amit a felsőiskolai kisfiú, kisfiúk már első lépéseik megtételekor, az útra, a mezőre való kifutás pillanatában megláthatnak. Ott magasodik előttük a Somló-hegy, a minden percben más arcot, a fény és formajáték folytonos változatosságát mutató, a megfigyelésre, bejárásra ösztönző.

És nagyszerű, költői ihletet indító lehetőség az ott élő emberek beszédének, a táj magyar nyelvének elsajátítása is. A tájnyelv eredetiségének, különleges, helyi árnyalatainak, képiségének, tömörítő, sűrítő képességének elsajátítása is. Minden ősi, természetes emberi közösségnek van saját dialektusa. Jó esetben ezek összessége teszi ki az anyanyelv egészét, a köznyelvet és az irodalmi nyelvet is. Ágh István költői nyelvében ezt látjuk megvalósulni, nem homályosítják el más nyelvek megemésztetlen hordalékai: színes, tömör, kifejező és találó.

A Somló-hegy ihletén, az első beszélőközösségben tanult nyelv eredetiségén, gazdagságán túl persze 80 esztendő tevékeny intellektuális működése, fáradhatatlan alkotó akarat és tehetség is kellett ahhoz, hogy mindaz a szerencsés adottság, amibe Ágh István beleszületett, nagyszabású életművé érjen, rendkívüli írói, költői teljesítményt hozzon létre. Lírában, prózában, esszéiben. Születésnapján már csak buzgó és értő olvasókat, életművét befogadni képes szakmai figyelmet kell kívánnunk neki és a mai magyar irodalomnak.

2018. 03. 28.

Irodalom vagy iroda-lom?

Oberfrank Pálnak ajánlom

– Irodalom? Vagy iroda-lom? Micsoda szó ez? – kérdezte egy érzékeny fülű ismerősöm. – Melyik jelentését vegyük komolyan?

Valóban mindannyian olvassuk, tanuljuk, becsüljük vagy lebecsüljük az irodalmat. Van, akinek ez a hivatása, szakmája, kedvtelése is. Van, aki úgy érzi, hogy egész jól megvan nélküle.

És mi az iroda-lom? Szó szerint valamiféle irodai kacat, valami olyan irodai termék, aminek nincs köze a valósághoz, tulajdonképpen semmire sem jó.

A 19. század elejéig magyarul is literatúrának nevezték az irodalmat. Ez az elnevezés a latin „littera” szón alapul, amely „betűt, írást” jelent. A magyar kifejezés is az „írás” szóhoz kötődik, és valószínű Sze-mere Pál költő alkotta a nyelvújítás kései szülöttként az 1800-as évek közepén *vigadalom*, *birodalom* szavaink mintájára, amelyek már az 1400-as évekből származó iratokban is megtalálhatóak. Nyelvünk-től tehát nem idegen ez a szó, mégis alkalmat ad erre a rosszmájú szó-játéokra.

Az irodalom, az írásbeliség régen nagy tiszteletnek örvendett, hiszen az alapanyaga a nyelv, az emberiség egyik legfontosabb találmánya. Alapvető jellemzőnk az, hogy beszélni tudunk, anyanyelvünk van, amit az anyatejjel együtt szívunk magunkba. A beszéd révén teremtünk egymással kapcsolatot, adjuk át egymásnak a tudásunkat, „kommunikálunk”.

– *A stílus maga az ember* – írta Illyés Gyula, és ezt nem csak az írókra, költőkre, de mindenkire értette. Jellemző ránk a beszédünk, az is, hogy mit mondunk, és az is, hogy hogyan.

Az írás is régi találmány. A rajzokból, képi ábrázolásokból egyszerűsödtek le a más és más kultúrákra jellemző, egymástól sokban különböző írásjelrendszerek. A beszéd szavait, betűit szimbolizáló jeleket

őseink kőbe, fába, agyagba vésték, bőrre, papiruszra írták. Az írás eredeti célja mindenütt az volt, hogy segítségével a hiteles tudás örök időkre, változatlanul fennmaradjon. „*Hamis tanúságot ne tégy!*” (Kiv 20, 16) – ez a parancs hatotta át kezdetben az írásbeliséget, és a hamis hír terjesztése, a hazudozás az ősi időkben az elkövető életébe kerülhetett. Joggal, mert a megbízható ismeretek átörökítése nélkül hamar kiveszett volna az emberiség. Ez teremtette meg az írás és az írástudók tekintélyét.

Időközben sokat változott, sok mindenben nagyot fejlődött a világ. Ma az írás és az olvasás a legszélesebb körben elterjedt „tudomány”, szinte már létezni sem lehet nélküle. Ugyanakkor kitűnik, hogy az írástudók gyakran megfélemedkeznek az írás eredeti céljáról, a hiteles tudás átörökítéséről. Közben korunkban sokkal több írásos dokumentum és irodalmi mű születik, mint bármikor azelőtt, ezeknek sokkal nagyobb hányada terjeszt hamis ismereteket, ideológiákat, híreket, mint bármikor azelőtt. „*Az írást utoléri az idő. Az írás utoléri az időt.*” – írta 1986-ban írásbeliségünk kettős természetéről nagyszerű kortársunk, Jókai Anna, akire – halálának első évfordulója alkalmából – épp a napokban emlékeztünk.

Karácsony Sándor, a 20. század jeles magyar gondolkodója még tovább ment: „*A hazugság fogja elpusztítani a világot*” – írta már 70 évvel ezelőtt. Jó lenne, ha jóslata nem teljesednék be. Ha az irodalom irodalom maradna, soha nem lenne iroda-lom.

2018. 06. 15.

Dsida Jenő emléktáblája Budapesten

Június 11-én délután irodalmi emléktáblát avattak a zuglói Ilka utca 15-ös számú, négyemeletes lakóház homlokzatán. *„E házban élt szüleivel az I. világháború előtti években Dsida Jenő (1907–1938) költő, műfordító, és itt született testvére, Csengeri Aladár (1911–1986) színművész”* – olvasható a szép emléktáblán, amely Oláh Katalin Kinga szobrászművész munkáját dicséri.

A párás hőségben kicsiny, de neves résztvevőkből álló közönség gyűlt össze az emeletes házaktól közrefogott utcában, amelynek ezen a szakaszán még egy zöld foltocska sem található. A 19. század végén épült, vörös téglaborítású, puritán bérházban élt 1910-től 1914-ig, hároméves korától hétéves koráig az erdélyi magyar irodalom jeles alakja, a tragikus sorsú Dsida Jenő. Édesapja hivatása szólította a családot a fővárosba, és az I. világháború kitöréséig, az édesapa háborúba indulásáig laktak Zuglóban.

Muzsnay Árpád, az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület főtanácsosa, a fáradhatatlan irodalomkutató és helytörténész találta meg a család budapesti lakhelyét Dsida Jenő öccsének, Aladárnak a születési anyakönyvi kivonata alapján. Ő kezdeményezte az emléktábla állítását a költő halálának 80. évfordulójára, amely több irodalmi szervezet, így az EMKÉ-n kívül az Írók Alapítványa és a Petőfi Irodalmi Múzeum összefogásával valósult meg.

Noha 1944-től 1958-ig Dsida Jenőnek még a nevét sem volt szabad említeni, sem a hazai, sem a határon túli hivatalos irodalmi életben, versei mély nyomot hagytak az erdélyi közönség szívében. És 1990 után, újra megjelenő verseskönyveinek és kritikai újra-felfedezésének köszönhetően az anyaországban is elismert költő lett ismét, sőt, az elmúlt harminc évben jelentős kultusza alakult ki.

A trianoni békediktátum következményeit már Szatmárnémetiben, a költő szülővárosában érte meg a család. Dsida itt járta iskoláit, itt

jelentkezett első verseivel 1923-ban, szinte még gyerekként: *„Tizenöt és fél éves voltam, amikor első versem – valami kis névnap i köszöntő – megjelent Benedek Elek nagyapó Cimborájában, s akkor kaptam az első honoráriumomat. Azóta sem voltam olyan boldogan büszke és magammal megelégedett, mint akkor”* – olvashatjuk önéletírásában. Érettségi után családja kívánságára Kolozsvárra ment jogot tanulni. De itt is az irodalom foglalkoztatta leginkább, éveken át a *Pásztortűz* című folyóirat munkatársa volt. *Leselkedő magány* című első verseskötetét is Kolozsváron adta ki 1928-ban. Ekkor, 21 évesen már nem csak érett költő, de kiváló formaművész is, aki szabadverseiben is igényes: költői látásmódja egyedülálló és eredeti. Kosztolányi Dezsőt és a Nyugat költőit, Babits Mihályt, Tóth Árpádot érezte legközelebb a saját költőideáljához, de egyiküknek sem vált utánczójává.

Dsida Jenő legtovább tiltott alkotása, emblematikus verse, az 1936-ban írt *Psalmus Hungaricus*, amely a magyarság 20. századi sorsa miatt érzett fájdalom és aggodalom felfokozott, biblikus erejű kifejezése. A költő szerepét a figyelem összpontosításában, a tragikus sorsot kifejező közös ének megszólaltatásában látja: *„Énekelj, hogy világgá hömpölyöggjön / zsoltárod, mint a poklok tikkadt, kénköves szele, / s Európa fogja be fülét, / s nyögjön a borzalomtól / és örüljön bele!”* – hangzik a hatalmas költemény befejező részében.

Nem szokták emlegetni, de tény, hogy szívbetegséggel megpecsételt, rövid élete szinte egybeesett József Attila életidejével. Sok mindenben különbözik pályájuk, de nem egy feltűnő hasonlóságot is mutat. Mindketten korán, már gyermekfővel jelentkeztek verseikkel. Mindketten könnyeden és virtuóz módon verseltek, és a látásmódjuk árnyalt, gyöngéd és játékos volt. Mindkettejük költészetében kiemelt téma a hazaszeretet és az Isten-keresés, az isteni gondviselésbe vetett végső bizalom. És – korai haláluk ellenére – mindketten rendkívüli és teljes költői életművet hagytak maguk után.

2018. 07. 08.

Adatott nekünk

Kányádi Sándor halálára

Amíg élt, addig biztosan tudtuk, hogy él még a magyar költészet, hogy életműve a magyar költészet arany fedezete. Hogy ő a hajónk orrára kifaragott szigonyos Poszeidón, és hogy amíg a fedélzeten állva látjuk őt, addig tudhatjuk, hogy költészetünk hajója előre megy.

Általa és benne tartottuk a kapcsolatot a régi idők nagyjaival, Benedek Elekkel, Arany Jánossal, Petőfi Sándorral, vissza egészen a *Halotti beszéd* szerzőjéig.

A nyolcvanas évek végén, ahogy a román politikai változások lehetővé tették, úgy döntött, hogy Erdélyország után, a Székelyföld és a romániai szórvány magyarság gyermekei után megismerkedik a hazai közönséggel is, töviről-hegyire bejárja Magyarországot, elviszi mindenhová a verseit és a könyveit.

– A legkisebb faluba is elmegyek, jobban fogom ismerni az országot, mint ti, akik az egész életeteket itt töltitek – büszkélkedett a tervével. – 3000 települést tíz év alatt nem gond bejárni. Hátizsákba teszem a könyveimet, ha tudnak a fellépésért fizetni, jó, ha nem, az eladott könyvek ára is elég lesz.

És valóra váltotta tervét. Fáradtságot nem ismerve vitte, hozta a hírt az egész országban. A hírt, hogy él még a magyar költészet, sőt, látogatóba jár, Székelyföldről elindulva minden kis élőhelyünkre eljut, megdobogtatja, felvidítja a szíveket. Így lett Kányádi Sándor a Trianon utáni, határon túli magyar irodalom alkotói közül egyedülállóan, csak Tamási Áronhoz mérhetően ismert és kedvelt a kisebb és a nagyobb hazában egyaránt. De utazott ő a távolabbi határokon túl is, hívták olvasói mindenhová, ahol csak székely, ahol csak magyar közösség élt. Volt a svédországi, az észak- és dél-amerikai, az ausztráliai magyaroknál, bejárta az egész magyar univerzumot.

Most, hogy befejezte utazását, hogy végleg elment, meg kell állnunk, hogy elgondolkodjunk azon: mi lesz ezután? Mi lesz, és mint lesz nélküle?

Mint pásztorát vesztett nyáj, a gyász pillanatában olyanok vagyunk.
Fel kell tennünk magunknak az időszerű kérdést, mert ő már nem teszi fel, nem teheti fel nekünk:

– És ti? Ti mit tettetek értem?

Biztos, hogy sokkal kevesebbet, mint amit ő tett értünk, amit ő adott nekünk életében és hagyott ránk halálában.

Még nem teljesítettük azt a feladatot, amit minden nagy életmű befogadása jelent. Noha sok elemzés, portré, interjú és monográfia is készült életében Kányádival és Kányádiról, de a felsőfokú, egyetemi oktatóhelyeken keveset hallanak róla a diákok, életművét még nem fogadta be a magyar irodalomtudomány. Munkásságát főként a gyermekirodalom körébe utalja, ahogy tette hosszú évtizedeken át Weöres Sándorral is. Persze, nagyon fontos mindaz, amit a gyermekekre hagyott ez a két költő óriás, de sem Weöres, sem Kányádi Sándor nem csak a legkisebbek és nem csak a nagyobbacsák költője. Mindkettejük zsenije átfogta koruk egészét.

Kányádi lírájának nagy témái épp annyira magyar témák, mint amennyire egyetemesek: a kisebbségbe szorult, a többségi társadalmak által másodrangú állampolgárként kezelt őshonos népek sorsa a modernitás, a globalizáció nagy témái közé tartozik. Ha így halad tovább a világ, a glóbusz nagyobbik fele szembe kell nézzen azzal, hogy a globális kultúra és nyelv kiszorítja a nemzetek anyanyelvi kultúráját, műveltségét, vallását. A kisebbségben élő magyarok már évtizedek óta együtt élnek ezzel a problémával. Kányádi Sándor erről így ír: *„Aj miféle népek volnánk / szégyentől mért ég az orcánk / mivel vétettünk mi többet / mint akár a legkülönbek. // ...hogyné kéne nyelvünk / féltünkben lenyelnünk / s önnön szégyenünkre”* (Halottak napja Bécsben)

Ha Kányádi Sándor élete példáját, összetartozásunk megerősítésének fontosságát megértettük, már az is biztatás a jövőre nézve. Számkra, akik még itt maradtunk, hogy megköszönjük az isteni Gondviselésnek, hogy köztünk élt, hogy adott nekünk.

2018. 07. 12.

Halmy Miklós kincsesháza

Halmy Miklós életműve jelenkori festészetünk kiemelkedő értéke, ennek ellenére az érdeklődő közönségnek, sajnos, régóta nem volt módja arra, hogy szembesülhessen alkotásai különleges világával. A művész, az 1960-as évek közepén, Párizsban töltött éveit során ébredt rá arra, „*hogy a magyar népművészeti hagyományokra építve [...] azok elveiből, szemléletéből, világmagyarázatából s költői látomásaiból létre kell hozni az autochton magyar képzőművészetet...*” (A motívum működése)

1967-ben hazatért Magyarországra, hogy az elképzeléseit valóra váltsa. Nem a világdívatokat követte, és nem volt a szocialista kultúrpolitika kedvence sem, de kitartó, szinte fanatikus szorgalommal dolgozott, és a rossz körülmények, a szegénység ellenére is a rákövetkező évtizedekben létrehozta életműve gerincét. „*[S]ohasem a »művészet« – jelen, polgári, kanonizált formájában – volt a becsvágyam, de a művészet eszközeit találtam a legalkalmasabbnak arra, hogy az általános vagy speciális létélményemet kifejezhessem segítségükkel. Ma már, bizonyos eredmények birtokában, rég túl vagyok azon, hogy bármilyen művészeti stílus kereteinek, formáinak eltanulása vagy kiteljesítése, esetleg túllicitálása lenne munkálkodásom motorja. Tehát sem avított, sem modern, sem avantgárd, sem tiltott, sem támogatott, sem megtűrt alkotói magatartás önmagában nem vesz rajtam erőszakot. Nekem ennél többre van igényem! A szinte gyermekkoromban feltett, az erdők csendjében elkiáltott miértjeimre azóta is keresem a válaszokat, s azt is nyugodtan bevallhatom, hogy több a válasz nélkül maradt, sőt megválaszolhatatlan kérdés sem ma is, mint amit már békésen magam mögött hagyhatok. [...]* – írja munkásságáról az immár kilencvenedik életévéhez közelítő Halmy Miklós. (Napkút, Önszócikk)

A rendszerváltozás után úgy látszott, hogy végre felfedezi és elismeri a szakma „egyszerre magyar, lokális kötődésű és egyetemes érvényességű művei”-t, ahogy P. Szabó Ernő művészettörténész jellemezte alkotásait. 1991-ben Életmű-díjat vehetett át, 1996-ban megkapta a

Munkácsy-díjat is. Ennek ellenére az utóbbi másfél évtizedben csak elvétve volt alkalma a kiállításokon való megmutatkozásra.

Ezért is öröndetes a Műcsarnokban október 10-én megnyílt tárlatának ténye: ismét megtekinthető nevezetes táblaképeinek jelentős csoportja, néhány a nagyméretű vásznai közül, valamint sajátos technikával készült relief-sorozatainak egy része és kispasztikáinak néhány darabja is.

Képeit a finom színátmenetek és színharmóniák teszik különlegessé, ünnepélyesen széppé. De a művész sosem elégszik meg az ecsettel végzett munkával: csaknem minden festménye a vászon vagy a lemez alá illesztett vagy rárögzített applikációk révén dombormű jellegű. A csekély mértékű szintkülönbségek, a finoman cizellált alátétek és rátétek kiemelik, felerősítik a színeket, fokozzák a képek plasztikusságát. A nagy precizitással és ügyességgel megalkotott domborzatok és a hajszálvékonyan felhordott festék együtt adják ki a dekoratív felületek különleges hatását, amelyekben hol a népművészeti motívumok gazdag formavilágát, hol a díszes szövésű vásznakat felidéző mintázatot, hol a fantázia utolérhetetlen szárnyalását csodálhatja meg a szemlélő.

„[S]ok kérdésemre az Őskultúrákból kaptam a választ, gondolataim tisztázódásában és megfogalmazásában is megértő segítségemre voltak [...] a magyar néphagyomány szellemében, tartalmában és formailag is ebbe a körbe tartozik, s végtelenül örülök, hogy saját kertünkben terem az a gyümölcs, mely sok súlyos gondunk megemésztésében megsegít s lényeges kérdéseink tisztázásához is elvezet...” – írja A motívum működése című könyvében a festő.

Köszönet illet mindenkit, aki elősegítette ennek a kiállításnak a létrejöttét, így legalább november 25-éig ismerkedhetnek a Műcsarnokba ellátogatók egyik rejtett, de valóságosan létező kincsesbányánkkal, Halmy Miklós életművével.

2018. 10. 16.

Új hagyományunk: a magyar széppróza napja

Az 1500-as évek közepén élt Pesti Gábor egykor azt írta könyve bevezetőjében, hogy a szépprózaírás területén más nemzetekhez képest „messze lemaradtunk”. Ezzel elsősorban az olasz reneszánsz híres mesélőivel, például a nála két évszázaddal korábban élt Boccaccio életművével szemben kevesli a korabeli magyar széppróza teljesítményét. Megállapítása a világi tárgyú művek tekintetében valóban igaz volt. Ugyanakkor a hitviták tüzeiben született magyar értekező próza, az esszéirodalom már a 16–17. században is jelentős teljesítményeket mutatott fel, általa tökéletesedett a szenvedélyes érvelés művészetében anyanyelvünk, és mutatkozott meg az elvont témákban is eredeti képisége és kifejező ereje.

Pesti Gábor megállapítása az évszázadok folyamán szinte közhelylővé vált, sokáig elfogadottnak számított, hogy a magyar széppróza a magyar költészet mellett a másodhegedűs szerepét játssza. Talán ezért is alakult úgy, hogy a magyar költészet napját már 1964 óta megünnepeljük – a Magyar Írószövetség kezdeményezésére József Attila születésnapjára, április 11-ére esik. 1984-ben ünnepnapot kapott a magyar dráma is, Madách Imre *Az ember tragédiája* című drámája Nemzeti Színházbeli ősbemutatójának napján, szeptember 21-én.

A magyar széppróza napját először 2018-ban, Jókai Mórnak, máig a legnagyobb életművel rendelkező, nagy prózaíróknak a születésnapján, február 18-án ünnepeltük. A Magyar Írószövetség azért is javasolta ezt a dátumot, mert a karácsonyt követő holszezonban nagyobb figyelmet kaphat egy irodalmi ünnep, megszínésítheti a télvége szürkeségét.

Mára a szakemberek szerint is behozta szépprózánk korábbi lemaradását, és ha ismertségben nem is vetekedik, sajnos, más nemzetek irodalmával, kiemelkedő teljesítményeket mutatott fel már a 19. század második felétől Jósika Miklós, Kemény Zsigmond, Jókai Mór,

Mikszáth Kálmán révén. Őket kiemelkedő alkotók sokasága követte az elmúlt száz évben is, noha ez a kor történelmünk egyik legzaklatotabb és legfájdalmasabb időszaka volt.

A 20. század kezdetén, az első világháborút megelőző években máig leggyakrabban olvasott, közkedvelt szerzőink sora jelentkezett: például Gárdonyi Géza, Tömörkény István, Bródy Sándor, Molnár Ferenc, Krúdy Gyula, Móricz Zsigmond, Móra Ferenc. Gyermekek- és kamaszkorunk olvasmányai voltak a műveik, általuk ismertük meg a magyar történelmet, sőt, más korok és kultúrák történetét is, és mindenekelőtt a korai modernitás mozgalmasan fejlődő Budapestjét, Magyarországot és az Osztrák–Magyar Monarchiát is. Jellemző ennek a virágkornak a gazdagságára, hogy nagy költőink, Kaffka Margit, Babits Mihály, Kosztolányi Dezső, Kassák Lajos is elsőrangú elbeszélők voltak. És akkor még nem is szóltunk a sokat vitatott Szabó Dezső életművéről, nem említettük Németh Lászlót, Márai Sándort, Szép Ernőt, Karinthy Frigyeszt, Déry Tibort, Herczeg Ferencet, Kodolányi Jánost, Tersánszky Józsi Jenőt vagy az erdélyi mestereket: Kós Károlyt, Tamási Áront, Bánffy Miklóst, Nyíró Józsefet, Makkai Sándort, Ignácz Rózsát és a népi írók kiemelkedő képviselőit: Veres Pétert, Szabó Pált, Rideg Sándort, Sinka Istvánt.

Folytathatnám a névsort, amelyet valószínű kedves hallgatóim is ki tudnának még jó néhány kiváló író nevével egészíteni. De az eddig felsoroltak is bizonyítják, hogy a magyar széppróza felzárkózott líránk mellé. Jó lenne, ha a magyar film- és színházművészet, az iskolai oktatás minden szintje is felzárkózna hozzá, hogy a kiemelkedő színvonalú, hiteles magyar szépprózai műveket jobban megismerhesse a mai közönség is, határokon innen és túl. Erre kívánja felhívni a figyelmet, ezt szolgálja új irodalmi ünnepünk, a magyar széppróza napja is.

2019. 02. 20.

Miklóssy Endre emlékezete

„...engesztelő áldozatnak számít, ha megszünteted az igazságtalanságot.” (Sir 35, 5)

Építészmérnök, író, filozófus, eszmetörténész. Sorolhatnám a szellem számos területét, amelynek jeles értője és művelője volt. Elfogulatlan, felkészült és ki nem alvó érdeklődéssel bíró igazságkereső. Rendkívüli memória, páratlan műveltség és lényeglátó képesség jellemezte. Lekész-édesapja öröksége miatt sem tagadta meg istenhitét, de azért sem, mert önértékelési zavaroktól mentes, az arányokat jól érzékelő, a felfoghatatlan előtt fejet hajtani képes gondolkodó volt.

Hosszú éveken át a várostervezés, a területrendezés, a regionális építészeti tervezés volt a munkaterülete. A rendszerváltozás után minisztériumi köztisztviselőként a magyarországi építésügy felügyelete foglalkoztatta, majd a vidékfejlesztés részeként a cigányság társadalmi felemelkedésének elősegítésére készített tervezetet. Másfél évtizeden át egyetemi oktatóként vett részt a településmérnök-képzésben a Szent István Egyetem Tájépítészeti Karán.

Szerteágazó érdeklődésére és széles látókörére mi sem jellemzőbb, mint hogy ezek mellett a fontos szakterületek mellett, amelyeket teljes szellemi fegyverzetével szolgált, szabad idejében és az este, az éjszaka óráiban a szépirodalom, a filozófia, az eszmetörténet, a történelem nagy kérdéseit, teljesítményeit tanulmányozta. Ahogy napi munkája elvégzése során sem a szakmai rutin keréknyomait követte, ugyanúgy szellemi felfedező útjai is ismeretlenségbe merült, elfeledett, de páratlan kincseket rejtő terepekre vezettek.

Ha az európai műveltség, a tudományok, művészetek bármely területére lépett, fontos összefüggésekre bukkant, korábban elhanyagolt vagy szándékosan mellőzött tényekre, eredményekre, alkotókra figyelt fel. *„A huszadik századot a magyar köztudat a kirekesztődésünk, pusztítatásunk, haldoklásunk évszázadának tartja, ámde csodálatosképpen mégis van számunkra egy másik arca: a magyar nép legnagyobb*

teljesítményei is ehhez a századhoz kötődnek.” – írta Gondolkodók a Magyar Évszázadból című tanulmánya bevezetőjében, 2003-ban.

„Túl a tornyon, melyet porbul rakott a szél...” című, legjelentősebbnek tartott tanulmánykötetében, a humán tudományok hat meghatározó, 20. századi magyar zsenije, Fülep Lajos, Hamvas Béla, Karácsony Sándor, Kerényi Károly, Szabó Lajos és Várkonyi Nándor életművét mutatja be. Könyve az olvasók körében máig tartó érdeklődést kelt, de sajnos, eddig nem hozta meg azoknak a magyar gondolkodóknak a szakmai újra-felfedezését, akiket a tudományos életből úgymond „idealista alapvetésük” miatt a szocializmus évtizedeiben „kiselejtettek”.

A másik ember keresése című, 2009-ben kiadott tanulmánykötete is egy alapvető ismeretet állít az elemzés középpontjába: „Semmi sincs külön, hanem minden valamilyen összefüggésben van” – idézi Miklóssy a neves gondolkodó, Fülep Lajos megfogalmazását. „Olyasmit jelent ez, hogy az összefüggés mintegy a tudatos ismeretek, sőt a szubjektív szándékok fölött is érvényesül.” A társadalmi szakadékokat egyre gyógyíthatatlanabbá mélyítő, atomizálódott korunkban mind jobban feledésbe merül ez a tudás. Esszéiben a szerző tehát életünk alapvető adottságaira, például társas lény mivoltunkra figyelmeztet. Az egyetemes együttműködésre, ami az élet foglalata, az osztályok, fajok, nemzedékek vagy nemek közötti harc helyett.

Hosszú betegséget követően, 2019. január 19-én elhunyt Miklóssy Endre. Életműve felsorakozik a nagy, modern magyar gondolkodók életművei mellé. „Alszik egy nép a védőpajzs alatt, amit Hamvas Béla megörökített. Vajon felébred-e egyszer?” – kérdezte Mi, magyarok című esszéje végén. Bízunk benne, hogy immár nélküle – de általa is gyarapított szellemi örökségünk birtokában és ismeretében – erre a döntő kérdésre jó választ fogunk adni.

2019. 03. 05.

Vers akkor születik

Vers akkor születik, ha a tudatunk mélyéből feltörő élmények, érzelmek, gondolatok, színes ötletek a nyelvben kikristályosodnak, véglegesnek tűnő nyelvi formát öltenek. A vers alkotójának, a költőnek a belső indíttatásában benne rejlik a végleges megfogalmazás igénye. A köznapi megszólalással ellentétben, nem csupán kimondani akar valamit, de egyszer és mindenkorra, kőbe véshetően akar fogalmazni, úgy, ahogyan csak ő tud. A vers okát tehát a költőben kell keresnünk.

Ahogy Kosztolányi írta, minden ember „egyedüli példány”. Ez nemcsak az ujjlenyomatok különbözőségében nyilvánul meg, de egész személyiségünket tekintve is igaz. Minden ember egyszeri, másokkal össze nem téveszthető hangszer, és nyitva áll számára a lehetőség, hogy megszólaljon. Más kérdés, hogy meg tud-e irodalmi, költői érvénnyel szólalni, van-e hozzá érzéke, nyelvi tehetsége, képzettsége? Tudjuk, hogy például a jó zenésznek jó hallása kell, hogy legyen, sokat kell gyakorolnia és szinte a zeneirodalom egészét tudnia és ismernie kell. Nyilvánvaló, hogy a költő, az író sem úszhatja meg a felkészülést és azt sem, hogy a hangszere jó legyen, tisztán – igazán – szóljon. Igen, ugyanannyit kell tudnia a költészet univerzumáról, mint a jó zenésznek a maga művészetéről, csak akkor lesznek versei a nyelv véglegesnek tűnő formái, a nyelv kristályai.

Az első versek is – épp úgy, ahogy a beszélni tanuló gyermekek ajkán születő első, költői szövegecskék – személyes megszólalások voltak, erős érzelmekhez kötődtek, a kimondhatatlant vágyták kimondani. Máig jellemző a költészet egészére a személyes megszólalás heve: hatásának ez az egyik titka.

A másik, amin Karácsony Sándor szerint a műalkotás sikere múlik, az, hogy a közönség tud-e azonosulni vele? Tud-e azonosulni a festményen látottakkal, a zeneműben, a versben hallottakkal? Úgy érzi-e, hogy a művész, a költő helyette is kimondott valamit, az ő érzelmeit, élményeit is formába öntötte? A régi iskolákban a gyerekeknek sok verset kellett kívülről megtanulniuk. Azért is, hogy jó legyen a memó-

riájuk, mert a régi emberek tapasztalatból tudták azt, amit mára az agykutatók be is bizonyítottak: hogy a kívülről tudott szövegek „barázdálják az agyat”, azaz növelik az agy befogadóképességét. Ezért is féltek a korabeli tudósok – jó néhány évezreddel ezelőtt –, hogy az írás elterjedése majd azzal jár, hogy az emberek rábízzák a tudásukat a papirusztekercsekre vagy az agyagtáblákra, és egyre kevesebb tudás lesz a fejükben, sekélyessé válik a gondolkodásuk, ellustul az agyuk.

Ma ugyanígy félhetnénk az általános tudatlanság elterjedésétől, amikor tanügyi szakértőktől azt halljuk, hogy az iskolákban nem is kell megtanítani másra a gyerekeket, mint arra, hogyan találják meg a világhálón a számukra épp szükséges ismereteket. Ez a felfogás nem csak azért tarthatatlan, mert a világhálót nem a tudományok tárolására találták fel, bár valóban az volna a leghasznosabb funkciója. De a könyvtárak elterjedése idején sem jutott eszébe senkinek azt hirdetni, hogy az iskolákban elég, ha a gyerekek megtanulják a könyvtárak címét, mert akkor szépen elballaghatnak oda, és kivehetik maguknak a szükséges könyveket. Pedig a könyvtárakban korábban még nem is volt annyi ellenőrizetlen ostobaság és hazugság, mint amennyit ma a világhálón találhatunk.

Azért is fontos része kell legyen az oktatásnak a kívülről megtanulandó vers vagy próza, hogy a fiatalok megismerjenek olyan érzelmeket, élményeket, amelyek segítik az élet megértését és igényes fogalmazásra ösztönöznek.

De a versek fontos értéke a hiteles, személyes hang is, a költészet ennek köszönheti közösségteremtő erejét. Ezért jó látni az együttesen verset mondó gyerekek felszabadult arcát. Ezért jó, ha április 11-én, József Attila születésnapján, a magyar költészet napján mindannyian ismét ráébredünk arra, hogy érdemes kinyújtani a kezünket egy-egy jó verseskönyvért!

2019. 04. 03.

Nagy László emlékezete Bulgáriában

Hogy a Bulgária-szerte ismert, jeles magyar költőnek ma is eleven a kultusza Szmoljanban, azt az 1981 óta működő Nagy László Emlékházon túl elárulta az a tény is, hogy születésének kilencvenedik évfordulóján, 2015-ben a város egyik terén felállították a mellszobrát is. Az ünnepi megemlékezésen részt vevő magyar küldöttség tagja volt a Magyar Művészeti Akadémia delegációja is. Kezdeményezésükre ekkor határozták el a szmoljani Nagy László Emlékház felújítását. A munkálatok már 2016-ban elkezdődtek, és két hete, június 18-án a Magyar Külgazdasági Minisztérium szófiai Kulturális Intézete és a Magyar Művészeti Akadémia támogatásával be is fejeződtek. Benkő Andrea muzeológus és csapata közreműködésével a Petőfi Irodalmi Múzeum új Nagy László kiállítást rendezett be ebben a hagyományos stílusú, kőből és fából, mintegy másfélszáz éve emelt házban, amely a dél-bulgáriai síparadicsom és turistaközpont régi városnegyedének egyik legszebb épülete.

Szmoljan manapság mintegy harmincezer lakosú település, közigazgatási és ipari központ, amely a Rodope-hegység meredek, fenyőerdőkkel borított vonulatai között, egy folyók kísérete, festői völgyben, 10 kilométerre a görög határtól és 70 kilométerre a Fekete-tenger partjától található. Legfőbb különlegessége az, hogy ezer méter magasan fekszik (mintha a Kékestetőn lennénk), sajátos, hegyi klímája, oxigénben gazdag, gyógyhatású levegője van, így télen-nyáron egyaránt vonzó turistacélpont. Klasszikus és modern szállodák, igényes színház- és közösségi épületek, működő és leállt gyárak épp úgy találhatók benne, mint lakótelepszerű városrészek.

A legendás magyar költő, Nagy László, az 1950-es évek elején két ösztöndíjas esztendő-t töltött Bulgáriában. Ismert tény, hogy ekkoriban csak nagyon rövid ideig tartózkodott Szmoljanban, de máig emlegetik az idevalósiak azt a kijelentését, hogy legszívesebben itt élné le

az egész életét. Ezt nem is nehéz elhinnie annak, aki akárcsak egyetlen napot is ebben a városban vagy a környező hegyekben eltölt.

Bulgáriai tartózkodása alatt Nagy László nem csak kitűnően elsajátította a bolgár nyelvet, de mind a klasszikus és kortárs költők életműveiből, mind a bolgár népköltészet kincseiből több kötetnyi remek műfordítást készített, és ezzel nagyban elősegítette a bolgár irodalom értékeinek magyarországi megismertetését

Nagy László pályája kezdetén, nemzedéktársaival, Juhász Ferencel és Simon Istvánnal együtt elhatározta, hogy amit Kodály Zoltán, Bartók Béla és mások a 20. század első felében megtettek a magyar népzene felfedezése, a zeneművészetbe való integrálása érdekében, azt ők is megkísérelik a maguk alkotói pályája során a magyar népköltészet formai- és képi világának, a népi szürrealizmusnak a műköltészetbe való beépítésével. Ennek a törekvésnek a hatósugarát növelte meg Nagy László előbb a bolgár, később pedig más délszláv népköltészeti művek magyarra fordításával. Saját lírájában is felfedezhető nemcsak a magyar népköltészet számos jellemző karakterjegye, de a műfordítói munkássága során megismert idegen nyelvű folklór alkotások gazdag eszköztára is.

Ha bárhol, bármikor Nagy László költészetére terelődik a szó, rendszerint elhangzik talán legismertebb versének legismertebb két sora is: „*S ki viszi át fogában tartva / a Szerelmet a túlsó partra!*” (Ki viszi át a szerelmet)

Ezek a sorok nemcsak a belőlük kibomló természeti kép erejével hatnak, nem csak az áradó vízben kölykét fogában tartva menteni próbáló anyaállat háttér-rajza miatt emlékezetesek. Ez a rövid vers emberi létünk lényegét jeleníti meg, ezért válik első hallásra elemi, közös élményünké. Ráismerünk benne önmagunkra. Karácsony Sándor szerint ez a legtöbb, amit művészi alkotás elérhet. Nagy László költészete – nem csak ebben a versében – elérte ezt a legtöbbet. Ezt bizonyítja bulgáriai kultusza, gyönyörű, megújult szmoljani emlékháza is.

2019. 07. 03.

„A szétszóródás előtt”*

A Tokaji Írótábor az elmúlt években az I. világháború centenáriuma-hoz kötötte programjait. Idén 2019. augusztus 15–19-ig az 1918–1919-es esztendő hazai történeteiről folyt a tanácskozás Tokajban, különös tekintettel a magyar írók szerepvállalására és azokra az írásaikra, amelyek ebben az időszakban keletkeztek.

A világháború utolsó éveiben jelentős politikai válságot élt át Magyarország. Amikor IV. Károly osztrák császár és magyar király 1917 májusában leváltotta az erőskezü magyar miniszterelnököt, Tisza Istvánt, valószínű nem sejtette, hogy ezzel nem a társadalmi békét, hanem a politikai káoszt készíti elő. A Tisza helyére kinevezett Esterházy Móric kormánya három hónapig, a tapasztalt Wekerle Sándor tizennégy hónapon át birkózott a háború előidézte bajokkal, a katonai összeomlás, az általános elszegényedés, a munkanélküliség és a spanyolnátha járvány drámai következményeivel. Végül 1918. október 30-án elsodorta a Wekerle-kormányt az őszirózsás forradalom, és Tisza István meggyilkolásával egy napon Károlyi Mihály és a szociáldemokrata párt került hatalomra. Ekkor már a Felvidéket cseh katonai alakulatok foglalták el, míg a Román Királysággal 1918 májusában megkötött különbéke ellenére is a román csapatok folytatták Erdély megszállását.

A hazai politikai és gazdasági helyzet kibontakozását nagyban hátráltatta a fellépő, súlyos infláció. A Károlyi-kormány ráadásul minden ellátás nélkül engedte szétszéledni a háborúból hazatért, leromlott egészségű, nincstelen katonák tízezreit; így nem tudott védekezni a cseh és román hadsereg kíméletlen támadásai ellen.

A Moszkvából 1918 decemberében hazatért Kun Bélának és kommunista társainak mind látványosabb és erőszakosabb fellépése az elszegényedett tömegek változást váró elégedetlenségére épített: nyíltan készültek a mielőbbi hatalomátvételre. A szovjetek által pénzzel és fegyverekkel jól ellátott kommunista vezetőknek a szociáldemokrata

* Ady Endre versének címe volt a 2019. évi Tokaji Írótábor tanácskozásának címe.

párttal való egyesülés révén sikerült is kieszközölniük a Károlyi-kormány lemondását, és 1919. március 21-én kikiáltották a Tanácsköztársaságot. Már a Károlyi-kormány is kimondta az Osztrák–Magyar Monarchiától való elszakadást, és a Magyar Népköztársaság létrejöttét, most viszont a proletárdiktatúra lett az ország államformája. A kommün vezetői megígérték ugyan a kommunista államalakulat ellen felgyorsult cseh és román támadások megállítását, de erre az első hónapokban nem került sor. A románok már az Alföldön jártak, amikor 1919 májusában Stromfeld Aurél vezetésével a magyar Vörös Hadsereg jelentős felvidéki területeket foglalt vissza a cseh csapatoktól. A magyar ellenállást azonban hamarosan visszavonulásra kényszerítette a győztes hatalmak tiltakozása, a békekötés feltételeivel zsarolták meg a kommunista kormányt. Szamuely vezette Lenin-fiúk terrorja miatt is egyre nőtt az elégedetlenség, miközben ellenállás nélkül közeledett Budapest felé a román hadsereg. Kun Béla augusztus 2-án elmenekült Magyarországról, augusztus 4-én pedig a románok megszállták a fővárost, majd ultimátumot nyújtottak be az új magyar kormánynak. Csak az antant követelésére, 1920 első hónapjaiban vonultak ki végül az országból, miután a fegyvertelen lakosságot sem kímélve számos véres összetűzést provokáltak, és sok ezer vagon gabonát, gyári felszereléseket, járműveket szállítottak át Romániába.

A Tokaji Írótáborban a véres korszak krónikásai közül Kassák Lajos *Egy ember élete* című önéletírásáról és Babits Mihály háborúellenes verseiről és szerepvállalásáról esett a legtöbb szó. Előadások idézték fel a megszállt országrészek sorsát, és más művészek, írók, így Kodolányi János, Illyés Gyula, Tormay Cécile, Kosztolányi Dezső műveit is, hiszen ezek jelentősen hozzájárultak ahhoz, hogy a késő utódok is megismerhessék ezt a tragikus történelmi időszakot.

2019. 08. 21.

Elérhetetlen föld

Ötven éve jelent meg az *Elérhetetlen föld* című antológia, a később *Kilencek* néven ismertté vált költőtársaság versgyűjteménye. Ötven év, fél évszázad, két emberöltő; szinte felfoghatatlan mi minden történt, akárcsak kis hazánkban is ez alatt az idő alatt. Megváltozott a világ körülöttünk, minden, de minden más lett, csoda, ha még megértjük egy ötven év előtti könyv szövegét.

Ezért munkált a kíváncsiság mindannyiunkban, amikor – a jubileumi dátum közeledtével – ismét szembe akartunk nézni az egykori, kiadásának nehézségeiről is elhíresült kötettel. A már 1966-ban kész kéziratot ugyanis csak 1969 novemberében sikerült megjelentetniük a fiataloknak, főként a négy szerkesztő, Oláh János, Rózsa Endre, Utassy József költők és Angyal János irodalomtörténész kitartásának köszönhetően. Megkeresték a korszak legelismertebb költőit: Juhász Ferencet, Kormos Istvánt, Nagy Lászlót és Váci Mihályt, hogy kikérjék a véleményüket a kötetről, és hogy – ha jónak találják – ajánlást írjanak hozzá a kiadás engedélyezése érdekében. Mind a négy költő véleménye elismerő volt, így a kiadói elutasítások, a sok hivatalos ellenézés és megbotránkozás dacára végül Kiss Ferenc irodalomtörténész közbenjárására és Darvas Józsefnek, az Írószövetség akkori elnökének köszönhetően megjelent a versgyűjtemény.

„Fiatal tehetségek, ha fölrepülni rajban akarnak, az néha törvényszerű pillanata az irodalomnak. Az ilyen vállalkozás, túl azon, hogy létérdekek szövetsége, új szemlélet, újfajta költői értékek fölmutatása kell, hogy legyen [...] Hajszálgökökerekkel biztatást kutatnak s találnak is a huszadik századi líra forradalmaiban. Dicsérnivalón csak a romolhatatlan sókat szívják magukba. [...] az, amiben mindnyájan megegyeznek, a következő: hűek a magyar költészethez, a folytonosságot folytatni akarják [...] A torkonvágott forradalmak pirosát s gyászát viselik belül. [...] antológiájuk kiadására nehezen akadt vállalkozó. Sejteti ez a tény is, hogy kibontakozásuk nem lesz idilli [...] A vershez sokféle erő kell. Én a jövőre nézve is: hiszek az ő erejükben” – írta 1967. december 23-án kelt

ajánlásában Nagy László, a 20. század karizmatikus költője. Ismerve az elmúlt évtizedek hazai irodalmi életét, elmondhatjuk, hogy megérzése jó volt, szavai mélyen beigazolódtak.

De vajon miért akarta a politika megakadályozni az *Elérhetetlen föld* című antológia megjelenését? Milyen költői minőséget képvisel ez a kilenc költő, mennyire érvényes ma a lírájuk? Ezekre a kérdéseinkre leginkább az antológiában található verseikből kapunk választ. Álljon itt néhány idézet tehát, ha helyhiány miatt nem is mind a kilencük-től: „...virágkonfettis szél ha jó, pestis / nyomul vele, / még alig zöldül az ág, beleöszül / pár levele! // Itt a tavaszra vérbükkös ősz jön. / Bort iszom egyre, nyarat idézek, / nem vagyok részeg, / bírnom kell, győznöm...” – áll Kiss Benedek *Cavatina* című versében. „márványszürke éjben nyugszom / fölkoncolva és kiterítve, / föl nem lázadt lázadók vonulása a lelkem...” (Lázadók) – olvashatjuk Oláh Jánosnál. „...Csoda nincs! Lám, a sós vér is felforr, / tréningezik velem a terror, // ördögszekerek után köttet; / csúfolja testemmel a Földet...” – írja Utassy József *Ember az őszben* című versében.

Érthető, hogy ilyen keserű verssorokat nem akartak a nyilvánosság elé bocsátani a hatalom emberei azokban az években, amikor még elevenen élt mindenkiben az 1956-os magyar forradalom traumája.

Arra, hogy ezek a költői életművek az idők során hogyan teljesedtek ki, jó választ ad a lakitelki Antológia Könyvkiadónál a napokban megjelent *Elérhetetlen föld – 50* című új, vaskos versgyűjtemény a *Kilencek*: Győri László, Kiss Benedek, Konczek József, Kovács István, Oláh János, Péntek Imre, Rózsa Endre, Utassy József és e sorok írója újabb verseivel.

2019. 11. 27.

Karanténnapló

Kisiskolásként bátyámmal együtt sorra megkaptuk a fertőző gyermek-betegségeket, a bárányhimlőt, a mumpszot, sőt a skarlátot és a kanyarót is. Ezekre akkoriban még nem volt kötelező védőoltás. A kapunkra kiragasztottak egy vörös cédulát, ami a fertőző betegségekre figyelmeztetett, és a gyermekorvos utasítására szobafogságra ítélték, azaz karanténba zártak bennünket. Amíg bátyámmal együtt betegeskedtünk, nem is volt olyan unalmas a szobafogság, olvastunk, beszélgettünk, ágyba hozta nekünk nagymama vagy anyánk a gyógyszereket és az étkezéseket, és mindig történt valami, eltelt az idő.

De a számárköhögést már csak én kaptam el, bátyám nem betegedett meg.

– A számárköhögéshez számár is kell – tréfálkozott a rovásomra apánk. – Én, úgy látszik, elég számár voltam hozzá, megbetegedtem, úgy köhögtem, hogy rossz volt hallgatni. Amíg a csúf köhögési rohamok kínoztak, nem is akartam kikelni az ágyból, de a legkellemetlenebb tünetek elmúltával már nehezebben tűrtem a szobafogságot. Édesanyám könyvek adagolásával igyekezett fékezni a türelmetlenségemet.

Hétéves múltam, jól tudtam és nagyon szerettem is olvasni. A sorozatos betegségek alatt már az összes otthoni gyerekkönyvet kiolvastam. Így került a számárköhögésre kirótt szobafogság idején a paplanomra Petőfi Sándor összes költeményeinek 1878-as, korabeli festőművészek rajzaival illusztrált, úgymond „népies kiadása”. Az Athenaeum Kiadó műnyomó papírra nyomott, híres kötetének lapjai a megjelenés óta eltelt több, mint hetven évben alaposan megsárgultak, a kötése sem volt az eredeti már. Anyánk könyvkötészeti tudását dicsérte az egyszerű műbőr borító. Kamaszlányként szívesen segédkezett a házukban működő könyvkötő műhelyben, és a család öreg könyveit saját kezűleg mentette meg az enyészettől.

Félve vettem kézbe a nagyrabecsült Petőfi-kötetet, és kérdeztem, hogy vajon nem fertőzőm-e meg, nem kell-e majd miattam kidobni? Valahányszor becsuktam, úgy éreztem, hogy a lapjai közé zárom a

bacilusaimat, és ha majd később kézbe veszi valaki, kirepülnek onnan és megfertőzik az illetőt. Anyánk azonban nem osztotta aggodalmamat, így mire a számarköhögés elmúlt, végigolvastam nagy költőnk összes versét. Jó emlékekkel zárult tehát hetven év előtti szobafogságom, amelynek köszönhetően mire visszatértem az iskolába, nem egy Petőfi verset kívülről fújtam.

Vajon a koronavírus miatti, ki tudja hány hétre szabott karantén is hoz-e majd számomra, számunkra hasonló szellemi felüdülést?

Rontja ennek az esélyét az a tudatunkba befészkelte gondolat, hogy ha engem meg is véd a betegségtől a türelemmel viselt szobafogság, mi lesz utána? Mi lesz, ha a járvány romba dönti a fél világot? Vagy az egészséget? Mi lesz a családunkkal, a barátokkal, a munkánkkal, az országgal?

Az ember szeretne ezekre a kérdésekre választ kapni, azért ragad olyan tudásszomjjal a tévé vagy a számítógép képernyőjére – és szívja magába a rémisztő híreket. A választ pedig még senki sem tudja. Senki sem tudja, hogy visszatérnek-e még egyszer megszokott medrükbe a dolgok? Vagy valami új, valami más következik?

Ezért talán mégis érdekesebb elővenni a könyvszekrényből például azt, a régi karantén idején bevált Petőfi-kötetet. Hogyha a jövőt megjósolni nem tudjuk is, kapjunk megerősítést legalább a múltból. És egy másik régi könyv olvasása is a javunkra válik: a Szentírásé, amelyben mintha épp nekünk válaszolnának Jézus szavai: *„Legyetek tehát éberek és szüntelen könyörögjete, hogy kimenekülhessetek mind-azokból, amik történni fognak, és hogy megállhassatok az Emberfia előtt.”* (Lk 21, 36) Ha ilyen könyvek mellett vészeliük át az elkövetkező, bizonytalan, de pihenésre, a szép tavaszi idő élvezetére is alkalmas napokat, akkor talán sikerülni fog.

2020. 03. 18.

Kő Pál emlékezete

„Kő Pál szobrászként különös, az odahagyott puszták szélfúvás-leheletét idéző álmvilágot népesített be földből gyúrt, mégis lebegő, néha egyenest tótágast álló, hol a saját fantáziája által teremtett, hol a magyar történelemből megidézett, a közös sors, vagy éppen a különtség bélyegét magukon viselő alakjaival...” – írta Oláh János Kő Pál tanulmány kötetének, a *Csillagbojtárnak* bevezetőjében.

Ebben az egy mondatban szinte minden benne van, ami a június 8-án, élete nyolcvanadik évében elhunyt, Kossuth-díjas szobrászművész világát jellemzi. Az „odahagyott puszták szélfúvás-lehelete” mindjárt az egyik legalapvetőbbet: a szülőföldet és a hozzá való hűséget jeleníti meg. Ez vonzotta Kő Pált sorsa egy fordulatában vissza Hevesbe, ahol visszavásárolta, helyrehozatta és családjá otthonává tette az egykor elvesztett apai házat. Ebben a tájban, ebben a közösségben volt honos, az édesanyja is itt élt, ez volt számára az a televény, amelybe belegyökerezett. Lehetett bármi skizofrén is a valóság, amelyet megismert, megélt, ez a világ, ennek a múltja és jelene indította el őt tehetsége kibontakoztatására. A világháborúk gyötrelmei és veszteségei, az '56-os forradalom tragikuma sugárzott történelmi elkötelezettségéből: ahogy szobraival életre keltette a magyar múlt jeles szereplőit és hőseit, akár a mohácsi csatamezőre tervezett nagyléptékű emlékhelyet, amelynek szobrászi meglelevenítése is a nevéhez kötődik.

1989-ben készült el Drégelypalánk határában a Szondi György hősies helytállásának emléket állító márvány szarkofág. Ennek avatóünnepén Kő Pál és a kivitelezésben segédkező tanítványai fekete bársony mentébe, reneszánsz viseletbe öltöztek, a vendégek egy-egy szál bordó szirmú rózsát kaptak a kezükbe, fiatalok lanttal, énekszóval, verssel idézték fel a várúvás történetét: a gyönyörű emlékmű mellett állva mindannyian úgy éreztük, mintha ott lennénk a történetben, mintha valóban épp most helyezték volna örök nyugalomra a hősi halált halt, vitéz várkapitányt.

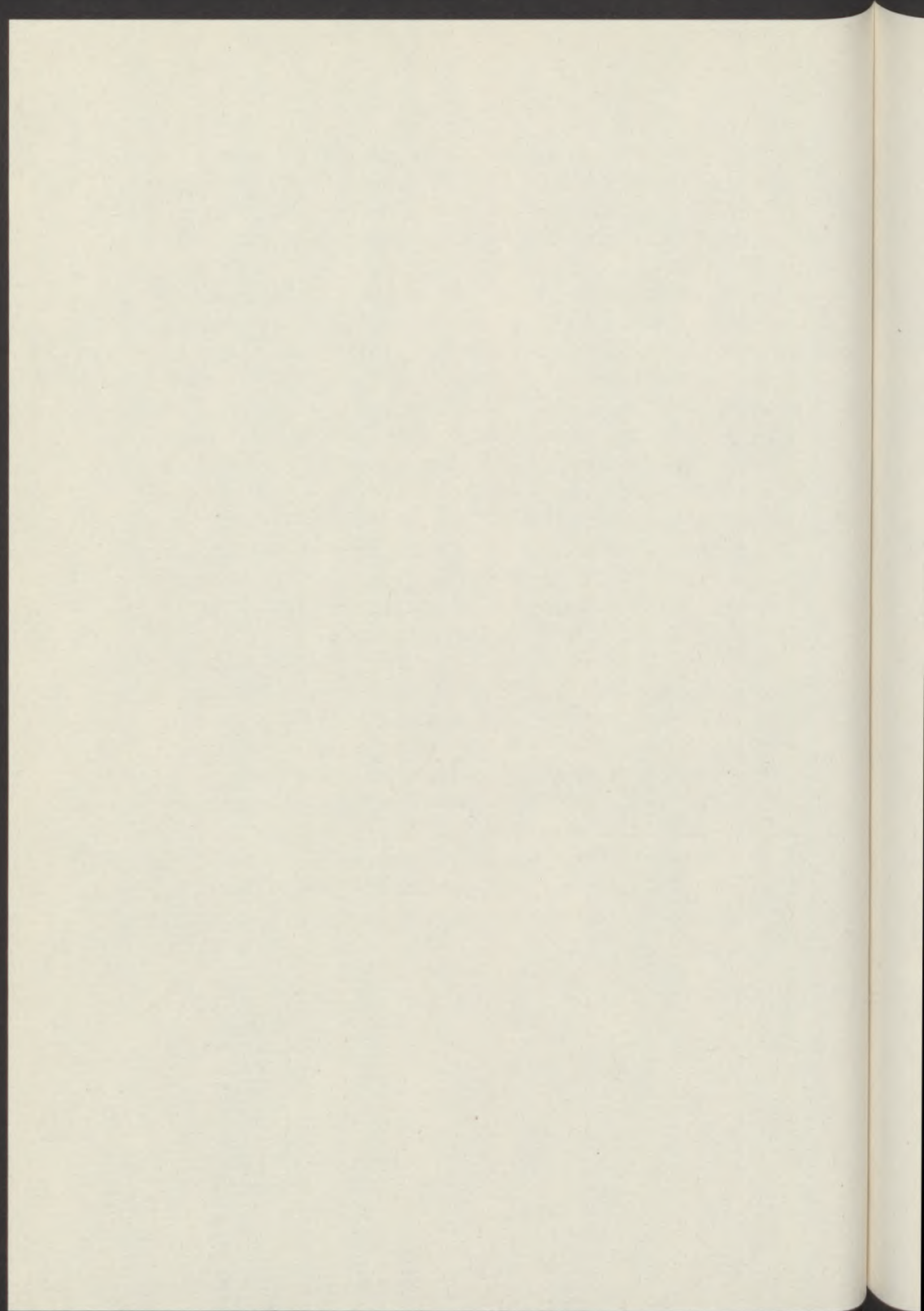
Érdekelték a művészt múltunk feltáratlan titkai is. Ezek nyomában szívesen járta az ázsiai pusztákat, többször ellátogatott Mongóliába is. Mindez szobrai ihlető forrása lett, az ősi formák, motívumok, viseletek, veretek hitelesen jelennek meg történelmi tárgyú szobrain, domborművein.

A modern művészetek nagy útkereszteződésének számító 20. században, amikor egyre kevésbé volt divat az ősi hagyományokból meríteni, Kő Pál – felismerve tehetsége lehetőségeit – elsajátította és mesterien használta azt a szakmai tudást, amit a szobrászművészet legnagyobbjai hagytak ránk. Volt bátorsága akkor is kitartani, amikor a kor ítései elmaradottságnak tüntették fel ezt, és a különböző performance-oknak, ötleteléseknek, a jópofa formajátékoknak ezerszer nagyobb becsülete volt, mint a figuralitásnak, a szobrászi tudással és tehetséggel megalkotott műveknek. *„[A]mióta szobrászattal foglalkozom, s ebbe beleértem az érmet, plakettet, kisplasztikát, büsztöt, egészalakos portrészobrot és az emlékművet is, mindig izgatott, hogy valami különösen érdekes, izgalmas műtárgyat készítsek, ami nem unalmas és nem feledhető!”* – írta egyik esszéjében Kő Pál.

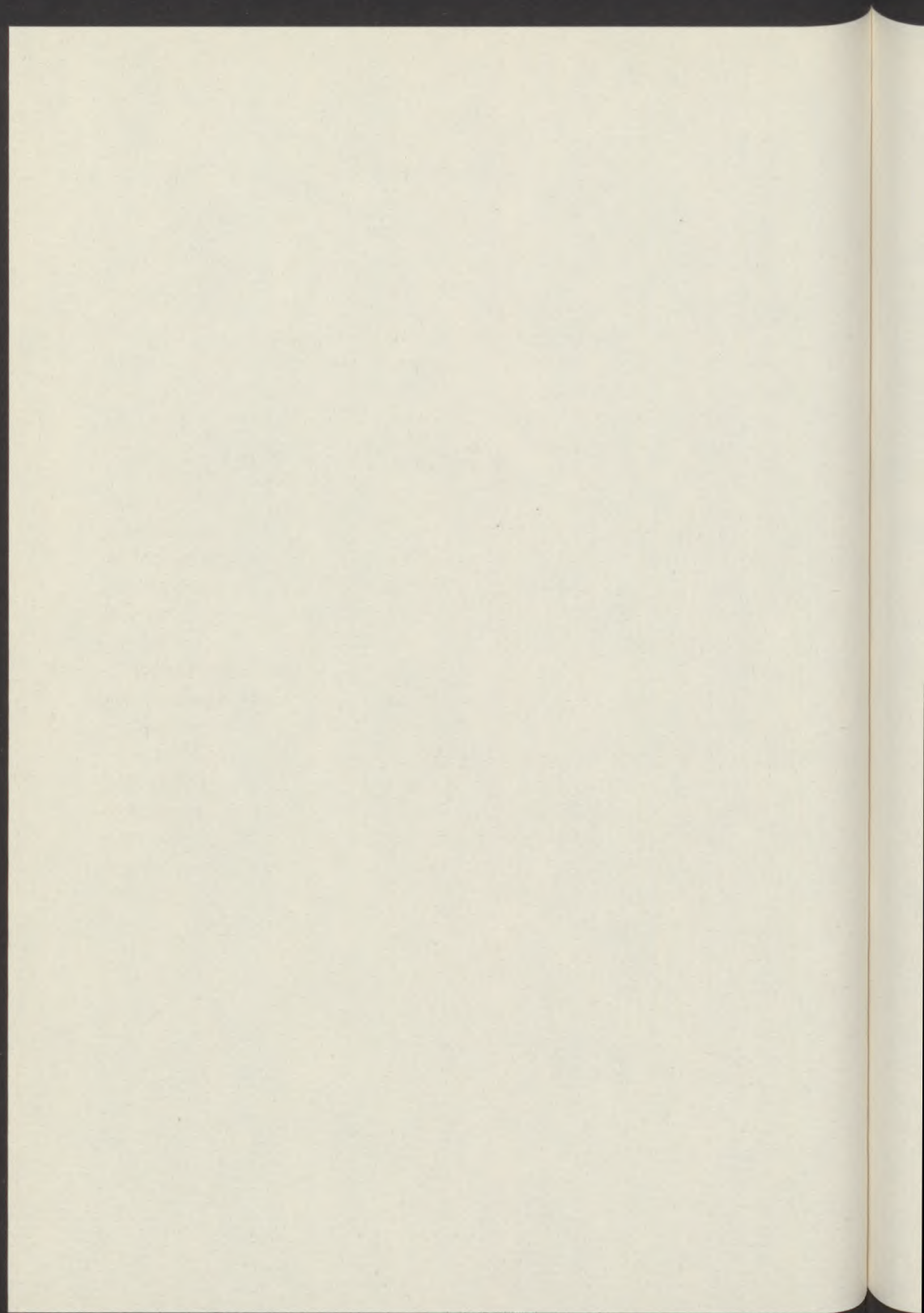
Életművét ismerve elmondhatjuk, hogy sikerült megvalósítania ezt az ars poeticának is beillő törekvést: sem műveiben, sem figyelmes, tréfára kész, szeretetet sugárzó személyiségében nem volt sosem unalmas, nem volt feledhető. A maga észjárásával, a maga kezejérével minden számára lényeges jelenséget meg tudott ragadni, meg tudott jeleníteni. Olyan módon, olyan formákkal és vonalakkal, ahogy azt más nem tudta, nem akarta.

Az útja nem volt sem könnyű, sem egyszerű, de beteljesítette hivatását, életműve megtermékenyítette a kor szobrászművészetét, és sikeres tanítványai sora bizonyítja elhivatottságát és sugárzó tehetsége erejét.

2020. 06. 10.

„Az élet él és élni akar”

„Az élet él és élni akar”

Bátran mondhatjuk, hogy nincs olyan rétege a magyarságnak, amely az elmúlt száz év történelmének valamely pillanatában ne vált volna saját hazájában jogfosztottá, üldözötté. A két világháborúban katonaként, munkaszolgálatosként vagy hadifogolyként sínylődött és halt meg milliányi férfi, családfő nélkül maradtak, özvegyek, árvák, szegények és elesettek lettek a hozzájuk tartozók. Trianon óta üldözték, megalázták, irtották a kisebbségi sorba került, több millió „határon túli” magyart. A negyvenes években megbélyegezték, kifosztották, deportálták, elpusztították a magyar zsidóságot. Háború végén meg-tizedelték a délvidéki magyarokat, szovjet munkatáborokba hurcolták a polgári lakosság százezreit, átkergettek a Dunán Magyarországra számolatlan felvidéki családot, végül kitelepítették a magyarországi svábok tömegeit.

A kommunista diktatúra évtizedeiben üldözték, bebörtönözték, deportálták vagy kivégezték a keresztényeket és mindenkit, aki a hivatalos ideológiától eltérően gondolkodott: értelmiségieket, művészeket, papokat. Az 1950-es évektől elkezdődött a parasztság felszámolása, magas adóval, beszolgáltatással sanyargatták a gazdálkodókat, majd téveszbe kényszerítették, megfosztották földjüktől, munkaeszközeiktől, állataiktól is őket. Bűnnek számított, börtönt vont maga után a magántulajdon és a kisüzemi termelés is: a munkásság értékes részét jelentő kisiparosokat megfosztották műhelyüktől, gépeiktől. A földbirtokosokat, kereskedőket, a kis- és nagyvállalatok tulajdonosait, a pénzembereket is egyetlen pillanat alatt „államosították”, mindenükből kiforgatták, elüldözték vagy koncepciós perek során börtönbüntetésre ítélték, internáló táborokba zárták vagy kitelepítették.

Tehát szinte nincs olyan magyar család, amelynek tagjait nemzetiségük, vallásuk, meggyőződésük vagy tulajdonuk miatt az elmúlt száz év egy adott időszakában a hatalom gyakorlói hátrányosan meg ne különböztettek volna, nincs olyan család, amelynek az elmúlt száz évben ne semmisült volna meg akár többször is az egzisztenciája, ne

bombázták volna le, ne államosították volna, ne árverezték volna el az otthonát vagy a műhelyét, termőföldjét, gyárát, ne kellett volna elszakadnia szülőföldjétől, családi gyökereitől.

Nem csoda hát, amit sokszor megállapítunk magunkról vagy megállapítanak rólunk mások: mi, magyarok sok más népnél pesszimistábbak, csalódottabbak, sértettebbek, bizalmatlanabbak vagyunk. És sokszor szeretetlenek, irigyek és hitetlenek is. Sokáig éreztük örök vesztesnek magunkat, és nem bízunk az értelmes jövőben. Ritkán örültünk, keveset neveltünk, keveset gondolkodtunk. Csoda, hogy még egyáltalán vagyunk.

Csoda valóban. De nem csak a mi megmaradásunk csoda, hanem a legtöbb kis népé is, amely nem tartozik a világ vezető katonai vagy gazdasági nagyhatalmai közé. És ilyen népből, nemzetből sokkal több van, mint a győztesekből.

Ha egyszer-egyszer végiggondoljuk a minket ért történelmi vereségeket és veszteségeket, de végiggondoljuk tévútjainkat, bűneinket is, és azt is, hogy mindennek ellenére még mindig élünk, létezőnk, vagyunk, akkor megértjük, amit Ady Endre úgy fogalmazott meg: „Az élet él / és élni akar.” (Intés az őrzőkhöz)

Az élet bennünk is élni akar. Nem szabad rossz pillanatainkban eltékozolnunk, véglegesen elveszítenünk azt, ami képessé tesz bennünket a túlélésre, a megújulásra. Az egészségünket nem szabad odadobnunk káros szenvedélyeinknek, nem szabad lehajtott fejjel, reménytelenül élnünk. Nem szabad elhinni a sok sorscsapás után, hogy nekünk már nincs jövőnk. Sem csalódottságból, sem kényelemszeretetből nem szabad lemondanunk a gyermekáldásról. A gyerekeket, a fiatalokat nem szabad rossz példánkkal elrontanunk, nem szabad félrevezetnünk, rosszra használnunk. Nem szabad a keserű tapasztalatokba belekeserednünk, a veszteségekre örök haraggal és gyűlölettel felelünk, nem szabad a másik emberben ellenséget látnunk.

„Isten felkelti napját jókra és gonoszokra egyaránt.” (Mt. 5,45b) – olvassuk a Bibliában, és ez nemcsak a minden napnak új esélyt adó, tényleges napfelkeltét jelenti, hanem azt is, hogy nekünk is felragyog a hajnal. Ha nem látjuk is előre, nem tudjuk is hogyan és mikor, de jóra fordulhat a sorsunk.

Érdemes mosolyogni a hozzánk tartozókra, örülni egymás szerencsájének, megtanulni tisztelni és becsülni a gyengét, a beteget, a szegényt, a segítségre szorulót is. Ha nem akarunk mindenáron nyerni és szerezni, hanem tudunk és akarunk egymásért dolgozni, egymásnak örömet okozni és együtt örülni, akkor könnyebb lesz hinni a jobb jövőben, és a jobb jövő zálogában, a gyerekeinkben.

2013. 01.30.

Útszéli síremlékek

Manapság az országutak mentén rendszeresen találkozhatunk út szé-
lére vagy az árokpartra állított síremlékekkel: névvel, dátummal jelzett
egyszerű fakereszttel, de akár örökmécsessel, fényképpel ellátott, csi-
szolt sírkövel is. Előttük műanyag vázában műanyag virágcsokor, oly-
kor friss virág ékeskedik.

Eleinte megütközve figyeltem ezeknek a furcsa „síroknak” az el-
szaporodását, ahogy vélem, a többi nagy sebességgel utazó ember-
társam sem szívesen szembesül a halálos közúti baleset rémképével.
A fizikai adottságainkhoz képest örült száguldásnak minősülő modern
közlekedés egyrészt valóban lehetővé teszi, hogy átéljük a gyorsaság
mámorát, miközben praktikusán megsokszorozza hatékonyságun-
kat. Másrészt azonban magával hozza a robogás sokféle kockázatát is.
Miközben gyönyörködünk a könnyedén legyőzött távolságban, a fel-
bukkanó új és új látképek szépségében, lelkünkben, idegrendszerünk-
ben valahol állandósul a feszültség, mert érzékeljük a vad iram okozta
veszélyt is.

De aztán eszembe jutott, hogy nem is árt figyelmeztetni a gond-
talan száguldozókat vagy a forgalom más résztvevőit: kijózanító, óva-
tosságra intő, ha saját balsorsuk példájával figyelmeztetnek minket a
szerencsétlenül jártak, hogy mint a legtöbb jóleső dolog, a gyorsaság
is végzetesen kárunkra válhat. Tehát az útszéli „temetőknak” a józan
közlekedési morál kialakításában szerepük lehet, valószínű a hatásá-
gok azért engedélyezik ezeket a „memento morikat”.

Amikor pedig idáig eljutottam gondolataimban, rá kellett jön-
nöm, hogy valójában nem is új jelenséggel állunk szemben. Tudnivaló,
hogy a régi római utak két oldalát is nagyméretű kőszarkofágok, kő-
koporsók szegték, amelyekbe a vidék módos családjai temetkeztek.
A szarkofágok oldalára nem csak az elhunytak alakját, de nevüket, halá-
luk évszámát, esetleg okát is rávésték, így biztosítva számukra későbbi
évek, évszázadok, immár évezredek emlékező figyelmét, hírük-nevük
fennmaradásának tisztességét.

De hasonló céllal állították a mi eleink is az útszéli kereszteket, magas oszlop tetejére a búsuló Krisztus, Madonna vagy Szentháromság szobrokat, a vidék védőszentjének tiszteletére rendelt kis emlékhelyeket. A hidak fejéhez például Nepomuki Szent János szobrát állították, a jó vízű források mellé gyakran kis kápolnát emeltek. A messzire ellátzó kő vagy fakeresztek, kálvária dombok vagy a szentek szobrai hivatottak voltak a vándort tájékoztatni például az útirányról, vagy arról, hogy milyen hitű, milyen elköteleződésű annak a vidéknek a népe. Nemcsak tragikus balesetek, villámcsapások vagy árvizek emlékét őrizték, de fogadalmi építmények is vannak köztük: gyermekük születése, bajból való megmenekülésük emlékére állították őket itt élő elődeink. A ma is gyönyörködtető szobrok, keresztek tanúskodnak az egykori, igényes népi kultúráról és a falusi alkotók tehetségéről.

Ebből a szempontból van min elgondolkodnunk, ha a mai, legtöbbször művészi érték nélküli, út menti magán-emlékhelyeket szemléljük: a műanyag virágkoszorúval körbefont fatörzstől a szív alakú gránit sírkőig sok mindent látni, de olyannal, amely valamilyen esztétikai élménnyel is szolgálta volna az elhunyt emlékét, eddig még nem találkoztam. A műanyag kultúra, korunk egyetemes ízléstelensége nyilatkozik meg ebben is, de ezért véletlenül sem csak a gyászukban vigasztalást kereső hozzátartozók a felelősek.

2013. 06. 06.

Életünk zsiráfja

Nagy felháborodást keltett nálunk, Magyarországon is, a fölöslegesnek nyilvánított zsiráf kivégzése, amely, mint tudott, a napokban történt a koppenhágai állatkertben. A hírhez kapcsolódó vitákban a hozzászólók két alapvető oldalról közelítik meg az esetet.

Az egyik oldal a feltétlen tiltakozók köre, akik egy kiszolgáltatott élőlény sérelmére elkövetett, megmagyarázhatatlan kegyetlenséget látnak az eseményben. A másik azoké, akik az ember által például élelmezés céljára tenyésztett és leölt állatok milliárdjaira, vagy a szórakozásból levadászott vadak sokaságára hivatkozva álszentnek ítélik meg az egész felháborodást. Ezen az oldalon felbukkannak olyan vélemények is, amelyek az állat elpusztítása miatti tiltakozás kapcsán számon kérik a világban folyamatosan dúló háborúk emberáldozatai miatti tiltakozás erőtlenségét és eredménytelenségét. De vannak, akik a szintén rendszeresen és milliósámsra abortusszal elpusztított emberi magzatok sorsa iránti társadalmi közönyt hozzák fel példának.

Elgondolkodtatott, hogy vajon melyik oldal véleménye a meggyőzőbb, hiszen nyilvánvalóan mindkét tábor érvelésében fontos igazságok vannak. Szerintem nem nevezhető álszentnek az a természetes ellenkezés, amely mindannyiunkban felébred, ha egy élet kioltásának tényével szembesülünk. Így alkotott meg bennünket a Teremtő, bizonyosan evvel is védeni akarta az általa létrehozott, talán legfontosabb tüneményt: az eleven életet. Ösztönös bennünk és minden más élőlényben is az élet elmúlásától való félelem, a fájdalom és a gyász érzete és érzése. Magam is láttam, amikor egy – mondjuk úgy, hogy meggondolatlan – kamasz fiú a nyúl-ólak előterében lévő fatönkön végezte ki – fejezte le fejszével – a soron következő, étkezésre szánt nyuszt, hogy a nyúlketrecek valamennyi lakója a rácsos ajtókhöz gyűlt, és nyüsztítve, sírva nézett kifelé: nyilvánvaló volt, hogy tudták miről van szó és elborzadtak tőle, a maguk kiszolgáltatott módján tiltakoztak a kegyetlen esemény ellen.

Ha még az állatok is tiltakoznak az élet kioltása ellen, érthető, ha az emberek is felháborodnak egy ártalmatlan élőlény könyörtelen kivég-

zésének lehetőségén és igyekeznek meggátolni azt. (Másfélszázezren írták alá a petíciót, türelmet kérve az illetékesektől, amíg más módon meg nem oldódik a fiatal zsiráf sorsa.)

Számomra új és megdöbbentő fejlemény, hogy az illetékesek nem figyeltek a közönség felemelt szavára, sőt, magát a zsiráf elaltatását és az elhullott állat feldarabolását is nyilvános eseményként hajtották végre. Nem véletlen, hogy a világhálón zajló vitákban szóba kerülnek a bűnözők – középkorban szokásos – nyilvános kivégzésének spektakuluma, amikre, gondolom, jóérzésű ember akkoriban sem ment el, nem nézte végig a még oly veszedelmes elkövetők, gyilkosok keserves, utolsó perceit.

A tiltakozók legtöbbször az állat elpusztítását megfelelő indokkal elfogadta volna, de annak látványossággá tételét – és ezzel persze az állatkert látogatottságának növelését – már felháborítónak tartotta, különös tekintettel például a gyermeki nézelődők jelenlétére is.

A sokféle érv felsorakoztatása, ha a szegény fiatal zsiráfon nem segíthetett is, de nem volt hiábavaló. Olyasmiről gondolkoztak el a vitában résztvevők, ami a humánus, de az egész teremtés kulcskérdése is: az élet értékéről. Arról, hogy szabad-e élőlényeket bízni olyan döntéshozókra, akikben nincs meg az az elemi tisztelet az élet iránt? Akik úgy tartják, hogy a kegyetlenkedésekben készséggel gyönyörködő mai emberben már a jóra való ösztönök rég elsorvadtak: rendezzünk számukra „live show”-t: az élet elpusztításából jól fizető, szórakoztató látványosságot.

2014. 02. 12.

Mit sulykolnak belénk a plakátok?

A tudomány mai állása szerint az emberiség egynegyede könnyen befolyásolható. Így könnyen a mindenkori divatok, sztárok és politikusok hatása alá kerül, elszánt rajongó lesz, aki mindenáron hasonlítani akar kedvenceihez. Úgy öltözködik, úgy fésüli a haját, mint azok, és mindig könnyen magáévá teszi a közvélemény-formálók, a média-szereplők, a „megmondó emberek” véleményét.

A társadalom további 50 százaléka is nagy figyelmet fordít a divatokra és a sztárokra, de ők épp annyira hallgatnak a környezetükben élő, szeretett személyekre is. Az erős, társadalmi hatásokkal, suggesztiókkal szemben több bennük a távolságtartás, nem feltétel nélkül követik azokat, de végül is nem tudják kivonni magukat a befolyásuk alól.

Végül a maradék 25 százalék az, aki elsősorban a saját tapasztalatai, meggyőződése, érzelmei alapján dönt. Ellen tud állni az erős külső készítésnek: racionálisan vagy megérzései alapján saját véleményt alkot, mérlegelni tudja az élet eseményeit. A meggyőződése mellett kitart, ha az elvei megkövetelik, az erősebbet is elutasítja, sőt, szembe mer szegülni vele. Az ilyen ember többnyire érzékeli az anyagi világon túli tartományt: hisz az Istenben és az erkölcsi értékekben.

Az, hogy melyik csoportba tartozunk, hogy a felénk özlő erős, külső ingerek között tudunk-e válogatni, vagy egyszerűen csak elfogadjuk és kiszolgáljuk azokat, ez nem csak egyéniségünktől, de neveltetésünktől is függ. Azoktól a mintáktól, amelyeket gyermekkorunktól kezdve megismerünk.

Nyilván gyermekkori környezetünk legfontosabb szereplői jelentik a mértékadó példákat. Nagy szerencse, ha jólelkű, önzetlen családtagok veszik körül a gyermeket, szeretettel fordulnak felé, mert szerető gondoskodás nélkül rideg a világ, és szerencsétlennek, kiszolgáltatottnak érezzük benne magunkat.

De nem elég, hogy megismerjük, megtanuljuk elfogadni az emberi jóságot: meg kell tanulnunk viszonzni, tovább is adni azt. Ha egy kisgyerek megszokja, hogy környezete szeretetének ő a középpontja, függetlenül attól, hogy viszonzná vagy továbbadná a feléje áradó figyelmet, előbb-utóbb elkezd kihasználni, lebecsülni, sőt bosszantani azokat, akik így is, úgy is jók hozzá. Ami csak úgy, az ölünkbe potyyan, azt nem becsüljük.

De hát kinek tudja egy kisgyermek a szeretetet a legtermészetesebben továbbadni? A még nála is esendőbbnek: például a kistestvérének. A többgyermekes család azért is egészségesebb az egygyermekesnél, mert benne a kicsik is megtanulhatják a szerető gondoskodás, az önzetlenség leckéjét. A jó példa ragadós, és jó, ha van, akin gyakorolhatjuk az erényeket.

Sok szó esik manapság egész Európában arról, hogy kevés a tartós és boldog család, ezért kevés a gyermek. Alapvető és fontos, hogy a felelős vezetők törődnek ezzel a nagy problémával, de épp ilyen fontos a minta is, amivel mindennapi környezetünk szolgál. Például, amit az örökösen élénk tolazkodó hirdetések és plakátok látunk.

Nézem a banki reklámot: egy kislányt és két mosolygós felnőttet mutat. A nyaralásra ösztönző plakáton, de a legtöbb áruházi reklámon is egy gyermek szalad két szülője között. Az ilyen képek tárgyukon túl az *egygyermekes család modelljét* is hirdetik. Pedig ezeken a csábító képeken a derűs felnőttek mellett nyugodtan elérne akár két-három mosolygós gyermek is. A felelős intézkedéseken túl ez is kedvet csinálna több gyermek vállalásához. És még külön pénzbe sem kerülne: csak egy kis odafigyelés kellene hozzá.

2014. 06. 21.

Az érték és a kereslet

A hatvanas években, amikor egyetemre jártam, minden felsőoktatási intézményben kötelezően tanulni kellett valami közgazdaságtanhoz hasonló tantárgyat. „Tudományos szocializmus” volt a neve, de most és itt nem térek ki arra, hogy az volt-e, aminek mondták, vagy sem. Csak egy számomra alapvető emléket szeretnék ezzel kapcsolatban felidézni.

Az egyik első előadáson tanárunk ismertetni kezdte Karl Marx: *Tőke* című könyvét – mi mást –, és kifejtette az érték fogalmával kapcsolatos, nevezetesen marxi példát. Eszerint hiába készíti el például a csizmadia a legszebb, legmelegebb csizmát is, ha senki nem akarja megvenni, akkor az a remek darab értéktelen. Máig emlékszem, milyen abszurdnak éreztem ezt a tételt, mennyire felháborodtam rajta. Nem is tudtam szó nélkül hagyni, óra végén csoporttársaimnak hevesen magyaráztam tarthatatlanságát: – Hogy lenne értéktelen az, amit nagy szakértelemmel, sok százéves emberi tapasztalat alapján, az emberi láb és mozgás adottságait figyelembe véve, értékes bőrből készítenek? Legfeljebb, amíg meg nem veszi valaki, addig nem térül meg a készítője számára a felhasznált anyag és a belefektetett munka ára. De maga a csizma akkor is valóságos és létező érték.

Hallgatótársaim Marxszal értettek egyet, és kinevettek, amiért nem tudom felfogni, hogy nincs önmagában való érték, hanem a kereslet teremti meg azt.

Amikor nemrég eszembe jutott ez a történet, ráébredtem, hogy azóta sem változott a véleményem, ma is vallom, hogy az érték a dolgok tulajdonságain múlik: vannak önmagukban véve értékes illetve önmagukban véve értéktelen dolgok. Lényegileg nem változnak meg attól, hogy van-e rájuk piaci igény vagy nincs. Jó példa erre a sokszor emlegetett történet: amikor az első európai hajósok elérték Afrika partjait, a magukkal hozott olcsó, színes üveggyöngyöket valódi kincsekre, akár földekre, nemesfémekre is el tudták az ott élő bennszülöttekkel cserélni. Ha valóban ugyanannyit értek volna az üveggyöngyök,

mint az érték kapott drágaságok, akkor az afrikaiak ezen az üzleten éppúgy meggazdagodtak volna, mint az európaiak. De nem ez történt: a fejlettebb technikával rendelkező, gátlástalan fehér ember így tudta kifosztani és gyarmatosítani a Fekete Földrészt – de minden más, kiszolgáltatott kultúrát és civilizációt is –, és ezt máig sem hagyta abba.

Tehát bár nem a kereslet hozza létre, de eltorzítani eltorzíthatja a valóságos értékrendet. Ha divatos valami, olykor fontosabb dolgokat is könnyedén odadobunk érte. Nehezen megkeresett pénzünket újabb és még újabb szerkezetek, mobiltelefonok, táblagépek, házimozik és más, alapjában véve szükségtelen dolog megvásárlására költjük el. Emiatt csak a legolcsóbb, leghitványabb élelmiszereket tudjuk megvenni, és nem marad pénzünk például vidéken élő szüleink meg látogatására sem. Esetleg attól sem riadunk vissza, ha a vásárolgatásunkhoz hitelt kell felvennünk, kölcsön kell kérnünk.

Mióta már nem is a termelés, de az eladás és a vásárlás lett szinte az ember legfontosabb életfunkciója – a kereslet messze nincs összhangban valódi szükségleteinkkel. Azt akarjuk megszerezni, amire a tekintélyes személyiségek vagy a divatos kedvencek, sztárok, vagy az újságok, tévé- és rádiócsatornák, filmek és a tetszetős hirdetések és plakátok felhívják a figyelmünket. Amit divatba hoznak.

Arra a kérdésre pedig, hogy lehet-e értéktelen, sőt kártékony dolgok iránt is keresletet támasztani, manapság mindannyian, tapasztalatból tudjuk a választ. Már hogyan lehetne. Pedig az üveggyöngyök akkor is csak üveggyöngyök maradnak, a kereslettől valójában nem válnak értékesebbé.

2014. 07. 13.

Focistadionok és más vesszőparipák

Adózni nem szeretünk, nyilván. De azért kapjon minden állami alkalmazott magasabb fizetést, legyen jobb az oktatás és az egészségügy színvonala, legyenek jobbak az utak, az internet hozzáférés, a szociális ellátás, egy szóval, legyen mindenre pénz.

– Honnan?

– Hát például, ne költjön a kormány focistadionok építésére!

Újabban számtalanszor felhangzik ez a demagóg javaslat, ez a hamis szólam.

Ha a sport és benne a labdarúgás természetes hasznát, például az egészségünkre, a fizikai teljesítményünkre, a közösségi együttműködő képességünkre tett jó hatását nem tekintjük is, tudható, hogy a stadionépítési program költségei jelentéktelenek az oktatásügyéhez, vagy az egészségügyéhez képest. Mégis folyton ezekkel állítja párhuzamba az ellenzék, és ennek nyomán a sajtó.

A stadion-ellenzők arról a nyilvánvaló tényről sem ejtenek soha szót, hogy a sport, a labdarúgás manapság az egyik legjövedelmezőbb iparág: világszerte kulturált szórakozást kínál a szurkolók sokezeres tömegeinek, akiknek utazásai, a rájuk alapozott sportruházat- és emléktárgy-üzlet, a sportújságok és kiadványok széles köre és a média-közvetítések díjai hatalmas bevételeket hoznak. Aki a stadionépítés ellen tiltakozik, tulajdonképpen azt követeli, hogy a magyar sport – és a magyar gazdaság – maradjon ki ebből a nagy, nemzetközi üzletből. Nem sokkal okosabb ez a követelés annál, mintha valaki a munkahelyek létesítése ellen tiltakoznék (persze vannak ilyenek is).

De találunk más furcsaságokat is – például – a pedagógus-érdekvédők követeléseit közt. „Ne szállítsa le a kormányzat a tankötelezettség korhatárát 16 évre.” Ez a felhívás az általános iskolai tankötelezettségre vonatkozik. Aki ezt leírta, aligha lehet gyakorló pedagógus, de gyakorló szülő sem: hiszen nem tudja, hogy már egy tizenhat éves is, hát még a tizenhét-tizennyolc éves, milyen megalázónak tartja, hogy a törvény bekényszeríti őt az általános iskolába, a nála jóval fiatalabb

iskolatársak közé. Nem tudja azt sem, mekkora életmódbeli, sokszor családi állapotbeli különbség van egy hat-tizennégy, és egy tizenhét-tizennyolc éves között. Az elmúlt években nem hallotta a pedagógusok állandó panaszát és elégedetlenségét amiatt, hogy megoldhatatlan problémát jelentenek a túlkoros diákok, akik iskolakerülés vagy bukások miatt ott ragadnak sokszor az általános iskola alsó tagozatában. Ha hajlandók egyáltalán tanításra járni. És akkor még nem beszéltünk a hét-nyolc-tíz éves osztálytársak helyzetéről, akik számára – ritka kivételtől eltekintve – állandó fenyegetettséget jelent, hogy össze vannak zárva a gyermekkorból rég kinőtt, nagy fizikai fölénnel bíró sihederekkel.

Komolyan gondolja az, aki indulatokat gerjeszt, demonstrációkat szervez, hogy ezekre a komoly kihívást jelentő, nagy társadalmi problémákra nem felelős – és még felelősebb – szakmai munkával, nem a sajátos helyzetéhez alkalmazkodni képes szakemberek erőfeszítései révén, hanem politikai demagógiával lehet megoldást találni?

2014. 12. 05.

Játék?

Huszonéves ismerősöm meséli, hogy nemrég meglátogatta rokonait. Mikor kaput nyitó unokanővére kíséretében belépett az előszobába, a szemközti szobaajtóban egy apró legényke állt, és kezét előrenyújtva, ujjait pisztolyként rászegezve löni kezdett: – Puff, puff, puff!

– Na, Sanyika! Ne vacakolj – szólt rá az édesanyja, de a kisfiú erre csak fokozta a tüzelést.

A fiatalember beljebb került, és hogy lecsillapítsa a kis harcost, oda lépett hozzá, nyújtotta a kezét és bemutatkozott:

– Bálint vagyok, anyukád unokaöccse. Találkoztunk már, csak akkor még kicsi voltál.

Sanyika előbb még sűrűbb tüzeléssel igyekezett leteríteni a közeledőt, majd a fiatalember kinyújtott kezét elfogadva maga is kezét adott, de abban a pillanatban el is dőlt, végighanyatlott a szőnyegen, mint egy elesett katona. Bálint előbb megpróbálta visszatartani, majd mikor ez nem sikerült, mosolyogva nézte, ahogy az elesett harcos elnyúlik. A kisfiú a földön fájdalmasan rángatózott, mint aki súlyos sebet kapott, és keservesen kínlódik.

Ekkor Bálint odalépett mellé, jobb keze két ujját előrenyújtva egész közélről néhány lövést adott le a gyerek halántékára. Sanyika erre elmosolyodott, két kezét, két lábát szétdobta, és megbékélten kinyújtózott a szőnyegen.

– Sanyika! Elég volt ebből a butaságból! Hagyd abba, azonnal kelj fel a földről! – vesztette el a türelmét a végkifejlet láttán az anyuka, és megpróbálta felrángatni hatéves csemetéjét halotti poraiból.

Sanyika kevés ráncigálás után mosolyogva felkászálódott, a lövöldözést már nem folytatta, érdeklődve fordult Bálint felé, mint akivel eddig is jól megértették egymást, így barátságuk meg van alapozva.

– Pedig tévéjük sincs – mesélte Bálint. Unokanővére CD-kről, DVD-kről játszik le időnként egy-egy jó, kicsiknek való mesét vagy filmet a gyerekeinek. A háborúsdi, minden erőszakos szabályával együtt mégis mélyen beleíródott a kicsi képzeletébe, nyilván óvodás

társaival, a nála jobban kiképzett, többi gyerekkel sokszor játszhatnak hasonlókat.

A történetről eszembe jutott, hogy a hetvenes évek végén, amikor az én gyerekeim voltak kicsik, mi sem engedték be a tévét a lakásunkba, és sosem vettem hadijátékokat két fiamnak, a kislányunknak meg különösen nem. Ha valakitől mégis kaptak egy-egy műanyag tankot vagy géppuskát, azt én szívtelenül elkoboztam és kidobtam. Egy szép napon mégis mit látok? A még járni is épp, hogy csak tudó kislányom, kinyújtott jobb kezében egy ceruzát tartva végigtotyog az előszobán, és sorra lead néhány lövést a konyha, a vécé és a fürdőszoba ajtajára. Nyilván óvodás bátyjától látta ezt a jó játékot, és nem akart lemaradni, csak úgy puffogtatta a sorozatokat.

De hogy még messzebbre menjek vissza az időben, hirtelen az is eszembe villan, hogy huszonéves koromban egyszer találkoztam volt egy középkorú íróbaráttal. Közeledve a megbeszélt kávézóhoz, megláttam várakozón álldogálni őt a fásor árnyékában. Mosolyogva fordult felém a már őszülő, de még mindig jó fellépésű férfi. Én pedig, ahogy szintén mosolyogva közeledtem – talán zavaromban – pisztolyként előrenyújtottam jobb kezem két ujját, és – csatt-csatt – halkán meghúztam a ravaszt.

Nagyon meglepődtem, amikor ő elkomorult arccal rám szólt:

– Nem értem ezt a mai fiatalságot! Rátok még senki sem szegezett valódi fegyvert, ezért elképzelni sem tudjátok, hogy mit csináltok – mondta szemrehányón.

– Bocsáss meg, csak játék volt – mentegetőztem.

– Egy emberre ráfogni a fegyvert, az sohasem játék.

2015. 02. 11.

Mi az, amit nem tudnak a gépek?

Panaszkodunk, és joggal, hogy milyen elvetemült, vad időkben élünk: nap mint nap megtörténik, hogy alvó családokra, öregekre, magányosokra törnek rá az ajtót, olykor nem is komoly vagyonukért, de fillérekért, nyugdíjuk maradékaért megkínózzák, megölik őket, vagy fiataloktól veszik el akár velük egykorú társaik az értékeiket – nem csak az éjjeli szórakozóhelyeken, de már az esti órákban is, például hazafelé menet, az utcán. Vagy akár nappal is, a villamosban, metróban az ajtóhoz közelebb ülő utas kezéből tépi ki mobiltelefonját, ragadja el a táskáját az „elkövető”, hogy a megállóban leugorva kámforrá váljon a megszerzett zsákmánnyal együtt.

Nem új jelenségek ezek, sajnos: az elmúlt század sok évtizedében, kivált a világháborúkat követően sem volt jobb a közbiztonság: édesapám mesélte például, hogy a húszas években Budapesten, ha beült valaki pantallóban megnézni mondjuk egy izgalmas filmet, mire a mozi véget ért, előfordult, hogy rövidnadrágban kellett távoznia, mert amíg a figyelme a filmvászonra tapadt, ügyes kezek borotvapengével levágták a szövetnadrágja szárát. Abban az időben ruháit még nem a turkálókából húzkodta ki az emberiség nagyobbik része, egy-egy jobb szövetdarabnak is értéke volt.

Lehet, hogy ez a történet csak apám humorának és fantáziájának a terméke, de jól érzékelteti az akkori viszonyokat. Azonban én is ismerem a második világháborút követő gyerekkoromból hasonló eseteket: szüleim, nagyszüleim télen, sötétedés után azért nem engedtek ki az utcára, nehogy lehúzza rólam valaki a nagykabátot. Akkor még nem nevezték az ilyesmit megélhetési bűnözésnek, és nem mondta könnyes szemmel a védőügyvéd, hogy biztos a tettes saját kisgyerekének kellett a rablott holmi. Jól tudta mindenki, hogy aki képes fagyban-hóban egy kisgyerektől erővel elvenni a kabátját, az a tapasztalat szerint nem törődik avval sem, hogy a saját kisgyereke mit visel havas-fagyos időkben, hanem viszi a zsákmányt az orgazdához, és a kapott pénzt egyenest a haverokhoz vagy a kocsmába, mert az elvetemült ember

a saját családjával szemben is elvetemült. Manapság szeretjük agyonhallgatni azt a nyilvánvaló lélektani igazságot, hogy minden ember személyiség: sajátos külsővel, sajátos értelmi képességgel rendelkezik, és van saját erkölcsi karaktere is, ami felnőtt korban már csak nagyon nehezen változik meg, változtatható meg.

Ezért lenne fontos, hogy a gyerekek személyiségének fejlődését jó példák alapozzák meg. Mert legfőképpen a látott példa, a vonzó emberi minta számít. És ebben a tekintetben rosszul állunk. Régebbi korok gyermekei csak nagy elhanyagoltságuk esetén találkoztak annyi kártékony, annyi rossz emberi mintával, mint amennyivel a maiak. És ma ehhez nem kell az utcán felnőniük: a legtöbb rossz példát, rossz személyiség mintát otthon látják, nem a szüleiktől, nem a szomszédoktól, hanem a család büszkeségét és érdeklődésének középpontját jelentő, állandóan bekapcsolva tartott technikai csodákból: a televíziós- és számítógépes, internetes játékokból, filmekből, a szüntelenül áradó ellenőrizetlen információkból.

Mi hát a megoldás? Egyszerű és könnyű megoldás nincs, amikor mint nálunk, Magyarországon is, a hang- és képládák uralma általános. Nehéz, sőt lehetetlen lakatlan szigeten nevelni fel gyermekeinket. De a mi feladatunk gondoskodni arról, hogy kapjanak másféle, vonzó és jó, eleven példát is. Családtagjainkat elrángatni a képernyők elől – hálátlan feladat (különösen, ha máskor mi is szívesen ott ragadunk előttük). De elszeretni onnan őket, okos, élményt adó közös tevékenységre ösztönző javaslatokkal lehetséges. Mert szeretni és gondoskodni még a legmodernebb gépek sem képesek.

2015. 07. 20.

Nyelvében él az ember is

Idén is augusztus közepén került sor a Tokaji Írótábor tanácskozásaira. Ez volt a nagy múltú konferencia-napok sorában immár a 43-dik, amely napjaink egyik legtöbbet vitatott kérdésével foglalkozott: milyen szerep és sors jut a *nemzeti kultúrának és mítosznak a globális átalakulás korában*. Jókai Anna Kossuth Nagydíjas író tartotta a nyitó előadást, amelynek középpontjában az európai kultúra és a kereszténység, az európai nemzetek fennmaradása és a globalizáció kérdései álltak. Mondanivalójának lényege volt, hogy a kereszténység maga is globális, sőt, a legigazabb globalitás a keresztény egyetemesség. Jókai Anna a szeretet vallásának, a keresztény értékeknek a képviselőjében, életre váltásában látja az európai nemzetek, így a magyarság hivatását is.

A téma másik legfontosabb kérdése a nemzeti nyelv és a globális információ-áradat, civilizációs újdonság-áradat kölcsönhatásának kérdése volt. Nem véletlenül, hiszen azon túl, hogy az anyanyelv egy-egy közösség legáltalánosabban ismert és elterjedt, közös nevezője, a nyelv mindannyiunk személyiségének és személyes életének is a legszükségesebb hordozója. Gondolatainkat és mindennapos (mindenperces) közölnivalóinkat szavak segítségével fogalmazzuk meg, érzelmeinket, vágyainkat, érdekeinket anyanyelvünk segítségével mondjuk ki, és raktározzuk el személyes emlékezetünkben is. Tehát nyelvében él az ember is. A szépirodalomnak pedig egyenesen az alapanyaga a nyelv, nélküle nem is léteznék, ahogy nem létezne semmilyen más emberi tapasztalat és tudás sem.

Az idei tokaji tanácskozás során többször is felmerült a világ globális átszerveződésével és például a rohamosan terjedő elektronikus eszközökkel együtt a minden mai nyelvbe beözönlő, többnyire angol eredetű szavak problematikája: mit kezdenek a beszélőközösségek ezzel a hatalmas, idegen szókészlettel, illetve az ebből következő nyelvi „pidginizálódás” jelenségével? Azzal, hogy sok esetben az idegen szavakat egyszerűen „magyarosan” ragozzák. Ismert példa erre, hogy nem fordítjuk le az „I like it” kifejezést magyarra, nem azt mondjuk, hogy

„tetszik” vagy „kedvelem”, hanem inkább azt, hogy „lájkolom”. Ez egy tipikus „pidgin” megoldás. Így nevezik világszerte ezt a torz nyelvi gyakorlatot.

Mert – természetesen ez is világjelenség, amely először az afrikai nyelvekben jelentkezett, a gyarmati nyelvhasználat jellemzője volt és maradt. Semmiképpen sem azért játszik szerepet beszédünkben, amire hivatkozni szoktak, hogy nem lehet lefordítani magyarra, vagy hosszabb volna a megfelelője. Egyszerű, gyerekes sznobizmusból: eltorzított angol szavak segítségével szeretnénk modernebbnek vagy műveltebbnek látszani. Pedig a nemzetek közti megértést sem segíti ez a gyakorlat, mert egy „igazi angol” például sosem jönne rá, hogy mit is jelent az: „lájkolni”.

Kár, hogy ez a nyelvi jelenség nálunk is – a médiában, és ezt követve a serdülésben lévő, iskolás és iskolázatlan fiatalok körében – egyre jobban terjed. Olyan zsargon ez, amelynek beszélői a bennfentességüket, egymáshoz való kötődésüket, másoktól való elkülönülésüket is szeretnék kifejezni használatával. Ez persze minden rétegnyelv esetében így van, de míg például a nyelvjárások egy közösség sok száz éves nyelvi leleményeit foglalják magukban, és sok olyan szép és különleges kifejezést őriznek, ami a közbeszédből már kikopott, addig a pidgin-kifejezések alkalom szülte torzítások, amelyek segítségével nem lehet elsajátítani ugyan egy idegen nyelvet, de el lehet torzítani és silányítani saját anyanyelvünket.

2015. 08. 26.

Díszvendégségben

Épp 16 éve volt Magyarország a Frankfurteri Könyvvásár díszvendége. Idén a Göteborgi Könyvvásár rendezőinek meghívása révén ismét minket illetett meg ez a tisztetség. Európa második legnagyobb könyvvására méreteiben persze meg sem közelíti az elsőt: Frankfurtban 12 olyan kiállító épület sorakozik az expo-kertben, mint amekkora a svéd rendezvényt befogadó vásárcsopont.

Ezt a méretkülönbséget tükrözte az idei göteborgi díszvendégséget kiszolgáló magyar pavilon is. Kicsiny, de központi elhelyezésű, és a fölötte forgó, „Hungary” feliratú reklámkeréknek hála, messziről is könnyen megtalálható helyszín volt, amelyen az irodalmi rendezvények, könyvbemutatók folyamatosan követték egymást. A szervező Balassi Intézet ez alkalomból lefordíttatott svéd nyelvre számos magyar irodalmi művet, és a magyar íródelegációban helyet kaptak ezek írói: így például Jókai Anna, Berg Judit, Kiss Judit Ágnes, Kukorelly Endre, Ladik Katalin, Tóth Krisztina, Vincze Ferenc és mások.

A göteborgi hagyományoknak megfelelően a könyvvásár legérdekesebb eseményeinek a tematikus szemináriumok számítanak. Ezeken is a meghívott írók, költők a főszereplők, akik kerekasztal-beszélgetések során hallatják a véleményüket. 30–45 perces irodalmi, közéleti vagy politikai tárgyú beszélgetésekről van szó, amely műsorforma, úgy látszik, kedvelt az északi közönség körében, mert például a magyar részvétellel zajló szemináriumok szép számú és figyelmes hallgatóságot vonzottak.

A sajtó- és médiatudósítások nyomán, hazaérkezésem óta gyakran felteszik nekem is a kérdést: milyen volt 2015 szeptemberében magyar írónak lenni Göteborgban? Tüntettek-e a magyar résztvevők ellen, bojkottálták-e nemzeti pavilonunk rendezvényeit? Netán inzultáltak odakint azt, aki a mindent elborító, interkontinentális bevándorló-áradat idején a sokszor elmarasztalt Magyarországot képviselte?

Megérkezésünkkor a kint élő magyarok említették, hogy a svéd médiában felelősségre vonták a könyvvásár igazgatóját, hogy miként

lehet díszvendég Göteborgban ez az idegengyűlölő ország? Ő azonban öntudatosan elhárította a rosszindulatú megközelítést, mondván, hogy egy szakmai rendezvény kapcsán nincs helye a politikai indíttású megbélyegzésnek.

Ismert, hogy a vásár megnyitóján egy orosz-amerikai újságíró nő ünnepi köszöntőjében egyszer csak Magyarország ellenes kirohásba kezdett, becsmérő szavakkal beszélt a díszvendégről. A magyar stand megnyitóján is volt, aki látott két tiltakozót, kartonpapír felirattal a kezükben. Az ünnepségen résztvevők tömegétől aztán elkedvetlenedtek és elmentek. A szemináriumi beszélgetések alkalmával a svéd műsorvezetők is rákérdeztek a magyar menekült helyzettel kapcsolatos véleményünkre. Ez lehetőséget adott arra, hogy beszéljünk a nehéz otthoni helyzetről, a rászorulók érdekében tett erőfeszítésekről, és a földeken, falvakon, városokon átözönlő, napi sok ezer illegális bevándorlóról. A műsorvezetők tiszteletben tartották véleményünket, és a nagyszámú közönség is kifejezte rokonszenvét. Az egyik szeminárium végén például szót kért egy hölgy, és sérelmezte, hogy a tolmács nem fordította le pontosan Jókai Anna szavait, azt például kihagyta, hogy menekült és menekült közt különbséget kell tenni, mert a rászorulók és a ködöbálók nem egy kategóriába tartoznak.

Hazafelé, a göteborgi repülőtéren sorban állva, útlevéllel a kezemben azon tűnődtem, hogy ha a messzi idegenből özönlő bevándorlóktól egyes politikai hatalmasságok szerint nem szabad elvárni, hogy a megszokott határátkelőhelyeken lépjenek be például Magyarországra, vagyis Európába, hanem ők bárhol jöhetnek, ahol csak nekik tetszik, akkor nekünk miért kell most ilyen illedelmesen viselkednünk? Miért nem törli el például Svédország a maga határának ellenőrzését? De még a vízumkényszerszert sem!

2015. 09. 30

Új korszak kezdetén

Minden új esztendő, amit megéltünk, ajándék, amelyet igazán csak akkor tudunk értékelni, amikor véget ér. Vajon miről lesz nevezetes az elmúlt év? Valószínű arról, hogy egy új korszak kezdete volt. Régóta halljuk a legkülönbözőbb szakértőktől, hogy nagy változások előtt állunk. Hol globális természeti katasztrófát, hol közeli gazdasági összeomlást emlegetnek. Arra mégis kevesen gondoltunk, hogy egyik percről a másikra, ilyen hirtelen beköszöntenek a változások.

Olyan események peregnek le előttünk, amelyeket eddig elképzelhetetlennek tartottunk, amelyeket nem értünk. Látjuk, hogy valaminek a küszöbéhez értünk, és tudjuk, hogy át kell lépnünk ezt a küszöböt: az új korszakot bele kell kalkulálnunk a jövőnkbe.

De hát mit is jelent ez? Mi változott meg 2015-ben? Az újdonságok között az első helyet nyilvánvalóan az a népvándorlás foglalja el, amelynek a mi kontinensünk, Európa a célállomása. Röviden úgy jellemezhetnénk a helyzetet, hogy a végek megindultak a középpont felé. Szerte a világon legalább hírből – tévéből, moziból, a világhálóról – mindenki ismeri az európai nagyvárosok csillogó fel- és alvilágát; régóta hordják levetett ruháit, használják kiszuperált járműveit, technikai berendezéseit, ismerik divatos hívószavait, neveit, reklámjait, cégjelzéseit. Mi sem természetesebb, hogy vágyakoznak utána, vágnak a jólétre, a könnyebb életre.

És ha azzal kezdik biztatni őket, hogy a gazdagság forrásvidékén szükség van rájuk, befogadják őket, akkor élni akarnak ezzel a korábban nem tapasztalt lehetőséggel, és abban bíznak, hogy most jött el az alkalom. Útra kelnek. Tudják persze, hogy milyen kétes kimenetelű lehet ez a Nagy Utazás, hogy nagy kulturális és politikai különbségekkel kell szembenézniük, mégis megpróbálják.

Mi pedig tanácstalanul forgatjuk a fejünket, és nem értjük, hogy miért történik mindez?

De valóban példátlan-e, hogy a bevándorló hajók szinte számolatlanul hozzák Európába a mindenre elszánt utasokat? A történelem-

ből tudjuk, hogy nem. Nem is olyan régen, 1860 táján is elkezdődött valami hasonló. Igaz, hogy akkor az európaiak voltak a kivándorlók, a célállomás pedig Észak-Amerika volt. Évtizedeken át járták a szervezők az európai, köztük a magyar településeket is, toborozták, jobb megélhetéssel kecsegtették a kalandra vágyó fiatalokat. Mindannyian idézni tudjuk József Attila-sorait: „*kitántorgott Amerikába másfél millió emberünk.*” (Hazám) Ő a hazai szegénység számlájára írta ezt a folyamatot.

Ma már ismertek a korabeli dokumentumok, és azt bizonyítják, hogy nem a szegényeket, hanem a magabíró fiatalokat, a középparaszti és szakmunkás fiúkat, lányokat keresték a toborzók. Az erős és vállalkozó kedvű ifjúságot. Akik közül sokan el is mentek, pedig itthon is szükség lett volna rájuk. Akkor is a szervezők finanszírozták a Nagy Utazást, persze kölcsönbe, amit majd a munkabérekéből kamatostul kellett visszafizetni. Ha csak Magyarországról másfél millióan mentek világgá, Európa-szerte hányan indultak útnak? És hányan kallódtak el közülük a „szerencse földjén”?

Nem tudjuk. Főként azokról van hírünk, akiknek sikerült jobb megélhetéshez jutni, akik pénzük egy részét itthon maradt családjuknak hazaküldték, akik utóbb összegyűjtött vagyonkájukkal együtt hazatértek.

Akkoriban Amerikának nagy szüksége volt az európai munkaerőre. Ma még nem tudni, hogy az utóbbi években miért indult meg újra a toborzás, kinek mire van szüksége, milyen csábító ígéretek hatására keltek útra a távoli, háború sújtotta ázsiai és afrikai országok kivándorlói.

Csak az biztos, hogy új korszak kezdődött az európai civilizáció történetében.

Amiről nem szabad megfeledkeznünk

A kultúra olyan, mint egy folyó. Valahol, beláthatatlanul messze van a forrásvidéke: tisztán csordogáló patakként bújik elő, vagy nagy erővel tör fel a mélyből, mint az izlandi gejzírek. Pontosabb tudomásunk arról van csak, ami már a történelmi emlékezet idején, az írásbeliség időszakában keletkezett és máig fennmaradt.

De bármi keveset tudjunk is a régi időkről, azt mindenképp tudnunk kell, hogy voltak. A régi idők épp olyan természetesen voltak, léteztek, ahogy a mi jelen időnk is. A jelen jegyeit hordozták magukon, a múltból táplálkoztak és a jövő felé törekedtek. Minden jelen önmagát tartja a létezés legfontosabb pillanatának. Számunkra, ma élő emberek számára valóban a jelen a legfontosabb: hiszen benne élünk, minden pillanatunk először jelen, s csak aztán válik múlttá. Születésünkkel bekapcsolódunk az idő végtelenjébe. De csak egy véges szakasza lehet a miénk. Az emberi szemhatár tehát véges, a végtelenről csak elvont fogalmunk lehet.

Például akkor, amikor az emberi tudás: a művészetek és a tudományok tágas birodalmára tekintünk. Idő és tér vastag ködfelhőit kell átörönnie, mintegy álombeli utazás során a visszafelé tekintő kíváncsinak, ha az eredet nyomait keresi.

De nem csak álombeli utazások révén lehet sejtelmünk saját kultúránk mélységeiről és magasságairól. Mindennapi életünk is elképzelhetetlen ennek a kultúrának az ismerete, a birtoklása, a használata nélkül. Milyen nehéz, szinte lehetetlen lenne az életünk, ha nem tudnánk például beszélni, ha nem ismernénk az anyanyelvünket.

Minden nyelv egy-egy ősi közösség teremtménye. Számunkra, mai emberek számára is beláthatatlanul távoli és ismeretlen a keletkezésének pillanata, a története, erősödésének, gazdagodásának – olykor szegényedésének – a folyamata. Ugyanakkor mai mindennapjaink leghasznosabb szolgálója, nélkülözhetetlen eszköze, kelléke is.

A nyelv legfontosabb feladata az emberek közti kapcsolat megteremtése: a mindennapi használat során is, mert a segítségével tudjuk

megszervezni az életünket, megértetni a gondolatainkat. De akkor is, amikor a múltat akarjuk megfejteni általa, vagy a jövőnek üzenünk vele. Az emberiség beláthatatlan évezredek óta rögzíti szóban, írásban a történetét, eredményeit, érzelmeit, gondolatait. Minden kor embere bízott abban, bízik abban, hogy a nyelv képes lesz túlélni őt, és elviszi a hírét az utána következő nemzedékeknek. Azoknak, akik értik a nyelvét.

Legalább két alapfeltétele van annak, hogy teljesüljön ez az ősi, emberi óhaj, hogy az utánunk következőknek tovább adhassuk tapasztalatunkat és történetünket. Az első, hogy legyenek utánunk következő nemzedékek. A második, hogy ismerjék és használják azt a kultúrát, azt a nyelvet, amely segítségével üzenünk nekik.

Nem maguktól teljesülő feltételek ezek, sokat kell tennünk a megvalósulásukért. Például azért, hogy világra hozzuk és felneveljük gyermekeinket, utódainkat. És kell az is, hogy át tudjuk adni nekik azt, amit szüleink, nagyszüleink hagytak ránk: mi is ismerjük, birtokoljuk, mindennaposan használjuk és éljük szellemi örökségünket, kultúránkat, anyanyelvünket.

2016.01.16.

Akciók a világhálón

– Ez a világháló! Azt hittem, hogy nincs nagyobb időrabló, mint a televízió, és tessék... Itt van ez a világháló... A fiatalokat szinte rabul ejti...

– mondja egy ismerősöm, jó ötvenes asszony.

– Mi baj van vele? – kérdezem kicsit álszent módon, mert én is ismerem a dolog sötét oldalait, ha nem is sokszor botlom beléjük.

– Egyszerűen nem lehet mit csinálni. Arról nem beszélek, hogy a munkahelyen sem tudom normálisan ellenőrizni azt, hogy aki a számítógépén dolgozik, épp mit nézeget? Hogy a munkájához kell-e az, amit böngész – mert ilyen is előfordulhat –, vagy éppen másról van szó.

De például, a nagylányom is, aki mindig dicséri, hogy mi mindent le tud szedni a világhálóról a tanuláshoz, most, amióta vége lett a vizsgaidőszaknak, ugyan úgy nem tud a képernyőtől elszakadni, mint addig. Késő estig azt nézegeti, hogy hol mit lehet kedvezményesen megvásárolni? Ez is szenvedélybetegség, hidd el.

Valóban az. Nekem is vannak ismerőseim, akikkel, ha találkozunk, legtöbbször olyan hírekkel állnak elő, hogy hol vettek valamit a megszokottnál ennyivel meg annyival olcsóbban. Mondják az elképesztő, akciós árakat, várakozón néznek rám, de én nem tudok elképedni az óriási fogáson, többnyire csak bután pislogok. Mert amióta a család idősebb tagjai sorra elmentek, és a háztartásukat nekünk kellett felszámolni, nem az a gondunk, hogy mit vásároljunk, hanem az, hogy mit tudnánk elajándékozni?

(Komoly sikerekről nem beszélhetek ezen a téren, mert nem elég régiek az öröklött holmik ahhoz, hogy valakinek fájjon a foga rájuk a családból vagy a környékről. Ha meg akad köztük, mondjuk egy Singer varrógépasztal, akkor is azt mondják a gyerekek, hogy – Na, ez jó lesz nekem, majd ha lesz saját lakásom, vagy majd ha nagyobb lesz a lakásunk. Addig jó helyen van itt, nálatok.)

– Tegnap, amikor hazaértem – folytatja a történetet ismerősöm –, nagy számolásban találtam Annácskát, mellette a padon meg két degesz bevásárlószatyor.

– Mit számolsz ennyire?
– Képzeld el, egy csomó pénzt megtakarítottam.
– Hogyhogy? – kérdezem tőle kételkedve.
– Épp most adtam össze a mínuszokat! Nézd meg, itt van a régi ár, és itt alatta a mínusz. Több, mint huszonötezer forintot spóroltam.

Átveszem tőle a számlaszalagokat, amiken mindenütt aláhúzogatta a megtakarított összegeket. Büszkén mosolyog. Én meg magamban azon szörnyülködöm, hogy mi mindenre nem sajnálta a pénzét ez a lány!

– Már olyan régen akartam venni egy ilyen cipzáras kardigánt – mutat egy valóban szép, piros csíkos darabot. – És nézd, volt hozzávaló lábszárvédő is. Igaz, csak ősszel fogom felvenni, de ennyiért... nagyon megérte, nem?

– Hát... az biztos... – helyesletem. Biztos, hogy nagy szüksége van ilyesmire egy csinos fiatal lánynak.

De aztán belém villant mégis valami: – Idefigyelj – mondtam neki –, én jobb módját tudom a takarékoskodásnak.

Magam elé vettem a számlákat, és a mobilon belenyomkodtam én is a számológépbe az akciós árakat. Végeredményül a mínuszoknak jó háromszorosa jött ki.

– Látod, ha mindezt nem költöd el, az lett volna az igazi megtakarítás!

– Te ezt nem érted – mondta elszomorodva. – El sem tudod képzelni, mennyit vadásztam ezekre a cuccokra. Inkább meg kellene dicsérned, hogy milyen jól tudok vásárolni.

Hát én meg is dicsértem. Nem akartam még értetlenebbnek látszani azzal, hogy elsorolom: ha számolná a világhálós vadászattal eltöltött idő értékét is, amikor a nagyszerű akciók miatt nem ment edzésre, nem látogatta meg a nagymamáját, nem olvasott el egy jó könyvet, nem beszélgetett a barátnőjével. Ezek mellett a veszteségek mellett, hogy eltörpülne annak a csalóka megtakarításnak az értéke!

2016. 04. 06.

Kórházak búvkörében

Az elmúlt, késő tavaszi hónapokat a kórházak vonzáskörében éltük le, ez a világ vált mindennapos közegünké: nagy betegünk van. Sorsa egész családunk sorsára kihat, így mindannyiunkat magába szippantott a magyar egészségügy. A sokat szidott, sokak által temetett magyar egészségügy. Távol áll tőlem, hogy azt gondoljam, már mindent kitapasztaltam, nekem aligha lehet ebben a témában újat mondani.

Sokkal inkább azért beszélek róla, mert tudom már, hogy épp úgy megismerhetetlen, épp annyi meglepetéssel szolgál, mint az élet bármely más területe. Hogy miért? Mert az egészségügyben is emberek dolgoznak, és itt is minden az embereken múlik. Az orvosokon és orvosnőkön, az ápolónőkön és az ápolókon, a gyógytornászokon, a betegkísérőkön, de még a takarítókon is.

Persze, hogy fontos, hogy legyen elég kórházi ágy, és ne a város, esetleg az országrész túlsó sarkába kelljen járni kezelésre vagy vizsgálatokra, mert akkor háromszor is meggondolja a beteg, hogy megéri-e, kibírja-e az utazást? És csak akkor megy, amikor éppen ráér valamilyik családtag vagy szomszéd, aki elkíséri, elviszi. Kellenek a modern berendezések, felszerelések, gyógyászati eszközök és eljárások, a korszerű és folyamatosan rendelkezésre álló gyógyszerek is, de mit érne, mit érhetne mindez az egészségügyi szakemberek tudása, gondos odafigyelése, empátiája nélkül? Mit ér a legmodernebb diagnosztikai eszköz, ha a tekintélyes főorvos vagy főorvos asszony a belépő betegre ránézve már tudja, és közli is vele, hogy ha valakinek, hát neki biztos nincs olyan komoly baja, mint amivel beutalták, nem így néz ki egy súlyos állapotban lévő páciens. Vehetné ezt persze bóknak is az illető, ha a modern képalkotó eszköz nagy tapasztalattal bíró szak tekintélye nem előzetes benyomása alapján állapítaná meg a vizsgálat eredményét is, gúnyos megjegyzést téve a beutalót kiállító kollégára. Mikor aztán két nap múlva mégis életmentő műtétet kell végrehajtani a betegen, amely során kiderül, hogy a feltételezetttnél még sokkal nagyobb is a baj, akkor bizony felmerül az érintettekben a kérdés,

hogy vajon még modernebb berendezésre lett volna-e szükség, vagy esetleg egy kevésbé magabiztos, de több szakmai alázattal rendelkező szakemberre?

Mindannyian tudjuk, hogy a beteggel való együttérzés, az érdeklődő, elfogadó magatartás nem pénzkérdés. Ahhoz a szívnek kell a helyén lennie, és működnie kell az önkontrollnak, a felelősségtudatnak, hogy emberek élete van a gyógyítókra bízva, és minden ember élet egyformán fontos, mert abból mindenkinek csak egyet adnak.

De sok jó tapasztalattal is gazdagodtunk, sok megértő, a beteget szeretettel, testvéri humorral gyógyító orvost és ápolót is megismertünk, akik a látogatókban nem akadékoskodtak, nem kéretlen, kotnyeleskedő ellenőrfélt láttak, hanem megköszönték, ha valaki kivitte betege mellől a kacsát, vagy segíteni próbált mosdatáskor, öltözködéskor. Olyan egészségügyi dolgozókkal, akik csak megértést kértek maguk számára is a munkájuk elvégzéséhez, és megértéssel fordultak az aggódó, kétségek között hánykódó hozzátartozók felé is. Átélték azt az egymásra való támaszkodást, amit a betegség teremt. Azonnal odasiettek, ha elakadt az infúzió, és akármilyen kora hajnalban kellett is ágyat készíteni az új beteg számára, nem felháborodott robajjal láttak munkához, hanem szinte észrevétlenül, tekintettel voltak a kórteremben szendergőkre is.

Voltak, vannak sokan a magyar egészségügyben, akik alacsony fizetés ide, hiányos felszereltség oda, életpályamodell pedig amoda, ma is úgy hajolnak a betegágy fölé, mintha a saját szülőjük vagy gyermekük feküdne benne.

Csapatsport

Beszéljünk örömeinkről. Az én korosztályom – akár nőkről, akár férfiakról legyen szó – valószínű elkötelezettebb a sport, és ezen belül is a labdarúgás iránt, mint más nemzedékek tagjai. Ennek nagyon egyszerű az oka: gyerekkorunkat bearanyozták a helsinki olimpia aranyérmői, szám szerint 16, és az Aranycsapat felejthetetlen sikerei.

Valószínű egyre kevesebben mondhatják el magukról, hogy még látták Puskásékat játszani, ott voltak az aranycsapat egy-egy mérkőzésén például a Népstadionban. Na, én, ha el is mondhatom, sajnos, sok futball-történelmi mozzanatra nem emlékszem. Talán, ha nyolc-tíz éves lehettem, amikor édesapánk – bátyámmal együtt – kivitt minket a meccsre. Jóformán csak annyi emlékem maradt meg minderről, hogy fel tudom idézni, ahogy ott szaladgál a zöld gyepen Czibor Zoltán. Ő volt az egyetlen, akit még én is könnyen felismertem a föl-le iramló sok apró ember között. Őt is csak azért, mert úgy fénylett a vörös haja, mint egy réz-gombostűfej. Ezt még egy hozzám hasonló, hozzá nem értő kislány is meg tudta jegyezni.

A focisták persze nem a termetük miatt látszottak aprónak, hanem mert az Istvánmezei út felőli, magasabb oldalon, a stadion legfelső sorai egyikében ültünk. Ami szintén máig emlékezetes az egészről, az a Keleti Pályaudvarról induló gőzmozdonyok ismétlődő füttye, kéményeik fekete füstfelhői és a vasúti kocsik kerekeinek távoli kattogása. Joggal mondhatja bárki, hogy na, engem is érdemes volt elvinni arra a meccsre, ha még egy gól sem maradt meg az emlékezetemben, sőt azt sem tudom, hogy kivel is játszottak „az aranylábú gyerekek”. De hogy is emlékezhethetnék a meccs eseményeire, amikor annyi látnivaló élt és mozgott ebben a lenyűgöző panorámában!

A labdarúgást azóta is szeretem, ifjú koromban kapusként néha magam is kivettem a részem a küzdelmekből, az ellenfél focistáinak tiltakozására. – Vigyétek már el azt a nőt a kapuból, így nem lehet gólt lőni! – A nőkkel szembeni pozitív diszkrimináció akkor még általános volt, attól féltek, hogy nagyon eltalálnak. Bezzeg, ahogy lecse-

réltek, annyi gólt kapott a bölcsész csapat, hogy utóbb már nem is számoltuk.

De persze azért beszélek most ennyit a labdarúgáshoz fűződő emlékeimről, mert ismét téma lett a magyar foci, méghozzá nem elkeserítő, „bezzeg” kezdetű téma. Reményteli, mosolygós arcú beszélgetések tárgya, amelyekben megcsillan a „végre, valami jó hír” öröme. A terrortámadások kiváltotta félelem, Európa jövőjének rémképei mellett úgy jelent meg a magyar válogatott győzelmeinek, az Európa Bajnokságra való kijutásának híre, mint egy zöldellő oázis az információk végtelen sivatagában.

Túl az egyszeri esemény, az eredményesen zárt küzdelemsorozat sikerén, hosszabb távon is biztató, hogy a magyar labdarúgás életre keltésére fordított pénz és erőfeszítés, tudás és akarat elérheti célját, a siker nyomán a fiatal generációk a fáradtságosabb, de jobb testi és szellemi képességeket építő, egészségesebb életet biztosító időtöltések, szórakozások felé fordulnak. Nem lesznek kizárólag a világháló, az elektronikus készülékek és játékok, egyszóval a virtuális valóság, ne adj Isten, a kábítószer vagy alkohol rabjai. Leveszik tekintetüket a képernyőkről, kilépnek a szabad levegőre, kedvet kapnak a játékra, megpróbálják fejleszteni a teljes emberi élet megéléséhez szükséges, többi képességeiket is. Megtanulják például, hogy mi az a csapatjáték, ahol csak egymással számolva, egymásra építve, egymást segítve érhetők el az eredmények. Megtanulnak küzdeni: támadni és védekezni. Megtanulják, hogy mind a kettő fontos. És átélhetik azt, hogy mit jelent egy közösség, például a nekik szurkoló ezrek és tízezrek figyelme, biztatása, együtt sírása-nevetése.

Épp ideje, hogy mi is átélhessünk ilyesmiket. Több generáció volt kénytelen nélkülözni a közös sikereket, még a közös futball-sikerek éltető erejét is. Hátha a kudarcok, megalázó vereségek után az eredményes játék ereje is gyógyítólag hat ránk, képes lesz csökkenteni a sokat emlegetett, oktalannak tartott nemzeti pesszimizmusunkat.

2016. 06. 29.

Ami nem mosható ki

Egész életemet az olvasás szenvedélye töltötte ki. Mert ez is szenvedély, nem is akármilyen. Minden olvashatóba, ami eléem kerül, úgy el tudok merülni egy szempillantás alatt, hogy eltűnik körülöm a világ. Mint hajóst az óceán, úgy vonz engem a betűtenger.

Tíz-tizenkét éves lehettem, amikor anyám hiába hívott a vacsorához, hiába kiabált utánam, nem mozdultam a könyvem mellől. Talán valamelyik kalandos Jókai regényt olvastam épp. Persze, Gárdonyi Géza, Mikszáth Kálmán, Walter Scott, Balzac, Mark Twain történetei ugyanúgy magukhoz láncoltak.

– Na, most már tudom, mit jelent az, hogy valakit megrontanak a könyvek – mondta anyám, amikor benyitott a szobámba. Úgy érezte, az olvasmányok elszakítanak tőle, már csak a regényhősök sorsára vagyok kíváncsi.

Nyilván, anyai szempontból nem helyes, ha vacsora helyett olvas valaki, de ez legfőbb fegyelmetlenség és tapintatlanság. Meggyőződése, hogy a jó irodalom, a jó könyvek nem rontják meg olvasóikat. A jó könyvekkel az író nem csak szórakoztatja olvasóit, hanem megosztja velük a maga megélt élményeit, felhívja figyelmüket olyan szépségekre és veszélyekre, amelyeket maga jól ismer, és ezáltal segít saját életünk megértésében. A jó irodalom varázsszőnyeg, amely olyan világokba, olyan időkbe és helyekre repít minket, amelyek – bár valóságosak – számunkra másként elérhetetlenek lennének. Bővíti tudásunkat, fejleszti értelmi, érzelmi és esztétikai képességeinket, személyiségünket, segít önmagunk és mások megértésében. A jó könyv olvasása közben szókincsünk gazdagodik, megtanuljuk kifejezni magunkat, egyszerűen szellemi képességeink fejlődnek.

Vannak persze olyan könyvek is, amelyek nem törnek ilyen nemes babérokra: egyszerűen csak magukhoz kívánják láncolni olvasóikat. Írójuk minden eszközt megragad, hogy végletes, kegyetlen, ijesztő történetekkel sokkolja vagy kalandos, ábrándos különlegességekkel elandalítsa azt, aki könyvét kézbe veszi. Nem mérlegeli, hogy igaz-e,

amit leír, egyszerűen csak a képzeletét kívánja megragadni a szerencsétlen olvasónak, még ha megemészthetetlen ostobaságokkal vagy rémségekkel is.

Mondhatná valaki, hogy mindez fontos lehetett akkor, amikor még olvastak a gyerekek és a felnőttek. Noha ma már többen élnek a mozgóképek, mint a betűk bűvöletében, még sosem adtak ki és sosem adtak el annyi könyvet, mint manapság. Miközben az életünkbe beköltöztek a bonyolult, csodaszámba menő technikai eszközök is, és elfoglalták benne a fő helyet. Mint hajdan a meleg kályha köré, ma a képernyők köré gyűlik össze, ha még összegyűlik egyáltalán a család. Ha nem mindenki a maga szobájában kuksol, és váltogatja távirányítója segítségével a látnivalókat, vagy pásztázza képernyőjén a világháló zagyva kínálatát. Pedig igaz, hogy nem csak a váratlan, brutális képsorok, de maga a türelmetlen kószolgatás, a csillapíthatatlan kíváncsiság is túlfeszíti az idegeket és telíti a fantáziát. Nem csak az olvasnivalóinkat kellene okosan megválogatnunk, de a néznivalókat is. Sose bízzuk se magunkat, se képernyő előtt ülő gyermekeinket a véletlenre, mert az ember képzelete nem mosható ki. Ami szenny, ami hazugság, ami rémség beleragad, az benne is marad. Képes bármikor megrontani a legszebb perceinket, nyugtalanná tenni az álmainkat is.

2016. 07. 09.

Történelmi kötelességünk?

Úgy hallgatjuk a híreket, sajnós, mint mikor moziban ülve figyeljük a film hőseinek történetét, látjuk milyen örömeket és milyen veszélyeket élnek át, esetleg még izgulunk is a szerencsés kimenetelért. No, itt már kiderül, hogy a hasonlat sántít, mert szomorú tapasztalat, hogy a magyar emberek nagyobb része nem izgul a körülötte csapkodó háborús hírek miatt. Úgy tűnik, hogy az ilyen-olyan folytatásos filmek fordulatai, a különböző ostoba vetélkedők, „valóvilág” show-k sokkal jobban érdekelik, mint a saját sorsunkat meghatározó politikai, történelmi események. Vagy tévednék? Megtévesztene a hírportálok híreit kommentáló sok ostoba, felelőtlen bejegyzés? Valójában az emberek tudatáig jobban eljutnak a világ meghatározó eseményei, csak hogy ők nem tesznek mindennapos, felelőtlen és ostoba bejegyzéseket a közösségi oldalakon? Megőrzik maguknak szorongásaikat?

Lehetséges. Bár inkább ezeket a reális, mindennapi szorongásainkat kellene okosan, megfontoltan kibeszélnünk, kiírunk magunkból, és nem némely sajtóorgánumnak, médiának, a közösségi oldalak „hivatásos véleményformálóinak” felelőtlen és névtelen vagdalkozásait, gyűlölködéseit olvasnunk, hallgatnunk. Akkor lehet, hogy még a magyar népegészségügyi helyzet is javulna, nem mi lennénk ma is Európa egyik legszorongóbb, legtöbbet betegeskedő nemzete.

Mert az öröm, sőt, a közös öröm a legjobb gyógyszer. A felhőtlen nevetésnél és az ellazító, nyugodt pihenésnél, szemlélődésnél jobb orvosság alig van, és nem is kell érte a patikába menni.

De hát minek örüljünk? – teszik fel erre a kérdést sokan, és máris sorolják a környezetük ezer gondját-baját. És ezek valós bajok, nem tagadható. A legkisebبتől a legnagyobbig, a mindennapos témáig: az Európát és benne Magyarországot is veszélyeztető bevándorló áradatig, amelynek úgy tűnik, nem látni a végét. Ekörül forog a nyilvánosság minden fórumán a lehangosabb vita is.

Akárcsak egy esztendeje, amikor az illegálisan érkező bevándorló-tömeg megállítására a kormány a déli országhatáron kerítés építését határozta el. Hosszú heteken át nem hallottunk egyebet az ellenzéki pártok kisszámú, de annál határozottabb fellépésű képviselőitől, meg a sok kereskedelmi tévécsatorna, minden rendű és rangú rádió híreiben és megmondó embereitől, no meg mást sem olvashattunk a bulvár sajtóban, minthogy ekkora szégyent még nem látott a világ: a határkerítés megépítése a demokrácia megsemmisítése. Tulajdonképpen börtönkerítést akar építeni Orbán Viktor, amely azon túl, hogy elkeríti Magyarországot Európától, semmire sem jó, kidobott pénz a létesítése. A migránsok úgyis átmásznak rajta, elvágják fémvágó ollóval – biztonság kedvéért árusítani is kezdtek jobbnál jobb kerítésdrót-vágó ollókat a világhálón is, meg a benzinkutakon, de azt beszéltek, hogy egyes út menti kocsókban, csárdákban is. Aztán eltelt néhány hónap, a kerítés elkészült, a zöldhatáron át Magyarországra érkező bevándorlók száma a töredékére csökkent. És az eredményt látva más országok is felbátorodtak, és kerítéseket húztak a határaikon, nem hogy az idegeneket kirekesszék, hanem hogy annak rendje és módja szerint ott fogadják őket, ahol az megszokott: a határbelépőkön, ahol igazolniuk kell magukat, el kell mondaniuk honnan és miért jöttek. A magánéletben sem kötelezhető senki arra, hogy vendégként fogadja azt az embert, aki még becsöngetni sem hajlandó, egyszerűen átugrik a kerítésen, belép a nyitott ablakon.

Persze, hasonló politikai és média ricsajban élünk manapság is. Most nem a kerítés a nagy demokrácia-kockázat, hanem a népszavazás. A demokrácia bajnokai arra biztatják a szavazópolgárokat, hogy ne vegyenek részt a népszavazáson. Ez az igazi fából vaskarika. Eddig akkor hallottuk ezt a vádat, ha a kormányzat nem írt ki népszavazást minden jelentéktelen ügyben. Most meg az a demokrácia veszte, hogy a jövőnk, a holnapunkat eldöntő kérdésben hallatni kell a véleményünket. Pedig az az ember, aki nem is akarja megvédeni magát, gyermekeinek, országának a jövőjét, az nem méltó arra a jövőre.

Mert a végeredmény tekintetében csaknem mindegy, hogy fegyverrel támad-e egy hadsereg az országra, vagy hogy köteleznek egy országot arra, hogy saját falvaiba, városaiba befogadjon, és hosszú

távon eltartson, kiszolgáljon egy sok ezres, sok százezres más szokású, más kultúrájú, más vallású sereget. Akik korábban a határon túli magyarok honosítása miatt 23 millió betelepülő román képét vizionálták, és ezzel riogatták a választókat, most a beláthatatlan tömegű, ajtóink előtt álló muzulmán népesség befogadását már-már történelmi kötelességünknek mondják.

2016. 12. 17.

„Mi az, amit Önök itt most hazudnak?”

Az idei Ünnepi Könyvhétre jelent meg Miklóssy Endre: *Vízöntő – vagy amit akartok* című esszékötete. Szerzőnk, aki életműve elismeréseként 2017. június 28-án vette át a Patronus-arts irodalmi díjat, ezúttal is Európa és a magyarság közelmúlt történetét és bölcseletét faggatja, most is arra a mindannyiunkat érintő kérdésre keresi a választ: hol is tartunk egyáltalán és hogyan jutottunk idáig?

Mintha az európai kultúra és civilizáció alkotói és részesei, akik, miközben úgy látszott, hogy meghódítjuk a világot, mintha elvesztettük volna önmagunkat. A legbefolyásosabb európai politikai és szellemi vezetők legalábbis megtagadták létünk és világlátásunk alapvetését, a kereszténységet, noha ez, a Teremtő Isten és a teremtett világ tiszteletére alapozott erkölcsi tanítás volt egykor sikereink forrása. A kereszténység az igazság tiszteletben tartását és egymás megértését és önzetlen segítségét hirdeti, és ezzel megteremtette évszázadokra a tudományos eredmények és az európai együttműködés alapjait.

Szokás persze fölemlgetni mindazt, ami Európa keresztény századaiban is tökéletlen és elhibázott volt: a sok háborút, a társadalmi igazságtalanságokat, a szegénységet, tudatlanságot, a tudományos felfedezésekkel szembeni bizalmatlanságot, és sok egyéb bajt, bűnt, tragédiát. De ezek – többé vagy kevésbé – minden más emberi társadalomra is jellemzőek. Ami mégis hosszú távon kiemelte és sikeressé tette Európát, az nem más, mint hogy legalább mértékadó eszményei – a krisztusi ideák – igazak voltak és jó irányba mutattak. Segítségükkel az egyes ember is, a társadalom egésze is az élet dolgaiban helyesen tájékozódhatott, tudta, hogy van jó és rossz, és azt is tudta, ha akarta, hogy mi a jó és mi az, ami árt?

Ennek köszönhetően a helyzete annak a vándornak a helyzetéhez hasonlított, aki éppúgy el-eltéved a sötét rengetegben, mint bárki más, de van a tarisznyájában iránytű, amelyet megnézhet, és minden alkalommal megtalálhatja segítségével a biztos tájékozódási pontot, amelyhez képest újból meg tudja határozni saját úti célját, és meg-

állapíthatja, hogy eddig jó irányba haladt-e vagy sem? Tehát nem az emberi tévelygés lett kevesebb általa, de a helyes irányhoz való igazodás, visszatérés esélye a legkeservesebb tévelygések során is megmaradt.

Miklóssy Endre új könyvében a kor nagy magyar és európai bölcselei, Fülep Lajos, Karácsony Sándor, Hamvas Béla, Friedrich Nietzsche és mások írásait segítségül hívva azt az időszakot vizsgálja, amelyben Európa-szerte elveszni látszik a tájékozódást biztosító iránytű, a keresztény értékrend: a 19. és 20. század történelmének nagy útvesztőit, amelyek az I. világháború kirobbanását előkészítették, és magát, a száz éve történt nagy világégés mára elfelejtett vagy szándékosan elfeledtetett okait.

A pénznek, mint legfőbb jónak a trónfoglalását, és vele együtt a „befizetett igazság”, a különböző ideológiák, a mindenre és mindenkire rákényszerített hazugságrendszerek erőszakos hatalomátvételét, és a sajtó, a tömegtájékoztatás, az oktatás segítségével fenntartott uralmát. Ennek jellemzésére felidézi Miklóssy Endre kedvenc szerzője, Hamvas Béla *Óda a huszadik századhoz* című írásának egy részletét: „Ha a huszadik században az intelligens európai elutazik és idegen határra érkezik, az útlevél és vámvizsgálat után odamegy valakihez, és így szól:

Ebben az országban idegen vagyok, legyen olyan szíves, kérem, mondja meg, mi az, amit Önök itt most hazudnak?

A bennszülött erre azt feleli: Arroborri.

Mit jelent ez a szó?

Pontosan senki sem tudja.

Hatása észrevehető?

Hatása észrevehetően nagy. Régebben paotában éltünk, de az megbukott. Azóta egész életünk az arroborri jegyében áll, és az országban arroborriális virágzás tapasztalható. A közállapotok...

Az idegen bólint. – Köszönöm uram, ne fáradjon, a többit már tudom.”

2017. 06. 28.

Csallóközben kerékpárúton

Nem árt néha eltévedni. Naplementekor érkeztünk Nyárasdra, az utolsó faluba nagyanyám szülőhelye, Nádszeg előtt. Talán hogy már közel voltunk úti célunkhoz, a megérkezés feletti, korai öröm okozta, hogy az egyik kereszteződésben az autóval nem jobb felé, hanem bal felé kanyarodtunk, elvétettük az utat. Ahogy kiértünk a községből, észrevettem, hogy nem a megszokott, parti erdőktől szabdalt táj bontakozik ki körülöttünk, hanem szélesebb, egybefüggő szántók zöldellnek kétoldalt.

Előbb azzal nyugtattam magam, hogy biztos a szokatlan, gyönyörű esti fények miatt nem olyan ismerős a kép. De aztán szemembe ötlött valami, ami megerősítette a gyanúmat, hogy erre korábban még nem jártunk. Az országút jobb oldalán ugyanis egymásután pillantottunk meg görkorcsofolyózó fiatalokat, lányokat, gyermekeikkel együtt kerékpározó, fiatal házaspárokat, homlokpántos kocogókat. Jókedvűen, divatos sportfelszerelésben „korzóztak” a két falu közti zöld mező szélén a helybeliek. Idősebbek is hajtották a pedált, teli kosárral, hátizsákkal felszerelve. Senki nem zavarta a másikat, mert, ahogy jobban szemügyre vettem, széles, kitűnő minőségű, középen felfestéssel ketté választott kerékpárút vezetett a szántók szélében. Nem közvetlen az országút mellett: az építők nem akarták megspórolni sem a szükséges anyagot, sem a szükséges teret a biciklivel közlekedőktől, sem a szabadidő sportok kedvelőitől. A kerékpárút és az országút között szabályosan nyírt pázsitsáv húzódott, amely a túlsó, a szántó felőli oldalon is egy-két méter szélesen megismétlődött, számítva arra, hogy ha túl sokan érkeznek egyszerre egy útszakaszhoz, a kitérés, leállás, ne adj Isten, baleset ne kényszerítse út menti gáztengerbe a közlekedőt vagy a tréningezőt, ne boruljon a haszonnövények, de az országúton haladó autók, traktorok közé se. Sport, egészséges testmozgás legyen a kerékpározás, a görkorcsofolyózás, a kocogás, ne jelentsen az autóval közlekedők számára sem balesetveszélyt.

– Milyen okos a két falu vezetése – mondtam unokatestvéremnek, amikor végül is rászántuk magunkat a visszafordulásra, és Vásárút helyett ismét Nyárasdra, majd onnan Nádszegre véve az irányt, megérkeztünk. – Ahelyett, hogy jó szokás szerint vetélkednének egymással, közösen megépítették ezt a sportpályának is kitűnő, de a két falu közlekedésének is sokat használó kerékpárutat.

– Nem csak Nyárasd és Vásárút között van ilyen, megy ez tovább is, egész Pozsonyeperjesig – bólintott rá Ilonka. – Most csinálták, egy pár éve...

Hogy az ilyen jó hírek nem jutnak el hozzánk – morogtam magamban. – Sok otthoni kistelepülés polgármestere is tanulhatna belőle. Ha öt csallóközi falu, Nyárasd, Vásárút, Felsővámos, Dunatőkés és Pozsonyeperjes közösen megvalósítottak egy ilyen sokrétűen hasznos programot, akkor van még jövő. Hiszen ezzel a kultúrtájba illő, gondosan megépített és karbantartott kerékpárúttal egyszerre hozzájutottak a községek fiataljai azokhoz a vonzó és divatos mozgás-lehetőségekhez, amelyekkel városi társaik is olyan szívesen élnek. Sokat panaszkodunk, hogy gyermekeink egész nap a számítógép előtt görnyednek. Pedig ha van rá módjuk, és van hozzá jó társaság, élvezik a mozgást, a sebességet, próbára teszik az ügyességüket. Úgy láttam, hogy nem csak a környezetet kíméli, de közelebb hozza egymáshoz, itthon tartja a fiatalokat is ez a lehetőség.

Nálunk sajnos, a közutakon mindennapos a menekülő vadnyúl riadalmával célba érkezni igyekvő biciklisták látványa. Ha nem lennének az autósok jogos vagy oktalan bosszúságának kitéve, hanem biztonságosan elkerelkedhetnének a távolabbi munkahelyekre, üzletekbe vagy barátokhoz akár, akkor többen hagynák otthon a gépkocsijukat.

Sokszor ilyen kézenfekvő, egyszerű dolgok segíthetik elő fontos, nagy célok megvalósulását.

2017. 08. 08.

Nyírják vagy nyírják?

Nem árt, ha anyanyelve minél több tájnyelvét ismeri az ember. Az író ennek még a huszonegyedik században is különösen jó hasznát veszi, például a hősei jellemzésénél. A gyönyörködésről nem is szólva. Mintha a csapvízhez hasonlítanánk a forrásvizet, a köznyelvhez hasonlítva olyanok a tájnyelvek. A frissességük, gazdagságuk, természetes tisztaságuk, de még mocsaraik is elemi erővel hatnak.

Somogyban élt nagynénénk például véletlenül sem mondta azt, hogy nyírja a füvet. Ha nem terjedt volna el már a falvakban is a fűnyírás (fűnyírás) divatja, nem lett volna módomból folyamatosan szembe-sülni a hangrendi illeszkedés törvényének erejével.

„Megnyiri a füvet a Ferkó.” – „Megkérem, hogy nyírje meg!” „Megnyírettem.” – Ilonka néni persze nem gondolt rá, talán nem is tudta, hogy a hangrendi illeszkedés törvénye az, amihez a maga nyelvjárásával a köznyelvnél is jobban ragaszkodott. Ő azért mondta így, mert így mondták mindazok, akiktől beszélni tanult. Egyébként gyermekkorától városiasan öltöztették – iparos lány, modern asszony volt, aki jó negyven éven át nézte a tévét, előtte már vagy húsz évig hallgatta a rádiót. Mégsem jutott eszébe, hogy ő beszélne helytelenül. Ha elhagyta volna ezeket a szóalakokat, nyelvtani sajátosságokat, ha áttért volna a köznyelvre – amit nyilván jól ismert, hiszen még a pesti rokokótól is ezt hallotta –, akkor amelletttette volna le a garast, hogy az apja, nagypja, gyermekkorától való környezete nem tudott rendesen magyarul. „Azért mert Pesten másként mondják be?” Alkatában gyökerező, egészséges önbecsüléssel kerülte a hűtlenséget. Az is igaz persze, hogy semmi hátránya sem származott abból, ha nem tért rá az új módra.

Megrendülne tehát az önbecsülése annak, aki kivetkőzik a nyelvjárásából, ahogy az európai, köztük a magyar társadalom is ötven-száz éve kivetkőzött a ruhaviseletéből? De hiszen büszkén öltöztek át városiba, divatosba, főként a lányok, asszonyok, legelőbb a legbüszkébbek, a leggazdagabbak. Nekik nem sérült az önbecsülésük?

Ha az önbecsülésük nem sérült is meg, azoké legalábbis nem, akik önként váltottak, az identitásuk mindenképp megváltozott. „Nem vagyok olyan régi divatú, mint az anyám volt.” – jelentette ez a fordulat, amivel átugrottak egy szakadék túlsó partjára. És amikor már mindenki átugrott – mert átugrott –, akkor nincs is többé hová visszaugrani.

A beszéd, az anyanyelv használata egy adott közösséghez tartozás legfontosabb bizonyítéka, azon túl, hogy a beszéd szervezi meg, örökíti meg az életünket. Régen dicsőség volt, ha valaki jóbeszédű – somogyiasan szólva jókibeszédű – volt: híres mesefa, vőfélynak való, tehetséges ember, aki ismert minden nyelvi fordulatot, mesét, éneket.

Mára már sokan nem csak a tájnyelvet vetkőzték le, de magyarul is rosszul hangsúlyoznak. Úgy kapkodják fel a mondatok végét, mintha angolul beszélnének. Ettől hibás és csúnya lesz a magyar beszédük, de nem biztos, hogy javul az angol akcentusuk.

A médiában, de az irodalomban is tájnyelvi beszéddel manapság legtöbbször nem az agyafúrt székelyt, nem a jó palócot, nem a szögedi pógárt jellemzik, mint tette még Mikszáth Kálmán, Tömörkény vagy Móricz Zsigmond, hanem a „haladástól elmaradt” ostobát, ami már önmagában is sértő. Szerencsére az ellenkezőjére is találunk szép példákat: elég, ha említem Oláh János vagy Temesi Ferenc könyveit, de a legfiatalabbak közül lancu Laura *Szeretföld* című vagy Gábor Felicia *Csángó vagyok* című regényét is. Ezek olvasása irodalmi értékükön túl is különös élmény: megismerjük belőlük anyanyelvünk gazdagságát, például az utóbbiakból azt a gyönyörű, archaikus nyelvjárást, amit máig csak a Szeret mentén élő moldvai magyarok őriztek meg.

A vásárlásról

Vásárolunk. Ünnepek előtt különösen. Visszük magunkkal vásárlásainkra kicsi gyermekeinket is. Még az esti órákban is, amikor pedig már ágyban kellene lenniük. De mi nyugodtan tologatjuk őket a bevásárlókocsikban, sokszor még csak nem is sietősen. Minden polcnál megállunk, tanakodunk, kézbe vesszük a portékákat. Aztán vagy visszatesszük, vagy bekerül a többi áru közé, az egyre jobban megtelő vásárlókocsiba.

Elterjedt szokás lett a vásárlás, nem egyszer szórakozásnak, időtöltésnek is azt választjuk. Végül már nem is szükségleteink ellátására szolgál. Ha rossz kedvünk van, akkor azért, ha jó kedvünk van, akkor meg azért megyünk vásárolni.

Dicsekszünk is vele: tudunk vásárolni, sőt, jól tudunk vásárolni. Mindig csak azt a portékát vesszük meg, amelynek nagyon kedvező az ára, ami nagyon megéri. Amit nagy pazarlás lenne ott hagyni. Ilyenkor már nem érzékeljük, hogy az a pazarlás, ha valami olyasmire költjük el a pénzünket, amire nincs sem nekünk, sem senki hozzánk tartozónknak föltétlen szüksége. Valóságos nyereségnek, sikernek tekintjük a pénzünk kiadását.

Milyen jó lenne, ha észben tudnánk tartani, hogy a pénz kiadása a legtöbb esetben veszteség. Hiszen meg kell, hogy keressük, meg kell, hogy dolgozzunk érte. Életidőnket, erőnket, tudásunkat, tehetségünket adjuk oda cserébe.

Tényleg érdemes szórakozásból, könnyelműségből, később már szenvedélyből szétszórunk, elherdálnunk mindezt?

Mert a vásárlás előbb-utóbb szenvedéllyé válik. Káros szenvedély. Végletes formája az, amikor már nem mi határozzuk el, hogy vásárolni megyünk, hanem olyan erős késztetést, belső parancsot érzünk a vásárlásra, amelynek nem tudunk ellenállni. Már nem vagyunk ura a késztetésnek, épp hogy az uralkodik rajtunk. Van a vásárlási szenvedélynek is olyan mértéke, amelyet betegségként tartanak számon. Épp olyan nehéz kigyógyulni belőle, mint a dohányzásból vagy az italozásból. És épp olyan sokba is kerül.

Tudjuk, hogy nem magától alakul ki bennünk ez a rossz szokás, ez a káros szenvedély. Nyilvánvaló, hogy számtalan vásárlásra ösztönző impulzus ér a nap minden percében mindannyiunkat. Mindenütt reklámokba ütközünk, plakátokon, újságoldalakon, és a médiában is folyamatosan vásárlásra csábítanak minket. Kedves fiatal lányok vagy fiúk, esetleg gyerekek. Minden korosztályt célpontnak tekint a reklámpiar, mindenki számára megtalálja a leghitelesebb, legvonzóbb hirdetést.

Ha nem akarunk a vásárlás rabjává lenni, ha nem akarjuk összes szabadidőnket, minden pénzünket ennek az egyre elterjedtebb szokásnak, szenvedélynek az oltárán feláldozni, nagyon észnél kell lennünk.

Egykor Odüsszeusz, a világjáró hajós, az árbochoz köttette magát, nehogy engedjen a tenger veszedelmeit feledtetni képes szép leányok, a szirének csábító énekének. Mi is jól tesszük, ha tudatosítjuk magunkban a vásárlás veszélyeit, és szigorúan csak akkor megyünk boltba, „plázába”, ha a dolog elkerülhetetlen: ha például elfogyott ott-hon az ennivaló vagy az összes harisnyánkon lefutott a szem. Ilyenkor sem árt cédulát készíteni azokról a dolgokról, amikre föltétlen szükségünk van, és csak azokat a polcokat keresni fel, amelyeken az épp mindenképp szükséges áruk találhatóak. Persze, fontos, hogy tudjuk, mi hol található. Ezért lehetőleg mindig ugyanabba az ismerős üzletbe járjunk. Ne kalandozzunk fölöslegesen a szebbnél szebb, csillogóbbnál csillogóbb, ismeretlen üzletházakban!

És fontos az is, hogy bevásárló útjainkra ne vigyük magunkkal fölöslegesen a gyermekeinket. Ne tanítsuk nekik, hogy a vásárlás a legfőbb szórakozás!

2017. 12. 13.

Ki óvja meg a földet?

Nem örül az ember, ha bedöglik a gázkonvektor, télen végképp nem. De szerencsére talál megfelelő szerelőt.

– Elég régi készülékek ezek, az igaz – mentegeti magát és berendezését.

– Vagy húsz évesek. Még hazai gyártmányok, a kilencvenes években álltak hadrendbe – mondja a mester. – Azóta sincs jobb náluk. Az újabbakban egyre több a műanyag, egyre rövidebb az életük. Nem kell elsietni a cserét.

Nem mintha cserén gondolkodott volna. Az ugyanilyen típusú is a többszörösébe kerülne a régieknek, megnézte a világhálón. Az újabbak meg még kétszer annyiba.

– Mindennel ez a helyzet – legyint a szerelő. – Miért kell egy autót tízévenként lecserélni? Régen minden alkatrész javítható volt, most ha valami elromlik, egész blokkokat kell egyben kidobni. Aztán beszélhetünk a fogyasztók felelősségéről, meg a Föld megóvásáról. De hát ez van: minden évszakban ki kell dobni az egész ruhatárat is, mert változik a divat, és senki sem akar lemaradni. Nehogy leszólják! Arra jók a közösségi oldalak: a dicsekvésre meg a másik leszólására. De nem panaszkodom, mert én is divatozom – mutat a dzsekijére – egy súlyban vagyunk a nagyobbik fiammal, amit ő levet, azzal én még nagyon jól járok.

A régi holmik, készülékek lecseréléséről valahogy eszembe jut egy nemrég hallott eset. Itt is a környezetvédelem a hívószó. De hogy mi lett belőle?

Egyik rokonunknak nagyon szép zöldséges- és gyümölcsöskertje van, mindjárt a háza körül. Újabban azonban hiába termel meg a maguk számára minden szükségest, nem tanácsos megenni a saját termésüket. A velük szomszédos kertben ugyanis „bontótelep” működik: öreg háztartási gépeket szerelnek szét. Ebből él az ott lakó család, kinek mi köze hozzá?

Csakhogy a munkafolyamathoz szerintük az is hozzátartozik, hogy a kiszerelt műanyag béléteket, tartozékokat az udvar közepén nagy

kazalba rakják, és rendszeresen elégessék, mivel tőlük csak a fémét vásárolja fel a használtanyag-telep. Hetente többször is emelet magasra csapnak a lángok az esti sötétben, füst és korom lepi el az egész környéket. Ilyenkor nem tanácsos még az ablakot sem kinyitni, nemhogy a szabadba kimenni. Órákon át fojtogatja a környék lakóit az égő műanyag bűze, ki tudja mennyi káros égéstermék kerül a levegőbe? De ha még az egyes ember be is tud zárkózni a sűrű füst elől, a konyhakertjét nem fedheti be. Reggelre feketéllik a környék, a lehulló korom és pernye elszennyezi a kertek földjét.

Az önkormányzat már nem egyszer megtiltotta a tüzelést, és amikor ez hatástalannak bizonyult, feljelentést is tett. De mire kijönnek a rendőrök, már nem ég a tűz, a tulajdonosok családi szalonnasütésről, esetleg a fészer öngyulladásáról és a rosszindulatú, feljelentgetős szomszédokról beszélnek. A hatóság igazán nem láthat abban semmi rosszat, hogy valaki használt háztartási gépek bontásával foglalkozik, ha egyszer erre a tevékenységre alapította a vállalkozását. Marad tehát minden a régiben.

– De hát honnan érkezik a rengeteg totálkáros hűtő-, fagyasztóláda, mikrosütő és egyéb? – kérdezheti bárki. – Járják a vidéket ezek a derék emberek, felvásárolják, összegyűjtik a kidobott készülékeket – ez az obligát felelet. Ez alapján akár környezetvédő kitüntetést is érdemelnének.

– Megérjük, hogy meg is kapják!

– A fél világot bejárhatnák, akkor sem tudnának ennyi kasztnit összegyűjteni – véli az egyik kárvallott. – Valamelyik nagykereskedelmi cég hozza hozzájuk, amelyet köteleznek arra, hogy visszavegye a használt készülékeket, például a csere-akciók keretében...

Úgy látszik, hogy mindennek, még a „környezetvédelemnek” is vannak vadhajtasai. Kártékonyabbak, mint gondolná az ember.

2018. 02. 21.

Jó és rossz hírek

Valószínű a mindenfelől özönlő sok rossz hír hallatán mindannyiunk fejében megfordul a gondolat, hogy milyen szerencsénk is van, amikor minket megkímél például a szélsőséges időjárás, amikor senkit nem ér utol szeretteink közül valamilyen komoly betegség vagy baleset! Milyen szerencsénk is van, ha nem kell a háború mindennapos veszélyeit, nélkülözéseit, borzalmait elviselnünk!

Bizony, a jövő fontolgatása közben, többször is eszembe jut, hogy nem tudunk elégszer hálát adni a Jóistennek, ha rendkívüli megpróbáltatások nélkül telik az életünk. Hiszen mások sem, a világon egyetlen nép sem érdemelte ki a bajt, a háborút, egyetlen ember sem érdemli az otthont, a szerettei elvesztését! Mégis, naponta megtörténik valakikkel valahol.

Ahogy hányszor, de hányszor megtörtént már velünk is és a szüleinkkel, nagyszüleinkkel, amikor itt, a Kárpát-medencében is, Európában is háborúk pusztítottak! Nincsenek még olyan messze a 20. század nagy katasztrófái: az I. világháború, a II. világháború borzalmas pusztításai, sok milliós embervesztései. Az országra rászabadult betegségek, a spanyolnátha milliónyi halottja, köztük számolatlanul az asszonyok és a gyermekek. Vagy azok az 1919-ben, 1944-ben, 1949-ben ismételt bekövetkezett tragikus hónapok, évek, amikor a magánéletet sem kímélte a politikai agresszió, válogatás nélkül szedték áldozataikat a terrorlegények, a fegyveres megszállók, az állam kíméletlen hatalmát a védteleneken gyakorló politikai fanatikusok, a mindenre szemet vető bűnözők! Mindez elviselhetetlenné tette az egyszerű, munkából élő kisemberek mindennapjait, mérhetetlen anyagi és emberi veszteségeket okozott nálunk is. Ahogy halljuk és látjuk, hogy folyamatosan okoz ma is más országok, más földrészek polgárainak.

„Megbűnhődte már e nép a múltat s jövődőt” – énekeljük a Himnusz szavait, de meg kellett tapasztalnunk, hogy abban a csaknem 200 évben is, amennyi eltelt, mióta ezt nagy költőnk, Kölcsey Ferenc

megfogalmazta, hány és hány újabb katasztrófát hozott számunkra a történelem!

Tudjuk, hogy a múlt sok baja és gyásza nem véd meg senkit, minket sem, a jövő veszedelmeitől. Különösen nem, ha a megpróbáltatások lélekből nem megerősítettek, közösségünkben nem összeforrasztottak, de elcsüggesztettek, tartásunkban megroppantottak minket. Az újra és újra feltámadó emberi agressziót, az érdekek vezérelte rablóháborúkat csak az erős és összetartó közösségek tudják megfékezni, tudják túlélni; az elszenvedett veszteségeket csak az egymás iránt részvétet érző, egymás szenvedéseit számontartó, jóvátenni igyekvő társak tudják elviselhetővé tenni.

Mi, itt a Kárpát-medencében, hála Istennek, évtizedek óta békében és viszonylagos jószágban élhetünk, de azért egyáltalán nem képzelhetjük páholyban magunkat. Ezért fontos, hogy ne csak a magunk sorával, de a hozzánk tartozókkal, a velünk egy nyelvet beszélőkkel, az egy történelem súlyát hordozókkal is törődjünk. És az is kell, hogy ne mulasszunk el százszor is hálát adni a könyörületes Istennek, azért, ha hozzánk most éppen nem köszöntött be semmiféle tragédia.

Segítőkészségben sokszor bizonyítottunk már: a világ túlsó végén történt katasztrófák áldozatai számára is nagylelkűen adakozunk. Úgy érzem azonban, hogy a hálaadásban kevésbé gyakoroljuk magunkat, kevésbé jeleskedünk. Sokszor bármely hétköznapi anomáliára, a villamos késlekedésére, a hosszúra nyúló postai vagy hivatali várakozásra, gyermekünk iskolai problémáira is mérhetetlen indulattal reagálunk. Mintha nem tudnánk megítélni a bajok nagyságát, trágár kifakadásokkal, istenkáromlással tetézzük azokat. Pedig a kivezető utat, a segítségként felénk nyújtott kezet is nehezebb megtalálni, ha eluralkodik rajtunk a vak düh, és ahogy mondani szokás, a fától nem látjuk az erdőt.

2018. 04. 21.

A kétféle dühös ember

– Megfigyeltem, hogy te ritkán rágsz be, de olyankor többnyire nincs igazad – mondta vagy harminc éve egy volt tanítványom.

Sokszor visszhangzott bennem azóta ez a mondás, mert nemcsak abban az adott esetben, úgy tűnik, hogy általánosságban is igaz ez rám. Ritkán veszítem el a türelmem, és borulok ki, de ilyenkor legtöbbször azért sincs igazam, mert a kiborulásom nincs arányban a kiváltó okkal.

Ez persze előfordul az olyan emberrel is, aki minden legkisebb ügyre, értetlenségre, gúnyos megjegyzésre azonnal reagál, megsértődik, kiabálni kezd. (Hogy a tettlegességet ne is említsem, hiszen az már egy más kategória, a fizikai erőszak körébe tartozik.) Általában az ilyen szókimondó, azonnali indulatosságot tartjuk egyértelmű és célravezető viselkedésnek, mert ebben az esetben gyorsan követi egymást az ok és az okozat, és mindkét fél tisztában van azzal, hogy mi miért van, és utána általában gyorsabb a kiengesztelődés is. De nem mindenkinél és nem minden esetben. Van, akit úgy kikészít a saját kiborulása, annyira mellre szívja a saját sértődöttségét, hogy csak nehezen tud túl lépni rajta. Úgy könyveli el az eseményt, hogy annak bizony főben járó dolognak kellett lennie, ha egyszer őt annyira feldühítette.

Elgondolkodtam, hogy nem volna-e jobb, ha én is megpróbálnám azonnal kiadni magamból a mérgemet, ahogy a körzeti orvosom is tanácsolta, amikor megállapította, hogy magas a vérnyomásom.

– Ne tessék a dolgokat mellre szívni. Ha feldühítik, vágjon földhöz azonnal néhány tányért vagy a virágvázát, vagy, ami épp a keze ügyébe akad. És kész, máris megnyugszik.

Ki akartam próbálni ezt a „gyógymódot”, de végül is nem sikerült. Ahhoz, hogy ordítózva földhöz vágjak valamit, el kellett volna játszanom a dühkitörést, akár a színész egy nagyjelenetet. Színlelnem kellett volna, mivel nem természetem a fejvesztett vagdalkozás. Számomra az természetes, hogy ameddig csak lehet, megőrzöm magam körül a nyugalmat, igyekszem békés útra terelni a dolgokat.

Csakhogya, ha jobban belegondolok, ehhez is bizonyos színjátékra van szükség, hiszen így meg azt játszom el, hogy nem vettem észre a rossz szándékot, a gúnyos megjegyzést vagy azt, ami épp okozza az összezőrdülést. Valószínű, hogy nem szeretek kiesni a lelki egyensúlyomból, abból a nyugalmi állapotból, amelyben jól érzem magam, és ezért igyekszem kitérni a kihívás elől. A könnyen felmérgeződő ember ezzel szemben valószínű hajlamos a nagyobb érzelmi kilengésekre, nem esik ki a komfortjából amiatt, ha kiabálni, veszekedni kell.

Az én fegyelmezettségem tehát a lustaságomon, nehézkességemen alapul – és a hiúságomon: bizonyítani akarom, hogy nem vagyok veszekedős természet. Ezért válaszolok mosolyogva a sértő rosszindulatra, és igyekszem elviccelni a bántó helyzeteket. De ennek utólag azért mindig megadom az árát: mert amikor magamra maradok, felidéződnek a képzeletemben a kellemetlen jelenetek, bánkódom a pimaszságokon, amelyek rendszeresen utolérnek mindannyiunkat, akik emberek között mozgunk.

Ezért aztán hiába fegyelmezem magam tízszer, a tizenegyedikre csak elfogy nálam is a cérna, felcsattan a hangom, és közel sem biztos, hogy pont arra zúdítom a haragomat, aki a legjobban megérdemelné, hanem arra, akinél épp betelt a pohár.

Valószínű tehát, hogy a kétféle dühös ember nem vethet sokat egymás szemére, és egyik módszere sem tudja megelőzni vagy megszüntetni az emberi konfliktusokat. Talán az a legjobb megoldás, ha minél előbb kiszabadulunk az indulatok csapdájából például úgy, hogy miután megmondtuk a magunkét, faképnél hagyjuk azt, aki felbosszantott, és minél előbb túlradunk a haragunkon.

2019. 07. 14.

A divat rabságában

A mai fiatalok helyzete azért sajátos, mert ma a pénz jól szervezett és dinamikus világában kellene eligazodniuk, ami úgy tűnik, még nekünk, idősebbeknek sem megy könnyen. Ez a virtuális világ, ez a mesterséges és sokszor megtévesztő képződmény megnehezíti a tisztánlátást. Látszólag ugyanis nem a pénz illetve nem a nagy pénzek tulajdonosai gyakorolják a hatalmat: ők csupán a divat eszközével alakítják a társadalmi gondolkodást és viselkedést. Hogy mi a divat? Világméretű propaganda, amely színes, szórakoztató és meggyőző, és amelyet a sajtótermékek, reklámfelületek, közösségi oldalak, tévék, rádiók terjesztenek. Lényege, hogy minden forrásból egyszerre ugyanazt sugározzák, szajkózzák és sulykolják mindenkinek.

Az emberi világot – még néhány évtizeddel ezelőtt is – az erkölcsi törvények vezették, amelyeket a hagyomány szerint magától a teremtető Istentől kaptunk, és amelyeket sok ezer éves társadalmi gyakorlat igazolt. Mára azonban az erkölcsi törvények helyébe léptek a hírességek, sztárok, celebek közvetítésével ügyesen terjesztett világdivatok: behálózák az emberi élet minden területét. Ezért sokszor könnyebb egy mai fiatalt valamely erkölcsileg helytelen lépésre rávenni, mint arra, hogy felvegyen egy divatjamúlt ruhadarabot. Könnyebb rávenni arra, hogy vegye el kisebb és gyengébb osztálytársától azt, amire épp szüksége van, mint arra, hogy régimódi frizurát viseljen.

Hogy miért? Legelőször is azért, mert míg a divatról minden fórumon mindenki folyamatosan tájékozódhat, addig az erkölcs kérdéseiben, sajnos, sokan tájékozatlanok. Mégis botrányt keltett pár éve, hogy kötelező lett az iskolákban a vallás- vagy erkölcsstanoktatás. Pedig ez a minimum feltétele annak, hogy az erkölcsi törvények, például a keresztény hit alapvetéséhez tartozó tízparancsolat is legalább olyan ismert legyen, mint a mindenkori divat.

Az erkölcsi törvények az emberi közösség érdekében születtek, megalapozzák az emberek közötti kölcsönös bizalmat és összetartozás tudatot. Ha például valahol nem tartják be azt a parancsot, hogy

„ne lopj”, félni kezdünk embertársainktól, gyanakodunk rájuk, elzárkózunk előlük.

Az erkölcsi törvényekkel szemben a divatok nem törődnek a társadalmi együttélés bevált gyakorlatával. Gyakran még az élet alapvető értelmével is ellenkeznek. Végso soron semmi mást nem szolgálnak, mint a kereskedelmi forgalom növelését, az ember fogyasztóvá nevelését. Mennyi mindent eldobunk nap mint nap, csak azért, mert már kiment a divatból! Ruhát, cipőt, háztartási eszközöket, tévéket, tableteket, mobiltelefonokat, gépkocsikat is. Hitelt veszünk fel, eladósodunk, nem sajnáljuk a munkaerőnket, az életidőnket feláldozni a divat oltárán. Nem alapítunk időben családot, nem vállalunk gyerekeket, mert félünk, hogy akkor lemaradunk, akkor nem lesz elég időnk és pénzünk minden divatos szórakozást kipróbálni.

De hogy lehet a divat rabságából kiszabadulni? Lépésről lépésre. Először fel kell, hogy ismerjük a helyzetünket. Utána ki kell bújnunk a reklámok, a divatpropaganda hatása alól. Aztán – legalább életünk lényeges kérdéseiben – tudnunk kell mérlegelni a dolgok fontossági sorrendjét. Tudnunk kell az erkölcsi törvények figyelembevételével meghozni döntéseinket. Nem könnyű feladat, de megoldható. Mindekelőtt akarni kell.

2019. 05. 15.

Hátha nem késő még

A főút melletti kis zöldségüzlet bérlője vagy tulajdonosa, a mindig mosolygós fiatalember, rosszkedvűen áll a pult mögött. Sápadt is, fáradtnak is tűnik, de az áru is kevésbé frissek, mint ami nála megszkott. Több hónapja is van, hogy nem tértem be hozzá vásárolni, mert mindig sietve megyek hazafelé, és mindig annyifélét kell venni, hogy inkább leegyszerűsítsem a dolgot és betérek valamelyik üzletközpontba. Szívből és meggyőződéssel támogatom a hazai kiskereskedelmet, mégis gyakran elcsábulok. Igyekszem azért előnyben részesíteni a magyar áruházakat, de sokszor még ebben is következtelen vagyok. Sajnos, így vagyunk az elveinkkel, nehezen tudjuk érvényre juttatni őket.

De biztos vagyok benne, hogy nem emiatt rosszkedvű a zöldséges-boltos fiatalember, aki máskor még a zárás előtti legeslegutolsó percben is mosolyogva szokta a már lefóliázott ládákából is előkapni a megvásárolni szándékozott portékákat. Többször beszélgettünk, tudom, hogy reggel hatkor nyit és este hatkor zár, de előtte – minden második héten – maga vásárol be a nagybani piacon. Váltják ugyan egymást egy szintén zöldséges barátjával, úgyhogy amikor ő a soros, hajnali kettő órákor kel, háromkor már szedegeti össze a boltba valót, majd leszállítja a másik üzletbe, utána pedig a magáéba, hogy a nyitás pillanatában már minden a korai vásárlók rendelkezésére álljon. Nyilván vannak korai vásárlói is, talán a környékbeli éttermek közül is egyik-másik. Én a későiek, sőt a legkésőbb hazafelé vitorlázók közé tartozom, ezért őszinte elismeréssel szörnyülködöm a fiatalember fárasztó napirendjén.

Látom tehát, hogy ma rosszkedvű, és egy alkalmas pillanatban rákérdeszek, volt-e már nyaralni? Családos ember, felesége és két óvodás lánykája van, nagy esemény szokott lenni az életükben, amikor nyár közepén bezárja két hétre a boltot, és elutaznak együtt valahová.

De most erre a kérdésre sem derül fel az arca, legyint, igen, néhány nap szabadságot kivett már, de nem nyaralásra, hanem betegeske-

dett. Ezen a nyáron valószínű nem is fognak nyaralni menni. – Csak nincs valami baj? – kérdezem megilletődötten. – De, sajnos, van.

Operáció előtt áll. Nem tudja még, hogy mikor kerül sor rá, mert még nem kapott időpontot, nem tud semmi konkrétumot, várni kell, így megy ez manapság. Tanácsolom neki, hogy ne várjon, inkább keressen egy másik orvost. Kiderül, hogy jó orvosa van, dehogyis keres másikat, csak lassan haladnak a dolgok, nem lehet még biztosat tudni.

Mielőbbi gyógyulást kívánva búcsúzom és indulok haza. Ez a kis bolt mindig biztatást jelentett számomra, lám, mégis csak vannak jó példák arra, hogy manapság, a mindent behálózó nemzetközi kereskedelmi láncok korában is megfelelő színvonalon és gazdaságosan fent lehet tartani egy-egy ilyen kis „maszek” üzletet. Igaz, szinte emberfeletti erőfeszítéssel, elszántsággal, rátermettséggel, de ha van elképzelése valakinek, és elég erős, kitartó, össze tud fogni más kollégáival, akkor megélhetést biztosíthat a családjának, elboldogul valahogy.

Tudom, hogy gyakran megtörténik, és éppen akkor, amikor már a kitartó munka, a konok erőfeszítés meghozta a maga eredményét, hogy egy nem várt fordulat minden korábbi eredményt semmivé tesz: fény derül valami komoly akadályra, kisiklanak a legígéretesebb tervek is. Mégis azzal az eltökéltséggel cipelem a szatyrot az autóhoz, hogy nem mondok le előre a kisboltról és gazdájáról, sőt, ezután tényleg rendszeresen fölkeresem és figyelemmel kísérem a sorsát. Hátha nem késő még: ha többel nem is, de ennyivel igyekszem hozzájárulni a sikeréhez, és drukkolok neki, hogy meggyógyuljon, ne vesszen kárba az, amit már eddig elért, ne vesszen kárba a sok befektetett munka és erőfeszítés.

2019. 07. 14.

Erőszakcultusz

Azt hiszem, mindannyiunkat megdöbbenett két, egymást gyorsan követő, nyárvégi hír, mert mindkettő arról szólt, hogy egy családapa megölte 4-5 éves gyermekét és gyermeke édesanyját, majd végzett saját magával is. Ez a két, szinte felfoghatatlan büntett a hírek szerint hasonló okból, féltékenységből és hasonló, brutális módon következett be, előbb egy viszonylag jómódú budapesti kerületben, majd egy Heves megyei községben.

Mi lehet az, ami két, egymástól ilyen távol élő, különböző társadalmi réteget képviselő emberben ugyanazt a szélsőséges magatartást váltja ki? Valószínű, hogy nem a családi háttér, nem a szülői példa, nem az oktatás és nevelés szellemisége, nem a munkahelyi státusz és légkör. Ezek akár extrém mértékben különbözőek is lehetnek. Az, ami modern korunkban is közös, ami manapság is egyre korábbi életkortól kezdve mindenkit elér, az a kultúra. Pontosíthatunk: a tömegkultúra. Nem lehet olyan szegény, faluvégi házacskába benyitni, ahol az éjjel-nappal műsort sugárzó televíziók és más elektronikus készülékek jóvoltából ne ugyanazok a kulturális impulzusok érnék az embert, mint akár a Rózsadomb tetején álló, sokféle luxussal felszerelt villában. Nem kötelező ugyan a készülékek bekapcsolása és a műsorok figyelése, mégis szinte mindenhol állandóan működnek a „varázsdobozok”, varázsfalak. A mai ember lelki szükségletévé vált, hogy szóljanak. Ha takarít, ha főz, ha szerel, ha bármi munkát végez az otthonában vagy a munkahelyén, ha bevásárol, ha a strandon pihen. Legtöbben szeretik, mások elviselik, egyesek nem kedvelik, de mégis állandó a háttérzaj körülöttünk, mert az üzleti életben is a többség ízlése és akarata a döntő.

Márpedig a mindent elborító tömegkultúra termékei széles körben ismertek és népszerűek, gyártásuk, forgalmazásuk ezért világméretű üzlet. Nagy kár, hogy ezek az árucikkek zömmel az erőszak kultuszát terjesztik. A tévé- és színházi műsorok, a színes bulvárlapok, az internetes portálok, a világhálón is visszaköszönő filmek, szerepjátékok

(Való Világok, Túlélő Show-k stb.) szinte kötelező mintaként, életmegoldásként mutatják be az erőszakot. Ezt népszerűsítik a horrorfilmek, a thrillerek, a különleges, akár évezredekkel ezelőtti valós vagy elképzelt háborúk vagy bűntények újrajátszásával, azaz reklámozásával sikert arató filmsorozatok is. Mert a tartalomkészítők és a terjesztők indítékától, szándékától függetlenül, mindezeknek az úgymond „kulturális termékeknek” a hatása a reklámok hatásával azonos. Azonos eszközöket is használnak: az emberi kiválóságot, erőt, szépséget, eszességet, gazdagságot, a divatos megjelenést vagy éppen a divatosan elhanyagolt, leromlott, rongyos és piszkos emberi külsőt csaletekként alkalmazzák a figyelem felkeltése érdekében. Közel hozzák nézőikhez ezeket az úgynevezett modern ideálokat. Első számú törekvésük ugyanis, hogy fogyasztóik éljék bele magukat valamelyik szereplő életébe, mert beleélés nélkül nincs azonosulás, azonosulás nélkül pedig nincs siker, nincs üzlet. Mindenki átélte már azt a pofonegyszerű helyzetet, hogy amikor a tévében a hős egy gusztusosan opálos pohárból hideg sört ivott, maga is késztetést érzett, hogy meginduljon a hűtőszekrény felé. És ha nem talált hasonló sört és a szekrényben hasonló söröspoharat, elhatározta, hogy mielőbb beszerzi ezeket a fontos kellékeket.

Bizony, a filmek hatására nem csak a sört és a poharat kívánjuk meg, de minden látott, élménnyé vált életmegoldás is belénk vésődik. Ha nem gyökereztek bele elég mélyen a szívünkbe a szeretet életmegoldásai, a keresztény értékek – például a megértés, a türelem, az önfegyelem, a megbocsátás, a remény –, akkor az erőszak kultusz életmintái könnyen sorsdöntővé válhatnak számunkra. Nem akarunk „pipogyáknak”, „lúzereknek” látszani, nem akarunk veszteni. Inkább leküzdjük jóra való hajlamainkat, és semmi áron nem tesszük le a fegyvert, nem fogadjuk el a másik ember számunkra hátrányos döntését, és nem remélünk magunknak jobb emberi kapcsolatokat a jövőben. Minél előbb véget akarunk vetni a problémának: meg akarjuk büntetni ellenfelünket, sőt, az ártatlant is, sőt, saját magunkat és az egész világot is. Nem fogjuk fel, hogy az erőszak nem hoz mást, csak pusztítást és pusztulást. Értelmetlen halált, a kiengesztelődés és a béke lehetősége nélküli, borzalmas veszteséget.

Húszhúsz

Már csak néhány nap és leveleinkre, naplóinkba új évszámot írunk, nem is akármilyet. 2020 különös szám, ritkán fordul elő a naptárban ilyen számduplázás. Igaz néhány éve találkoztunk már hasonlóval, hiszen a 2002 évszám is ritka szabályos összetételű. A legutóbbi számduplázó esztendő viszont jó száz éve, 1919 volt. Előtte pedig 1818, vagy 1717. És ha így visszafelé kutakodunk, eljutunk a még különösebb 1111-es évig, amelyben négy egyes sorakozik egymásután. Az első évezredben is találkozhatott az emberiség hasonló szám-különlegességekkel: a 999-cel, a 888-cal, a 777-tel és így tovább. Ha viszont előre nézünk, a közeli 2022-es év keltheti fel a figyelmünket, vagy a következő duplázós évszám, a 2222 a maga négy kettesével. De ez már elég messze van ahhoz, hogy sokat nem foglalkoztatja a képzeletünket.

Az emberi értelem régóta keresi a választ arra a kérdésre, hogy matematikai jelentésükön túl vajon jelentenek-e valamit, hordanak-e magukban valami saját, különös jelentéstartalmat is a számok? Ősi, nagy irodalma van ennek a feltételezésnek, a számmisztikával könyvtárra való kötet foglalkozik. A népek meséiben, hiedelmeiben, babonás szokásaiban is gyakran és törvényszerűen fordulnak elő bűvös számok: a hármas, a négyes, a hetes, a kilences szinte mindig varázserővel bír. A magyar népmesékben a királynak és a szegény embernek is legtöbbször három fia vagy három lánya van, a hősnek három próbát kell kiállnia, három a magyar igazság, és „*Háromszor veri ezt kenden, Ludas Matyi vissza*” – olvashatjuk Fazekas Mihály nevezetes költeményében.

Máskor a kettes szám játszik fontos szerepet: a kettőződés, a tükörződés, az ikerpárok történetei régóta foglalkoztatják az emberi képzeletet, többet látunk létezésükben, mint véletlen jelenséget. És vannak kettes számrendszerrel számoló ősi afrikai és új-guineai kultúrák is. Ugyanígy sokfelé található ötös számrendszer, máshol a tízes és a húszas szám vált a számolás alapjává. A tízes éppen Európában, míg a húszas az ősi amerikai kultúrákban lett a számrendszer alapja.

Idősebb Dr. Bibó István, egykori szegedi könyvtárigazgató, filozófus és művelődéstörténész *A számok jelentése és a gondolkodás alapformáinak története* című, először 1917-ben, majd 1989-ben is megjelent könyvében olvashatjuk: „[H]ogy a 20-as számrendszer segítségével igen magas műveltség is kifejlődhetett, az látható a mexikóiak fejlett időszámításából, amelyre szintén alkalmazták a 20-as számrendszerüket, mert időszámításukban egy hónap 20 napból állott.” A húszas szám kiemelt szerepét a legtöbb tudós az ember kéz- és lábujjainak számával magyarázza. Ismét Bibót idézem: „A tíz a primitív népeknél igen sokszor = két kéz, vagy pedig egy fél ember, a tizenöt = egy láb, vagyis a kezek és az egyik láb, míg a húsz = egy egész ember” jelentéssel is bír.

A számolásban tehát az a szám, amelyből kettőt is leírunk majd a következő esztendő dátumaiban, kezdettől fontos volt. Hogy az európai kultúrában mégsem őrizte meg központi helyét, azt a klasszikus ókor népeinek köszönhetjük, és úgy tűnik, a történelem őket igazolta: „[A]z igazi nagy fejlődés ott következett be, ahol a tízes számrendszert átvették és az időszámítást is megfelelőleg tökéletesítették: Görögországban és a görög és keleti műveltséget egyaránt átvevő Rómában.” – írja már idézett könyvében idősebb Bibó István, aki az európaiak világhódításait, így Amerika leigázását ennek a lépésnek is tulajdonítja.

Közösségek

A Jászság egyik nevezetes falucskájában voltam egy igazi parasztlakodalom vendége kicsi gyermekként, bátyámmal, szüleimmel együtt, kopogó, hideg farsangi időben. Ilyenkor tartották akkoriban a menyegzőket, mivel a falusi gazdálkodás holtseasonja éppen a tél.

Vonattal utaztunk, és mivel hó nem volt, lovas kocsival, egy könnyű, négykerekű homokfutóval vártak minket a vasútállomáson. Másnap is lovas kocsikon vonultunk előbb a menyasszony házához, majd az egész, összesereglett násznéppel a templomhoz. Míg az érkező kocsik felsorakoztak, megfigyelhettük, hogy ki milyen öltözetben van, milyen ajándékokat hozott. Nekem legjobban azok a fehér cukorrajzokkal díszített, várat, kastélyokat formázó torták ragadták meg a figyelmet, amelyeket nagy tálcákon tartottak az ölükben a kocsik tetején ünneplős sokszoknyában, kötényben, nagykendőben ülő asszonyok. Főköttöik szalagjai, fejkendőik szárnyai vidáman libegtek a fogvacogtató, hideg szélben.

A lakodalmas háznál ünnepi vacsora várt ránk. Ekkor már tudtuk, hogy a vőfélyre kell figyelnünk, aki a mókából nem hagyott ki senkit, tréfás kérdéseivel, verseivel minket, kisgyerekeket is megtalált. Ilyenkor én szégyenlősen a szüleimhez bújtam, világért sem akartam a nevetés tárgya lenni. A vőfély időről időre eltűnt a szemünk elől, és amikor újra felbukkant, mindig hozott magával valami vicceset. Például egy nagy tálcán egy fehér tollú, sárga csőrű libát. Megforgatta a vendégek előtt, és arról mondott verset, hogy ma ezt esszük meg vacsorára. Aztán megkérdezte egy fiatalembertől, hogy szereti-e a liba nyakát, majd együtt, egy éles késsel felvágták a kitömött jószág begyét, amiből csak úgy dőlt kifelé a szemes kukorica.

Közben persze fehér porcelántálakban megérkeztek az igazi ételek is, előbb a finom, csigatészta húsleves, aztán a sülték, végül a torták, köztük azok a cukordíszes grillázs-várak, amelyeket korábban, még a szekéren ülve megcsodáltam. Nagyon finomak voltak a belőlük letört, ropogós darabkák.

A vőfély mindenhez tudott egy-egy tréfát fűzni, ébren tartotta a teremben a jókedvet. Megfigyeltem bő ujjú, fehér vászoningét, lobogó, világosbarna haját, piros arcát. Fekete mellényén baloldalt piros-fehérvörös szalagcsokor volt. Az asszonyok, lányok ünneplős viseletén, hajfonataiban is előfordult egy-egy ilyen szalag. Jellegzetes öltözetük, a hímzések, a falon sorakozó, festett tányérok a kívülálló szemének, már az én gyerekszememnek is, különlegeseek voltak.

De ők mindezt olyan természetesen viselték, ahogy manapság pólóikon, baseball sapkáikon világszerte viselik az emberek például az „NY” feliratot. Noha valószínű nem New York-iak, de kötődnek ahhoz az angol nyelvű kultúrához, amit folyamatosan sugároznak számukra a rádiók, a tévék, a számítógépek, és amelynek New York az egyik szimbóluma. Ezt a kultúrát manapság már a legkisebb gyerekek is ismerik, szinte az anyatejjel együtt szívják magukba. Sokszor kedvenc mese-filmjük hőseinek szokásait, történeteit, öltözködését jobban a magukénak hiszik, mint a szüleikét, nagyszüleikét. Ruháikon, használati tárgyaikon is a mesehősök képe látható, ahogy a kamaszok is kedves filmsztárjuk vagy együttesük képeivel, plakátjaival ragasztják tele szobájuk falait.

De van egy nagyon lényeges különbség a régi és az új kulturális kötődés között: míg a régi generációk a saját világukban találták meg, a felmenőiktől kapták azt a kultúrát, amely közösséggé formálta őket, addig a mai nemzedékeket egy futószalagon gyártott, világszerte üzletileg elterjesztett kultúra formálja közösséggé. Ez a globális közösség, ez a globális kultusz azonban nem tud nekik segíteni abban, hogy a saját természetes környezetükkel, a családjukkal, az iskolájukkal, a falujukkal, a városukkal, a hazájukkal azonosuljanak. Nem tud nekik segíteni abban, hogy mindennapi életükben otthon érezzék magukat, hogy biztonságos, erős gyökeret eresszenek saját anyanyelvükbe, saját kultúrájukba és képesek legyenek utódaiknak is továbbadni azt.

Kedvenc játékszereink

Az ember tanulékony teremtmény. Tanulékonyága alkalmazkodóképességének a záloga, csak így tud fennmaradni természeti és társadalmi környezetében. A tanulás mind a gyakorlati dolgok, mind a fogalmi, elméleti kérdések megválaszolásához szükséges. És ennek a tanulásnak egyik fontos eszköze az utánzás.

Pici gyerekkortól utánozzuk például a körülöttünk élő, mozgó felnőtteket, amikor igyekszünk felülni, felállni, járni, kelni, szaladni. De az utánzás segítségével sajátítjuk el a beszéd készségét is. Mennyi mosolyra ad okot a kicsik iparkodása, amikor a jól-rosszul megjegyzett szavakat próbálják maguk is megformálni. Persze a mi feladatunk is a gyerekek beszédre tanítása: ha nem ismételtetjük előttük érhetően az általuk próbálgatott szavakat, a rossz hangalak rögzül a kis kobakjukban, és hibás lesz a beszédjük. Jókat szoktunk az ilyesmin derülni, sokszor még mi tanuljuk el a kicsiktől a mókásan ejtett kifejezéseket, és büszkén meséljük, hogyan nevezi ezt vagy azt a dolgot a mi kis aranyosunk. Pedig jobban tesszük, ha minden esetben elismételjük nekik helyesen a szavakat, mintha hagyjuk, hogy bevéssék a hibák. Sosem ingerülten, nem elégedetlenül, nem is kikacagva, hanem komolyan véve őt, lefordítjuk magyarra a baba-nyelvet. Ebből érzi, hogy egyenrangúként bánunk vele, és segítünk neki abban, hogy tökéletesítse a tudását. Persze, közel sem biztos, hogy a legegyszerűbb szavakkal akarja kezdeni a tanulást.

Egyik kisunokámnak például nagyon megtetszett az a kis ventillátor, ami az íróasztalom alatt áll és a lábamat melegíti. Négykézláb közlekedett még, amikor már rendszeresen kerülgette, nézegette.

– Jaj, vigyázz, a ventillátorhoz ne nyúlj, kicsikém! – figyelmeztettem.

Megértette, hogy ventillátornak hívjuk ezt az érdekes holmit, és ő is elkezdte szólomatni. Nem könnyű szó, de előbb-utóbb sikerült valami hasonlót mondania. Ahogy belépett a szobába, felemelte a mutatóujját és a tárgyra tért:

– Bentitátor – mondta, vagy: – lentiátor.

Még sokféleképp elnevezte, amíg végül megtanulta a helyes kiejtést. Szókincsének egyik első darabja lett ez a furcsa, nehéz kifejezés, bizonyítva, hogy ha valami felkelti az érdeklődésünket, milyen erős bennünk a tanulás vágya és az utánpótlás ösztöne.

Mindez arról jutott eszembe, hogy újra és újra elhangzik – szinte minden erőszakos bűncselekményt követően a médiában elismétlik –, hogy a bűnesetek gyakori előfordulásának semmi köze sincs a filmekben, a videókon, a világháló bőséges kínálatában látható erőszakos cselekményekhez. Komoly, hivatalos emberek hivatkoznak a médiaszakértőkre, és állítják, hogy a sok ezer, sok tízezer erőszakot sugalmazó, rossz életminta nem befolyásolja a bűncselekmények elkövetésének gyakoriságát. Pedig a hír- és műsorközvetítő eszközök, tévék, laptopok, számítógépek, mobiltelefonok minden családban, minden egyes ember közelében megtalálhatók, a fiatalok számára is elérhetőek és működnek. Hogy állíthatja mégis egy komoly szakember, hogy az ezekből megállás nélkül ömlő rossz életminta nem hat az utánpótlásra, a tanulásra olyan fogékony emberiségre? Nem hat mindannyiunk életéről kialakított képzetére, de főként a fiatalokéra? Felnőttkorban ugyan van már némi élettapasztalatunk, tudjuk kritikával szemlélni a látottakat, mégis hatnak ránk a képernyőkön lejátszódó történetek. Majdnem olyan erősen befolyásolnak minket, mint a valóságos események. Sőt, ha valamely szeretett személy, például a kedvenc színészünk, énekesünk szerepel egy történetben, előfordulhat, hogy jobban belevésődik a képzeletünkbe a virtuális történet, mint egy valóságos.

Ilyen veszélyes eszközök tehát kedvenc játékszereink, amelyek pedig szinte már jobban hozzánk tartoznak, mint a családtagok, sokszor fontosabbnak hisszük őket, mint a barátainkat.

2020. 07. 02.

Mire jó a divat?

Korunk nagy kérdései szinte naponta ostromolják értelmünket. Az egyik ilyen állandó témánk a „fenntartható fejlődés” kérdése. Nevezetesen, hogy mire és meddig lesznek elegendőek a Föld készletei? Mikor jutunk el oda, hogy már nem lesz elég energiaforrás, nem lesz elég ásványi anyag, nem lesz elég ennivaló, elég víz, még esetleg elegendő egészséges, tiszta levegő sem?

Gyakran elhangzik, hogy a Föld népességszámának növekedése okozza ezt a gondot. És valóban, a 20. század folyamán a Föld lakóinak száma megnégyszereződött. Ritkán hallani azonban arról, pedig tény, hogy ugyanennyi idő alatt a termelés és a fogyasztás nem csupán négyszerese lett a száz évvel korábbiak, hanem annak sokszorosa. A népességszám növekedése messze elmarad a termelés és a fogyasztás növekedésének mértékétől. Ennek egyrészt a technológia fejlődése az oka: a 20. század a robbanómotorok és az elektromos üzemű gépek kora, a termelést szolgáló és a háztartási gépektől a közlekedési eszközökig, autókig, repülőgépekig, az űrhajózástól a műholdakig és tovább. Másrészt a nagyüzemi mezőgazdaság, a mezőgazdasági gépek, a műtrágyák, a modern állattartás és a nagyüzemi élelmiszeripar elterjedése is ennek az időszaknak az eredménye.

Jó oldala mindennek, hogy a termelés bővülése száz év alatt csaknem száz százalékkal csökkentette a létfontosságú termékek világpiaci árát, ami mindennapi életkörülményeink javulását, korábban el sem képzelhető kényelmet teremtett elsősorban Európában és Észak-Amerikában, majd Japánban és a felzárkózó távol-keleti, dél-amerikai országokban is.

Sötét oldala viszont ennek a folyamatnak, hogy a technikai fejlődés például a fegyvergyártásban is bekövetkezett, és olyan mennyiségű és hatásfokú fegyver halmozódott fel világszerte, ami józan ésszel meg nem indokolható, el sem fogadható, és ami a permanens háborúk korszakává tette a 20. és úgy látszik, a 21. századot is.

Az is nagy veszélyt jelent, hogy a termelés növekedésének irányát és mértékét nem demokratikusan megválasztott vezetők határozzák meg. Privát tulajdonosok és a pénzemberek irányítják, így legfőképpen az ő folyamatos bevétel-növekedésüket szolgálja. A legfontosabb célja már nem is életfeltételeink javítása, hanem a termelésből és kereskedelemből származó haszon folyamatos növelése. Ennek érdekében jött létre a reklámpar is, amely azért dolgozik, hogy mindig mindenre legyen elég vásárló: a maga eszközeivel mesterségesen gerjeszti a fogyasztást.

A reklámpar ma már életünk minden mozzanatát és területét behálózza. Működésének motorja, legfontosabb eszköze a divat. A divat pedig – mindenki tudja – nagyhatalom. Az ember két lényeges tulajdonságára, a szépérzékére és az utánzás ösztönére épít. Szép fiatal nőket és férfiakat, szép tájakat, esztétikus tárgyakat állít a maga szolgáltatába, és a segítségükkel táplálja belénk a követendő életideálokat. A készülő filmek, tévéműsorok, számítógépes játékok, plakátok, képes újságok is legtöbbször ezt a célt szolgálják. Nem az életben nélkülözhetetlen erkölcsi mintákat: nem a segítőkészséget, nem a szeretetet, nem a szorgalmat vésik belénk. A folyton változó, divatos külsőségeket, használati tárgyakat, a költséges szokásokat és szórakozásokat kedveltetik meg velünk: a minden évszakban más más színű és fazonú ruhákat, az új generációs autókat, laptopokat, a legkülönbözőbb nyaralási és étkezési módokat. Mindazt, amit a termelők és a kereskedők áruba akarnak bocsátani, a divat minden korosztály számára ismertté, kíváncsossá, a vágyak legfőbb tárgyává képes tenni.

Tehát nem a Föld népességének növekedése, hanem közvetve a folyton változó divatok, lényegében pedig az egyre nagyobb hasznot hajsoló tömegtermelés és kereskedelem okozza a környezeti válságot, és teszi kérdésessé, hogy még meddig bír kiszolgálni minket a teremtetett világ.

2020. 07. 22.

Utószó

Hét év termését foglalja magában ez a kötet: naplójegyzetek és rövid-prózák, amelyeket a Magyar Katolikus Rádió „Jegyzet” című műsora számára írtam 2013 ősze és 2020 ősze között. Keletkezésük tehát ehhez a megbízatáshoz kötődik, és számomra is meglepetés volt most, hogy egybegyűjtésükre és kiadásukra vállalkoztam, hogy milyen sokat megőriztek, felidéznek mindennapi életem történéseiből, a hozzájuk kötődő érzelmekből és gondolatokból. Valószínű a rendszeres jegyzet-írás lehetősége és kötelessége nélkül nem öltöttek volna irodalmi formát ezek a feljegyzések, megmaradtak volna naplőfüzeteimben sebtében leírt, töredékes emlékeztetőknek, amelyeket esetleg én magam sem olvasok el többet.

Sok közülük fontosnak, érdekesnek ítélt hírekhez, napi aktualitásokhoz, történelmi, irodalmi évfordulókhoz, személyiségekhez, rendezvényekhez, vagy olvasmányaimhoz kötődik, rögzíti őket az emlékezet számára – ahogy az a napló műfajából következik. Máskor ez időszakban írt rövidprózáim, elbeszéléseim, novelláim egyike-másika olvasható a könyv lapjain. Előfordul az is, hogy korunk valamely ismert kérdéséhez kapcsolódó gondolataimat fogalmaztam meg, abban bízva, hogy ezzel talán hallgatóim-olvasóim probléma megoldó töprengéseibe is bele tudok kapcsolódni. Ebből a szemszögből nézve tehát alkalmi írások is a kötetbe foglalt jegyzetek, és mint ilyenek hírt adnak a korról, amelyben élünk, azokról a napokról, hetekről, hónapokról, amelyekben születtek.

A szerkesztés során ezért is határoztuk meg úgy az írások sorrendjét, hogy egy-egy témakörön belül tükrözze a keletkezés időrendjét. A fejezetek tematikusak: az első a mikrovilághoz (családi élethez, természeti környezethez), a második a hitélményhez, a keresztény értékvilághoz kötődik; a harmadikat a magyar történelmi múlt eseményei és szereplői ihlették, a negyedikben a művészetről, irodalomról, az ötödikben mindennapi életünk és korunk jellemző tüneteiről, konfliktusokról.

tus helyzeteiről, az általuk felvetett kérdésekről, megoldási kísérletekről való töprengéseim kaptak helyet.

Ezek az írások a rádióhullámok segítségével már közönség elé léptek, néhány közülük nyomtatott vagy online-formában is nyilvánosságot kapott az Aracs és a Magyar Napló című folyóiratokban és az Olvasat című irodalmi portálon. Kötetbe gyűjtésük és együttes publikálásuk jelenti mégis azt a vizsgát, amit minden műnek le kell tennie ahhoz, hogy esélye nyíljon a magyar írásbeliség folyamatába való bekapcsolódásra. Abban a reményben adom tehát közre könyvemet, hogy az olvasókat együtt gondolkodásra készíteti, és egyben-másban talán visszatükrözi saját kérdés-felvetéseiket és válaszaikat is.

Egyúttal szeretnék köszönetet mondani a Magyar Katolikus Rádió vezetőinek, egyrészt azért, hogy ennek a szellemi műhelynek a munkatársa lehetek, másrészt azért, hogy a rádió műsorában elhangzott írásaim kötetben való megjelentetéséhez hozzájárultak.

Budapest, 2020. november 14.

Mezey Katalin

Tartalomjegyzék

Az igazi ajándék

Az igazi ajándék	7
Magdolna utcai kövek	9
Mérleg	11
Jól vagy rosszul?	13
A természet konnektora	15
Nagyanyám kincse	17
Vadászat	19
Világosság és sötétség	21
Beszéljünk egy kicsit az iskoláról!	23
A veréb, a szomszéd és a gyerekek	25
A fájdalommas anya	27
Nyári szállás	29
Furcsa követelések	31
A könyv sorsa vagy a sors könyve ..	33
„Dicsérni, dicsérni, dicsérni!”	35
Egy mozgalmas este	37
Havas telek emléke	39
Fúj, te malac!	41
Smaragd és ezüst	43
A cinke, a légy és a macska	45
Mi a rend?	47
A jó példa ragadás –	49
Száz éve, augusztus végén	51
Evezős élet a Dunán.	53
Nagymama és az óvoda	55
Régen ilyenkor, kora tavasszal ..	57
A kutya és a hatodik érzék.	59
Az a bizonyos hatodik érzék	61
Egy kulacs víz	63

Szilvabefőzés	65
A szerencse kovácsa	67
Nemes gyönyörűségekről és hasznos múltságokról	69

Rövid a farsang

A várakozás heteiben	73
„Elég minden napnak a maga gondja”	76
Vida Tivadar atya emlékezete	78
Gyermekeket várunk	80
Karácsony előtt	82
Húsvét előtt	84
Posta Benjámin atya emlékezete ..	86
December	88
Legyetek tökéletesek!	90
Rövid a farsang	92
Karácsonyi vendégek	94
Amikor Krisztus urunk és Szent Péter itt járt a földön ..	96
„Aki nem gyűjt velem, az szétszór.”	106
Kolbe atya emlékezete	108
Kivilágított temetőtertek	110
A templom fényei	112
Hogy engedheti meg Isten?	114
Szent Pál szentleckéje nagyszombaton	116
Ki álljon a család középpontjában?	118
Jó és rossz között	120
„De hol maradt a többi kilenc?” ..	122

A felnőttkor választóvize	124
Nem sorozatgyártmány	126
Várákozunk	128
Milyen esztendőt zárunk?	130
Farsangi hitvita	132
Nagybőjtben járunk.	135
Jézus a rögtönítelő bírósg előtt	137
„Mint kis lepkék, a levelek”	139
Csíksomlyó	141
Kereszténység és demokrácia ...	144
Éltető vagy pusztító erő?	146
Október végén, november első napjaiban	148
Múlt, jelen, jövő	150
Lelkünk javítóprogramja	152
Hogy szereti Isten a világot?	154
Ősi imádságaink	156
Isten szeme mindent lát	158
Miért vagyunk a világon?	160
Köszönjük, hogy velünk voltak ..	163
Téroró	165
A jó orvosság	168
Modern parancsolatok	170

Hétköznapi hőseink

Nyelvhatár	175
A győztes jogán	177
Ég királynője	179
Szabadságharcunk hősei	181
Egy októberi este	183
A szabadság születésnapja	185
Ötvenhat emlékezete	187
A kenyér-ügy	189
Minden történet tanítás	191
Ferencváros, 1956	193
1956 emlékezete	195
Dávidok és Góliátok	197

Szolyva, 1944 novembere	199
Az a tizenkét nap	201
Hétköznapi hőseink – „Ahogy én emlékezem”	203
Egy hűséges garadnai	205
Focimeccs vagy történelmi lecke?	207
Nyárvégi nagy ünnepeink	209

„Nagy jövő mögöttünk”

„...A verset nem írják: a verset élve éljük!”	213
Költészet napja, Kassa, Márai Sándor	215
Weöres Sándor száz éve	217
Tanítvány és mester	219
Molnár Mátyás emlékezete	221
Ady Endre születésnapján	223
Jámborné Balog Tünde életmű-kiállítása Makón	225
Sárvár évszázadai	227
Regény a szigetvilágból	229
Borbándi Gyula hűséges élete ...	231
„Nagy jövő mögöttünk”	233
A nádas szélén	235
Határ Győző birodalma	237
Ferenczes István születésnapjára	239
Nyomatott vagy elektronikus irodalom?	241
A Dunánál	243
86. Ünnepi Könyvhét	245
Könyvek a flaszeron	247
Arany János és népköltészetünk Atlantisza	250
S. Benedek András emlékezete	252
Jókai Anna utolsó tanítása	254
Mács József emlékezete	256

Arany Jánosnál Nagyszalontán..	258
„A szív bőségéből szól a száj”..	260
A Somló hegy ihlete – Ágh István köszöntése ..	262
Irodalom vagy iroda-lom? ..	264
Dsida Jenő emléktáblája Budapesten..	266
Adatott nekünk ..	268
Halmy Miklós kincsháza.	270
Új hagyományunk: a magyar széppróza napja ..	272
Miklóssy Endre emlékezete..	274
Vers akkor születik.	276
Nagy László emlékezete Bulgáriában ..	278
„A szétszóródás előtt” ..	280
Elérhetetlen föld ..	282
Karanténnapló ..	284
Kő Pál emlékezete ..	286

„Az élet él és élni akar”

„Az élet él és élni akar” ..	291
Útszéli síremlékek ..	294
Életünk zsiráfja ..	296
Mit sulykolnak belénk a plakátok? ..	298
Az érték és a kereslet ..	300
Focistadionok és más vesszőparipák ..	302

Játék? ..	304
Mi az, amit nem tudnak a gépek? ..	306
Nyelvében él az ember is ..	308
Díszvendégségben ..	310
Új korszak kezdetén.	312
Amiről nem szabad megfeledkeznünk ..	314
Akciók a világhálón ..	316
Kórházak büvkörében ..	318
Csapatsport ..	320
Ami nem mosható ki ..	322
Történelmi kötelességünk? ..	324
„Mi az, amit Önök itt most hazudnak?” ..	327
Csallóközben kerékpárúton ..	329
Nyírák vagy nyírkék? ..	331
A vásárlásról ..	333
Ki óvja meg a földet? ..	335
Jó és rossz hírek ..	337
A kétféle dühös ember ..	339
A divat rabságában ..	341
Hátha nem késő még ..	343
Erőszak kultusz ..	345
Húshús ..	347
Közösségek ..	349
Kedvenc játékszereink ..	351
Mire jó a divat? ..	353
Utószó ..	355

ISBN 978-615-5479-76-2

Kiadja az Írók Alapítványa – Széphalom Könyvműhely
Székhely, iroda, postacím: 1093 Budapest, Lónyay u. 43. fszt. 1.

E-mail: info@szephalom-konyvmuhely.hu

www.szephalom-konyvmuhely.hu

Korrektúra: Bod Katalin

Felelős kiadó a Széphalom Könyvműhely vezetője.

Nyomdai előkészítés, borító: Scriptor Kft., Budapest.

Nyomdai kivitelezés: Séd Kft., Szekszárd

1052071

Fotó: Czímbal Gyula

Mezey Katalin (Budapest, 1943),
Kossuth-díjas író, költő, szerkesztő.
1963 óta publikál, az Elérhetetlen föld
című antológiában (1969) is szerepelt.
Első verseskötete 1970-ben jelent meg
(Amíg a buszra várunk, Magvető). Első
elbeszéléskötetét, a Zöld vadont 1979-
ben adta ki a Szépirodalmi Könyvkiadó.
2004 óta a Magyar Művészeti Akadémia
tagja. Férje, Oláh János költő, író volt,
három gyermekük született.

„Hét év termését foglalja magában ez a kötet: naplójegyzetek és rövidprózák, amelyeket a Magyar Katolikus Rádió „Jegyzet” című műsora számára írtam 2013 ősze és 2020 ősze között. Keletkezésük tehát ehhez a megbízatáshoz kötődik, és számomra is meglepetés volt most, hogy egybegyűjtésükre és kiadásukra vállalkoztam, hogy milyen sokat megőriztek, felidéznek mindennapi életem történéseiből, a hozzájuk kötődő érzelmekből és gondolatokból...

Az első fejezet a mikrovilághoz (családi élethez, természeti környezethez), a második a hitélményhez, a keresztény értékvilághoz kötődik; a harmadikat a magyar történelmi múlt eseményei és szereplői ihlették, a negyedikben a művészetről, irodalomról, az ötödikben mindennapi életünk és korunk jellemző tüneteiről, konfliktus helyzeteiről, az általuk felvetett kérdésekről, megoldási kísérletekről való töprengéseim kaptak helyet.” - írja új kötetéről a szerző.

Mezey Katalin életműsorozatában megjelent kötetek:
Ismernek téged (elbeszélések és kisregények), Magyar Napló, 2014,
Ajánlott énekek (összegyűjtött versek), Magyar Napló, 2016,
Levelek hazra (regény, harmadik kiadás), Magyar Napló, 2017,
Élőfilm (regény, második kiadás), Magyar Napló, 2018,
Régi napok rendje (elbeszélések), Magyar Napló, 2019

Széphalom Könyvműhely

Ára: 3500 Ft

978-615-5479-76-2

MC

246.826

MEZSEY KATALIN RÖVID A FARSANG